

438/1: 0

EGYETEMES REGÉNYTÁR

KIRÁLYI FENSÉG

IRTA

THOMAS MANN

FORDITOTTA

BIRÓ LAJOS

ELSŐ KÖTET

MAGYART A
MAGYARNAK

BUDAPEST, 1911

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

Andrássy-út 10. sz.

433./ii. p.

~~Salonyi~~
~~698d~~

Minden jogot fenntartunk.

14.964/XXVIII. 9

~~25.170.~~

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
& Irodalmi Művelődési Központja
10 670

Előjáték

Dél, hétköznap, az Albrechtstrassen, a székváros főutcáján, amely az Albrechtsplatzot és a Régi Palotát a gárdagyalogosok kaszárnájával összeköti. Az idő mérsékelten jó, kifejezéstelen. Nem esik, de az ég nem is tiszta; egyenletes szürkeségű, közönséges, ünnepietlen, az utca tompított, józan világítást kap tőle, amely kizár minden rejtelmességet, minden különös hangulatot. A forgalom közepes élénkségű, nagy zaj és tolongás nélkül való, a minthogy a várost nem is jellemzi valami nagy tevékenység. A kocsiúton villámos kocsik siklanak végig, bérkocsik robognak előre, a gyalogjárón ott mozognak a rendes járókelők, színtelen benlakók, népség, katonaság. A járókelők között két szürkeköpenyeges katonatiszt jön egymással szembe: egy tábornok és egy hadnagy. A tábornok a Palota felől jön, a hadnagy a kaszárnya felől. A hadnagy nagyon fiatal, tejfeles száju, félig gyerek még. Keskeny vállai vannak, sötét haja és olyan karakterisztikusan széles arccsontjai, mint errefelé igen sok embernek; a szeme kék, kissé fáradt pillantású és

fiús arca barátságos, de zárkózott kifejezésű. A tábornok hófehér, magas, vállas, felette impozáns jelenség. A szemöldökei olyanok, mintha vattából rakták volna ki őket, bozontos bajusza beárnyalja a száját és az állát. Lassan és súlyosan halad előre, kardja meg-megcsörren az aszfalton, tollforgója lobog a szélben és köpenyegének vörös kihajtása minden lépésnél meglibben. Így közelednek egymás felé.

Lehetséges az, hogy ebből a közeledésből komplikációk támadjanak? Lehetetlen. Az összetalálkozás természetes rendjét mindenki előre láthatja. Öregség és fiatalság, a parancsolás joga és az engedelmesség kötelessége, régi érdemek és ifju kezdes áll itt egymással szemben, óriási hierarchikus különbség az, ami itt most szerepet kap, a reglama az, amelynek engedelmeskedni kell. Természetes rend, peregjen le kis színjátékod!

Mi történik azonban e helyett? Történik helyette a következő meglepő, kínos, elragadó és furcsa jelenet. Mikor a tábornok észreveszi a fiatal hadnagyot, akkor egyszerre különös módon megváltoztatja tartását. Kihúzza magát és mégis mintegy kisebb lesz. Egyetlen rándulással úgyszólván megfékezi fellépése applombját, a kardja csörömpölését halkítja és amíg az arca morcos és zavart kifejezést ölt, nyilvánvalóan nincs tisztában vele, hová nézen, és zavarodottságát úgy iparkodik elrejtteni, hogy szemöldökeinek fehér vattacsomói alól oldalt rámered az aszfaltra. A fiatal hadnagyon is észrevehető valamely elfogultság, amely elfogultságon azonban egy bizonyos grácia és fegyelem csodálatos módon inkább uralkodik, mint a nagyragu, ősz katonánál. Összeszorított ajkai körül szerény, de mégis jószágos mosoly jelenik meg és a szeme

egyelőre csendes, önuralommal és természetesnek látszó tekintettel néz el a tábornok mellett a távolba. Három lépésnyire vannak egymástól. És a fiatal hadnagy ekkor a köteles szalutálás helyett kissé hátrahajtja a fejét, jobb kezét — csak a jobbat, ami figyelemreméltó — kihúzza a köpenyege zsebéből és ezzel a fehérkeztyűs kézzel biztató és barátságos kis mozdulatot tesz; csak éppen annyit, hogy tenyerét felfelé fordítva szétnyitja az újjait; a tábornok azonban, aki lecsüngő karokkal várt erre a mozdulatra, csákójához kapja a kezét, kitér, egy fél meghajlással úgyszólván szabaddá teszi a gyalogjárót és alulról felfelé, vörös arccal, jámbor és nedves szemekkel tiszteleg a hadnagynak. A hadnagy ekkor a sapkájához emelt kézzel viszonozza feljebbvalója tisztelgését, fiús kedvesség ömlik el az arcán, viszonozza a tisztelgést — és tovább halad.

Mi ez? Csoda történt! A fiatal hadnagy tovább halad. Minden ember megnézi, de ő senkit sem néz meg, a járókelők között elnéz egyenesen előre, valahogyan annak az asszonynak a pillantásával, aki tudja, hogy figyelik. Köszönnek neki, — ekkor visszaköszön, csaknem melegen, de mégis hűvös távolságból. A járása nem látszik elég biztosnak; olyan egyenlőtlenek és habozóak a lépései, mintha nem szokta volna meg a lábainak a használatát, vagy mintha a közfigyelem zavarná; néha csaknem olyan, mintha sántítana. Elmegy egy rendőr előtt, a rendőr frontot csinál és szalutál neki; találkozik egy elegáns asszonnyal, aki valamelyik boltból lép ki, az asszony mosolyogva hajt térdet előtte. Az emberek utána fordulnak, fejmozdulatokkal figyelmeztetik egymást rá, a szemek tágra nyílnak és halk hangok suttogva ejtik ki a nevét . . .

A fiatal hadnagy Klaus Heinrich herceg, II.

Albrecht öccse és a trón legközelebbi várományosa. Ott megy az utcán az emberek között jól ismerten és mégis idegenül, benne van a tömegben és mégis mintha egy nagy üresség venné körül, magányosan halad előre és egyedül hordja keskeny vállain fejedelmi fenségének a terhét.

Az akadály.

Mikor a technika különböző vívmányai eljuttatták a székvárosba azt a hírt, hogy Dorottya nagyhercegnő a grimmburgi várban megszülte második fiát, megdördültek az ágyúk. Hetvenkét lövés döreje hömpölygött végig a város felett; ezeket a lövéseket a tüzéség adta a citadella faláról. A hetvenkét lövés után sietve megszólaltatta a tűzoltóság a városi mozsarakat is, ezek a lövések azonban nehézkesen és nagy szünetekkel követték egymást, amin a hallgatóság sokat nevetett.

A grimmburgi vár Grimmberg város közepén állott, egy bozótos hegyoldalon; a városkába félóra alatt lehetett eljutni a székvárosból egy rosszul jövedelmező vicinális vasúttal. A várat állandóan lakható állapotban tartották és mint az uralkodó család ősi fészket és a dinasztia bölcsőjét egészen különös tisztességben részesítették. Házi törvény és hagyomány szabta meg ugyanis, hogy az uralkodópár gyermekeinek mindig itt kell születniök.

Az a nap, mikor a hetvenkét lövés eldördült, a legszebb évszakba esett; tavasz vége volt, kora nyár, június eleje, pünkösöd után következő nap. János Albrecht, akinek kora reggel távirat jelentette, hogy a nagy óra közeledik, nyolc óra tájban érkezett meg

a rosszul jövedelmező vicinális vasúton a grimm-burgi állomásra, ahol a polgármester, a járásbíró, a lelkész és a városka orvosa tolmácsolták neki szerencsekívánataikat. Az állomásról a nagyherceg egyenesen a várba hajtatott. A nagyherceg kíséretében volt dr. Knabelsdorff báró miniszterelnök és Schmettern gróf főhadsegéd, gyalogsági tábornok. Nemsokára utánuk érkezett még két-három miniszter, továbbá D. Wislicenus udvari lelkész, főegyház-tanácsos, néhány udvari méltóság, és végül Lichterloh kapitány, egy fiatal szárnysegéd. Rajtuk kívül a várba érkezett még egy olyan ember, akire senki sem számított. János Albrechtnek ugyanis az a különös ötlete támadt, hogy — bár doktor Eschrich főtörzsorvos, udvari orvos a nagyhercegnő mellett volt, — a fiatal községi orvost, valami dr. Sammet-et, aki még hozzá zsidó származású volt, felszólította, hogy jöjjön el a várba. Az egyszerű, munkás és komoly ember, akinek rengeteg dolga volt és aki éppen nem számított erre a kiténtető meghívásra, zavarodottan dadogta:

— Kérem . . . nagyon szívesen . . . nagyon szívesen . . .

A nagyherceg kíséretében ez a válasz mosolygást keltett.

A nagyhercegnő a várnak abban a szobájában feküdt, amelyet menyasszonyok termének hívtak. Mellette volt a bába, az ápolónő és az udvari orvos, aki törzsorvosi uniformisára öltötte fel az operációs köpönyeget. Időről-időre megjelent a szobában Schulenburg-Tressen bárónő, Dorottya főudvarmesternője, hogy tájékozódást szerezzen a dolgok állásáról. Dr. Sammet szerényen és várakozóan állt a háttérben.

A nagyherceg az úgynevezett könyvtárszobá-

ban tartózkodott, ahová teát rendelt magának. A teáscsésze azonban érintetlenül állott az asztalon és János Albrecht nyugtalanul, feszült izgalomban járkált a szoba egyik sarkától a másikig. A nagyherceg lakkcipőjének a ropogását Lichterloh kapitány hallgatta a szomszéd szobában.

A miniszterek, a főhadsegéd és a többi urak a földszinti termekben várakoztak. Az urak nagyon unatkoztak. Hol egy kalap, hogy egy fehérkeztyűs kéz takarta el a folyton ismétlődő görcsös ásításokat. A hosszú várakozásnak Lichterloh kapitány vetett véget, aki felrántotta a nagy szárnyasajtók egyikét és a perc örömétől és fontosságától elragadva, túltéve magát formákon és szabályokon, vidáman szalutált és harsány hangon kiáltotta:

— Jelentem alássan: herceg született.

— *À la bonne heure*, — szolt Schmettern gróf főhadsegéd.

Bühl zu Bühl, az udvari főmarsall, gyorsan mondta a maga hadaró módján:

— Örvedetes, nagyon örvedetes, ez aztán az örvedetes hír.

D. Wislicenus, az udvari lelkész, összekulcsolta fehér kezeit és kenetes hangon mondta:

— Isten árássa le áldását ő nagyhercegi fenéségére.

Knobelsdorff báró mosolyogva szolt közbe:

— A kapitány úr elfelejti, hogy megállapításaival beleavatkozik jogaimba és kötelességeimbe. Amíg én a tényállást alaposan meg nem vizsgáltam, addig teljesen eldöntetlen marad az a kérdés, hogy herceg vagy hercegnő-e az újszülött . . .

A társaság nevetett és Lichterloh kapitány jókedvűen válaszolta:

— Igenis, kegyelmes uram. Van szerencsém tehát excellenciádat legfelsőbb megbízásból megkérni, kegyeskedjék...

Ez a szóváltás arra vonatkozott, hogy a miniszterelnök, a nagyhercegi ház anyakönyvi hivatalnoka is, amely minőségében hivatása és kötelessége, hogy a fejedelmi gyermek nemét hivatalosan megállapítsa. Knobelsdorff báró ezt a formalitást az ügynevezett fésülő szobában végezte el, ahol az újszülöttet furdették. Hosszabb ideig időzött azonban ebben a szobában, mint ahogy ő maga is várta, mert föltartotta és meghökkentette egy kínos észrevétel, amelyről a bábát kivéve egyelőre senkinek sem szólt. A miniszter figyelmesen megnézte a vörös bőriü, fél kezével, — csak fél kezével, — vakon tapogatódzó, meztelen kis lényt, összehúzta a szemöldökeit, vizsgálódott, megtapogatta a gyermeket. Újra meg újra megnézte és végül ezt kérdezte:

— Láta ezt már a nagyherceg?

— Nem, kegyelmes uram.

— Ha a nagyherceg meglátja ezt, mondja neki, hogy a herceg idővel kinövi a dolgot...

Tíz-tizenöt perccel utána a nagyherceg is észrevette kínos meglepetéssel a dolgot. János Albrecht ugyanis, miután egy ideig a nagyhercegné ágya mellett ült és a kezét fogta, átment a fésülő szobába, ahol a csecsemő magas, aranyozott, kék selyemmel díszített ágyában feküdt már és egy gyorsan odahozott karosszékbe leült kis fia ágya mellé. Mialatt azonban itt ült és az alvó gyermeket nézegette, észrevette, amit egyelőre szerettek volna eltitkolni előtte. A paplant lehúzta a gyermekről, az arca elsötétedett, ránézett az elnémult bábára, egy pillantást vetett a bezárt ajtóra, amely mögött a felesége feküdt és siető léptekkel, izgatottan tért vissza a könyvtár-

szobába. Itt rögtön megnyomta az íróasztalán álló ezüstös csengettyűt és Lichterloh kapitánynak, aki élénk sarkantyúpengéssel lépett be, nagyon röviden és nagyon hidegen mondta:

— Kérem Eschrich urat.

A szárnysegéd ismét összecsapta a sarkantyúit. János Albrecht, heves cipőropogással föl és alá járt párszor, és amikor az előszobában hangokat hallott, akkor megállott az íróasztal mellett abban a tartásban, ahogyan audienciáit szokta adni...

Eschrich doktor mély meghajlással lépett be. Operációs köpönyegét már letette. Szomorú jelenés volt. A nagyherceg parancsolóan hajtotta hátra a fejét és jobbkezelével türelmetlen mozdulatot tett.

— Várom, hogy megmagyarázza a dolgot fő-törzsorvos úr, — szólt izgalomtól remegő hangon. — Kérem, szíveskedjék számot adni nekem... Mi van a gyermek karjával?

Az udvari orvos megemelte egy kissé a karjait: a tehetetlenségnek és az ártatlanságnak bágyadt gesztusa volt ez a mozdulat.

— Kérem, királyi fenségedet, — szólt halkán, — kegyeskedjék... Szerencsétlen véletlen az egész. Kedvezőtlen körülmények, amelyek az elmúlt hónapokban a nagyhercegnő ő királyi fenségének állapotában...

— Ezek frázisok!

A nagyherceg annyira izgatott volt, hogy nem is kívánt igazában magyarázatot, hogy a magyarázatadást egyenesen megakadályozta.

— Vegye tudomásul, uram, — szólt harsány hangon, — hogy magamon kívül vagyok. Szerencsétlen véletlen!... Éppen az ön dolga volt, hogy szerencsétlen véletleneket elhárítson...

A főtorzsorvos félig meghajolva állott a nagyherceg előtt és a megadás halk hangján beszélt le a padlóra:

— Alázattal kérem királyi fenségedet, legyen szabad megemlítenem, hogy legalább is nem magam viselem a felelősséget. A nagyhercegnő ő királyi fenségét Grasanger tanár is megvizsgálta, — egy ginekológiai kapacitás . . . De felelőssé ebben az esetben senkit sem lehet tenni . . .

— Senkit . . . Ah! Hát én pedig bátor vagyok önt tenni felelőssé . . . Ön tartozik nekem beszámolni . . . Ön tartozott a nagyhercegnő fölött örködni a szülés előtt, ön volt jelen a szülésnél . . . Én abból indultam ki, hogy az ön tudása megfelelő rangjának, főtorzsorvos úr, én bíztam az ön tapasztalataiban; és súlyosan csalódtam, mondhatom súlyosan csalódtam. Az ön lelkiismeretlensége odavezetett, hogy most egy . . . nyomorék gyermek jött a világra . . .

— Kérem királyi fenségedet, kegyeskedjék mérlegelni . . .

— Már mérlegeltem mindent. Megmértem valakit és könnyűnek találtam. Köszönöm!

Eschrich doktor meghajolva hátrált az ajtóig és kiment. Az előszobában vörös arccal megvonogatta a vállát. A nagyherceg tovább járkált föl és le a könyvtárszobában, hangosan nyikorogva fejedelmi haragjában, de magányosan, fölvilágosítatlanul és bosszus tudatlanságban. És már most akár azért, mert az udvari orvost még jobban meg akarta alázni, akár azért, mert megbánta, hogy minden fölvilágosítástól megfosztotta önmagát — tíz perccel mulva az a váratlan és hihetetlen esemény történt, hogy a nagyherceg Lichterloh kapitány útján a fia-

tal Sammet doktort behivatta magához a könyvtár-szobába.

A doktor, mikor a parancsot meghallotta, ismét így szólt: „Kérem . . . nagyon szívesen, nagyon szívesen“; sőt egy kissé el is halványodott; ettől-fogva azonban kitűnően viselte magát. Az etikettel nem volt ugyan tisztában és tulságosan korán, már az ajtóban meghajolt, úgy hogy az adjutáns, aki nem tudta mögötte becsukni az ajtót, kénytelen volt oda-suttogni neki, hogy menjen egy-két lépést előre; az-után azonban szabad és nyugalmas tartásban állott a nagyherceg előtt és jól és kielégítően válaszolt a nagyherceg kérdéseire, bár a mondatait viszont kissé nehezen kezdte még és bár közéjük — mint-egy szerény nyomatéku — gyakran egy-egy „igenis“-t szurt be. Sötétszöke haja rövidre volt nyírva, a bajusza hanyagul lógott le kétoldalt. Az álla és az arca tisztára volt borotválva és kissé föl-borotváltnak is látszott. A fejét oldalra hajtotta, a szemeiben okosság és egy jó és munkás ember eres-zkedett le a bajuszára; ezen látszott meg a származása. Frakkjához fekete nyakkendőt vett föl és fény-mázás cipői nagyon is falusi szabásuak voltak. Két könyökét odaszorította a felső testéhez, egyik keze ezüst óraláncán volt. Egész megjelenése a becsületesség és a józan nyugalom benyomását tette; bizalmat keltett.

A nagyherceg szokatlan kegyességgel szólította meg, egy kissé annak a tanítónak a modorában, aki összeszidott egy rossz növendéket és hirtelen nyájassággal egy másikhoz fordul:

— Doktor úr, azért kérettem önt . . . Fölvilágosítást akarok öntől kérni arra a különösségre nézve, amely az újszülött herceg testén látható . . .

Gondolom, nem kerülte el az ön figyelmét . . . Énnekem talány ez a dolog . . . szerfölött fájdalmas talány . . . Egy szóval: mi az ön véleménye?

A nagyherceg megváltoztatta feszes tartását és egy tökéletesen szép kézmozdulattal megadta a doktornak a szót. Sammet doktor csendesen és figyelmesen nézett rá, úgyszólván bevárta, míg a nagyherceg egész fejedelmi viselkedésével elkészül. Aztán így szólt:

— Igenis. — A szóban forgó eset nem mondható éppen nagyon gyakorinak, az orvostudomány számára azonban ismert és sokszor tapasztalt jelenség. Igenis. Lényegében nem más, mint az atrófiának egy esete . . .

— Hogyan kérem . . . „atrófia“ . . .

— Bocsánat királyi fenség. Úgy értem, az elkorcsosodásnak egy esete. Igenis.

— Úgy van. Elkorcsosodás. Ez nagyon helyes. A bal kéz elkorcsosodott. De hát ez hallatlan dolog! Hallatlan és érthetetlen! Soha sem történt az én családban ilyesmi! Újabban pedig átöröklésről kezdenek beszélni . . .

A doktor ismét csendesen és figyelmesen nézte ezt a világtól elzárkózott, parancsoló megjelenésű nagyurat, akihez mostanában eljutott az a hír, hogy újabban átöröklésről kezdenek beszélni. Egyszerűen válaszolta:

— Bocsánat, királyi fenség; de a szóban forgó esetben szó sem lehet átöröklésről.

— Ah! Igazán! — szólt kissé gunyosan a nagyherceg. — Ez némi elégtétel nekem. De szíveskedjék akkor hát megmondani, mi az voltaképpen, amiről itt szó lehet.

— Nagyon szívesen, királyi fenség. A korcsos alakulatnak tisztán mechanikus oka van. Előidézte

egy mechanikus gátlás a magzat fejlődésének ideje alatt.

A nagyherceg undorral és aggódva hallgatta a doktort. Látnivaló volt, hogy minden új szótól félt az érzékenységet.

— De hát hogyan, az isten szerelmére, — mondta összehúzott szemöldökkel. — Csak nem gondolhatom azt, hogy mulasztás történt . . .

— Az ilyen korcsos alakulatok, — válaszolta Sammet doktor, — különböző módon jöhetnek létre. De ebben az esetben meglehetősen bizonyossággal mondhatjuk, hogy az amnion okozta a bajt.

— Hogyan kérem . . . „az amnion“ . . .

— Ez a peteburkok egyike, királyi fenség. Igenis. És bizonyos körülmények között ennek a buroknak a leválása az embrióról olyan lassan és olyan nehezen mehet végbe, hogy a kettő között fonalak és szalagok képződnek . . . ezeket amniotikus szalagoknak mondjuk, igenis. Ezek a szalagok nagyon veszedelmesekké válhatnak, mert körülfonhatják és lefűzhetik a gyermeknek egész tagjait is, útját szeghetik például az egyik kéz vérkeringésének és ezt a kezet esetleg egészen amputálhatják, igenis.

— Szent isten . . . amputálhatják. E szerint még örülnünk kell, hogy nem került a kéz amputálására a sor.

— Ez megtörténhetett volna, királyi fenség. Igenis. De ezúttal csak a kéz lefűzéséig és így az atrófiáig jutott a dolog.

— És nem volt ez fölismerhető, nem lehetett ezt előrelátni, megakadályozni?

— Nem, királyi fenség. Abszolúte nem. Egészen bizonyos, hogy mulasztás senkit sem terhel. Az ilyen fejlődést gátló akadályok előlünk elrejtve

működnek. Tehetetlenek vagyunk velük szemben. Igenis.

— És gyógyíthatatlan az elkorcsosodás? Nyomorék marad a kéz?

Sammet doktor habozott, jóssággal teli pillantást vetett a nagyhercegre:

— A teljes egyformaság a két kéz között nem fog helyreállni, — mondta óvatosan. — De az elkorcsosodott kéz is fejlődik majd valamennyire, oh igen, bizonyosan fejlődik . . .

— Használható lesz? Használhatja majd a herceg . . . a kantár tartására például, vagy kézmozdulatokra, szükséges gesztusokra . . .

— Használható lesz . . . egy kissé . . . Talán nem nagyon. És hiszen itt van a teljesen egészséges jobb kéz.

— Nagyon is látható lesz? — kérdezte a nagyherceg és aggódva kutatta Sammet doktor arckifejezését. Nagyon feltűnő lesz? Azt gondolja ön, hogy a herceg megjelenésének nagyon árt majd?

Sammet doktor kitérően válaszolta:

— Sok ember van, aki sokkal súlyosabb körülmények között él és teljesíti a hivatását. Igenis.

A nagyherceg elfordult és végigsétált egyszer a szobán. Sammet doktor tisztelettel helyet adott a sétához és visszahúzódott az ajtóig. A nagyherceg azután ismét megállott az íróasztalnál és így szólt:

— Most tehát tudom, amit tudni akartam, doktor úr; köszönöm a fölvilágosításokat. Ön érti a dolgot, az egészen bizonyos. Miért él ön itt Grimmburgban? Miért nem folytat a székvárosban orvosi gyakorlatot?

— Elég fiatal vagyok még, királyi fenség, és mielőtt speciális prakszist kezdenék a székvárosban, előbb néhány évig lehetőleg sokoldalú gyakorlatra

akarok szert tenni. Erre pedig az olyan vidéki városka, mint Grimmburg, kitűnő alkalmat ad. Igenis.

— Nagyon komoly törekvés. Nagyon tisztelőtreméltó. És milyen speciális területre szándékozik azután lépni?

— A gyermekbetegségekkel akarok foglalkozni, királyi fenség. Gyermekorvos akarok lenni. Igenis.

A nagyherceg hátravetette a fejét, összehúzta a szemét és hirtelen ezt kérdezte:

— Ön zsidó, ugyebár?

— Igen, királyi fenség.

— Ah. Kérem, válaszoljon nekem még egy kérdésre . . . Érezte-e ön eredetét pályafutásában akármikor is akadálnak, érezte-e, hogy ez hátrány az ön életében? Úgy kérdezem ezt öntől, mint az ország fejedelme, akinek különösen a szívéen van, hogy az egyenlőségi elv ne csak hivatalosan, hanem a privát életben is föltétlenül érvényesüljön.

— A nagyhercegségben, — felelte Sammet doktor, — mindenkinek megvan az a joga, hogy dolgozzék.

Ezután azonban mondott még egyebet is, néhezkesen fogott hozzá, azután fojtott, de határozott hangon folytatta:

— Nincs olyan egyenlőségi elv, ha szabad ezt a megjegyzést megengednem magamnak, amely valaha meggátolhatná, hogy a társadalmi életben olyan kivételek és külön alakulatok képződjenek, amelyek magas vagy alacsony értelemben eltérnek a polgári átlagtól. Az egyes ember akkor cselekszik helyesen, ha a maga külön helyzetének a mivoltával nem sokat törődik, hanem a lényegét abban látja, hogy eltér a polgári átlagtól és ha ennek az eltéréstnek a következménye gyanánt rendkívüli kötelezett-

ségeket ró magára. A rendes, tehát kényelmes többséggel szemben nem hátrányos, hanem előnyös a helyzete annak, akinek más embereknél több oka van arra, hogy erősen dolgozzék és szokatlanul kitegyen magáért. Igenis. Igenis.

Két igenissel erősítette meg ezt a választ.

A nagyherceg lassan és fontolgatva mondta:

— Jó . . . nem rossz, legalább is nagyon érdekes.

Sammet doktor szavai úgy hatottak rá, mintha valami bizalmas vallomást hallott volna, egyúttal azonban egy kissé valami lázadásfélének is érezte az egészet. A fiatalemberrel való beszélgetésnek így vetett véget:

— Kedves doktor, az én időm ki van szabva. Köszönöm az ön nyilatkozatait. Beszélgetésünk attól a kinos ponttól eltekintve, amelyből kiindult — teljes meglepéssel tölt el engem. Szívesen közlöm önnek azt az elhatározásomat, hogy az Albrecht-rend harmadik osztályát a koronával adományozom önnek. És nem fogok önről megfélemlkezni. Köszönöm.

Igy folyt le a grimmburgi orvosnak a nagyherceggel való beszélgetése. A beszélgetés után rövid idővel János Albrecht elhagyta a várat és külön vonaton visszatért a székvárosba. A vártól az állomásig terjedő utat nyitott hintón, Knobelsdorff báró társaságában tette meg. János Albrecht komoly és néma volt az úton, levertnek és bánatosnak látszott, úgy hogy Knobelsdorff báró — ámbár tudta, hogy a nagyherceg az intim érintkezésben sem szereti, ha az ő előzetes fölszólítása nélkül beszélni kezdenek hozzá — végül mégis rászánta magát, hogy megtöri a hallgatást.

— Királyi fenséged, — szólott kérő hangon, —

úgy látszik, nagyon szívére veszi azt a kis anomáliát, amelyet a herceg testén találtak . . . Pedig azt kellene gondolnunk, hogy ezen a napon annyival több ok van az öröme és a büszke háladatosságra, hogy . . .

— Óh, kedves Knobelsdorff, — felelte János Albrecht idegesen és csaknem sirós hangon, — ön el fogja nézni, hogy ilyen rosszkedvű vagyok; csak nem kívánja tőlem, hogy ujjongjak! Semmi okom rá. A nagyhercegnő jól érzi magát — az rendben van. És a gyerek fiu lett — az is nagyon rendben van. De látja, világra jön egy atrófiával, egy korcsképződménnyel, amelyet az amniotikus szalagok okoznak. Szerencsétlenség. Senki nem felelős érte. De hiszen épp azok a szerencsétlenségek az igazán borzasztóak, amelyekért senki sem felelős, és a herceg megjelenése igazán más érzelmeket kell, hogy a népben keltsen, mint szánalmat. A trónörökös nagyherceg gyenge szervezetű, mindentől óvni kell. Csoda, hogy kiheverte két évvel ezelőtt a mellhártyagyulladását és körülbelül csoda lesz az is, ha nagy kort ér el. Erre az ég egy második fiúval ajándékoz meg, — a fiu erősnek látszik, azonban félkezel jön világra. A másik kéz elnyomorodott, hasznavehetetlen, korcs, rejtegetni kell. Mennyi baj lesz vele! Mennyi mindenben gátolja majd! Milyen nehéz lesz a világgal szemben viselkednie. Lassanként nyilvánosságra is kell hozni a dolgot, nehogy nagyon is kínosan hasson, amikor először lép a nyilvánosság elé. Nem, nem, nem tudok megvigasztalódni. Egy félkezü herceg . . .

— Félkezü, — szólott Knobelsdorff. — Szándékosan használja királyi fenséged ezt a kifejezést?

— Szándékosan?

— Hát nem? . . . Hiszen a hercegnek két

keze van, csakhogy az egyik elkorcsosodott, úgy hogy félkezű hercegnek lehet őt nevezni, ha az ember annak akarja nevezni.

— Nos? És?

— Úgy, hogy az ember szinte kíváncsi tarthatná, bárcsak a trón örököse, ne pedig fenséged második fia, viselné ezt a kis hibát.

— Mit beszél ön itt össze, kedves Knobelsdorff?

— Királyi fenséged kinevethet érte, de én a cigányasszonyra gondolok.

— A cigányasszonyra? Kedves báró, én nagyon türelmes vagyok . . .

— A cigányasszonyra, aki száz évvel ezelőtt megjósolta, hogy fenséged házában születni fog egy herceg, aki „félkezű“ lesz, — ez a hagyományos kifejezés — és aki ennek a hercegnek a születéséhez egy bizonyos különös nagy ígéretet csatolt.

A nagyherceg hirtelen megfordult a kocsi bárosnyülésén és némán tekintett Knobelsdorff szemébe.

— Nagyon mulatságos, — szól azután és visszasaült a helyére.

— Jóslatok, — folytatta Knobelsdorff, — akként szoktak teljesedni, hogy olyan körülmények állnak be, amelyeket némi jóakarattal a jóslat teljesedésének lehet nevezni. Minden igazi jóslatnak olyan a stílusa, hogy ezt a jóakaratot nagyon megkönnyíti. „Félkézzel“, — az orakulum tág teret hagy a magyarázatnak. A valóság mindössze annyi, hogy az atrófiának egy mérsékelt esetével állunk szemben, de ki gátol meg engem abban, ki gátolja meg a népet abban, hogy amit a valóság csak jelzett, azt mi teljes egésznek vegyük és a jóslat első részét beteljesültnek mondjuk? A nép bizonyosan megteszi

ezt és pedig legkésőbb akkor, ha a jóslat második része, a nagy ígéret is beteljesednék valahogyan; a nép jeleket keres, jeleket magyaráz, amint mindig csinálta azért, hogy beteljesedni lássa, ami írva van. Hogyan teljesedhetik az ígéret, azt magam sem látom tisztán, — a herceg másodszülött, nem kerül trónra, a sors ujjímutatása homályos. A félkezü herceg azonban megszületett, — hozzon tehát nekünk annyi szerencsét, amennyit csak hozhat.

A nagyherceg hallgatott; dinasztikus álmok és vágyak borzongtak végig rajta.

— Jól van, Knobelsdorff, nem bánom. Ön meg akar engem vigasztalni, és a dolgát nem csinálja rosszul. Miránk azonban ime föladatok várnak...

A levegőt távoli hangos éljenzés reszkettette meg. A grimmburgi közönség fekete tömegekben hullámzott az állomás előtt, a kordon mögött. A nagyhercegi kocsira várva elől állott a polgármester, színes zsebkendőjével törülgette a homlokát, és egy darab papírról tanulgatta üdvözlő beszédét. János Albrecht arca felöltötte azt a kifejezést, amellyel az egyszerű szónoklatot meghallgatja majd, hogy kegyesen válaszoljon rá...

A városka föl volt lobogózva; meghúzták a harangokat. A székváros összes harangjai is szóltak. Este pedig kivilágítás volt, anélkül, hogy a mágisztrátus kérte volna, a lakosság spontán elhatározásából — fényes kivilágítás az egész városban.

Az ország

Az ország nyolcezer négyzetkilométer volt. A lakosság száma egy millió. Szép, csendes, nyugalmas ország: Erdeiben álmodozva zúgtak a faóriá-

sok; szántóföldeit hűségesen művelte a nép; ipara szegényesen fejletlen volt.

Akinek nem volt érdeke, hogy a dolgokat szépitse, az bátran züllötteknek nevezhette az állam pénzügyeit. Az országon hatszáz milliónyi adósság terhe volt, — és az ország türelemmel, áldozatkészen, de sóhajtozva viselte ezt a terhet. Mert a tehernek magában is eléggé nyomasztó súlyát megháromszorozta a kamatláb magassága és az államadósság fizetési föltételei, amelyek olyan súlyosak voltak, amilyeneket csak egy megrendült hitelű ország szokott elfogadni.

Ami az udvart illeti, a civillista félmilliót tett ki, a koronabirtokok jövedelme kétszázötvenezer márkára rugott. Más jövedelme a koronának nem volt. És az udvar el volt adósodva, — hogy mennyire el volt adósodva, azt csak Trümmerhauff gróf, a nagyhercegi család kincstári igazgatója tudta talán. János Albrecht nem tudta, legalább is úgy tett, mintha nem tudná, követvén ebben elődei példáját, akik adósságaikat ritkán méltatták futó figyelemnél többre. A családi vagyonnal ezek az ősök alaposan végeztek, jóformán semmi sem maradt belőle, elment az egész francia nevű kastélyok, márvány oszlopsorok, gyönyörű vizeséses parkok építésére és mindenféle aranyos, fejedelmi színjátékokra. János Albrecht idejében már vigyázni kellett a pénzre és az udvartartás díszét a nagyherceg hajlamai ellenére, sőt jóformán a hozzájárulása nélkül csökkenteni is kellett.

A nagyherceg nővérének, Katalin hercegnőnek az életmódjáról a székvárosban egyenesen meghatva beszéltek az emberek. A hercegnő a szomszéd uralkodóház mellékágának egy sarjához ment nőül, a férje halála után visszatért fivére székvárosába és

vörösfürtű gyermekeivel a nagyhercegi ház trónörökösének egykori palotájában lakott, amelynek a kapuja előtt egész nap ott állott egy hetyke tartású, óriási kapus és amelyben olyan nagyon egyszerű volt az élet . . .

A nagyherceg fivére, Lambert herceg sem sokat számított. Testvéreivel, akik mesalliance-át nem tudtak megbocsátani, haragban volt és alig-alig jelent meg az udvarnál. Feleségével, aki valamikor az udvari színház deszkáin táncolt és aki a hercegnek egy birtoka után a Rohrdorf bárónői címet viselte, a városi park mellett levő villájában lakott és szikár sportférfinő és színházi habitué létere elegánsan viselte az adósságait. A fejedelmi külsőségekről egészen lemondott, magánember gyanánt szerepelt és ha a háztartásáról az a hír járta, hogy rendetlen és szegényes, hát ez a hír nem keltett valami nagy részvétet.

Változások állottak be azonban a Régi Palota belső életében is, megszorítások, amelyekről sok szó esett a városban és az egész országban, még pedig sok meghiúsított és fájdalmas szó, mert a nép alapjában véve kívánta, hogy fejedelme büszkén és fényesen reprezentálja őt magát. Takarékoságból egy kézbe adtak több udvari méltóságot és von Bühl zu Bühl úr évek óta volt már udvari főmarsall, főszertartásmester és házi marsall egy személyben. Az udvari hivatalnokok és az udvari cselédség között sok elbocsátás történt. Az udvari istálló állományát a minimumra szorították le . . . De mit használt ez? A nagyherceg nem becsülte a pénzt semmire; ez az érzése váratlan kitörésekben lázadt fel a takarékoság kényszere ellen és amíg az udvari vendéglátás egyszerűsége eljutott a megengedett egyszerűség legmesszibb határáig, amíg a csütörtöki hangverse-

nyek után a souper-nál a márványteremben soha más nem került az aranylábu asztalkák vörös bársonyára, mint rostbeaf remoulad sauce-szal és fagylalt, és amíg a nagyherceg saját étkezése olyan egyszerű volt, mint egy középrangu hivatalnokcsaládé, azalatt János Albrecht dacosan kidobott egy teljes évi jövedelmet a grimmburgi vár restaurálására.

Többi kastélyai pedig romlásnak indultak ugyanekkor. Bühl zu Bühl úrnak egyszerűen nem állottak a rendelkezésére eszközök, amelyekkel a pusztulást meggátolhatta volna. Romlásnak indult az Eremitage is, a város északi részén fekvő bájos empire-kastély, a Delphinenort, a korai barokknak ez a remeke; a nagyhercegi család csak Hollerbrunn-t használta, ez volt a nyári rezidencia, továbbá a Jägerpreis nevű vadászkastélyt és végül a városi palotát, amelyet Régi Palotának neveztek, habár új palota egyáltalában nem volt.

A palota az udvari templommal együtt szürke, szabálytalan és áttekinthetetlen épülettömb volt sok toronnyal, erkéllyel és kapuval: félig erőd, félig díszépület. Három udvara volt, amelyeknek a bazaltkockái között többnyire dúsan burjánzott mindenféle gaz. Az egyik udvar közepén azonban rózsabokor állott, — ott állott ösidők óta egy virágágy közepén, bár a palota udvarán egyébként minden kertészi munka hiányzott. A rózsabokor nem különbözött más rózsabokroktól, egy várnagy viselt rá gondot, egyébként azonban pihent a hó alatt, kapott esőt és kapott napfényt és ha eljött az ideje, akkor rózsákat hajtott. Ezek a rózsák csodálatosan szépek voltak, nemes formájú, sötétpiros bársonylevelű virágok, igazi remeklései a természetnek, öröm volt rájuk nézni. Volt azonban egy különös és ijedelmes tulajdonságuk is: nem illatoztak. Azaz hogy illatoz-

tak, az illatuk azonban megmagyarázhatatlan módon nem volt rózsaillat, hanem rothadás-szag, — halk, de félreismerhetetlen rothadás-szag áradt ki belőlük. Ezt tudta mindenki, benne állott a Baedekerben és a városban járó idegenek bejöttek a palota udvarára, hogy saját orrukkal győződjenek meg a dologról. A nép száján azonkívül még egy mese járt a rózsabokorról: az, hogy valahol, valahogyan meg van írva, hogy valamikor majd, ha valami nagy öröm és valami nagy boldogság jön az országra, akkor a rózsatő virágai egyszerre csak a legtermészetesebb és legédesebb módon elkezdenek majd illatozni . . .

*

A nagyherceg második fia akkor lépett először a nyilvánosság elé, mikor megkeresztelték.

Ezen a napon reprezentált tehát a herceg először, és hogy ő volt az események középpontja, már abban is kifejezésre jutott, hogy utoljára jelent meg a helyszínén. Lassan jött, — von Bühl zu Bühl lépkedett előtte, — Schulenburg-Tressen báróné főudvarmesternő karján, és minden szem őt nézte.

Aludt csipkái, szalagjai és egy fehér selyemhab között. Az egyik kezecskéje véletlenül be volt takarva. Örömet és meghatottságot keltett, nagy tetszést aratott. Mint az egész esemény középpontja, minden figyelem tárgya, nyugodtan, igénytelenül és természetesen még türelmesen viselkedett. Az érdeme az volt, hogv nem zavart, nem bántott, nem ellenezett semmit, hanem kétségtelenül veleszületett tájékozottsággal átengedte magát a formának, amely körülötte szóhoz jutott, őt vitte és ma még minden személyes megerőltetéstől megkímélte.

Amíg csendesen aludt, sok nevet kapott; főnevei azonban ezek lettek: Klaus Heinrich. Az ujsá-

gok beszámoltak első föllépéséről; leírták a külsejét, a ruháját, megállapították, hogy igazán hercegi módon viselkedett és szavakba öntötték azt a megindító és fölemelő hatást, amelyet a megjelenése keltett. Azután a nyilvánosság hosszabb ideig keveset hallott róla, és ő semmit a nyilvánosságról.

Mikor Klaus Heinrich kétéves lett, a grimm-burgi várban megint született valaki, ez a valaki egy kis hercegnő volt. Harminchat ágyúlövés jutott ki neki, mert a női nemhez tartozott és Ditlindenek keresztelték. Ő volt Klaus Heinrich nővére, és a megérkezése nagy szerencse volt Klaus Heinrich számára. Ditlinde eleinte meglepően kicsi és törekeny volt, de nemsokára utolérte Klaus Heinrichet, olyanná lett, mint ő és ekkor az egész napot együtt töltötték. Klaus Heinrich vele élt, vele együtt látott, tudott és értett meg mindent, vele együtt érezve ismerte meg a kettőjük közös világát.

Bizony, olyan volt a világ és olyanok voltak a tapasztalataik, hogy gondolkozóba ejthették az embert. Ahol télen laktak, az a Régi Palota volt. Ahol nyáron laktak, a folyónál, a hűvös, illatos lila sövényes kertben, amelyben fehér szobrok álltak, az Hollerbrunn volt, a nyári székhely. Útközben, mikor ide utaztak, vagy ha papa, vagy mama akármikor magával vitte őket egy barnára fényezett kocsiában, amelynek az ajtaján kis arany korona díszlett, akkor a többi ember megállt, köszönt és éljent kiáltott; mert papa herceg, és ura az országnak, és így ők is herceg és hercegnő, — bizonyosan éppen olyan herceg és hercegnő, mint amilyenek azokban a francia mesékben vannak, amelyeket a svájci madame nekik fölolvastak. Itt meg kell állni, ez kétségtelenül kivételes dolog. Ha más gyerekek ezeket a meséket hallják, úgy néznek a hercegekre, akikről

szó van, mint nagyon magasan álló, kivételes lényekre, akiknek a rangja számukra a valóság megszépítését jelenti és akikkel foglalkozva szebbé lesznek, a hétköznapi fölé emelkednek a gondolataik.

De Klaus Heinrich és Ditlinde magukfajtanak tekintették ezeket az alakokat, velük egy levegőt szívtak, palotában laktak, mint ők; testvéri viszonyban voltak velük; és mikor a mesét hallgatva velük egyggyé váltak, nem emelkedtek a valóság fölé. Állandóan, örökké azon a magaslaton éltek ők tehát, ahová mások csak akkor emelkednek, mikor mesét hallgatnak? A svájci madame egész viselkedéséből ítélve — nem tagadhatta volna ezt, ha a kérdés egyáltalán szóba kerülhetett volna.

A svájci madame, egy kálvinista pap özvegye, kettőjük fölügyeletére volt rendelve, de mindegyiküknek külön is volt két-két szobalánya. Madame egészen fehér és fekete volt; a főkötője fehér volt és a ruhája fekete; fehér volt az arca és fekete a fényes sima haja. Nagyon pontos nő volt és könnyen megrémíthető. Ég felé fordította a szemét és összezecsapta a fehér kezét olyan dolgoknál, amelyek veszélytelenek és mégis tiltva vannak. A komoly esetekre való, legcsendesebb, de legsúlyosabb büntetés azonban az volt, ha „szomoruan nézett“ a gyerekekre.

Egy napon, felsőbb parancsra, Klaus Heinrichet és Ditlindet nagyhercegi fenségnek kezdte nevezni, és ettől fogva még könnyebben rémült meg . . .

Albrecht azonban *királyi fenség* volt. Katalin néni gyerekei pedig, mint erről hamar értesültek, nem tartoztak a család férfiágához, ezért kisebb volt a jelentőségük. De Albrecht trónörökös-nagyherceg volt és ehhez jól illett, hogy olyan halványnak és

zárkózottnak látszott és hogy sokat feküdt ágyban. Osztrák kabátkát viselt, amelyen zsebek voltak. Hátul kiálló koponyája, keskeny halántéka és hosszukás, okos arca volt. Egészen kicsi korában súlyos betegségen esett át, amikor is, Eschrich főorvos állítása szerint, a szíve egy időre „a jobboldalra vándorolt”. Mindenesetre szemtől-szembe állott a halállal és ez talán még megerősítette azt a félnék méltóságot, ami benne volt. Nagyon tartózkodónak látszott, zavarodottsága mintha hidegség lett volna és a báj hiányát büszkeséggel pótolta. Kissé selypített és ezért egyre elpirult, mert nagyon ügyelt magára. A válla kissé ferde volt. Egyik szeme gyenge lévén, földatírásnál szemüveget viselt, ami az arcát még öregebbé és okosabbá tette . . .

Klaus Heinrich úgy érezte, hogy Albrecht őt lenézni, és belátta, hogy ez nemcsak ifjabb volta miatt van így. Ő lágyszívű, könnyen síró természet volt. Sírt ha valaki „szomoruan nézett” rá, és mikor a nagy játszó asztal sarkába úgy beleütötte a homlokát, hogy a vér folyt belőle, akkor hangosan jajgatott, úgy sajnálta a homlokát. De Albrecht a halált is látta és még sem sírt soha. Rövid, kerek alsó ajkát kissé előre nyujtva, csendesén szívta vele a felső ajkát — ez volt minden. Albrecht előkelő volt. A svájci madame mindig ő rá hivatkozott példaképpen, ha a *comme il faut* kérdése fölmerült. Albrecht soha szóba nem állt volna azokkal a pompásan földiszított emberekkel, akik a palotához tartoznak ugyan, de nem férfiak és nem emberek, hanem csak lakájok, amint ezt Klaus Heinrich néha, őrizetlen pillanatokban megtette. Mert Albrecht nem volt kíváncsi. A szemei hidegen néztek előre és nem látszott bennük vágy a világ megismerése után. De Klaus Heinrich vágyott a világ megisme-

résére és ezért szóba állott a lakájokkal, ezért és még egy másik, sürgős, talán veszedelmes, talán illetlen vágyból: hogy a szívéhez jusson valami abból, ami messze, messze a világban van. De a lakájok, akár öregek voltak, akár fiatalok, akár az ajtóknál, akár a folyosókon, akár az előszobákban állottak, homokszínű kamásniban és barna frakkban, amelynek vörös-arany diszítésén a kocsiajtó kis koronája számtalanszor ismétlődött, — mind kihúzták magukat, ha Klaus Heinrich beszélgetett velük, nagy kezeiket vastag bársony nadrágjuk varrására szorították, kissé lehajoltak hozzá, úgy hogy vállrojtjaik himbálóztak, és üres, illedelmes feleleteket adtak, amelyekben a „nagyhercegi fenség” megszólítás volt a legfontosabb; és ezekhez a feleletekhez áhítatosan és óvatosan mosolyogtak, mintha ezt mondták volna: „te tisztaság, te finomság!” . . . Néha, ha mód kínálkozott rá, Klaus Heinrich fölfedező utakat tett a palota lakatlan részeiben; később, mikor már elég nagy lett ehhez, Ditlindet, a nővérét is magával vitte. Ebben az időben Dröge tanácsos tanította, a városi iskolák rektora, akit első oktatójául rendelték ki. Dröge tanácsos odavetően bölintott a lakáj felé, aki a fával burkolt, nagy tanuló szoba ajtaját, ahol Klaus Heinrich várt rá, kitárta előtte. Klaus Heinrichnek azonban nem járásközben, nem úgy odavetően köszönt, hanem határozottan és meggondoltan, elébe lépve és várva, hogy fenséges tanítványa kezét nyujtsa neki. Ezt Klaus Heinrich meg is tette, és hogy a dolgot mind a kétszer, a jövősnél és a búcsúzásnál, csinosan, megnyerően és kerek mozdulattal csinálta, úgy, mint ahogyan az apjától látta, mikor ez kezét nyujt a kéznyújtásra várakozó uraknak, az fontosabbnak és lényegesebbnek tűnt föl

neki, mint az egész tanulás, ami a két kézfogás között volt.

Mikor Dröge tanácsos már számtalanszor jött és távozott, Klaus Heinrich várakozása és szándéka ellenére, úgy hogy voltaképpen észre sem vette, sok hasznos dolgot tanult: otthonos lett minden tárgyban, olvasásban, írásban és számolásban, sőt, ha kívánták, a nagyhercegség városait is meglehetősen hiánytalanul föl tudta sorolni. De mint már szó esett róla, nem ez volt tulajdonképpen az, ami neki fontosnak tetszett. Néha, ha tanulás közben figyelmetlen volt, Dröge úr magasztos hivatására utalva megintette: „magasztos hivatása kötelezi . . .“ mondotta, vagy: „ezzel tartozik magasztos hivatásának . . .“ Mi volt a hivatása, miben volt ennek a hivatásnak a magasztossága? Miért mosolyogtak a lakájok úgy, mintha azt akarták volna mondani: „te tisztaság, te finomság“, és miért volt madame úgy megrémülve, ha a beszédében, vagy a cselekedeteiben kissé szabadjára hagyta magát? Megerőltette gyerekelméjét és néha, ha erősen és hosszan gondolkozott és tekintetét a jelenségek lényegébe furta, megsejtette, hogy mi az, amiről körülötte voltaképpen szó van és ami számára az életet és hivatást jelenti.

Az Ezüst-teremben állott egyszer, az Ezüst-teremben, amely a dísztermekhez tartozott és amelyben, mint ő azt tudta, az apja csoportos ünnepi fogadásokat szokott tartani. Véletlenül egyedül jött be az üres terembe és jól megnézte.

Tél volt és hideg; kis cipői visszatükrözödték a világos, üvegsíma padlóban, amely úgy terült el előtte, mint egy jégmező. Az ezüst arabeszkekkel díszített mennyezet olyan magas volt, hogy hosszú, hosszú fémrúdra volt szükség, hogy a sokágu, nagy

fehér gyertyákkal sűrűn megrakott csillár a terem félmagasságában lebegjen. A tető alatt ezüstkeretű mezők húzódtak végig; egy-egy halvány festmény volt bennük. Az ezüstszerű falak itt-ott sárgafoltos és elszakadt fehér selyemmel voltak burkolva. Egy monumentális baldachin féle dolog, amely két erős ezüst oszlopon nyugodott és elől ezüst sujtással volt diszítve, és amelynek tetejéről egy halott, puderes ösanya hermelin utánzattal körített képe nézett le, elválasztotta a kandalló környékét a terem többi részétől. Ott hátul szétfoszló, fehér selyemmel bevont, nagy karosszékek vették körül a hideg tűzhelyet. Az oldalfalakon egymással szemközt óriási ezüstkeretű tükrök álltak, amelyeknek az üvegjén nagy vak foltok voltak, és amelyeknek a széles fehér márványlapján karos gyertyatartók álltak, kettő jobbra és kettő balra, az alacsonyak a magasabbak előtt és valamennyi hosszú fehér gyertyákkal tele rakva, mint a fali lámpák köröskörül, és mint a négy álló lámpa a sarkokban. Jobboldalt, a széles ablakon, amelyek az Albrecht-térre néztek és amelyeknek külső párkánya hóval volt kipárnázva, sárgafoltos fehér selyem függönyök lógtak. A terem közepén a csillár alatt közép nagyságu asztal állott, amelynek a talpa olyan volt, mint egy hatalmas, bütykös, ezüst fatörzs, nyolcszögletű lapja tejszínű gyöngyházból volt, — ott állt haszontalanul és székek nélkül, legfőljebb arra szánva és arra használva, hogy rátámaszkodják az ember, ha a lakájok a szárnyas ajtót kinyitják, és beeresztik azokat, akik díszben, ünnepelesen kimért időre ide elébed lépnek...

Klaus Heinrich végignézett a termen és világosan látta, hogy itt semmi sem tud arról a tárgyilagosságról, amelyet Dröge úr a hajlongásai mellett is a lelkére kötött. Itt állandóan vasárnap

volt, ünnepi komolyság, olyasvalami, mint a templomban, ahol Dröge úr követelményei szintén hiábavalók lettek volna. Szigorú és üres pompa uralkodott itt és az elrendezésnek olyan egyensúlya, amely minden céltól és kényelemtől függetlenül önmagáért volt a világon... magas és megerőltető földadat ez, kétségtelenül olyasvalami, ami éppenséggel nem mutatkozik könnyűnek és kényelmesnek; egy megnevezhetetlen valami, ami azonban önuralomra, önfegyelemre és szigorú lemondásra kötelez. És hideg volt az ezüstös teremben, mint a hókirályné kastélyában, ahol a gyermekek szíve megfagy.

Klaus Heinrich végigment a tükörsíma padlón és odaállott a középső asztalhoz. Jobb kezével könnyedén a gyöngyházlagra támaszkodott, a balt pedig csipőre tette, hátra, olyan hátra, hogy elülről nem is látszott, mert ez a keze nem volt szép: barna és ráncos volt és a jobbnál kisebb maradt. Az egyik lábával kissé előre lépett, a másikkra rátámaszkodott és az ezüstdíszű ajtóra tekintett. Nem volt ez álmadozásra való hely, a tartása sem volt álmadozásra alkalmas: de ő mégis álmadozott.

Látta az apját és megnézte úgy, mint előbb a termet, hogy megérthesse. Látta a fáradt gögöt a kék szemében, a ráncokat, amelyek büszkén és szomorúan vonultak az orrcimpájától a szakállába és amelyek néha bosszúságtól, vagy unalomtól erősebbek és mélyebbek lettek... Apát nem szabad megszólítani; nem szabad csak úgy feléje menni és beszédbe fogni — a gyerekeknek sem szabad, ez tilos, ez veszedelmes. Ő felel ugyan ilyenkor is, de hidegen és idegenül felel, és az arcán a tanácstalanság kifejezése jelenik meg, egy pillanatnyi megzavarodás, amelyet Klaus Heinrich olyan jól megért.

Apa megszólítja és elbocsátja az embereket;

így szokta meg a dolgot. Cerclet tart az udvari bál elején és a diner után, amellyel a téli szezon kezdődik. Mamával végigvonul a szobákon és termeken, amelyekben az udvar összegyülekezik, végigvonul a márványtermen és a dísztermeken, a képtáron, a lovagtermen, a tizenkét hónap termén, a fogadótermen és a tánctermen; nemcsak meghatározott irányban, de meghatározott úton is halad, amelyet a buzgó von Bühl zu Bühl nyit meg számára és útjában különböző urakat és hölgyeket szólít meg. Akihez szól, az mélyen meghajlik és a sima padló egy jó darabját maga és apa között hagyva, szerényen és boldogan felel neki. Apa azután odaint neki, köszön a pontos udvari szabályok szerint, amelyek a többiek mozdulatait korlátozzák és az ő biztonságát növelik, mosolyogva és könnyedén köszön és tovább vonul. Mosolyogva és könnyedén... Oh, igen, Klaus Heinrich nagyon jól megértette a tanácsstalanságot, amely apa arcán megjelent, ha valaki olyan otromba volt, hogy őt egyszerűen megszólította, — megértette és aggódva érezte ezt a tanácsstalanságot maga is. Egy gyenge és törékeny valami sérült meg ilyenkor, valami, ami annyira a lényükhöz tartozott, hogy tehetetlenül állottak, ha valaki durván áttörte. A lényükhöz tartozott, védte őket, de az volt egyúttal, ami fáradttá teszi a szemüket és az unalomvonta mély barázdákat okozza az arcon...

Klaus Heinrich állt és látott, — látta az anyját és az anyja híres és dicsőített szépségét. Látta egyenesen állva, gyertyáktól megvilágított, nagy tükre előtt, en robe de cérémonie; mert néha ünnepélyek alkalmával végignézhette, hogyan fejezik be az udvari fodrász és a szobaleányok a toalettjét. Ha mama a családi ékszereket viselte, Knobelsdorff úr is jelen

volt, felügyelt az ékszerekre és följegyezte a használatba vett köveket. A szeme körül mosolyogtak a ráncok és furcsa beszédével megnevettette mamát, úgy, hogy a mama lágy arcán megjelentek a csodálatos kis gödröcskék. A nevetése azonban leereszkedő és művészi nevetés volt és nevetés közben tükörbe nézett, mintha gyakorolná magát.

Volt az ereiben egy csepp szláv vér is, ettől kapta mély kék szeme azt az édes fényt, illatos haja azt a mély feketeséget. Klaus Heinrich sokszor halotta, hogy hasonlít hozzá, az ő szeme is acélkék, az ő haja is fekete volt, holott Albrecht és Ditlinde szőkék voltak, mint papa, mielőtt megöszült. Klaus Heinrich azonban mégsem volt szép; nem volt szép, mert az arccsontjai nagyon szélesek voltak, különösen azonban a bal keze miatt. A mama ráparancsolt, hogy ezt a kezét ügyesen rejtse el vagy a kabátja oldalzsebében, vagy úgy, hogy hátra dugja, vagy úgy, hogy a mellén bedugja a kabátjába, — a mama ráparancsolt és pedig rendesen éppen olyankor, amikor ő mind a két karját kitárta, hogy a mamát gyöngéden és szeretettel megölelje. Hideg tekintettel figyelmeztette őt rá, hogy ügyeljen a kezére.

Oly lány volt az arca; a szépség azonban rideggé tette az arcát és nyilvánvaló volt, hogy a szíve is rideg és nem gondol mással, csak a saját szépségével. Ha bál volt vagy fogadás, akkor nappal aludt és nem evett mást, csak tojássárgáját, hogy semmi ne legyen terhére. Este azután apa karján végigragyogott a termeken, — és ősz emberek elpirultak, ha megszólításával kitüntette őket és a *Futár* másnap azt írta, hogy ő királyi fensége nemcsak rangja szerint volt királynéja az ünnepnek. Komolyan örömet szerzett az embereknek akár az udvarnál, akár az utcán, akár a városi parkban, akár lo-

von ült, akár kocsiban pusztán azzal, hogy mutatkozott, — az arcok kipirultak, ha megjelent. Virágok, éljenek repültek feléje, minden szív feléje dobogott és nyilvánvaló volt, hogy akik éltették, azok magukra gondoltak és maguknak kiáltottak éljent és hogy abban a pillanatban hittek nagy és szép dolgokban. Klaus Heinrich azonban tudta, hogy mama hosszú órák gondosságát fordította előbb a szépségére, hogy az, ahogyan mosolygott és köszönt, csupa gyakorlottság és kiszámítottság volt és hogy az ő szíve nem dobogott gyorsabban soha és semmiért. . . . Szeretett-e egyáltalában valakit, például őt, Klaus Heinrichet, aki hiszen úgy hasonlított rá? Oh igen, ezt igen, már amennyire ideje volt rá, és bizonyára akkor is, ha hűvös hangon a kezére figyelmeztette. Gyöngédségének a jeleit azonban, úgy látszott, olyan alkalmakra tartogatta, amikor jelen volt néhány néző is, aki épülhetett rajta. Klaus Heinrich és Ditlinde keveset érintkeztek az anyjukkal; ha minden héten egyszer megjelentek látogatóban mama termeiben, az együttlét mindenféle kedélyhullámozás nélkül, leereszkedő kérdésekkel és illedelmes feleletekkel telt el; a fődolog az volt, tudnak-e a gyerekek jól ülni egy fauteuilben, mialatt tejjel telt teás csésze van a kezükben. A csütörtöki koncerteknél azonban, amikor is Klaus Heinrichnek és Ditlindének is szabad volt rövid időre a márványteremben megjelennie, a csütörtöki koncerteknél tehát megmutatta mama, hogy szereti őket, megmutatta nekik és megmutatta az összes jelenlevőknek annyi bensőséggel és olyan kifejezéssel, hogy nem lehetett benne kételkedni. Odavette őket az asztalához, boldog mosollyal mondta nekik, hogy álljanak melléje, fejüket odavonta a vállára és a keblére, lágy, meleg pillantással tekintett a sze-

mükbe és homlokon és ajkon csókolta mindkettőjüket. A jelenlevő hölgyek ekkor oldalra hajtották a fejüket és átszellemült arccal, gyorsan hunyorogtak, az urak pedig nagyot bólintottak és a bajuszukat rágták, hogy megindultságukon férfiasan uralkodhassanak . . .

Bizony, ez nagyon szép dolog volt; a gyerekek érezték, hogy nekik is részük van ebben a hatásban, amely a koncert hatását messze fölülmúlta és büszkén simultak az anyjukhoz. Ami Klaus Heinrichet illeti, ő be is látta, hogy nekik az egész létük szerint nem elég egyszerűen érezniök valamit és ezzel az érzéssel boldognak lenni, hanem hogy ők tartoznak szeretetüket a teremben demonstrálni, hogy a vendégek szíve megmozduljon.

Néha meggyőződhettek a többi emberek is — az utcán, vagy a parkban — arról, hogy mama szereti a gyerekeit. Klaus Heinrich vagy Ditlinde egymást fölváltva elkísérték időről-időre anyjukat, aki Schulenburg-Tressen báróné társaságában tavaszkor és ősszel a korzó idejében sétakocsizásra indult. Klaus Heinrichet kissé fölizgatták és lázassá tették ezek a sétakocsizások, amelyek élvezetet egyáltalában nem hoztak, csak fáradságot és megerőltetést. Mert mihelyt a nyitott kocsi kihajtott az oroszlanos kapun át a fegyverbe lépett gránátosok sorfala előtt az Albrechtsplatzra, máris egy csomó embert talált ott összegyülekezve, akik mind a kocsit várták, férfiakat, nőket, gyerekeket, akik kiabáltak és éhes szemekkel bámultak; és ekkor azután Klaus Heinrichnek össze kellett magát szednie, kedvesen kellett viselkednie, mosolyognia kellett, a bal kezét el kellett dugnia és a jobb kezével meg kellett emelnie a kalapját, hogy a népnek öröme teljék benne. És ez így tartott az egész úton, a város utcáin és a park útain.

A többi kocsinak tisztes távolban kellett az övéktől maradnia, erre vigyáztak a rendőrök. A gyalogjárók azonban megálltak az út szélén, a hölgyek pukkerliztek, az urak a kezükben tartották a kalapjukat és áhítatos és kíváncsian kutató szemekkel néztek alulról fölfelé a kocsiba, és — legalább Klaus Heinrich úgy érezte — mindnyájan éppen csak arra valóak voltak, hogy ott álljanak és bámuljanak, neki azonban az volt a hivatása, hogy mutatkozzék, hogy nézesse magát, ami — úgy érezte — sokkal nehezebb dolog. Bal kezét elrejtette a felöltője zsebeibe és mosolygott, amint mama óhajtotta, de érezte, hogy az arca lázasan tüzel. És a *Futár* másnap azt írta, hogy a kis herceg rózsás az egészségtől.

Tizenhárom éves volt Klaus Heinrich, amikor így ott állt a hideg ezüsteremben a gyöngyházbetétes asztalnál és azon erőlködött, hogy kitalálja, mi az ő élete célja, mi az ő hivatása voltaképpen. És amint kutató pillantással, a lényegyet keresve, szemügyre vett mindent, ami őt környezte: a termek foszladozó, üres pompáját, amely semmiféle célt nem szolgált és semmiféle kényelemre nem törekedett, a fehér gyertyák merev szimmetriáját, amely mintha valami liturgikus fontosságot, valami lemondással teli fegyelmet fejezett volna ki, a zavarodottság kifejezését, amely az apja arcán megjelent, ha egyszerűen megszólították, a hűvös és ridegen ápolt szépséget, amellyel anyja mosolyogva hívta ki a lelkesedést, az emberek áhítatosan és kíváncsian kutató tekintét, amellyel odakint találkoztak, — amikor mindezt végiggondolta, akkor egyszerre megrohanta egy sejtése, bizonytalan és még kifejezéstelen megismerése annak, mi az ő élete célja és mi a rendeltetése. És úgy megborzongott rendeltetésétől és olyan félelmet érzett „magasztos hivatásától“, hogy megfor-

dult, mind a két kezét — mind a kettőt, a ráncos kis balkezet is — a szeme elé kapta, leroskadt a magános asztalnál és sírt, siratta magát, siratta a szívét, siratta, míg végre emberek jöttek, az ég felé pillantgattak, a kezüket összecsapkodták, kérdezték mi baja és kivitték a teremből . . . Klaus Heinrich azt mondta nekik, hogy félt; ami igaz is volt.

... Egyébként nagyjában meg voltak vele elégedve. A tartása javult és a helyzetének a kényszere alatt egész lénye feszes fegyelmezettségre tett szert. E mellett sajátságos módon egyre nőtt különös, régi epekedése: az a csapongó tudásvágy, amelyet Dröge úr nem tudott kielégíteni és amely azelőtt arra készítette, hogy a lakájokkal szóba álljon és amelynek a hatása alatt mostanában, ha csak lehetett, kutatásokat rendezett a Régi Palota lakatlan vidékein Dirlindenek, a nővérének a társaságában. Ezt a mulatságot ők kotorászásnak nevezték és a kotorászásban nagy gyönyörűségük volt, mert ha a palotában eléggé előre haladtak, mindig találtak egy-két ismeretlen szobát, termet, folyosót, vagy legalább is különös kerülő utakat találtak, amelyek a lakott rész felé vezettek.

Überbein doktor

Füéveiből hármat egy internátusban, valami fegyelmi konviktusfélében töltött el Klaus Heinrich. Ezt a konviktust az ő számára alapította és rendezte be Knobelsdorff báró a „Fasanerie“ nevű vadász-kastélyban. A kastély a fővároshoz legközelebb eső vasuti állomás mellett volt; a nevét a közelében lévő fácánostól kapta. A kastélytól nem messze nyári

vendéglő állott, amelyet egy Stavenüter nevű ember bérelt és amelyet a Fasanerie növendékei csak valamelyik tanáruk felügyelete alatt látogathattak meg. A növendékek Klaus Heinrichen kívül öten voltak: egy Trümmerhauff-fiu, egy Gumplach, egy Platow, egy Prenzlau és egy Wehrzahn. A környéken így hívták őket: a fácánok.

A konviktus élén Kürtchen professzor, egy kicsi, bizalmatlan és ingerlékeny, színészes szer-tartásos agglegény állott. Klaus Heinrichet tüntető tapintatossággal kezelte, a többi növendékben azonban gyanakodva szimatolta a nemesi gőgöt és toporzékoló dühbe jött, ha polgári mivoltának a kicsiny-lését vette észre. Kürtchen professzoron és egy tornatanáron kívül, még egy mozgékony, tevékeny és harsogó beszédű, amelletl lelkes természetű fiatal segéd-tanár tanította a növendékeket. Ezt a segéd-tanárt Überbein doktornak hitták; a keresztnéve Raoul volt.

Klaus Heinrich meglepégedéssel tapasztalta, hogy a vele szemben támasztott igények lényegileg gyorsan csökkentek. Kürtchen professzor rövid idő-vel az internátus megalapítása után szobájába ké-rette őt egy napon és szóról szóra ezt mondotta neki:

— Nem tartanám helyesnek, ha tanulmányaink során nagyhercegi fenséged olyankor szólíttatnék felelésre, mikor valamely kérdés nagyhercegi fen-ségedet készületlenül találná. Másrészt kíváncs, hogy nagyhercegi fenséged mindig kézemeléssel je-lentkezzék felelésre. Kérem tehát nagyhercegi fen-ségedet, hogy olyan kérdéseknél, amelyekre nem óhajt válaszolni, karját egész hosszában kinyújtani, olyan kérdéseknél viszont, amelyeknek a megoldá-sára fölhívatni nagyhercegi fenségednek kellemes

volna, karját csak félig, derékszögben fölemelni kegyeskedjék.

Ami Überbein doktort illeti, ő megtöltötte az iskolatermet harsogó ékesszólásával, amely mindig föléje emelkedett a tárgynak, anélkül, hogy valaha egészen mellőzte volna. Überbein doktor nem kötött Klaus Heinrichchel semmiféle megállapodást, hanem egyszerűen és barátságosan fölhívta felelésre, amikor eszébe jutott, anélkül, hogy ez a szabadság zavarokat okozott volna. És Klaus Heinrichnek nagyon kevésbé tudós feleletei, úgy látszott, elragadják Überbein doktort, úgy látszott, valami lelkes vidámságot ébresztenek benne.

— Ohohó, — kiáltotta ilyenkor és nevetve szegte föl fejét. — Oh Klaus Heinrich! Oh fejedelmi ivadék! Oh szent ártatlanság! A komplikált étellel ime váratlanul került ön szembe, Klaus Heinrich és nekem, hányt-vetett embernek a dolgom most, hogy ezt a kuszaságot megvilágítsam.

A kérdésre azután Klaus Heinrich helyett ő maga felelt és nem hívott föl senkit, ha egyszer Klaus Heinrichtől hibás feleletet kapott.

Klaus Heinrichnek öt társához való viszonyát nem lehetett nagyon bensőnek nevezni; ez a viszony sehogysem akart bizalmassá válni. Klaus Heinrich mindvégig maradt az, aki volt, soha sem lett az egyik a többi között, egyszerűen nem olvadt közéjük. Volt öt másik fiu és volt ő; a herceg, az öt fiu és a tanárok: ezekből állott az internátus. A fiúk közül a két gazdag arisztokrata fiúnak volt egy kedves, közös szava, amely tele volt arisztokratikus lényük mindent lenéző göggyével és amelyet metsző torokhangon mindig elnyafogtak, amikor csak lehetett. Ez a közös szó ez volt: „disznóság!“ Disznóság volt például, ha valaki olyan gallért hordott,

amelyet föl kellett gombolni az ingre. Disznóság volt közönséges zakkó-ruhában tenniszt játszani. Klaus Heinrich azonban nem érezte magát elég erősnek arra, hogy ezt a szót használja. Eddig általában fogalma sem volt például róla, hogy olyan ing is van, amelyre rávarrták a gallérját és hogy az embernek egyszerre lehet annyi ruhája, mint egyik társának, Prenzlau Bogumilnak. Gyakran ő is szívesen mondta volna valamire, hogy disznóság, de gyorsan eszébe jutott, hogy ő maga is kifoltozott harisnyát hord. Albrecht, a bátyja jobban értette volna talán, hogyan kell a fácánokkal együtt azt mondani, hogy „disznóság“. Ő, Klaus Heinrich nem érezte magát arisztokratának, nem volt arisztokrata, minden jel erre vallott. Már a neve is milyen közönségesen hangzott: Klaus Heinrich. Arisztokrata név volt Bogumil és Dagobert, amint két társát hitták . . .

Egy emberrel mégis barátságot kötött a Fasanerieben Klaus Heinrich; ez az ember Überbein doktor volt, a segédtanár. Überbein nem volt szépségnek mondható. Vörös szakáll, zöldes-fehér arcbőre és vizes kék szeme volt, ritkás vörös haja és igen rút, elálló, hegyes füle. A kezei azonban kicsik és finomak voltak. Mindig fehér nyakkendőt hordott, ami megjelenését kissé ünnepiessé tette ruhatárának szegényessége mellett is. A szabadban lóden-köpenyget hordott és lovaglásnál — mert Überbein doktor lovagolt, még pedig kitűnően — kopott gérokkot, amelynek a szárnyait két oldalt föltúrte, szűk, gombos nadrágot és magas kalapot.

Mi magyarázza meg azt a varázst, amelyet Überbein doktor Klaus Heinrichre gyakorolt? Ez a varázs többféle elemből rakódott össze. A konviktus még rövid ideje volt együtt, mikor a „fácánok“

között egyszerre csak híre terjedt, hogy a segédtnár valamikor az élete kockáztatásával kihúzott egy gyereket valami lápból vagy mocsárból és hogy ezért megkapta az életmentési érmet. Ez a hír nem csekély hatást tett a „fácánokra“. Később azután egyéb részleteket is megtudtak Überbein doktor múltjából; értesült ezekről a részletekről Klaus Heinrich is. Überbein doktor eredete — így szóltak a hírek — homályos; atyja nincs; anyja színésznő volt, aki valami szerény végkielégítés fejében örökbe fogadtatta őt egy szegény házaspárral; fiatalkorában éhezett is, innen eredt arcborének zöldes színe.

Különös és megdöbbenő dolgok voltak ezek, amelyekre Überbein doktor egyébként néha maga tett egy-egy célzást. Ez megtörtént olyankor, ha az arisztokrata fiúk, homályos származására gondolva, esetleg hetykén és illetlenül viselkedtek vele szemben.

— Kis pelyhesek, anyámasszony katonái! — mondta ilyenkor hangosan és bosszúsan. — Egy-némely vihart láttam én már, csak érteni fogok talán ahhoz is, hogy belőletek, uracskák, kikényszerítsek egy kis szerénységet.

Klaus Heinrichre az sem maradt hatástalanul, hogy Überbein doktor egynémely vihart látott már. A legnagyobb hatást azonban az a mód tette Klaus Heinrichre, amelyen Überbein doktor vele érintkezett, a hang, amelyet az első naptól kezdve vele szemben megütött és amely őt mindenki mástól megkülönböztette Klaus Heinrich szemében. Überbein doktorban semmi sem volt a lakájok merev zárkozottságából, semmi sem volt a svájci madame sápadozó ijedtségéből, vagy Dröge úr hajlongásaiból, vagy Kürtchen professzor hiú tapintatosságából;

semmi sem volt benne abból az idegen, alázatos és mégis tolakodó magatartásból, amellyel az emberek odakint Klaus Heinrichet nézték. A konviktus első napjaiban hallgató volt; figyelt. De azután mosolyogva, olyan szabad és hangos szóval, olyan friss, atyai pajtásággal közeledett a herceg felé, amilyent Klaus Heinrich még soha az életben nem tapasztalt. Ez a közeledés megzavarta őt eleinte és ijedten nézett bele Überbein doktor zöldes arcába. A zavarodottság azonban Überbein doktort nem zsenirozta, nem riasztotta el, ellenkezőleg: megerősítette haragját és elfogulatlan kedvességében, úgy, hogy nem tartott sokáig és Klaus Heinrich is átmelegedett. Klaus Heinrich meg volt nyerve. Mert az Überbein doktor modorában nem volt semmi közönségesség, semmi alantasság, még csak szándékosság és nevelő célzat sem. Annak az embernek a felsőbbsege volt benne, aki látott már egynémely vihart; azután valami gyöngéd és szabad meghódolás volt benne Klaus Heinrich egész külön létével és külön lényével szemben; szeretet és elismerés volt benne és egy barátságos, hallgató ajánlat arra, hogy ők ketten egy különös barátságot kössenek. Überbein doktor eleinte párszor fenségnek szólította őt; azután egyszerűen hercegnek, azután egészen egyszerűen Klaus Heinrichnek. És ez a megszólítás maradt állandó.

Ha a „fácánok“ kilovagoltak, akkor ők ketten haladtak elől és Überbein doktor ilyen alkalmakkor beszélte el Klaus Heinrichnek az élete folyását. Überbein Raoul — mondta, — micsoda név ez, ugy-e.... valami jóhangzásúnak és izlésesnek nem lehet mondani! Persze Überbein, ez a fogadott szüleinek a neve volt. A Raoul nevet azonban anyja akaratóból kapta, akinek ez volt az egyetlen kikötése,

mikor őt — magával tehetetlen csecsemőt, — egy egyszer és mindenkorra való végkielégítéssel együtt fogadott szüleinek átadta. Ez a kikötés igen szentimentális volt, nyilván a kegyeletnek egy aktusa. Mert legalább is valószínű, hogy a Raoul nevet igazi atyja viselte, akinek a vezetékeve alighanem szép összhangban volt ezzel a keresztnévvel. Überebeinek egyébként meglehetősen könnyelműek voltak, amikor őt örökbe fogadták és valószínűleg csak szükségből tették, hogy a végkielégítést megkapják. Fogadott fiuk iskolai tanulmányait ugyancsak szegényesre szabták, fogadott fiuk azonban bátor volt megmutatni, mi lakik benne, egy kissé kitűnt a többi közül és minthogy szeretett volna tanító lenni, ösztöndíjjal végezhetette el a tanítóképzőt. Nos hát, elvégezte a tanítóképzőt, mellesleg mondva kitüntetéssel és azután néptanító lett persze kolosszális nagy fizetéssel, amelyből hálája jeléül időről-időre még fogadott szüleinek is küldött valamit mindaddig, amíg mindketten meg nem haltak. Nyugodjanak békében! Akkor azután itt állott a világban egyedül, mint az ujjam, egy végzetes születési hibával, szegényen, mint a templom egere és megáldva a jó Istentől egy zöldes ábrázattal és kutyafülekkel, hogy tessék magát így megszerettetni. Kellemes kis föltételek ugyebár? De olyanok a milyenek, nem lehet rajtuk változtatni, ez így van és így kell jónak lennie. Nyomorgó ifjúkor, elhagyatottság, a boldogságból, a boldog nyugalmasságból való kirekesztettség, egyre az a szigorú tudat, hogy meg kell mutatni, mit tud az ember: — e mellett bizony nem lehet elhájasodni, e mellett szívóssá lesz a lélek, az ember nem ismeri a kényelmes nyújtózkodást és túlszárnyalja egyik-másik társát. Mennyire használ az az ember minden képes-

ségének, ha kérlelhetetlenül és világosan magára van utalva! Milyen előny ez azokkal szemben, akik „nincsenek rászorúlva“, nincsenek ennyire rászorúlva. Azokkal az emberekkel szemben, akik reggel kényelmesen szivarra gyujtanak... Abban az időben, egy mosdatlan kis tanítványa betegágynál, olyan szobában, amelynek a szaga bizony nem hasonlított a tavasz virágainak az illatához, megismerkedett Überbein Raoul egy fiatalemberrel; ez a fiatalember pár évvel idősebb volt, mint ő, de a helyzete éppen olyan volt, mint az övé, és neki is volt egy születési hibája, tudniillik zsidó volt. Klaus Heinrich is ismeri ezt a fiatalembert, — oh, igen, azt lehet mondani, hogy nagyon intim körülmények között kötött vele ismeretséget. Ezt a fiatalembert Sammetnek hívták, medicinae doktor különben, véletlenül jelen volt a grimmburgi várban, mikor Klaus Heinrich született és pár évre rá gyermekorvos lett a fővárosban. Nos hát, ez a Sammet doktor barátja lett neki, barátja még ma is, és abban az időben egypárszor jól elbeszélgettek ők ketten sorsról, erős gerincről és más efféléről. Bizony, aki mindene van, ők ketten láttak egynémely viharokat. A mi már most Überbeint illeti, ő komoly örömmel gondolt vissza arra az időre, amikor néptanító volt. Az ő tevékenysége nem szorítkozott csak éppen az iskolaszobára, ő bizony törődött egy kicsit azokkal a kis csirkefogókkal, akiket az iskolában tanított, fölkereste őket az otthonukban, sokszor nem nagyon ideális családi életükben is, ami azután mély bepillantásokat ad az embernek a világ dolgaiba. Ha az élet kegyetlen ábrázatát már azelőtt is nem ismerte volna, ekkor bizony bőséges alkalma nyílt volna rá, hogy beletekintsen. E mellett nem felejtkezett meg arról sem, hogy a maga számára is dol-

gozzék, kövér polgárcsemetéknek magánleckéket adott és szűkre húzta a nadrágszíjját, hogy könyveket vásárolhasson, — a hosszú, csendes és szabad éjszakákat tanulásra használta. Egy szép napon azután letette a hiányzó vizsgáit, megszerezte a doktorátust és átkerült a gimnáziumba. Voltaképpen sajnálta kis csirkefogóit elhagyni, de hát így volt az útja megszabva. Azután pedig úgy jött valahogy, hogy a sok közül őt választották ki segédtanárnak a Fasanerieba, bár neki születési hibája is volt . . .

Ezt beszélte el Überbein doktor és Klaus Heinrich szívét forró barátság töltötte el, mialatt hallgatta. Ő is lenézte azokat, akik „nem voltak rászorulva“ és reggel kényelmesen szivarra gyujtottak; félelem és öröm váltakozott a lelkében, mikor Überbein doktor a maga harsogó módján egynémely viharokról, a világ dolgaiba való mély bepillantásokról és az élet kegyetlen ábrázatáról beszélt és dobogó szívvel követte Überbein doktor örömtelen és bátor pályafutását a végkielégítési öszszegtől kezdve a gimnáziumi tanárrá való kinevezetésig. Azután ő is próbát tett, hogy magáról egyetmást elbeszéljen. De az volt az érdekes, hogy Überbein doktor ennek a szándéknak útját állta, a leg-határozottabban ellene szegült.

— Nem, nem, Klaus Heinrich, — mondta ilyenkor, — elég volt; egy szót se tovább; punctum. Csak semmi közlékenység, ha szabad kérnem! Nem mintha nem tudnám, hogy önnek sok mindenféle elmondanivalója van . . . Bizonyos voltam benne, miután egy fél napig figyeltem önt. Tökéletesen félreért azonban engem, ha azt hiszi, hogy én arra akarom csábítani, hogy a mellemen kisírja magát. Először is előbb-utóbb megbánná, ha tenné. Másodszor azonban önt nem is illetik meg a bizalmasság

és a bizalmas vallomások örömei... Nézze, én fe-
cseghetek. Mi vagyok én? Egy segédtanár. Ha úgy
tetszik, valamivel különb, mint a többi, de mégis
csak az, nem más és nem több. Egy nagyon könnyen
meghatározható és körülírható egzisztencia. Ön
azonban? Mi ön? Ez már nehezebb valami...
Mondjuk: egy fogalom, egy ideál-féle valami. Egy
keret. Egy szimbólikus egzisztencia Klaus Heinrich,
ami annyit jelent, hogy formális egzisztencia. De
forma és közvetlenség, — nem tudja, hogy ezek ki-
zárják egymást? Kizárják egymást. Önnek nincs
joga bizalmas közlékenységre és ha mégis megpró-
bálkoznék vele, saját maga tapasztalná, hogy nem
való önnek, maga is helytelennek és izetlennek ta-
lálná. Semmi bizalmaskodás, Klaus Heinrich. Ki-
húzni magát, feszesen...

Klaus Heinrich mosolyogva szalutált lavogló-
ostorával. Mosolyogva lovagoltak tovább.

— Igen, igen, — mondotta egy más alkalommal
Überbein doktor, — szellemünknek az a vágya, hogy
hódolata számára tárgyakat keres, manapság sze-
rénységre van utalva. Hol találunk igazi nagyságot,
ugyan hol?... Ha nagyság és elküldöttség azonban
nincs is, van az, amit én fenségnek nevezek, van-
nak az életnek kiválasztott és szomorúan izolált for-
mái, amelyekhez kegyeskedjék mindenki a leggyön-
gédebb részvétellel közeledni. A nagyság egyébként
erős, áll a maga hatalmas lábán, a szellem lovagi
szolgálataira nincs szüksége. A fenség azonban meg-
indító, megindítóbb bizony isten, mindennél, ami
itt a földön van. És reprezentálni természetesen na-
gyobb és fensőbb dolog, mint egyszerűen lenni, —
ezt jelenti az ön fenséges címe is Klaus Heinrich...

Ilyen okoskodásokat harsogott el Überbein
doktor kedvesen és ékesszólóan Klaus Heinrich

előtt és ezek az okoskodások talán kelleténél jobban is befolyásolták Klaus Heinrich gondolkozását és érzéseit. Tizenhat éves korában Klaus Heinrichet kinevezték hadnaggyá, habár katonai dolgokhoz egyáltalában nem értett és egy év múlva elhagyta a Fasaneriet; a konviktust föloszlatták, az őt növendék belépett a kadétiskolába, Klaus Heinrich pedig visszatért a Régi Palotába és a gimnázium utolsó osztályát nyilvános iskolában végezte. Ide az iskolába visszakerült Kürtchen professzor is, aki — mint ez csakhamar kiderült — arról a két-féle módrol, ahogyan a herceg felelésre szokott jelentkezni, a többi tanárokat is informálta. Visszatért az intézetbe Überbein doktor is, akit Klaus Heinrich élénk kívánságára, mondhatni könyörgésére, házi tanítónak rendeltek melléje. Az ő befolyásának volt talán tulajdonítható, hogy Klaus Heinrich viszonya azokhoz a fiúkhoz, akikkel a kopott padokon együtt ült, még kevésbbé lett benső és bizalmas, mint a Fasanerie őt növendékéhez.

Ebbe az időbe esett Klaus Heinrich életének egy kínos, mondhatni botrányos epizódja, amelyről a nagyhercegi pár nem tudott meg semmit, mert Überbein doktor hallgatott róla és amelyről a székvárosban is alig beszéltek, mert azok, akik részesek és hibásak voltak benne, nyilván valami szégyenkezésféle következtében szintén hallgattak róla. Szó van azokról a kihágásokról, amelyek Klaus Heinrich hercegnek a polgárbálban való részvétele alkalmából történtek és amelyeknek főrészesze Unschlitt kisasszony, a vagyonos szappanfőző lánya volt.

A polgárbál a főváros társadalmi életének rendszer évi programszáma volt, hivatalos, de mégis fesztelen mulatság, amelyet a város szokott a Bür-

gergarten nevű vendéglő termeiben rendezni és amely a polgárság köreinek is alkalmat adott rá, hogy az udvarral társadalmi érintkezésbe jussanak. Mindenki tudta, hogy János Albrecht nem nagyon kedveli ezt a polgári és kevésbé merev mulatságot, amelyen — fekete gérokkban — ő nyitotta meg a polgármesternével a polonaiset, amelyet azonban rendesen hamar otthagyt. Annál kellemesebben tűnt föl, hogy második fia, aki még nem is volt erre kötelezve, már idén megjelent a bálon — még pedig, mint híre járt, saját sürgető kívánságára. A herceg — így beszéltek — Knobelsdorff ő excellenciáját kérte meg, közvetítse a nagyhercegnénél ezt a forró kívánságát, a nagyhercegné azután kikérte a nagyherceg engedelmét . . .

Az ünnepség külsőleg teljesen a hagyományos módon folyt le. A közfigyelem Klaus Heinrich felé irányult. A herceg két vörösfürtű unokafivérével szülei háta mögött állott, bal kezét hátrátéve a csipőjére és jobb profilját fordítva a publikum felé. A *Futár* tudósítója egy sarokban szorgalmasan jegyezte szereplésének részleteit. Látni lehetett, amint a herceg fehérkeztűs jobbájával tanítóját, Überbein doktort üdvözölte, sőt amint egy jó darabon elébe ment a terembe. A doktor előbb meghajolt, mikor Klaus Heinrich kezét nyújtott neki, de azután rögtön a maga fesztelen és atyáskodó módján kezdett beszélni vele. Látnivaló volt, hogy a beszélgetés során a herceg — mellesleg mondva nyugtalan nevetéssel — vonakodik valamitől.

Azután azonban tisztán hallotta egy egész csomó ember, amint Überbein doktor így kiáltott föl:

— Ugyan mit, Klaus Heinrich, ez csacsiság, — minek tanulta akkor?! Miért tanította meg a

svájci madame önt már kicsi gyerekkorában rá?! Nem értem, miért megy ön bálba, ha nem akar táncolni?! Egy, kettő, három, gyorsan ismerkedni!

És állandóan tréfálkozva bemutatott a hercegnek négy-öt fiatal leányt, akiket se szó, se beszéd, kézen fogott és odavitt elébe. A fiatal hölgyek elmerültek egy mély meghajlásban, azután megint fölbukkantak, egyik jött a másik után, és mindegyik nagyon igyekezett kedves és ügyes lenni. Klaus Heinrich feszesen állott, összezsapott sarkakkal.

— Nagyon örülök, — mondotta. — Nagyon örülök . . .

Sőt az egyik fiatal hölgyhöz így szólt:

— Ez a bál nagyon mulatságos és vidám, ugyebár, kisasszony?

— Igen, nagyhercegi fenség, — felelte a fiatal hölgy csipegő, magas hangon, — mink annyit nevetünk . . .

A fiatal hölgy magasra nőtt, kissé csontos lány volt batisztruhában, hullámos szőke frizurával szép fején, aranylánccal csupasz nyakán, amelyre kulcsontjai élesen kirajzolódtak, és félkeztyűvel nagy, fehér kezén.

— Annyit nevetünk, — mondta. Azután hozzáfűzte:

— Most jön a négyes. Nem akarja nagyhercegi fenséged is táncolni?

— Nem tudom, — felelte Klaus Heinrich. — Igazán nem tudom.

Körülnézett. A terem nyüzsgése csakugyan geometriai rendbe kezdett alakulni. Vonalak húzódtak, négyszögek képződtek, párok helyreálltak, vis-à-vis-kat kerestek. A zene még nem szólt.

Klaus Heinrich unokafivéréinél tudakozódott

előbb. Igen, felelték ezek, ők részt vesznek a táncban; boldog táncosnőiket már karonfogva vitték is.

A publikum ekkor láthatta, amint Klaus Heinrich hátulról odalépett anyja damasztészékéhez és élénken, halkán mondott neki pár szót, — láthatta, amint a nagyhercegné királyi fejmozdulattal férjéhez továbbította a kérést és amint a nagyherceg igenlően intett. És némi mosolygás támadt, amint a herceg erre fiatalos hévvel elrohant, hogy a tánc kezdetét el ne mulassza.

A *Futár* bálitudósítója noteszét az egyik kezében, ceruzáját a másik kezében tartva, oldalra hajtott testtel figyelte, kit kér föl táncra a herceg. A szőke lányt kérte föl, a magas szökét, az élesen rajrajzolódó kulcsontokkal és a nagy fehér kezekkel, Unschlitt kisasszonyt, a szappanfőző leányát. A lány még azon a helyen állott, ahol Klaus Heinrich hagyta.

— Itt van még? — kérdezte tőle Klaus Heinrich lihegve. — Szabad kérnem? Jöjjön!

A négyes ekkorra kialakult. Ők egy darabig hajléktalanul bolyongtak a teremben, de azután elősietett egy rozettás úr, vállon ragadott egy fiatal párt és elküldte őket a nagy csillár alatt levő helyükről, hogy ő nagyhercegi fensége Unschlitt kisasszonnyal beléphessen a négyesbe. A zene eddig várt, most azonban megzendült, kezdődtek a séták és a hajlongások és Klaus Heinrich együtt forgott a többiekkel.

A szomszéd termekbe vivő ajtók nyitva voltak. Az egyik teremben ott állott a buffet; a tánc kiterjedt egészen ideig; négy pár bent a buffetszobában táncolt. A többi teremben terített fehér asztalok állottak, egyelőre vendégek nélkül.

Klaus Heinrich ment előre, azután ment hátra,

belemosolygott idegen arcokba, előrenyújtotta a kezét és idegen kezekkel találkozott, újra meg újra megfogta táncosnője nagy fehér kezét, a fiatal lány battisztruhás derekát átfogta jobb kezével és — bal kezét, amelyen szintén egy kis fehér keztyű volt, csipőjére támasztva, — megforgatta a helyén. Forgás és járás közben beszélgettek és nevetgéltek. Klaus Heinrich hibákat követett el, nem emlékezett a sorrendre, elrontotta a figurákat és nem tudta, hová tartozik.

— Kérem, küldjenek engem a helyemre, — mondta a kavarodásban. — Hiszen mindent elrontok. Csak lökjenek oldalba.

És a társaság lassanként nekibátorodott és a helyére küldte, mosolyogva kommandírozta ide-oda, sőt későbbben csakugyan hozzá is nyúltak és odább tolták, ha kellett. Főképpen a kulcsesontos kisaszszony tologatta ide-oda.

A hangulat minden tourral emelkedettebb lett. A mozdulatok bátrabbá, a kiáltások hetykébbé váltak. A társaság dobogni kezdett a lábaival és az öszszefogódott kezek hintázni kezdtek. Klaus Heinrich is dobogott a lábával, eleinte félénken, azután egyre erősebben. Ami pedig a kezek hintázását illeti, erről gondoskodott a táncosnője, valahányszor együtt haladtak előre. Azonkívül valahányszor szembe került Klaus Heinrichhel, mindig földig hajolt előtte, ami igen növelte az általános derűtséget.

A buffetszobában akkorra volt a viháncolás és a vihogás, hogy az egész társaság irigykedve pillantgatott be. Itt az történt, hogy valaki tánc közben egyszer csak kiugrott a négyesből, villámgyorsan elcsípett a buffetről egy szendvicset, amelyet azután a többiek nagy mulatságára hajlongások és dobogások közben vidáman fogyasztott el.

— Hogy ezek milyen szemtelenek odaát, — mondta a szép szőke leány. — Ezek ugyancsak nem unatkoznak.

Állandóan azokkal foglalkozott odaát. És a végén egyszerre csak kiszökött a helyéről, könnyedén és ügyesen átsiklott a sorok között, elcsipett egy szendvicset és már vissza is tért. Klaus Heinrich tapsolt neki a leglelkesebben. Bal keze nem volt alkalmas a tapsolásra, a jobb kezével a lábszárát ütögette tehát és összegömbült nevetésben. Azután elcsöndesedett és elhalványodott kissé. Lelki harcot vívott . . . A négyes vége felé járt, gyorsan meg kellett cselekednie, amit cselekedni akart.

És ekkor, amikor már csaknem elkésett vele, megtette azt, min előbb vívódott. Elszaladt, keresztülfutott a táncolók sorain, halkán, gyorsan bocsánatot kért, ha valakit meglökött, elérte a buffet-t, megkaparintott egy szendvicset, visszaroht és besurrant a helyére . . . És ez még nem volt minden. Fogta a szendvicset — tojásos és szardellás zsemlye volt ez — és odatartotta táncosnője ajakához; a nagy fehérkezű, szőke leány erre meghajolt egy kisé, beleharapott a zsemlyébe, anélkül hogy a kezével is hozzányúlt volna, leharapta jó a felét . . . Klaus Heinrich pedig hátravetett fejfel dugta a megmaradt részt a szájába.

Új figura jött. A táncoló párok keresztben nyújtogatták egymásnak a kezeiket és végigtörzökoltak a termen nevetve és fecsegve, néha eltévelyedve, megzavarodva és gyorsan elsímuló tolongások közben. Klaus Heinrich megszorította a feléje nyúló kezeket, anélkül, hogy tudta volna, kinek a kezét szorítja meg. Fölsúult mosolygás ült az arcán. Simára fésűlt haja meglazult és belelógott a homlokába; inge eleje kibuggyant a mellényé-

ből és az arcán és égő szemében az a lágy, megindult lelkesedés volt, amelyben néha a teljes boldogság jelentkezik. Amint haladt előre és amint a kezét nyújtogatta, többször elmondta:

— Mink annyit nevettünk . . . Mink annyit, de annyit nevettünk.

Találkozott az unokafivéréivel és velük is közölte:

— Mink annyit nevettünk . . . mink odalent!

Azután taps hangzott föl; mindenki a helyén volt megint. Klaus Heinrich ismét ott állott a kulcsontos kisasszony mellett és mert a zenekar új melódiára gyűjtött rá, átfogta a szép, szőke leány finom derekát és beletáncolt vele a terem forgatagába.

Klaus Heinrich nem volt valami jó táncos; gyakran összeütődtek idegen párokkal; neki ugyanis a bal kezét a csipőjére kellett támasztania; úgy ahogy azonban mégis eljutottak a buffetszobáig; itt megálltak és frissítőt ittak; ananászbowlet, amelyet szolgálk hordtak körül. Azután leültek egy-egy kis bársonyszékre és beszélgettek. A négyesről, a polgárbálról és más mulatságokról, amelyekben a szép kisasszony ezen a télen részt vett . . .

Ekkor bejött a buffetszobába Platow őrnagy, a nagyherceg szárnysegéde, odalépett Klaus Heinrich elé, meghajolt és kérte, legyen szabad jelentenie, hogy ő királyi fenségeik már indulnak és hogy ő — Platow őrnagy — utasítást kapott, hogy . . .

Klaus Heinrich azonban olyan lelkesen és fölindultan adott kifejezést annak a vágyának, hogy maradhasson, hogy az őrnagy nem tudott szigorúan ragaszkodni utasításához. A herceg szinte fölháborodottan méltatlankodott és látható volt, hogy az az inszinuáció, hogy hazamenjen, a legfáj-

dalmasabban érinti. Fölállott, sőt egy kissé megfogta a szárnysegéd karját.

— Mink annyit nevetünk, — mondta. — Kedves Platow úr, kérem, járjon közbe az érdekemben. Beszéljen talán Knobelsdorff ő excellenciájával, vagy ahogy önnek tetszik, — de most menjek el, amikor annyit nevetünk! — Az unokatestvéreim is bizonyosan maradnak még . . .

Az örnagy ránézett a nagy, fehérkezű szép leányra; a leány rámosolygott; ő is mosolygott és megígérte, hogy mindent elkövet, amit csak lehet az ügy érdekében. Amikor ez történt, akkor a nagyherceg és a nagyhercegné márt lent voltak a hotel előcsarnokában, ahol búcsút vettek a város képviselőitől. Az első emeleten pedig csakhamar újra kezdődött a tánc.

A jókedv elérte tetőpontját. A multság hivatalos karaktere egészen eltűnt és a fesztelen vidámság visszanyerte minden jogát. A mellékhelyiségek fehér asztalait családok ülték körül; a családok vacsoráztak és bowlet ittak. Az ifjúság föl és le hullámozott, fölhevülve és nyugtalanul leült ugyan egy-egy percre, hogy lenyeljen néhány falatot, lehajtszon egy korty frissítőt, de azután gyorsan tovább száguldott mulatni. A nagy tánctermet és a buffetszobát egészen hatalmába kerítette a táncoló kedvű ifjúság. A buffetszobát tizenöt-tizennyolc fiatalember és fiatal hölgy töltötte meg és foglalta le. Közöttük volt Klaus Heinrich is. Ezek ott bent valami privátbált rendeztek, ők is táncoltak a nagyterem zenéjére.

A szobában fölmerült egy percre Überbein doktor alakja is, aki növendékével rövid beszélgetést folytatott. Überbein doktor, — amint az ifjúság látta, — kivette a zsebóráját, azután, — mint az

ifjúság hallotta, — megemlítette Knobelsdorff bárót és jelezte, hogy ő lemegy a földszinti ivóba, ahonnan visszatér majd, mikor a hercegnek haza kell mennie. Ezzel távozott. Volt ekkor féltizenegy.

És mialatt Überbein doktor lent tartózkodott az ivóban és egy pohár sör mellett néhány ismerőssel beszélgetett, csak még egy óra hosszat, legfeljebb másfél óra hosszat, azalatt folytak le a buffetszobában azok a kínos dolgok, azok a voltaképpen érthetetlen kihágások, amelyeknek azután ő, sajnos, elkésve, véget vetett.

A bowle, amelyet az ifjúság ivott, könnyű ital volt; több volt benne a szódavíz, mint a pezsgő; ha az ifjúság mégis elveszítette lelki egyensúlyát, hát ebben több része volt a tánc mámorának, mint az alkoholnak. A herceg karakterét és a társaság többi tagjainak polgári jólneveltségét figyelembe véve azonban, a tánc mámora sem magyarázza meg azt, ami történt. Más mámor volt az, amely itt elszédítette a lelkeket, más, különös mámor . . . És a furcsasága a dolognak az volt, hogy Klaus Heinrich tisztán látta ennek a mámornak a fejlődését, minden egyes stádiumát és még sem tudta, vagy nem akarta magát megszabadítani tőle.

Boldog volt. Érezte, hogy az arcán ugyanaz a tűz ég, mint amelyet a többiekén lát, a pillantása lágy kábultságban siklott körül a társaságon, boldogan pihent meg egyik alakon a másik után és ha beszélt, akkor a mondatai így kezdődtek: „Mink“. Minden kis mondatában ez a boldog többes szám volt benne:

— Mink most leülünk . . . Mink most megint táncolunk . . . Mink inni fogunk . . .

Különösen a kulcsfontos kisasszonyhoz intézett Klaus Heinrich sok ilyen többes számú mon-

datot. A bal kezéről tökéletesen megfedkezett; nem érezte, hogy útjában van, nem gondolt rá, hogy elrejtse, bal keze szabadon függött le. A társaság tagjai között voltak, akik most látták először, milyen is a herceg bal keze, ezek kíváncsian, vagy önkéntelen grimasszal tekintettek a herceg vékony és rövid karjára, a most már kissé elpiszkolódott, kicsi, fehér glacékeztüire, amely a kezén volt. De mert Klaus Heinrich annyira egy cseppet sem törődött a dologgal, a társaság ez irányban is fölbátorodott, és megtörtént, hogy egyikük-másikuk a körtáncnál nyugodtan megfogta a nyomorék kezét . . .

Klaus Heinrich nem húzta vissza. Úgy érezte, hogy egy nagy jóindulat hordozza, hogy erős, féktelen kedvű jóindulat dobálja ide-oda, hogy ez a féktelen kedvű jóindulat nő, megmámorosodik önönmagától, egyre bátrabban közeledik hozzá, egyre merészebben karolja őt át, úgy, hogy már a lehelle-tét is érzi, úgy, hogy őt a végén győzelmesen fölragadja a vállára. Mi történt voltaképpen? Nehéz lett volna megmagyarázni, az összefüggését kihámozni. A levegőben különös szavak, elharapott mondatok röpködtek, amelyeknek az el nem mondott részét az arcok, az egész társaság viselkedése, cselekedeteik módja fejezte ki:

— Hadd jöjjön most . . .

— Most az egyszer ide vele . . .

— Ide vele . . . fogjátok meg . . . nem kell félni . . . rajta . . .

Egy pisze kis leány, aki a nők választásánál táncra kérte, egyszerre csak, mielőtt belefogtak volna a galoppba, minden összefüggés nélkül ezt mondta neki: „maga is csak . . .!” Klaus Heinrich látta, hogy minden szemben ugyanaz a vágy

csillog; az a vágyuk, hogy őt lehúzzák magukhoz, hogy ott tartsák lent maguknál. Abba a boldogságba, abba a mámoros álomba, hogy velük van, közöttük van, közéjük olvadt, néha belenyilallott az a fájdalmas, hideg megfigyelés, hogy csalogdik, hogy a gyönyörű meleg többszám megcsalta, hogy még sem olvadt közéjük, hanem középpontja maradt a társaságnak, tárgya maradt egy nagy érdeklődésnek, csak másképpen, mint máskor, rosszabb értelemben, mint máskor. Akik körülötte voltak, mintha egy kissé ellenségei lettek volna; a szemükben a rombolás vágya csillogott. Különös, forró ijedtség futott át rajta, amikor — úgy tetszett távolról hatol hozzá ez a hang, — a nagy fehérkezű leány egyszerűen a nevén szólította, — és tudta, hogy ennek a megszólításnak egészen más a szándéka, mint annak, mikor Überbein doktor szólítja őt egyszerűen Klaus Heinrichnek. Hiszen ennek a leánynak joga volt hozzá, némiképpen ő maga adott rá engedelmet, — de hát senki sem örködik itt az ő méltóságán, ha ő maga nem örködik? Úgy tetszett neki, mintha a társaság a ruháját akarná leszagztatni és a csapongó jókedvet egy-egy percre vadnak és csúfolódónak látta. Egy cvikeres, hosszú szőke fiatalember, akivel tánc közben összeütdött, rákiáltott hangosan, hogy mindenki hallotta:

— No, nem tud vigyázni?

És abban is malícia volt, amint a szép szőke leány mosolyogva, kivillanó fogakkal, sokáig forgott vele, amíg csak Klaus Heinrich tántorogni nem kezdett a szédüléstől. Forogtak, ő nedves szemmel nézte a kulcsontokat, amelyek világosan kirajzóldtak a leány fehér bőrén . . .

Elestek. Olyan bolondul forogtak, hogy végig-

vágódtak a földön, amikor meg akartak állni; benük elbotlott egy másik pár, nem egészen véletlenül egyébként, hanem egy taszítástól, amelyet a cvikke-res, hosszú szőke fiatalember adott nekik. Lökdösés, kapálódzás támadt a földön és Klaus Heinrich a nevetésnek egy rosszindulatu és féktelen kórusát hallotta maga fölött megzendülni . . .

Amikor Überbein doktor valamivel éjjél után, — sajnos, kissé elkésve, — megjelent a buffetszoba küszöbén, következő látvány tárult eléje. A baloldali fal mellett lévő zöld plüsdíványon ott ült ifju tanítványa egyedül, kúszált és gyűrött frakkban és különböző tárgyakkal ékesítve. Mellénye kivágásába, inggombjai mellé, sőt gallérja mögé virágok voltak bedugdosva, amely virágok előbb két kínai vázában az asztalt díszítették; a nyakában egy aranylánc lógott, amely aranylánc a kulcsesontos kisasszony tulajdona volt; és kalap gyanánt a fején egy bowledény ércfedője ingadozott.

— Mit csinálnak . . . Mit csinálnak veiem? — mormolta Klaus Heinrich halkan.

A társaság pedig félkörben, kéz a kézben, félig elnyomott ujjongással, vihogással, prüsszköléssel és kacagással táncolt körülötte.

Überbein doktor szeme alatt egyszerre olyan pirosság gyúlt ki, amely zöldes arcán egészen különösnek és valószínűtlennek tetszett.

— Elég! Elég volt! — kiáltotta harsány hangon.

A hirtelen beállott csöndben, ijedelemben és kijózanodásban hosszú lépésekkel odament a herceghez, két-három fogással leszedte róla a virágot, eldobta a láncot és a fedőt, azután meghajolt és komoly arccal mondta:

— Szabad kérnem most, nagyhercegi fenség, hogy kegyeskedjék . . .

— Szamár voltam, szamár voltam, — mondta később kint újra meg újra.

Klaus Heinrich azután eltávozott vele együtt a polgárbálról.

Ez volt az a kínos incidens, amely Klaus Heinrich iskolai évébe esett. A részesei hallgattak — Überbein doktor magával a herceggel sem beszélt róla évekig — és minthogy a dolog nem kapott szót, testetlen maradt és legalább látszólag azonnal feledésbe is merült.

A polgárbál januárban volt; azután jött húsvét és a húsvétal Klaus Heinrich érettségi vizsgálata, amelyen minden kérdés így kezdődött: „ugyebár, nagyhercegi fenség? . . .” és amelyen a herceg mindvégig kellemesen és előkelően viselkedett. Azután jött egy nagy esemény: Klaus Heinrichet nagykorúvá nyilvánították. Keresztelője óta ekkor volt először ismét középpontja minden figyelemnek és főszereplője egy nagy ceremóniának; a különbség azonban az volt, hogy most már kötelesség szerint a szemlélők gyönyörűségére és épülésére feszesen, szép fegyelemben, de könnyedséget mutatva kellett szerepelnie. Klaus Heinrich megkapta ekkor az ország összes rendjeleit, az Albrecht-rendet és a grimmburgi griff-rend nagykeresztjét is: az állandósághoz címzett nagyhercegi házi rendjel jelenyeit már tizedik születése napja óta hordta.

Azután megint jött egy nagy nap: Klaus Heinrich formális besorozása a hadseregbe, a gárdagránátosok közé. Ennek a szép aktusnak, amely az Albrechtplatzon folyt le nagy pompával, semmiféle praktikus jelentősége nem volt. Szó sincs róla, hogy Klaus Heinrich ettől fogva szolgálatot tett volna; el-

lenkezőleg; még aznap elutazott szüleivel és testvéreivel Hollerbrunnba, ahol a nyarat töltötte és ahonnan ősszel egy évre az egyetemre ment. Nem a székvárosi egyetemre, hanem az ország másik egyetemére, ahová egyébként Überbein doktor is elkíserte. A lényeges ebben az évben csak az volt, hogy elteljen; a szép régi szokások voltak a fontosak, amelyeket Klaus Heinrich a kellő módon meg is tartott, éppen úgy, mint ahogy utolsó születésnapján az összes mutatóványokat kitűnően végezte.

Csak most nem hordott bíborköponyeget, hanem színes diáksapkát, amely új díszében a Futár csakhamar be is mutatta olvasóközönségének. Az év hamar eltelt és Klaus Heinrich visszatért a székvárosba, hogy ott egy újabb évig teljes komolysággal katonai szolgálatot tegyen. Hat hónapig a gárda-dragonosoknál volt, azután fegyvernemet változtatott és hogy a gyalogsági szolgálatba is betekintést nyerjen, átlépett a gárda-gránátosokhoz. Azután — húszéves korában — „tanulmányútra“ indult, ezúttal már nem Überbein doktorral, hanem egy katonai kísérőnek és úti marsallnak a társaságában. Ez a kísérő Braunbart-Schellendorf gárdakapitány volt, egy szőke úr, aki arra volt kiszemelve, hogy Klaus Heinrich hadsegéde maradjon és akinek ezzel az utazással alkalmat adtak rá, hogy a herceg bizalmát megnyerje.

Klaus Heinrich nem sokat látott ezen a tanulmányúton, amely messze kiterjedt és amelynek a részleteit a Futár gondosan följegyezte. Az útján a Braunbart-Schellendorf gondossága vitte, óvta és különítette el mindenkitől; a kapitány kezelte a kaszát is és az ő jámbor buzgalma elérte, hogy az utazás végén Klaus Heinrich nem tudott volna akár csak egy koffert is föladni a vonatra.

II. Albrecht.

János Albrecht egy rettenetes betegségben halt meg. Mikor már a vég közel volt és a föloszlás nyilván az agyvelőt is hatalmába kerítette, akkor egy különös óhajtnak adott a nagyherceg kifejezést; ezt az óhajtnak alig hogy megértették, máris teljesült, habár a teljesítése már keveset változtathatott azon, ami elháríthatatlanul útban volt. A beteg morimolásában ugyanis látszólag összefüggéstelenül újra meg újra visszatért néhány szó. Így előbb Klaus Heinrich herceg neve; azután egy orvosi szak kifejezés, majd az Albrecht-rend harmadik osztálya a koronával. Azután néhány általánosságban mozgó mondat következett, amelyek nyilván a haldokló fejedelmi hivatására vonatkoztak és „rendkívüli kötelezettségeket“, a „kényelmes többséget“ emlegették, majd egyre gyakrabban és egyre erősebben visszatért ez a név: Sammet. A környezet ekkor megértette, hogy a nagyherceg Sammet doktort kívánja maga mellé, azt az orvost, aki húsz évvel azelőtt véletlenül jelent volt a grimmburgi várban Klaus Heinrich herceg születésénél és aki most már régóta a székvárosban folytatott orvosi gyakorlatot. A doktor gyermekorvos volt ugyan, de azért rögtön érte küldtek és ő sietve jött is: halántékain szürkülő hajjal már, hanyagul lelógó bajusszal, amelyre orra laposan ereszkedett le, egyébként tisztán megborotválva, sőt egy kissé kiborotvált arccal. Oldalra hajtott fejjel, egyik kezével az óraláncán, két könyökét testéhez szorítva megvizsgálta a beteget és tevékenyen és szeliden hozzálátott, hogy a fejedelmi beteg állapotán enyhítsen, ami fölött a haldokló félreérthetetlen módon ki is fejezte a meglegedését. Így

történt, hogy a nagyhercegnek Sammet doktor adhatta meg az utolsó injekciókat, ő könnyíthette meg neki a nehéz átmenetet az életből a halálba, ami a többi orvosban csendes bosszúságot ébresztett, aminek azonban másrészt az lett a következménye, hogy a doktort rövid idő múlva kinevezték a gyermek-kórház igazgatójává és főorvosává, amely minőségében később szerepe jutott bizonyos dolgok kifejlődésében.

Harmadik János Albrecht tehát meghalt. Téli éjszaka volt, amikor lelkét kilehelte és a Régi Pálota ünnepiesen ki volt világítva. Arcán elsimultak az unalom mély ráncai és a formának amely körülötte utólszor szóhoz jutott, amely vitte őt, amely porhüvelyét teatrális megnyilatkozásainak még egyszer középpontjává tette, átengedhette magát ezúttal minden hozzájárulás és erőfeszítés nélkül.

A temetésnél a gyászolók élén II. Albrecht nagyherceg haladt. A magas, merev tollforgó prémes csákóján, lakkcsizmái, gyászfátyolos huszárdolmánya, ez az egész kosztüm rosszúl illett neki. Kényelmetlenül haladt benne előre a közfigyelem közepe és amúgy is kissé ferdén álló vállát járás közben idegesen, ügyetlenül elhúzta. Az arcán látni lehetett, mennyire kedve ellenére van, hogy ennél a gyászos szertartásnál első szereplőnek kell lennie. Az egész úton a földre nézett, előretolta kerek alsó ajkát és a felső ajkát szította vele.

Ugyanilyen arckifejezéssel vett részt a trónralépés összes ceremóniáiban, amelyeket egyébként kíméletesen rövidre szabtak. Az ezüstteremben aláírta az egybegyűlt miniszterek előtt a hitlevelet és a trónteremben fölolvasta a Knobelsdorff báró által elkészített trónbeszédet. A trónbeszéd óvatosan és nagy komolysággal érintette az ország gazdasági helyzete-

tét és magasztaló szavakkal emlékezett meg arról a szép egyetértésről, amely minden baj ellenére az uralkodó és az ország között van. Ennél a passzusnál egy magasrangu, de előlépésével nyilván elégedetlen hivatalnok odasúgta a szomszédjának, hogy a szép egyetértés abban áll, hogy a fejedelem éppen úgy el van adósodva, mint az országa. Ez a csipős szó gyorsan szárnyra kelt, sőt belejutott a sajtó rosszindulatu orgánumaiba is... Maga a trónbeszéd azonban úgy végződött, hogy az országgyűlés elnöke fölhívta a jelenlevőket, kiáltsák hangosan, hogy éljen a nagyherceg. Azután istentisztelet volt az udvari templomban és Albrecht aláírt egy rendeletet, amellyel egy csomó elítéltnak kisebb pénz- és fogházbüntetésekkel elengedett. Az ünnepi menet a városon keresztül és a városházán való üdvözlés egészen elmaradt, mert a nagyherceg túlságosan fáradtnak érezte magát. Trónralépése alkalmából egyébként a la suite ezredes lett huszárezredében, amelyhez eddig kapitányi rangban volt beosztva; az uniformist azonban alig öltötte föl és katonai környezetét olyan távol tartotta magától, amennyire csak lehetett. Az udvari személyzetet és a minisztériumot egyébként, talán kegyeletből, változatlanul megtartotta.

A közönség színe elé ritkán került. A maga mutogatása és üdvözlöttese ellen való büszke és szemérmes ellenszenve trónralépése első napjától kezdve olyan határozott módon megnyilvánult, hogy a közvéleménynek nagy sajnálattal, de tudomásul kellett vennie. Az udvari színház nagy páholyában soha sem jelent meg. Soha sem vett részt a parkbeli korzóban. Ha otthon volt a Régi Palotában és néha kikocsizott, akkor zárt kocsiba ült, elhajtattott a környéknek valamely elhagyatott részére, ott kiszállt és egyedül sétált rövid ideig; nyáron, Holler-

brunnban csak nagy ritkán hagyta el a nagyhercegi park útait.

Ha a nép néha mégis megpillantotta, ha meglátták, az Albrecht-kapunál például, amint kocsiba szállt, az emberek akkor is félénken tekintettek rá és a fölhangzó éljenzés habozó és bizalmatlan volt. A kis emberek érezték, hogy ezt a fejedelmet nem lehet úgy éltetni, hogy az éltetésnél voltaképpen magukra gondolnak. Megnézték a nagyherceget és nem ismerték föl benne önönmagukat; az ő tiszta előkelőségében nem volt egy vonás sem a népnek a típusából.

Ez az idegesség szokatlan volt neki. Hiszen az Albrechtsplatzon mai napig is ott áll egy közönséges hordár, aki éles arccsontjaival és szürke pofaszakállával durva és szegényes kiadásban tőkleles olyan, mint az elhunyt nagyherceg volt. És Klaus Heinrich herceg vonásait nem lehet-e akár a parasztlegényeken is megtalálni? A nagyhercegben semmi sem volt ebből a hasonlatosságból. Benne nem látta a nép a maga ideálizált képét, ő benne soha sem éltette önönmagát, ha őt megpillantotta, nem örülhetett önönmagának. Az ő előkelősége, az ő kétségbevonhatatlan előkelősége egyszerűen, általában arisztokratikus volt, nem olyan hazai karakterű, bizalmat keltő, mint az öccsée. És ezt tudta ő maga is; és előkelőségének tudata és az a tudat, hogy az emberekben nem kelt bizalmat, ez szülhette emberkerülő gögjét. A reprezentációt már ekkor is amennyire csak lehetett, áthárította Klaus Heinrich hercegre. Fejedelmi személyének mutogatása ellen való antipátiája annyira ment, hogy Knobelstdorf báró csak nagy keservesen tudta rábeszélni, hogy az országgyűlés két házának elnökségét a trónteremben ő maga fogadja és ne ruházza át

„egészségi okokból“ ennek a szertartásnak az elvégzését is öccsére.

Második Albrecht elhagyatottan élt a Régi Palotában; ezt a magánosságot a dolgok fejlődése hozta meg. Midenekelőtt: Klaus Heinrich hercegnek János Albrecht halála óta külön udvartartása volt. Ezt megkívánta az etikett; a herceg számára az Eremitage-t választották ki lakás gyanánt, azt az empire-kastélyt, amely a város északi részén, elhanyagolt nagy parkja közepén, hosszú ideig lakatlanul és elhanyagoltan, de valami hallgatag és rideg bájjal nézegette magát a park iszapos tavában. Az Eremitage-t már akkor renoválták, amikor Albrecht nagykoru lett; ekkor kijelölték a kastélyt trónörökös rezidenciának; Albrecht azonban, aki délvidéki teleléséből nyár elején rendesen egyenesen Hollerbrunnba ment, ezt a rezidenciát egyáltalában nem vette igénybe . . .

Most Klaus Heinrich lakott benne; udvartartása egyáltalán nem volt pazarló; az udvartartás élén egy Schulenburg-Tressen báró állott, a főudvarmesternő unokaöccse. Neumannon, a herceg belső komornyikján kívül még csak két lakáj állott az udvari marsall rendelkezésére; a vadászt, akinek hivatalos kikocsikázásoknál a kocsis mellett kellett ülnie, a nagyhercegi udvar kölcsönözte időről-időre. Egy kocsis és néhány vörösmellényes istállószolga tartotta rendben az istállót és a kocsikat, amelyeknek az állománya ez volt: egy nyitott és egy csukott hintó, egy dogcart, két hátsó ló és két ló a hintók számára. A parkot és a kertet egy kertész gondozta két inas segítségével; az Eremitage női cselédszemélyzete egy szakácsnéból, egy konyhalányból és két szobalányból állott. Schulenburg-Tressen báró feladata volt, hogy beossza azt az apanage-t, ame-

lyet ifju urának az országgyűlés Albrecht trónralépése után egy emlékezetes ülésen megszavazott. Kített ez az apanage ötvenezer márkát. A nyolcvanezer márkának ugyanis, amelyet az apanagera vonatkozó eredeti javaslat kívánt, semmi reménye nem volt a megszavaztatásra, úgy hogy Klaus Heinrich nevében egy bölcs és nagylelkű elhatározással idejekorán redukálták az összeget, ami a közvéleményre kitűnő hatást tett. — Telenként különben Schulenburg eladatta a parkbeli tó jegét is. Nyáron pedig két ízben lekaszáltatta a park fátlan területeit és eladatta a szénát.

Nem lakott továbbá a Régi Palotában Dorottya, az özvegy nagyhercegné sem és az ő visszavonultságának szomorú és kínos oka volt. Az idő ugyanis megkövetelte a maga adóját ettől a fejedelmi aszszonytól is, akinek az ünnepi szépsége valamikor annyi örömet, ujjongást és olyan lelkes éjleneket váltott ki az emberekből. Dorottya megöregedett; ridegen ápolt, híres, ünnepelt és tökéletes szépsége az utolsó években olyan gyorsan és föltarthatatlanul hervadt, hogy asszonyi lelke ezzel a változással nem tudott lépést tartani. Semmiféle művészet, a terhelő és a sokszor undorító mesterkedés, amellyel a romlás ellen küzdött, semmi, semmi nem tudta elérni, hogy mély kék szemének édes tüze ki ne aludjék, hogy szeme alatt a bőr gyűrött, sárgás karikákat ne képezzen, hogy arcának csodálatos gödröcskéi ráncokká ne mélyüljenek, hogy büszke, fanyar szája ne váljék élessé és sovánnyá. De mert a szíve mindig rideg volt, akárcsak a szépsége és mert soha mással nem törődött, csak a szépségével, mert a szépsége volt a lelke, és mert soha mást nem szeretett, csak a szépségét és mert soha egyebet nem akart, csak azt, hogy a mások szíve megdobbanjon

ettől a szépségtől, amíg az ő szíve soha, semmiképpen, semmiért és senkiért nem vert gyorsabban, ezért most egyszerre megzavarodott és elszegényedett, nem tudta új állapotához a lelki átmenetet megtalálni és ebbe belebetegedett a lelke. Már a férje életének az utolsó éveiben mély lelki elborulásnak és szellemi zavarodottságnak a jeleit mutatta. Félni kezdett az emberektől és az udvar és a nép kínos megdöbbenéssel látta, hogy ennek az egykor istennői biztosságu asszonynak a megjelenése egyre bizonytalanabbá lesz, a tartása ügyetlen és félénk és a tekintete riadt és szomorú. János Albrecht halála bizonyos tekintetben megváltás volt a nagyhercegnére, mert így nem voltak többé reprezentációs kötelezettségei. Özvegyi székhelyéül Segenhaus-t választotta, egy kolostori jellegű kastélyt. Itt élt elszótétült és megzavarodott lélekkel, és kirándulók messziről láthatták néha, amint Schulenburg-Tresen bárónővel sétál a parkban és kegyes főhajtással sorban üdvözli az allée kétoldalt álló fáit . . .

Ami végül Ditlinde hercegnőt illeti, ő húsz éves korában, atyja halála után egy esztendővel, férjhez ment. Egy mediatizált fejedelmi sarjadéknak, Ried-Hohenried Fülöp hercegnek nyújtotta a kezét, egy már nem fiatal, de jól konzervált, művészetkedvelő, előrehaladott gondolkozású, kicsi úrnak, aki hosszabb ideig forgolódott körülötte, aki személyesen intézte el az egész dolgot egy jótékony ünnepen, végül jó polgári módra följáánlván a hercegnőnek szívét és kezét. Nem lehet állítani, hogy ezt a frigyet az ország viharos lelkesedéssel üdvözölte volna. Közömbösen fogadták; voltak, akik János Albrecht lányához nagyobb reménységeket fűztek, ezek csalódottaknak érezték magukat, az örökké elégedetlenek pedig úgy találták, hogy a há-

zasság csak éppen hogy nem messaliance: más dicseretet nem lehet róla mondani. Annyi bizonyos, hogy Ditlinde fejedelmi szférájából valóban leszállott az életnek egy fesztelenebb és polgáribb tájára, amikor — mellesleg megjegyezve, minden befolyásolás nélkül, szabad vonzalomból — Ried-Hohenried Fülöpnek nyújtotta a kezét. Ez a herceg ugyanis nem csupán nagy képkedvelő és képgyűjtő volt, hanem a legnagyobb stílű üzletember és nagyiparos is. Nemzetsége már száz éve elvesztette uralkodói jogait, de ő volt benne az első ember, aki elhatározta, hogy a privátéletet gazdaságilag kihasználja. Miután az ifjuságát utazásokkal töltötte el, szemlét tartott egy olyan tevékenység után, amelytől lelki elégedettséget várhatott, amely azonban mindenekelőtt jövedelmeinek sürgössé vált szaporítását lehetővé teszi. Vállalkozóvá lett tehát, birtokain majorságokat, sörfőzőket, cukorgyárat, fűrészmalmokat alapított, azután nekilátott, hogy a birtokain levő tőzegtelepeket tervszerűen kiaknázza. Mindezt hozzáértéssel, üzleti szellemben és óvatosan csinálta, úgy, hogy vállalatai virágozni kezdtek és olyan összegeket jövedelmeztek, amelyek — ha az eredetük nem is volt éppen fejedelmi — fejedelmi életét voltaképpen lehetővé tették. Az örökké elégedetlenekhez másrészt joggal lehetett azt a kérdést intézni, milyen házasságot várhattak voltaképpen a hercegnő számára józan ésszel, Ditlinde, aki a férje házába egy óriási fehérenemű-készleten kívül jóformán semmit sem hozott, ezzel a házassággal olyan kényelmes, gazdag és derült életbe jutott, amilyenhez otthon egyszerűen nem volt szokva, — nem is szólva arról, hogy a szíve is beleszólhatott a dologba; aminthogy az elhatározott lépést a fejedelmi életből a magánéletbe, nyilvánvaló kedvvel tette

meg. A fejedelmi külsőségekből semmit sem tartott meg a címen kívül és őrizkedett attól, hogy háztartásának udvartartás jelleget adjon. A nyarat férjével birtokaikon töltötték; télen az Albrechtstrassen lévő szép palotájukban laktak. Ebben a palotában és nem a Régi Palotában, találkoztak időről-időre a nagyhercegi testvérek — Klaus Heinrich és Dittlinde, néha Albrecht is — egy-egy bizalmas beszélgetésre.

Igy történt, hogy nem egészen két évvel János Albrecht halála után a Futár — már amilyen jól értesült ez az ujság mindig szokott lenni — ősz elején egy napon már esti kiadásában hozta azt a hírt, hogy ő királyi fensége a nagyherceg és ő nagyhercegi fensége Klaus Heinrich herceg ma délután ő nagyhercegi fenségénél Ried-Hohenried hercegnénél teáztak. Ez volt az egész. A három testvér között azonban ezen a délutánon olyan dolgokról esett szó, amelyek igen fontosak voltak a jövőre nézve.

Klaus Heinrich öt óra tájban hagyta el az Eremitaget. Napos idő volt, a terraszc előtt a nyitott hintó jelent meg. Klaus Heinrich öt óra előtt néhány perccel ült a kocsiba. Mint rendesen, ezúttal is a gárda-gránátosok főhadnagyi uniformisa volt rajta. A kert kapuja előtt néhány sétáló állott meg. Amikor a kocsi kihajtott, a várakozók köszöntek, fölhúzott szemöldökkel mosolyogtak és mélyen leemelték a kalapjukat. Klaus Heinrich viszonzta az üdvözlést: fehérkeztyűs jobbát a sapkájához emelte és élénken meghajtotta a fejét. Amikor a kocsi a népesebb utcákba ért, Klaus Heinrichnek erős munkát adott a köszönések viszonzása. Civilek levették a kalapjukat, katonatisztek szalutáltak, rendőrök frontot csináltak, Klaus Heinrich pedig újra meg újra sapkájához emelte a kezét és köszönt jobbra és

balra, azzal a gyerekkora óta gyakorolt fejbólintással és mosolygással, amelynek erősítenie kellett az emberek érdeklődését és szimpátiáját az ő ünnepi megjelenése iránt . . .

A hintó áthajtott az Albrechtsplatzon, elhagyta jobbról a Régi Palotát fegyverbe lépő őrségével, végighaladt az Albrechtstrassen a testőrgránátosok kaszárnýája felé és befordult balra a Ried hercegi palotába. Ditlinde az első emeleti nagy szalonban fogadta fivérét; a szalon hátsó része, amelyet karcsu ívek választottak el az első résztől, tele volt rakva pálmákban, ércvedrekben álló fákkal és tarka virágokkal megrakott asztalokkal.

— Jó napot, Klaus Heinrich, — mondta Ditlinde.

Ried-Hohenried hercegné finom és karcsu alak volt, dús szőke haja súlyos fonatokban vette körül szívalaku arcát, amelyen első pillantásra szembe tűntek a grimmburgi arccsontok. Észre lehetett rajta venni már, hogy áldott állapotban van.

Klaus Heinrich összezsapta a sarkát és megcsókolta nővére kicsi, fehér, kissé széles kezét.

— Jó napot, Ditlinde, — mondta, — hogy vagy a virágaid között? Milyen jó illat van itt! És odaát is csupa virág, ha jól látom.

— Igen, — felelte a hercegné. — Hiába, én már csak szeretem a virágokat. Mindig arra vágyódtam, hogy sok virág legyen körülöttem, sok-sok virág, amelyet magam gondozhatok . . . hidd el, Klaus Heinrich, egész életemben ez volt a szívem titkos vágya, voltaképpen azt mondhatnám, hogy azért is mentem férjhez, mert amint tudod, a Régi Palotában nem volt virág . . . Virág a Régi Palotában! Ezért ugyan hiába kotorásztunk volna benne.

— Hát a rózsatő, Ditlinde.

— Szent Isten, egy rózsatő. És az is benne van a Baedekkerben, mert a virágai rothadásszaguak! Igaz, hogy az is ott áll róla, hogy egy szép napon elkezdenek majd édesen és természetesen illatozni, mint a többi rózsák. De én el sem tudom képzelni, hogyan lehetséges ez.

Klaus Heinrich mosolyogva nézett nővérére és így szólt:

— Kis Ditlinde, nemsokára olyasvalamit kell majd gondoznod, ami drágább lesz neked a virágaidnál is.

— Igen, — felelte a hercegné és kissé elpirult, — igen, Klaus Heinrich, látod, ezt sem tudom elképzelni, hogy hogyan lesz. De meglesz Isten segítségével. Hanem gyere beljebb. Ülünk össze megint egyszer bizalmasan . . .

A szoba, amelyben voltak, Ditlinde szobája volt, a boudoirja, az a hely, ahol bizalmas délutáni látogatókat szokott fogadni, akiknek maga készítette el a teát. Klaus Heinrich figyelmesen nézte, hogyan tölt forró vizet a kannába és hogyan szór egy ezüst kanálkával teát a vízbe.

— És eljön . . . Albrecht is? — kérdezte önkéntelenül tompított hangon.

A hercegné lehajolt a kristály teatartó fölé (Klaus Heinrich is elfordította a tekintetét) és ezt mondta:

— Remélem, hogy eljön. Én természetesen meghittam, de tudod, Klaus Heinrich, ő nem tehet határozott ígéretet. Az egészségi állapotától függ, hogy jön-e . . . Én mindenesetre elkészítettem a mi teánkat, mert Albrecht tejet kap . . . Lehet különben, hogy Jettchen is feljön ma pár percre. Kelle-

mes lesz neked, meglátod. Olyan kedves, élnék teremtés, annyi érdekeset tud mindig beszélni.

Jettchen: Isenschribbe kisasszony volt, a hercegné bizalmas udvarhölgye és barátnője, akivel Ditlinde gyermekkorra óta tegeződött.

Ditlinde azután letette a megtöltött teás csészét a tányérjára és végignézte fivérét.

— Mindig katonásan? — kérdezte tőle. — Mindig uniformisban, Klaus Heinrich?

Klaus Heinrich zárt sarkokkal állott előtte és fázós bal kezét a jobbal dörzsölgette.

— Igen, Ditlinde, — felelte, — jó így, jobban szeretem így. Ez feszesen áll az emberen, azután így legalább igazán föl vagyok öltözködve, különben is olcsóbb, mert egy tisztességes civil-garderobe, azt hiszem, rengeteg pénzbe kerül és Schulenburg amúgy is egyre azon panaszkodik, hogy minden úgy drágul. Így pedig két-három kabáttal boldogulok és akkor sem kell szégyenkezni, ha gazdag rokonaimhoz jövök látogatóba.

Ditlinde nevetett:

— Gazdag rokonok! — mondta. — Soká lesz az még!

Leültek a teázó-asztalhoz. A hercegnén meglátott, hogy jól esik erről a dologról beszélnie.

— Gazdag rokonok! — ismételte. — Oh, szó sincs róla, hogyan lennénk gazdagok, Klaus Heinrich, mikor a készvagyon csekély és minden a vállalatokban fekszik. A vállalatok pedig fiatalok még, most vannak fejlődésben, mint az én jó Fülöpöm szokta mondani, és a gyümölcsöket igazában csak az utódaink élvezik majd. De haladunk, annyi bizonyos, én pedig rendet tartok a háztartásban . . .

— Igen, Ditlinde, az látszik, hogy te rendet tartasz.

— . . . én rendet tartok, mindent fölírok, kör-mére nézek az embereknek, úgy, hogy ha az sokba kerül is, amivel a világnak tartozunk, mégis minden évben szép pénzt lehet félretenni, lehet a gyermekeinkre is gondolnunk. Mert az én jó Fülöpöm . . . Igaz, az üdvözlétét küldi neked, Klaus Heinrich, egészen elfelejtettem, nagyon sajnálja, hogy ma nem lehet itt . . . Látod, alig jöttünk haza Hohenriedből, ő már megint úton van, dolga van, a birtokainkon van; pedig milyen gyöngének és törékenynek látszik; csakhogy ha a tűzegföldjeiről és a fűrészmalmairól van szó, akkor kipirosodik; ő maga mondja, hogy sokkal egészségesebb, amióta annyi dolga van . . .

Klaus Heinrich szeme elborult egy kissé.

— Azt mondja? — kérdezte és elnézett egy virágos asztal fölött a fényes ablakra. — Igen, nagyon jól megértem, hogy az föl villanyozza az embert, ha úgy derekasan sok dolga van. Nálam is lekaszálták már a parkot, az idén már másodszor, és én elnézem, hogyan raknak a szénából szép egyforma boglyákat, mindegyiknek a közepébe egy hosszú rudat tesznek, és az egész olyan, mint egy kis kunyhókból álló indiántábor, vagy valami más efféle . . . azután Schulenburg eladja őket. De ezt persze nem lehet összehasonlítani azzal . . .

— Oh, — mondta Ditlinde, — te! . . . Veled, az egészen más, Klaus Heinrich. A trón legközelebbi várományosa! Te csak egészen más dolgokra vagy talán hivatva mégis. Ments Isten! Örülj annak, hogy a nép úgy szeret . . .

Hallgattak egy ideig.

— Hát te, Ditlinde, — mondta azután Klaus Heinrich, — ugy-e, te is jól vagy, jobban, mint azelőtt; nagyon kellene csalódnom, ha nem így volna.

Nem mondom, hogy kipirosodtál, mint Fülöp, ha a tőzegföldjeiről van szó; mindig halvány voltál egy kicsit, az is maradtál. De van az arcodban valami friss és vidám. Nem kérdeztelek még, amióta férjhez mentél, de azt hiszem, a te sorsoddal mindnyájan meg lehetünk elégedve.

Ditlinde ölbe rakott kézzel, csöndesen és békésen ült.

— Igen, — felelte, — jól vagyok, ezt helyesen láttad meg, Klaus Heinrich, és hálátlanság volna tőlem, ha nem mondanám meg, hogy boldognak érzem magamat. Látod, én tudom, vannak az országban emberek, akiket az én házasságom kellemetlenül érintett, akik azt mondják, hogy elhibáztam a dolgomat, leszálltam, leereszkedtem, Isten tudja, mit csináltam még. És ezekért az emberekért nem is kell messze menni, mert itt van Albrecht, te éppen olyan jól tudod, mint én, ő titokban lenézi az én jó Fülöpömet és engemet vele együtt és nem szenvedheti őt és magában azt mondja róla, hogy közönséges polgári kalmár. Én azonban ezzel nem törődhetem, mert én akartam, hogy így legyen, amint van; én elfogadtam a Fülöp kezét, — azt mondanám, hogy megragadtam a kezét, ha nem hangzanék olyan vadul, — elfogadtam, mert meleg és jó kéz volt és azért fogta meg az enyémet, hogy kihozzon a Régi Palotából. Mert ha most visszagondolok rá, a Régi Palotára és arra az életre, amelyet benne én az én jó Fülöpöm nélkül bizonyosan halálomig éltem volna, akkor megborzadok, Klaus Heinrich, és úgy érzem, hogy azt az életet nem tudtam volna elvisselni és megzavarodtam és elborultam volna, mint a szegény mama. Tudod, hogy én kissé gyöngy vagyok, hát én attól az élettől, abban a sivárságban és szomorúságban egyszerűen tönkre mentem volna,

úgy, hogy amikor az én jó Fülöpöm jött, akkor azt gondoltam: megmentésed ez. És ha az emberek azt mondják, hogy rossz hercegnő voltam, mert elhagytam a trón közelségét és idemenekültem, ahol egy kissé melegebb és barátságosabb világ van és ha azt mondják, hogy hiányzik belőlem a méltóságérzés és a fejedelmi öntudat és tudom is én még, minek nevezik ezt, hát akkor az emberek ostobák és tudatlanok, mert ellenkezőleg, Klaus Heinrich, bennem nagyon is megvan ez, túlságosan sok van bennem belőle, úgy áll a dolog, mert egyébként nem félttem volna úgy a Régi Palotától; és ezt Albrechtnek is értenie kellene, mert ebből az érzésből, már a maga módja szerint, benne is több van, mint kellene, — bennünk, Grimmburgokban mindnyájunkban túlságosan sok van ebből az érzésből, azért látszik néha úgy, mintha kevés volna. És némelykor, ha Fülöp úton van, mint most és ha én itt ülök a virágaim között és a Fülöp napfényes képei között és körülöttem minden olyan rendes és csinos és ha arra gondolok, ami Isten segítségével jön majd, arra a drágábbra, amint te mondd, amit majd nemsokára gondoznom kell, akkor néha úgy érzem, mintha az a hableány volnék, akiről, ha emlékszel rá, a svájci madame mesélt nekünk; aki egy embernek lett a felesége és akinek a halfarka helyett lábai nőttek . . . Nem tudom, érted-e, mit akarok ezzel mondani . . .

— Oh igen, Ditlinde, én kitünően értelek téged. És a szívemből örülök, hogy a sorsod ilyen jó lett és ilyen boldog. Mert mondhatom neked, veszedelmes, nehéz dolog a mi számunkra, illő és megengedett módon boldognak lenni. Az ember oly könnyen eltéved, oly könnyen félreértik; és a legrosszabb az, hogy senki sem örködik a méltóságunkon, ha mi nem; és olyan könnyen válik minden kísérletből szé-

gyen és megaláztatás . . . De melyik út hát a helyes? Te megtaláltad. Rólam is kiírták nemrégiben az ujságba, hogy eljegyeztem Griseldis kuzinunkat. Ez afféle ballon d'essai volt, amint ők híjják, mert úgy látszik, szeretnének megházasítani. De Griseldis bolondos leány és sápkóros, és, amennyire én ismerem, egyebet se tud, mint örökké csodálkozni. Eszem ágában sincs, hogy elvegyem és hála istennek, Nobelsdorffnak sem. Az ujságban gyorsan meg is cáfolták a hírt, mint alaptalan koholmányt . . . Itt jön Albrecht.

Felállott. Az ajtón kívül köhécselés hallatszott. Egy lakáj gyors, biztos és hangtalan mozdulattal kinyitotta az ajtó két szárnyát és félhangon jelentette:

— A nagyherceg úr ő királyi fensége.

Azután mély meghajlással félreállott. Albrecht belépett az ajtón és átjött a nagy szalónon.

A hercegné elébe ment a küszöbig. Albrecht, aki gyűlölte a kézcsók mozdulatát, halk, alig suttogott üdvözléssel kezét nyújtott neki, odanyújtotta sovány, hideg, érzékeny kezét, de a keze csaknem a mellén volt, mert az alsó karját ekkor is a testéhez szorította. Azután ugyanígy üdvözölte Klaus Henrichet, aki feszesen állott a széke előtt, — azután hallgatott.

Ditlinde szólalt meg:

— Milyen kedves tőled, Albrecht, hogy eljöttél. E szerint jól érzed magadat? Kitünő színben is vagy. Fülöp nagyon sajnálja, hogy ma nem lehet itt. Kérlek, foglalj helyet, ott, ahol neked a legkellemesebb, talán itt, velem szemben. Ez a szék elég kényelmes, legutóbb is ezen ültél. Én egyelőre itt megcsináltam a mi teánkat. Neked rögtön hozzák a tejet . . .

— Köszönöm, — felelte halkan a nagyherceg.
 — Bocsánatot kell kérnem . . . kissé elkéstem . . .
 Délutánonként feküdnöm kell . . . Magunk között
 maradunk?

— Egészen magunk között, Albrecht. Legfel-
 jebb Jettchen Isenschnibbe néz fel pár percre, ha ne-
 ked nem kellemetlen.

— Ah?

— De kiadhatom a rendeletet, hogy nem vagyok
 itthon.

— Oh kérem . . .

Hozták a forró tejet. Albrecht két kézbe fogta
 a nagy, vastag poharat.

— Ah, egy kis melegség, — mondta. — Milyen
 hideg van már itt nálunk. És egész nyáron is fa-
 gyoskodtam Hollerbrunnban. Ti még nem fűtettek?
 En már befűtettem. Igaz, hogy így meg a fűtés sza-
 gától szenvedek. Az összes kandallók füstölnek. Bühl
 minden ősszel megígéri nekem a központi fűtést a
 Régi Palota számára. De, úgy látszik, nem telik rá.

— Szegény Albrecht, — szólt Ditlinde. —
 Ilyentáiban már mindig délvidéken voltál, amíg papa
 élt. Most is vágyódhatol.

— A részvét becsületedre válik, kedves Ditlinde,
 — felelte Albrecht nagyon halkán. — De be kell
 látnunk, hogy nem szabadulhatok el. Tudvalevőleg
 az országot kell kormányoznom, szükség van itt
 reám. Ma legkegyelmesebben elhatároztam például,
 hogy egy derék állampolgárnak — a nevét sajnos el-
 felejtettem — megengedem egy külföldi rendjel
 elfogadását és viselését. Küldtettem továbbá az Or-
 szágos Kertészeti Egyesület évi közgyűlésének egy
 táviratot, amelyben az egyesület védnökségét el-
 fogadom és kilátásba helyezem, hogy az egyesület
 törekvéseit mindenképpen elősegítem, — de fogal-

mam sincs róla, hogy a táviraton kívül mivel segíthetem elő a törekvéseiket, mert ezek az urak nagyon jól ellátják a dolgaikat maguk is. Kegyeskedtem azonkívül jóváhagyni egy derék embernek hűséges városom, Siebenberge polgármesterévé való megválasztását, amely alkalomból viszont fel lehetne vetni azt a kérdést, hogy ez az alattvalóm az én megerősítemmel jobb polgármester lesz-e vajjon, mint amilyen nélküle lett volna

— Hát persze, Albrecht, — szólt Ditlinde, — ezek kicsinyes dolgok. Meg vagyok róla győződve, hogy fontosabb ügyek is kerültek eléd . . .

— Oh igen, hogyne. Meghallgattam Krippenreuther doktornak, pénzügyi és földmivelésügyi miniszteremnek előadását. Krippenreuthernek igazán fájt volna, ha nem óhajtottam volna megint egyszer hallani. Most sommásan járt el és egyszerre tájékoztatott több rokon-tárgyról: az aratásról, az új költségvetési rendszerről, az adóreformról, amelyen dolgozik. Az aratás tehát, amint tőle értesültem, rossz volt. A földmivelésnek a rossz termés és időjárás nagy károkat okozott, úgy, hogy most nemcsak a földmivelés van bajban, hanem Krippenreuther is, mert ezek a károk, mint ő mondja, ismét hátrányosan befolyásolták az ország adózó képességét. Azonkívül, mondja Krippenreuther, az ezüsbányászatot is katasztrófák sujtották. Az üzemek állnak és megindításuk nagy összegeket fog elnyelni. Én mindent a kellő arkifejezéssel hallgattam meg és amit tehettem, azt megtettem: kifejezést adtam mély sajnálkozásomnak ennyi baj fölött. Azután meghallgattam még annak a kérdésnek a taglalását, hogy vajjon az erdő-, vám- és adóigazgatás számára szükséges építkezések a rendes- vagy a rendkívüli költségvetés terhére végzendők-e el, hallottam egyet-mást progressz-

sziós skáláról, tőkekamatadóról, kereseti adóról, a mezőgazdaság tehermentesítéséről és a városok megterheléséről és egészben véve azt a benyomást nyertem, hogy Krippenreuther érti a dolgát. Én persze jóformán semmit sem értek az egészből, amit Krippenreuther nagyon jól tud és nagyon rendben lévőnek talál; „igen, igen“ mondtam tehát, „persze, nagyon helyes“, végül „köszönöm szíves felvilágosításait“, és az egész országot sorsára hagytam: boldoguljon, ahogy tud.

— Milyen keserűen beszélsz, Albrecht.

— Mondok nektek valamit; ez ma a Krippenreuther előadása alatt jutott eszembe. Van itt a városban egy ember, mindenki ismeri, a gyerekek kiabálva kíséretetik az utcán; nincs egészen az eszénél, bolond Gottliebnek hívják. Ez az ember mindenütt ott van, ahol történik valami, habár az elmebeli állapota miatt semmihez nem lehet komoly köze; rózsá van a gomblyukában; a kalapját felteszi a sétapálcájára és úgy hordozza körül. Napjában néhányszor, amikor vonatindulás ideje van, kimegy a pályaudvarra, megkopogtatja a kocsikerekeket, megvizsgálja a podgyászt és fontoskodik. Hogyha azután a kalauz jelt ad az indulásra, akkor a bolond Gottlieb felint a lokomotivra a vonatvezetőnek; és a vonat elindul. A bolond Gottlieb úgy képzei, hogy a vonat az ő intésére indul el. Én is olyan vagyok, mint a bolond Gottlieb. Intek és a vonat elindul. De nélkülem is elindulna és az, hogy intek, az nem más, mint . . . majom-színház. Torkig vagyok vele . . .

A három testvér hallgatott. Ditlinde szomorúan nézett le az ölébe, Klaus Heinrich kis bajuszát csavargatta és nővére és a nagyherceg között átnézett a fényes ablakra.

— Én megértelek téged Albrecht, — mondta

azután, — bár nagyon kegyetlen dolog, hogy benünkét a bolond Gottliebvel hasonlítasz össze. És igaz, hogy te csak intesz ahhoz, ami történik, de az emberek akarják, hogy intsz; és ha az akaratukat és az óhajtaikat nem is kormányozod, hát legalább is kifejezed, képviseled, megszemélyesíted; és ez talán nem olyan semmi dolog . . .

Albrecht csendesen, támaszkodás nélkül ült a székén. Sovány, érzékeny kezeit összekulcsolva az asztal szélén tartotta félig kiürített tejes pohara előtt, a szempilláit lesütötte és alsó ajkával csendesen szívta a felső ajkát. Azután így szólt:

— Nem csodálom, hogy egy olyan népszerű herceg, mint te vagy, belenyugszik a sorsába. Ami engem illet, én nem vagyok hajlandó semmi mást kifejezni és képviselni, csak saját magamat, nem vagyok hajlandó, mondom, és nem bánom, ha azt gondolod is rólam, hogy savanyu a szőlő . . . Te . . . te, oh az egészen más. Irántad százezer meg száz-ezer ember, akik mind hasonlítanak hozzád, hálás azért, hogy benned önönmagát felismerhetik. Te könnyen nevezhetsz. Legfeljebb az a veszedelem fenyeget, hogy nagyon is átengeded magad a népszerűségnek, elhagyod magadat . . .

— Nem, Albrecht, nem hiszem, hogy ez a veszedelem fenyeget.

— Annál jobban megértjük majd egymást. Én nem szeretem az erős kifejezéseket. De a népszerűség az én szememben disznóság.

— Milyen különös, Albrecht, milyen különös, hogy ezt a kifejezést használod. A fácánok használták ezt mindig, az én növendéktársaim, a fiatal arisztokraták, tudod, a Fasanerieben. És én tudom is, hogy te mi vagy. Egyszerűen arisztokrata vagy, úgy áll a dolog.

— Azt hiszed? Tévedsz. Nem vagyok arisztokrata, éppen az ellenkezője vagyok, mert az eszem és az ízlésem az ellenkezőjét parancsolja. Meg fogod engedni, hogy a tömeg ujjongását nem gögből utasítom el magamtól, hanem emberienségből és a jóságra való hajlandóságból. Nyomorúságos dolog az emberi fenség, és én azt hiszem, hogy ezt minden embernek be kellene látnia, hogy egymással szemben azután valamennyien emberien és jóssággal viselkedjenek és egymást ne alacsonyítsák le és ne alázzák meg. Vastag bőr kell hozzá, hogy valaki a fenség hokuszpokusztát szegyenkezés nélkül üzesse magával. Én gyenge vagyok és nem bírom el a helyzetem nevetséges voltát. Minden lakáj, aki odaáll az ajtóba és nekem azt inszinuálja, hogy menjek el előtte és ne figyeljek rá jobban, ne becsüljem őt többre az ajtófélfánál, zavarba hoz engem. Ez az én demokráciám . . .

— Istenem, — szólt közbe Ditlinde, — ti csupa olyan általános dologról beszéltek és én azt hittem, hogy ma délután megbeszélhetek veletek néhány apróságot, amit felírtam magamnak . . . Kérlek, Klaus Heinrich, nem volnál szíves ideadni a kék bőrbe kötött noteszt az íróasztalomról? . . . Köszönöm szépen. Ebbe jegyzek fel mindent, amit nem szabad elfelejtenem. Hát először is Albrecht, hogy el ne felejtsem, a november elsejei fogadásnál Katharina nénit kell vezetned, — ezt meg kell tenned. Én visszalépek az ő javára, a legutóbbi udvari bálon rajtam volt a sor, Katharina néni nagyon búsulna, ha most nem ő lenne . . . Beleegyezel? Jó, akkor ezt a pontot kihuzom . . . Másodszor, Klaus Heinrich, téged meg akartalak kérni, gyere el tizenötödikén a városházára az árvagyereknek javára rendezett bázárra. Én vagyok a bazar védnöknője és

amint látod, komolyan veszem a dolgot. Vásárolj egy semmiséget . . . egy zsebfésűt . . . Csak acte de présence . . . Mutasd magadat néhány percig. Az árvák kedvéért . . . Eljössz? Látod, most megint kihúzhatok valamit. Harmadszor . . .

A hercegné nem folytathatta. Egy lakáj bejelentette Isenschnibbe kisasszonyt és a kis udvarhölgy tipegő lépésekkel jött is már a nagy szalonon át. A ruháján magával hozta kívülről a friss levegőt. Isenschnibbe kisasszony különben hamvasszőke haju, kicsi nő volt, hegyes orral és olyan rövidlátó szemmel, hogy a csillagokat sem látta. Tiszta estéken ki szokott állni a balkonjára és színházi gukkerrel nézegette a csillagos eget, amelyért különben rajongott. Az orrán két cvikker is volt egymás fölött; amikor belépett, összehúzott szemmel, kutatva nyújtotta előre a nyakát és pukkerlit csinált.

— Oh, nagyhercegi fenség, — mondta a hercegnének, — bocsánatot kérek, rosszkor jövök, nem tudtam, hogy zavarok, kérem a kegyes bocsánatát.

A két fivér felállott; Isenschnibbe kisasszony csaknem összeomlott előttük. Minthogy Albrecht úgy nyújtott neki kezét, hogy az alsó karját meg sem mozdította és a keze csaknem a mellén volt, az Isenschnibbe kisasszony karja szinte függőlegesen nyúlt felfelé, mikor a legmélyebb meghajlásából a nagyherceg felé nyújtotta.

— Ugyan kedves Jettchen, — szólott Ditlinde, — mit beszélsz. Hiszen vártunk. Isten hozott. A fivéreim pedig tudják, hogy tegeződünk. Hát semmi nagyhercegi fenség, ha szabad kérnem. Nem vagyunk a Régi Palotában. Ül le és érezd jól magadat. Akarsz teát? Még forró. És itt van cukrozott gyümölcs is. Ezt szereted, tudom.

— Igen, köszönöm szépen Ditlinde, élek-halok érte.

Isenschnibbe kisasszony ezután leült Klaus Heinrichkel szemben az asztal mellé és vizsgálódó szemmel előrehajolva, édességeket rakott a tányérjára. Kis melle egy nagy öröm izgatottságától lihegett. Nem is bírta tovább a hallgatást.

— Milyen ujságokat tudok, — szólalt meg, — milyeneket . . . Azaz, voltaképpen csak egy ujság van, egyetlenegy, hanem az kiadós, az prezentábilis; és abszolút bizonyos, legjobb forrásból volt; te tudod, Ditlinde, hogy az én értesüléseim megbízhatóak; még ma este benne is lesz a Futárban, holnap az egész város erről fog beszélni.

— Az bizonyos Jettchen, — mondta a hercegné, — hogy te soha sem jössz üres kézzel. Hát mi az a nagy ujság? Kíváncsian várjuk.

— Igen, mindjárt, csak hadd vegyek lélekzetet. Hát tudod-e Ditlinde, tudja-e királyi fenség, tudja-e nagyhercegi fenség, ki jön hozzánk a Gyógyparkba, ki jön hat-nyolc heti kúrára a Gyógypark-hotelbe?

— Nem, — felelte Ditlinde, — nem tudjuk. De te tudod kedves Jettchen. Hát ki?

— Spoelmann, — felelte Isenschnibbe kisasszony.

— Spoelmann, — mondta még egyszer és hátratámaszkodott.

A három testvér kételkedve nézett össze.

— Spoelmann? — kérdezte Ditlinde. — Gondold meg Jettchen: az igazi Spoelmann?

— Az igazi!

Isenschnibbe kisasszony hangja megcsuklott az elnyomott ujjongástól.

— Az igazi, Ditlinde! Mert hiszen csak egy van a világon, vagy legalább is csak egy van, akit mindenki ismer és a Gyógypark-hotelben azt várják, a nagy Spoelmannt, az óriás Spoelmannt, a rengeteg Spoelmann N. Sámuel Amerikából.

— De fiam, hát hogy jut az ide?

— Bocsáss meg Ditlinde, de hogy kérdezhetsz ilyent! Hogy jut az ide? Hát az oceánon át, a jachtján, vagy egy óriási gőzhajón, még nem tudom, de úgy, ahogy neki tetszik. Átjön Európába és pedig direkt azért, hogy a Gyógyparkban a vizet igya.

— Hát beteg?

— Biztosan az, Ditlinde. Az ilyenfajta emberek mind betegek, ez úgy látszik, már hozzá tartozik a dologhoz.

— Különös, — mondta Klaus Heinrich.

— Igen, nagyhercegi fenség, ez nagyon különös. Úgy látszik, ez már vele jár az életmódjukkal. Nagyon megerőltető lehet az életük, cseppet sem kényelmes és az erejüket bizonyosan gyorsabban megőrli, mint más emberek közönséges élete. A többieknek inkább a gyomrukkal van bajuk. De Spoelmannek tudvalevőleg más baja van . . .

— Mi a baja?

— Ha ezt a rút kifejezést megengeded: vese-köve van Ditlinde, — nagyon súlyos és kínos baja, úgy, hogy bizonyosan semmi öröme nem telik az örült vagyonában.

— De hát hogy jutott eszébe éppen a mi vizünk?

— Hogyan Ditlinde? Nagyon egyszerűen. Hiszen az ugy-e bizonyos, hogy a víz jó, kitünő, különösen a Ditlindeforrás a . . . hogy is híjják, a gazdag . . . litiumtartalmával nagyon jó köszvény

és vesekő ellen; csak éppen a világ nem ismeri és nem becsüli eléggé. De el lehet képzelni, hogy egy olyan ember, mint Spoelmann, az nem törődik semmiféle hangos reklámmal, hanem a maga esze után indul. Hát így felfedezte a mi vizünket, — vagy talán az udvari orvosa ajánlotta neki, — eddig palackokban hozatta, a víz jót tett neki, most bizonyosan azt gondolja, hogy itt a helyszinén még inkább használ majd.

Az egész társaság hallgatott.

— Édes istenem, — szólt végre Ditlinde, — akárhogyan gondolkozik is ember Spoelmannról és az ilyen fajta emberekéről általában, — biztosítalak Albrecht, hogy én egy cseppet sem becsülöm túl őket, mégis . . . nem gondolod, hogy a Gyógyparknak nagyon hasznos lesz ez a jövevény?

A nagyherceg finom és tartózkodó mosolygással fordult a kis udvarhölgy felé.

— Kérdezzük meg Isenschnibbe kisasszonyt, — felelte. — Ő bizonyosan szemügyre vette már a dolognak ezt az oldalát is.

— Oh igen, királyi fenség . . . Nagyon hasznos lesz! Mérhetetlenül, kiszámíthatatlanul hasznos, — ez világos. Az igazgatóság magán kívül is van örömében, képes rá és dekorálja a forrásépületet, kivilágítja a hotelt! Milyen megfizethetetlen reklám ez! Milyen vonzóerő az idegenforgalom számára! Kegyeskedjék csak elgondolni, királyi fenség . . . Hiszen ez az ember egy látványosság! „Ilyenfajta” emberek, — mondta ő nagyhercegi fensége; — de ilyenfajta emberek nincsenek vagy alig vannak, legfeljebb egypár van. Ez egy csoda, egy leviatán! Hogyne jönnének ide messze földről az emberek megnézni az élő lényt, aki minden nap elkölthet vagy egy fél milliót . . .

— Szent Isten, — mondta Ditlinde megrendülve. — Az én jó Fülöpömnek pedig mennyit kell kínlódnia a tűzegföldjeivel.

— A dolog ott kezdődik, — folytatta Isen-schnibbe kisasszony, — hogy pár nap óta két amerikai futkároz odakint a Gyógyparkban. Ki ez a két amerikai? Hát kiderül, hogy ujságírók; két nagy newyorki lapnak a kiküldöttei. Ezek már Spoelmann miatt jöttek ide és egyelőre a Gyógypark és a város leírását telegrafálják át Newyorkba. Ha azután Spoelmann itt lesz, akkor áttelegrafálják minden lépését, mint ahogyan a Futár és a hivatalos lap megír mindent királyi fenségedről . . .

Albrecht meghajolt, mint aki megköszön valamit, a földre nézett és előretolta az alsó ajkát.

— Lakásnak egyelőre a Gyógypark-forrás fedelmi lakosztályát foglalta le, — mondta Isen-schnibbe kisasszony.

— Csak a maga számára? — kérdezte Ditlinde.

— Oh nem, Ditlinde; képzelheted, hogy nem jön egyedül. Nem tudok a környezetéről és a szolgaszemélyzetéről semmi közelebbit, de az bizonyos, hogy vele jön a leánya és az udvari orvosa.

— Miért mondod mindig, hogy „udvari orvosa“, Jettchen? Ez bosszant engem. Azután az ujságírók. Azután még a fedelmi lakosztály is hozzá. Végre még sem király.

— Vasutkirály, ha jól tudom, — mondta Albrecht halkán, lesütött szemmel.

— Nemcsak vasutkirály, királyi fenség, és nem is ez a fő, amint hallottam. Hanem vannak odaát Amerikában afféle nagy kereskedelmi társaságok, amelyeket, mint királyi fenség tudja, trustöknek híznak, az acéltrust például, a cukortrust, a petroleumtrust, azután a szén-, hús- és dohánytrust és

Isten tudja még milyen trust; hát mindezekben benne van Spoelmann; főrésztvényes és igazgató; az üzlete tehát olyasmi, amit nálunk vegyeskereskedésnek híznak.

— Szép kis üzlet lehet az, — mondta Ditlinde, — szép kis üzlet! Mert hogy valaki becsületes munkával lehessen ilyen rettenetesen gazdaggá, ilyen leviatánná, azt nem hitetheted el velem, kedves Jettchen. Bizonyos vagyok benne, hogy a pénzéhez özvegyek és árvák vére tapad. Mit gondolsz Albrecht?

— Remélem, Ditlinde, remélem, hogy így van, a te vigasztalásodra és a férjed vigasztalására.

— Ha így van, — szólts Isenschnibbe kisaszony, — akkor Spoelmannt — a mi Spoelmannunkat tudniillik — alig terheli felelősség, mert ő már mindent örökölt és állítólag soha nem is volt igazán kedve a pénzdolgokhoz. Aki mindent nyélbe ütött, az az apja volt, elolvastam ezt és nagyjában jól vagyok tájékozva. Az apja német ember volt, egy senki, egy kalandor, aki kivándorolt és aranyásós lett. Szerencséje volt, szerzett egy kis vagyont, az is lehet, hogy már ez a vagyon is nagy volt és spekulációkat kezdett petroleumban, acélban, vasutakban; és egyre gazdagabb és gazdagabb lett. És amikor meghalt, akkor már minden megvolt és a fiának, — Spoelmann N. Sámuelnek, — aki a leviatán-üzletet örökölte, jóformán semmi dolga sem volt, mint hogy a borzasztó osztalékokat zsebrevágja és még egyre gazdagabb és gazdagabb legyen, olyan gazdag, hogy már ki se lehet mondani. Így történt a dolog.

— És azt mondod, egy leánya van neki Jettchen? Hát az miféle teremtés?

— Igen, Ditlinde, a felesége meghalt, de van egy leánya: miss Spoelmann, akit magával hoz. Különös teremtés lehet aszerint, amit róla olvastam.

Spoelmann maga is sujet mixte, mert az apja valahonnan délről házasodott, kreol leányt vett el, német apának és bennszülött anyának a gyermekét. Spoelmann azután egy félangol vérű német-amerikai leányt vett el; ennek a leánya azután miss Spoelmann.

— Szent Isten, Jettchen, ez azután furcsa egy teremtés lehet.

— Bizony az lehet, Ditlinde. És amint mondják, nagyon tudós, úgy tanul, mint egy férfi és pedig algebrát és más ilyen nehéz dolgokat . . .

— Ezt sem találom nagyon meggyerő vonásnak benne.

— De most jön ám még a legkülönb, Ditlinde; miss Spoelmannak ugyanis van egy társalkodónője és ez a társalkodónő: grófné, igazi grófné, aki az ő szolgálatában van.

— Szent Isten, — mondta Ditlinde, — nem szégyelli magát! No hát Jettchen, én készen vagyok az elhatározással. Én nem törődöm Spoelmannal. Tőlem ihatja itt békében a gyógyvizet a grófnéjával és az algebrás leányával, én nem vagyok rá kíváncsi. Nekem nem imponál a bűnös gazdagságával. Mit gondolsz Klaus Heinrich?

Klaus Heinrich Isenschnibbe kisasszony feje fölött átnézett a fényes ablakra.

— Imponálni? — mondta. — Nem, a gazdagság nem imponál nekem, az tudniillik, amit úgy általában gazdagságnak hínak. De azt hiszem, az a fontos . . . az arányok a fontosak. Itt a városban is van egypár gazdag ember . . . Unschlitt, a szap-panfőző, mondják, milliomos . . . Néha látom a kocsián . . . Pohos és közönséges. De ha valaki már olyan gazdag, hogy egészen beteg beléje . . . Nem tudom.

— Furcsa ember lehet, az bizonyos, — mondta Ditlinde.

Azután lassanként másról kezdtek beszélni. Családi ügyek kerültek szóba, a hohenriedi birtok, a következő szezon. Hét óra tájban a nagyherceg a kocsijáért küldött. A társaság búcsúzkodott, Klaus Heinrich is hazafelé indult. Az előcsarnokban azonban, mialatt a két fivér a köpönyegét vette fel, így szólt Albrecht:

— Leköteleznél Klaus Heinrich, ha a kocsisodat hazaküldenéd és velem töltenél egy negyedórát. Szeretnék veled egy eléggé fontos ügyet megbeszélni . . . Elkísérhetnélek én is az Eremitageba, de a hűvös este nem jó nekem . . .

Klaus Heinrich összecsapott sarokkal felelte:

— Dehogy, Albrecht, hová gondolsz! Én megyek veled a Palotába, ha neked kellemes. Egészen rendelkezésedre állok.

Ez volt a bevezetése a két testvér között való nevezetes beszélgetésnek, amelynek az eredményét pár nap múlva közölte a hivatalos lap az ország teljes meglelégedésére.

Klaus Heinrich átkísérte a nagyherceget a Palotába; itt fölmentek a nagyherceg dolgozószobájába. Albrecht az íróasztala mellé állott és beszéd közben egy papírvágó-késsel játszott, egy ostoba játékszerrel, amely olyan formájú volt, mint egy lovassági kard.

— Amit föl akarok neked ajánlani, — szólott Klaus Heinrichhez, — az némiképpen összefügg ma délutáni beszélgetésünkkel . . . Előrebocsátom, hogy a dolgot Hollerbrunnban alaposan megbeszéltem Knobelsdorffal. Ő hozzájárult és ha te is hozzájárulsz, amiben nem kételkedem, akkor rögtön megvalósíthatom a szándékomat.

— Kérlek, Albrecht, parancsolj, — mondotta Klaus Heinrich, aki figyelmes arccal, katonás tartással állott egy kis asztal mellett.

— Az én egészségi állapotom, — folytatta a nagyherceg, — egyre több kívánni valót hagy fönn.

— Igazán; mennyire sajnálom! Hát Hollerbrunn nem használt?

— Köszönöm. Nem. Rosszul érzem magamat és az egészségem egyre kevésbé állja azokat a követelményeket, amelyeket velem szemben támasztanak. Ha követelményekről beszélek, akkor első sorban azokra a reprezentatív természetű kötelességekre gondolok, amelyek állásomhoz fűződnek, — és a dolog itt függ össze azzal a beszélgetéssel, amelyet az előbb Ditlindenél folytattunk. Ezeknek a kötelességeknek a teljesítése boldogság talán akkor, ha megvan a néppel való kontaktus, a szíveknek a harmóniája, az érzések rokonsága. Nekem kín ezeket a kötelességeket teljesíteni és a szerepem hazug volta olyan rettenetesen elfáraszt, hogy óvó-intézkedéseket kell keresnem. Ebben a tekintetben — már ami a dolog fizikai részét illeti — teljes egyetértésben vagyok az orvosaimmal is, akik a szándékomat határozottan helyeslik . . . Hallgass hát ide, kérek. Én nőtlen vagyok és biztosíthatlak, hogy nem szándékom valaha is házasságot kötni; gyermekeim nem lesznek. Te vagy a trónörökös: született jogon is, de még inkább a népnek az érzése szerint; a nép szeret téged . . .

— Oh, Albrecht, te egyre azt mondd, hogy engem szeretnek . . . Nem is hiszem, hogy így van. Vagy talán szeretnek, de csak úgy, távolról . . . Ez a mi sorsunk. Csak távolról szeretnek bennünket.

— Nagyon szerény vagy. Hallgasd meg csak, kérek, tovább . . . Te eddig is szíves voltál egyszer-

másszor reprezentatív kötelességeimet vállalni. Szeretném, ha vállalnád őket kivétel nélkül, mindet, egyszer és mindenkorra.

— Lemondásra gondolsz, Albrecht? — kérdezte Klaus Heinrich ijedten.

— Arra nem szabad gondolnom. Hidd el nekem, szívesen gondolnék rá. De meggátolnának benne. Amire én gondolok, az még csak nem is régensség, hanem csak képviselés — valamilyen egyetemi előadásból emlékszel talán ezekre a közjogi disztinkciókra — minden reprezentálásban való állandó és hivatalosan megállapított helyettesítés, amelyet tökéletesen megokol az én kíméletre szoruló egészségem. Mi erről a véleményed?

— Én rendelkezésedre állok, Albrecht; amint parancsolod. De nem látom még egészen tisztán a dolgot. Mire terjedne ki ez a helyettesítés?

— Oh, amire csak lehet. Szeretném, ha minden olyan esetre kiterjedne, amely a nyilvánosság előtt való személyes szerepléssel járna. Knobelsdorff azt kívánja, hogy az országgyűlés megnyitását és berekesztését csak akkor bízam rád, ha például ágyban kell feküdnöm. Hát ezt hagyjuk egyelőre. Egyébként azonban helyettesítened kellene minden ünnepies funkcióban, utazásokban, a városok meglátogatásában, fölvetésekben, a polgárbál megnyitásban . . .

— Abban is?

— Persze. Miért ne abban is? Itt van azután az általános kihallgatás minden héten, — bölcs szokás kétségtelenül, de engem megöl. Ezeket a kihallgatásokat te adnád helyettem. Mit soroljam föl tovább. Elfogadod az ajánlatomat?

— Rendelkezésedre állok.

— Akkor hallgass végig. Azokra az alkalmakra, amikor helyettem reprezentálsz, beosztom melléd a hadsegédemet. Helyén való lesz továbbá, hogy katonai előmeneteledet gyorsítsuk. Te most főhadnagy vagy? Rövidesen kinevezlek kapitánnyá, — vagy inkább mindjárt őrnaggyá, a nevedet viselő ezredhez à la suite őrnaggyá . . . Ezt én elintézem. Végül pedig, hogy a megegyezésünknek kellő nyomatékot adjak és hogy a mellettem lévő helyzetedet kellőképpen jelezzem, a „királyi fenség” címet adományozom neked. Erre nézve szükséges volt egypár formalitás . . . Nobelsdorff elintézte őket. Az elhatározásaim két kézirat formájában kerülnek majd nyilvánosságra, az egyik neked szól, a másik a miniszterelnöknek. Nobelsdorff egyébként már meg is szövegezte őket . . . Elfogadod?

— Mit mondjak, Albrecht. Te vagy papa legidősebb fia és én mindig föltekintettem rád, mert mindig éreztem és tudtam, hogy kettőnk közül te vagy az előkelőbb, a magasabbrendű és hogy én csak plebejus vagyok hozzád képest. De ha te arra méltatsz, hogy melletted legyek és a te címedet viseljem és téged a nép előtt képviseljelek, akkor — ámbár én éppenséggel nem találom magamat prezentábilisnak és bár itt van ez a nagy akadály is, a bal kezem, amelyet mindig rejtegetnem kell — akkor köszönöm neked és rendelkezésedre állok.

— Szabad akkor kérnem, hogy hagyj most egyedül. Fáradt vagyok.

Elváltak. A nagyherceg kezét nyújtott öccsének, — sovány, hideg kezét úgy nyújtotta feléje, hogy alsókarját el sem mozdította a testétől és hogy a keze szinte a mellén volt. Klaus Heinrich össze-csapta a sarkát és meghajolt, amikor a nagyherceggel kezét fogott. Albrecht búcsúzóul bólintott a

fejével és alsó ajkával a felső ajkát szítta. Klaus Heinrich visszatért az Eremitageba.

Nyolc nap múlva a hivatalos lap is, a Futár is közölte a legfelsőbb elhatározásokról szóló két kéziratot: az elsőt, amely így kezdődött: „Kedves dr. Knobelsdorff báró!” és a másikat, amely így kezdődött: „Fenséges herceg, kedves öcsém!” és így végződött: „Királyi fenségednek szerető fivére Albrecht.”

A magasztos hivatás

A Klaus Heinrich életmódja ilyenféle volt. Kiszállt egy kocsiból, vállára vetett köpönyegben átment egy rövid utcán, amelynek a két oldalát sorfalat álló nép alkotta, átment a gyalogjárón, amelyet vörös szőnyeggel terítettek le, átment egy baldachin alatt, átment egy babérfákkal szegélyezett kapubejáraton, fölment egy lépcsőn, amelynek a két oldalán lakajok állottak karos gyertyatartókkal . . . Máskor egy ünnepi bankett után, a csípőjéig rendjelekkel borítva, keskeny vállán az őrnagyi vállrojtokkal, nagy kísérettel végigment egy városháza gótikus tornácán. Két szolga futott előtte; fölrántottak egy ólomkeretes, nagy ablakot, hogy ő oda léphessen. Mert lent a kis piacon, nagy tömegben összezsúfolva ott állott a nép, egyik fej szorosan a másik mellett, együtt: hosszú, ferde sík csupa föl-felé fordított arcból, amelyek fölött sötéten gomolygott a nehéz fáklyafüst. A tömeg énekelt és éljengett, Klaus Heinrich pedig meghajolt a nyitott ablakban, szemlére bocsátotta magát a lelkesedésnek és szalutálva bólintott . . .

Az életében nem voltak igazi hétköznapiak; az életéből hiányzott a realitás; az ideje csupa ünnepi

feszültségű pillanathól rakódott össze. Ahová a hivatása vitte, mindenütt a látszat uralkodott; egyenletes, díszes külsőségek; a valóságot aranyozott fával, koszorúkkal, lampionokkal, drapériákkal és zászlókkal maszkirozták a megjelenésekor egy szivetemelően szép órára.

Hivatása gyakorlásában bizonyos tárgyi ismeretekre volt szüksége, amelyeket esetről-esetre szerzett meg és a kellő helyen megnyerő módon értékesített. Így, amikor a nagyhercegnek, „legkegyelmesebb uramnak és fivéremnek“ képviselőtében Knüppelsdorfbán a János Albrecht mellszobrának a leleplezésén jelen volt, akkor a szobor előtt — mindjárt az „Erchang“ dalkör megnyitó éneke után — beszédet mondott; a beszédben benne volt minden, amit otthon az Eremitageban Knüppelsdorfról följegyzett, úgy, hogy a beszéd az egész hallgatóságban azt a kellemes benyomást keltette, mintha Klaus Heinrich egész életében Knüppelsdorf városra vonatkozó történelmi tanulmányokkal foglalkozott volna.

De milyen fárasztó volt ez az élet, milyen megéröltető! Néha úgy tetszett neki, hogy állandóan, az erejének a teljes megfeszítésével valami olyan az épségben tartásán fáradozik, amit nem érdemes épségben tartani, vagy legfeljebb csak kedvező körülmények között érdemes. Néha komornak és szegényesnek találta a hivatását, pedig szerette ezt a hivatást és szívesen vállalkozott minden reprezentációra.

A mindennapi életében semmi dolga sem volt; hogyan sikerül egy köszönés, egy kegyes szó, egy megnyerő, de méltóságos gesztus: ezek voltak a rendes életének a fontos és jelentős kérdései. Egyszer sétalovaglásról hazajövet, Florian nevű pejlo-

ván csendesen lovagolt végig az Eremitagehoz vezető fasoron. Előtte egy szegényesen öltözött fiatal ember ment; diák lehetett, mert nagy rajztáblát vitt a hóna alatt. A rajztáblán komplikált rajz volt, vörös és fekete tintával huzott nagy vonaltömeg, valami projekció-féle. Klaus Heinrich visszatartotta a lovát és sokáig haladt a fiatalember mögött. Nézte a vörös és fekete projekciót a rajztáblán. Néha azt gondolta, hogy jó lehet, ha az embernek valami rendes vezetékneve van, ha doktor Fischernek hívják például és valami komoly mesterséget folytat.

Imma.

Isenschnibbe kisasszony jól volt informálva. Annak a napnak az estéjén már, amikor ő Ried hercegnének megvitte a nagy ujságot, közölte a Futár is Spoelmann Sámuel, a világhírű Spoelmann érkezésének a hírét; és két héttel később, október elsején (annak az évnek az októbere volt ez, amelyben Albrecht nagyherceg harminckettedik, Klaus Heinrich herceg huszonhatodik életévébe lépett), két héttel később le is zajlott ez az érkezés; a nagy hír valósággá lett egy ősziiesen homályos, egészen szürke hétköznapon, amelyről azonban meg volt írva, hogy nevezetes dátum lesz még belőle.

Spoelmannék különvonaton jöttek, — megjelenségük fényes volta egyelőre erre is szorítókozott, mert azt tudta mindenki, hogy a Gyógypark-hotel fejedelmi lakosztálya nem éppen vakító pompájú. A megérkezéshez összegyűlt egy csomó ember; a rendet néhány csendőr tartotta fön; jelen voltak a sajtó képviselői is. Aki azonban valami rendkívüli dolgot várt, az csalódott. Spoelmann a várakozók szinte föl sem ismerték, olyan kevésbé volt imponáló

a megjelenése. Egy darabig az udvari orvosát, doktor Watercloose-t — gyorsan elterjedt a híre, hogy így híjják — tehát az orvosát nézték a milliárdosnak; ez az orvos hosszú, amerikai ember volt, aki hátratolt kalappal, nyírott, fehér bajusza alatt állandóan csendesen, de becsukott szemmel mosolygott. A tömeg az utolsó pillanatban tudta meg, hogy nem ő, hanem a másik, az alacsony, borotvált arcú az igazi Spoelmann, az, akin a kopott színü paletot van és aki a kalapját mélyen a homlokába nyomja. Az egész nézőközönség egyetértett abban a megállapításban, hogy semmi különös nincs rajta. A megérkezése előtt csodás hírek terjedtek el róla. Egy tréfás ember szárnyrabocsátotta azt a mesét, hogy Spoelmannak csupa színarany metszőfoga van és minden ilyen metszőfogba egy gyémánt van belefoglalva. És bár ennek a hírnek az igazságát a megérkezéskor nem lehetett ellenőrizni, — mert Spoelmann nem mutatta a fogait, nem nevetett, hanem ellenkezőleg bosszusnak látszott — a személyes megjelenése után senki sem hitt többé benne. Ami miss Spoelmannt, a leányát illette, a kisasszony beledugta a kezét prémes kabátja zsebébe és a kabátja gallérja magasan föl volt hajtva, úgy, hogy az egész fiatal hölgyből alig lehetett mást látni, mint egy pár aránytalanul nagy, barnásfekete szemet, amely komolyan, beszédesen, de megértetlenül siklott végig a tömegen. Az oldalon ott haladt egy hölgy, akiről csakhamar megállapították, hogy Löwenjoul grófné, a társalkodónője; a grófné egyszerűen öltözött, harmincötéves hölgy volt, jóval magasabb, mint akár Spoelmann, akár a leánya; kis fejét gondolkodó kifejezéssel hajtotta oldalra és különös, merev nyájassággal pillantott maga elé. A legnagyobb föltűnést az érkezők közül kétségtelenül

egy skót juhászkutya keltette; a kutya, amelyet egy rabszolgaképű szolga zsinóron vezetett, rendkívül szép, de nyilván rettenetesen izgékony állat volt; egyre remegett és táncolt és a pályaudvar nagy csarnoka visszhangzott exaltált ugatásától.

Híre járt, hogy Spoelmannéknak egy szolgálja és egy szobaleánya már pár órával előbb megérkezett a Gyógypark-hotelbe. Annyi bizonyos, hogy a podgyász elszállíttatása egészen a kutyás szolgára maradt; mialatt a szolga ezt intézte, azalatt gazdái két egészen közönséges bérkocsiban — az egyikben Spoelmann Watercloose doktorral, a másikban Spoelmann kisasszony a grófnéjával — kihajtottak a Gyógyparkba. Ott kiszálltak a kocsikból és másfél hónapig azután kint éltek, még pedig úgy, hogy az életmódjuk költségei az övéknél jóval szerényebb anyagi eszközökből is kiteltek volna.

Egyébként szerencsájük volt; állandóan jó volt az idő, szép kék ősz volt, október végén és november elején egymásután csupa derűs, meleg nap jött és miss Spoelmann társalkodónője kíséretében mindennap kilovagolt; ez volt az egyetlen luxus, amelyet űztek, bár a lovakat viszont a Tatterszallból bérelték hétszámra. Spoelmann nem lovagolt, bár a Futár, nyilvánvalóan az ő esetére való tekintettel, közölte orvosi munkatársának egy hosszabb értekezését, amely szerint a lovaglás a vesekő eseteiben éppen a rázás által igen kedvezően hat, elősegítvén a kövek távozását. A hotel személyzete útján azonban kiszivárgott, hogy a hirneves férfitu szobájának négy fala között mesterséges lovaglást végez, még pedig egy gépezet, egy megmerevített bicikli útján, amelynek a nyergét a pedálok hajtása rázó mozgásba hozza.

Buzgón itta különben a gyógyvizet, a Ditlinde-

forrás vizét, amelyet láthatóan nagyra tartott. Korán reggel megjelent a forrásházban; a leánya kísértte. Spoelmann kisasszony azonban teljesen egészséges volt és csak atyja iránt való barátságból itta a vizet. Azután kopott színű paletotjában, a kalapját mélyen a homlokába nyomva, elindult a parkba és járás közben szitta kékes ivópoharából üvegcsövön át a gyógyvizet. Tisztos távolból kísértte a két amerikai újságíró, akiknek minden nap ezer szót kellett az üdüléséről áttelegrafálniok a lapjuknak és akik így mindenképpen rajta voltak, hogy a tudósításuk számára anyagot szerezzenek.

Egyébként nem igen lehetett látni. A baja, mint híre járt: vesekőlika, gyakori kínzó rohamokkal; ez, úgy látszott, gyakori otthonmaradásra vagy talán ágyban fekvésre is kényszerítette; miss Spoelmann Löwenjoul grófné társaságában kétszer-háromszor megjelent az udvari színházban, ahol fekete bársonyruhájában, lányos vállain csodaszép aranyárga indiai sállal, bágyadt gyöngyszínű arccskájával és beszédes fekete szemével nagy hatást tett a közönségre; apja azonban soha sem volt vele a páholyban. Lánya társaságában besétált ugyan néhányszor a városba, vásárolni egyet-mást és megnézni a város nevezetességeit; elsétált a városi parkba is, ahol kétszer megszemlélte a Delphinenort nevű kastélyt, sőt másodszer, amikor egyedül jött, anynyira ment az érdeklődése, hogy kopott színű paletotja zsebéből kihuzott egy közönséges colstokot és néhány falat végigméretegetett vele . . . Azonban még a hotel éttermében sem lehetett soha látni, vagy azért, mert szűk, szinte egészen hús nélkül való kosztra volt fogva, vagy valami más okból, a társaságával fent étkezett a szobáival, úgy, hogy a közönség kíváncsisága egészben véve alig elégtelt ki.

Igy történt, hogy Spoelmannék szereplése a Gyógyforrásnak egyelőre nem vált olyan mértékben hasznára, mint ahogyan Isenschribbe kisasszony és vele sokan várták. A palackexport nőtt, azt meg lehetett állapítani; gyorsan megnőtt az előbbi mennyiségnek csaknem a felével és állandóan meg is maradt ezen a fokon. Az idegenforgalom azonban nem emelkedett lényegesen; a vendégek, akik azért jöttek, hogy ezt a csodaembert megbámulják, csakhamar el is utaztak kielégülten vagy csalódottan; és hozzá még nem is voltak a legjobb elemek, akiket Spoelmann jelenléte idecsábított. Különös alakok merültek fel a város utcáin, kócos haju, vad pillantású fejek, — feltalálók, nagy tervezők, merész álmódosók, akik azt remélték, hogy Spoelmannat megnyerhetik az ideáiknak. A milliárdos azonban teljesen visszautasítóan viselkedett ezekkel az emberekkel szemben, sőt egyikükre, aki a városi parkban hozzá akart csatlakozni, dühtől pirosan úgy ráordított, hogy a boldogtalan ijedten kotródott el tőle. A nyilvánosság arról is értesült, hogy azok a kolduló levelek, amelyek minden nap tömegszámra érkeztek a címére és amelyek között egyiken-másikon olyan bélyeg volt, amilyent a nagyhercegi posta hivatalnokai eddig soha sem láttak, egyenesen egy rendkívüli terjedelmű papirkosárba vándorolnak.

Spoelmann nyilván az üzleti értesítéseket is eltiltotta magától; nyilvánvalóan erős elhatározása volt, hogy a szabadságidejét alaposan kiélvezi és hogy európai tartózkodása alatt egészen az egészségének — vagy a betegségének — él. A Futár, amelynek a riporterei siettek az amerikai kollégákkal barátságot kötni, hiteles információi alapján azt írta, hogy Spoelmannat odaát egy megbízható képviselő, egy *chief manager* helyettesíti. Megírta továbbá,

hogy a nagyhatalmu embert Velencében várja a yachtja, egy nagy pompával berendezett hajó és hogy Spoelmann a kúrája befejeztével délvidéki utazásra indul. Megírta továbbá — és ezzel sürgős közszükségletet elégitett ki — a Spoelmann-vagyon eredetének a kalandos történetét is, elkezdve a Viktória-államnál, ahová Spoelmann Sámuel apja fiatalon és szegényen, egy ásó, egy lapát és egy cink-tányér birtokában valami német bürót örökre elhagyva kivándorolt. A Viktória-államban tehát az idősebb Spoelmann előbb egy aranyásó szolgálatába szegődött, napszámos volt és verejtkésen dolgozott. Azután egyszerre csak jött a szerencse. Egy embernek, valami kis aranyásónak olyan rosszul ment a dolga, hogy már hagymára és száraz kenyérre sem telt neki és hogy nyomorában kénytelen volt a bányáját is eladni. Az idősebb Spoelmann megszerezte ezt a bányát, mindenét feltette egy kártyára és öt font sterlingért, egész megtakarított pénzéért megvette ezt a Paradicsommező nevű, negyven négyzetlábnál nem nagyobb földdarabkát. És egy napra rá kibányászott másfél arasznyira a felszín alól egy nagy darab színaranyat, a Paradise Nugget-et, amely a tizedik helyen van a világ legnagyobb aranydarabjai között és amely kilencszáznolcvan uncia súlyu volt és ötezer fontot ért . . .

A Futár előadása szerint ez volt a kezdet. Aranyeletének az árával az öregebb Spoelmann átköltözött Délamerikába, Bolíviába és itt aranymosással, aranyzúzó-malom építésével és bányászkodással folytatta a sárga ércnek a kicsikarását a folyókból és a hegyekből. Itt meg is házasodott az idősebb Spoelmann, — és a Futár erre nézve valami olyanféle megjegyzést tett, hogy a házasságot bizonyos daccal és az arrafelé uralkodó előítéletekkel mit sem tö-

rödbe kötötte meg. A tőkét pedig megkészserezte; hihetetlen módon értett hozzá, hogy a pénzét szaporítsa. Azután megint északra vándorolt, a Pennsylvania államban levő Philadelphiába. Ez az ötvenes években történt, a vasútak fellendülésének a korszakában és Spoelmann a Baltimore- és Ohio-vasút részvényeivel csinálta első jó üzleteit. Megszerzett továbbá az állam nyugati részén egy széntelepet, amely szintén nagy jövedelmeket hajtott. Továbbá ő is ott volt azok között az Istentől megáldott fiatal emberek között, akik néhány ezer fontért megvették a híres Blockhead-farmot, amely a petroleumforrása révén rövid idő múlva százsor, ezerszer annyit ért, mint a vételára . . . Ez a vállalkozás gazdag emberré tette az idősebb Spoelmann, ő azonban ekkor sem rakta ölbe a kezét, hanem szakadatlanul gyakorolta azt a művészetet, hogyan lehet sok pénzzel még egyre több pénzt, végül rengeteg tömeg pénzt szerezni. Acélműveket létesített; társaságokat teremtett, amelyek a vasnak acéllá való alakítását, vashidak építését a legnagyobb arányokban üzték. Megszerezte négy-öt vasúttársaság részvényeinek a többségét és öregségére elnök, alelnök vagy igazgató volt mindezekben a társaságokban. Az acél-trust megalapításában, a Futár előadása szerint, már olyan részvénytömeggel vett részt, amely magában tizenkét millió dollár évi jövedelmet biztosított neki. Éppen így főrészes volt azonban a petroleum-trustban és befolyást gyakorolt egy csomó más társaságra is. Halálakor a vagyona egy kerek milliárdot tett ki.

Vagyonát Spoelmann Sámuel, amaz előítéletekkel nem törődő házasságból származott egyetlen fia örökölte. Ő örökölte a newyorki ötödik avenuen lévő palotát, a vidéki kastélyokat, az összes gyárat és

részvényeket; örökölte az élet különös elárultságát is, amelyhez az apja a mérhetetlen vagyona által eljutott, a tömegnek az óriási vagyon ellen való gyűlöletét, mindazt a nagy gyűlöletet, amelynek az enyhítésére évenként óriási összegeket adott különféle kollégiumok, konzervatóriumok, könyvtárak és filantropikus intézetek, végül pedig az apja által alapított és apja nevét viselő egyetem számára.

Spoelmann Sámuelnek egészen ártatlanul jutott ki a tömeg gyűlölete, mint a Futár nyomatékosan megállapította. Az üzletbe korán belépett és az apja életének az utolsó éveiben már egyedül intézte a szédtő nagyságu családi vagyon ügyeit. Általánosan ismert dolog volt azonban, hogy soha teljes szívvel és igazi szeretettel nem foglalkozott üzleti ügyekkel. Igazi hajlandóságot kezdettől fogva alapjában véve a zene és pedig az orgonázás iránt érzett, amely állítást könnyű volt ellenőrizni, mert mister Spoelmann csakugyan a Gyógypark-hotelbe is hozatott egy kisméretű orgonát; a fuvók szolgálatára a szállodának egy alkalmazottját rendelte be és a Gyógyparkban sétáló közönség hallhatta, amint minden nap egy óra hosszat játszott.

Anyagi dolgokkal nem törődő szerelmi házasságot kötött egy szép, félig német, félig angolszász eredetű, szegény leánnyal, — így adta elő a Futár. — Az asszony meghalt, de maradt egy gyermeke, az az érdekes, keverék-vérű leány, aki most szintén városunk vendége és ezidő szerint tizenkilencéves. Immának hívják; amihez a Futár sietve hozzáfűzte, hogy ez tűzsgyökeres német név nem más, mint az Emma névnek régies formája, aminthogy a Spoelmann-családban — ha itt-ott bele is szövődött az angol — a rendes társalgás nyelve a német maradt. Az apát és a leányt különben nyilván meleg

szeretet fűzte egymáshoz. Aki reggel idejekorán elmegy a Gyögyparkba, láthatja, amint Spoelmann kisasszony, aki atyjánál valamivel később szokott a forrás-épületbe megérkezni, megöleli apját és gyöngéd hátveregetés után reggeli üdvözlésül az arcán és a száján megcsókolja. Azután karonfogva sétára indulnak és üvegcsövön át szíjják a gyógyvizet . . .

Igy csevegett a jól értesült ujság és közléseit állandóan nagy érdeklődés kísérte. Pontosan beszámolt az ujság azokról a látogatásokról is, amelyeket Imma kisasszony társalkodónője kíséretében a város több jótékony intézetében tett. Így tegnap behatóan megsemlélte a népkonyhát. Ma látogatást tett az elaggott nők menedékházában. Mellesleg kétszer ott volt a Klinghammer professzor matematikai előadásán az egyetemen, — ott ült a padban a diákok között és töltő-tollával szorgalmasan jegyzetett, mert tudvalevőleg igen képzett hölgy és algebrával foglalkozik. Mindez nagyon érdekes olvasmány volt és sok beszédanyagot adott a városnak. Aki azonban a Futár minden hozzájárulása nélkül beszéltetett magáról, az először a kutya volt, az a nemes, fekete-fehér skót kutya, amelyet Spoelmannék magukkal hoztak, másodszor — persze más módon — Löwenjoul grófné, a társalkodó hölgy.

Ami a Perceval nevű és többnyire Percy-nek szólított kutyát illeti, hát ez az állat olyan izgékony és szenvedélyes természetű volt, hogy azt egyszerűen nem lehet leírni. Bent a hotelben nem adott panaszra okot, mert előkelő pózokban hevert a Spoelmannék lakosztálya előtt kiterített kis szőnyegen. De mihelyt sétára vitték, a szertelenségnek olyan rohamai vettek rajta erőt, amelyek általános feltűnést és megütközést keltettek, sőt nem egyszer komoly forgalmi

zavarokat okoztak. Viselkedése lázadásba hozta a város kutyáit, amelyek messziről nagy rajban kihívó csaholással követték; Percy e közönséges ebekkel szikrát sem törődött, hanem habos orral, vad és panaszos ugatással száguldott végig az utcákon, dühösen táncolt a villamosok előtt, megriasztotta a konflis-lovakat és az öreg Klaasenné utcai süteményes asztalát a városháza előtt olyan rohammal döntötte kétszer is fel, hogy a sütemények a piac közepére repültek. Minthogy azonban az ilyen kis katasztrófákat Spoelmann vagy a leánya rögtön az illendőnél jóval dúsabb kárterítéssel tették jóvá és minthogy kiderült, hogy Perceval rohamai alapján véve egészen veszélytelenek, hogy a nemes eb éppenséggel nem harapós vagy kötekedő természetű, hanem ellenkezőleg megközelíthetetlen és hogy csak éppen magánkívül van minden kártevő szándék nélkül, hamarosan feléje fordult a lakosság szimpátiája és különösen a gyermekeknek valóságos öröm volt minden kirándulása.

Löwenjoul grófné csendesebb, de nem kevésbé különös módon adott alkalmat a pletykázásra. Eleinte, amíg a városban nem ismerték, maga után csödtítette az utca ifjúságát, még pedig az által, hogy szelid és gondolatokba merült arccal csevegett önmagával és hogy ezeket a monológokat élénk, de egyébként nagyon kellemes és elegáns gesztusokkal kísérte. Az utána kiabáló és a ruháját megcibáló gyerekek felé azonban annyi szelidséggel és jósággal fordult, olyan kedvesen és méltóságosan szólott hozzájuk, hogy kis üldözői szégyenkezve és zavardottan hagyták abba szórakozásukat; később, amikor már ismerték, a hírneves vendégekhez való hozzátartozása iránt érzett tisztelet is lehetetlenné tette, hogy zaklassák. Bizalmasan azonban érthet-

len kis esetek hírei keringtek róla. Így valaki azt beszélt, hogy a grófné egy aranyat nyomott a kezébe azzal a megbízással: pofozzon föl egy bizonyos öreg asszonyt, aki neki állítólag illetlen ajánlatot tett. Az ember zsebredugta az aranyat, anélkül, hogy a megbízásnak eleget tett volna. Hiteles történet gyanánt beszélték továbbá, hogy a grófné megszólította a gárdagyalogosok kaszárnýája előtt álló őrszemet és azt mondta neki, hogy az egyik század őrmesterének a feleségét erkölcstelen üzelvei miatt azonnal el kell fognia. A gárdagyalogosok ezredesének is írt egy levelet, amelyben arra figyelmeztette az ezredet, hogy a kaszárnýában mindenféle titokzatos és elmondhatatlan iszonyatosságok folynak. Isten tudja, mi indította minderre a grófnét; sokan egyszerűen arra vezették vissza a dolgot, hogy a grófné elméje nincs teljesen rendben. A dolog tisztázására azonban nem volt idő, mert egyszerre csak letelt a hat hét és Spoelmann N. Sámuel, a milliárdos, elutazott.

Elutazott, miután Lindemann professzorral lefestette magát és a drága képet a Gyógypark-hotel tulajdonosának ajándékozta, elutazott a leányával, a grófnéval, Watercloose doktorral, Percevallal, a szobai biciklivel és egész cselédségével, különvonaton délvidékre utazott, hogy a Rivierán, ahová a két newyorki ujságíró már elébe sietett, eltöltse a telet és azután az Océánon át hazatérjen. Mindennek vége volt. A Futár meleg búcsúzó cikkben mondott Spoelmannak istenhozzádot és azt az óhaját fejezte ki, vajha a kura használt volna egészségének. Az eset ezzel befejezettnek és elintézettnak látszott. Más események vették igénybe a közérdeklődést. Az emberek kezdték Spoelmannt elfelejteni.

Eltelt a tél. Az a tél volt ez, amelyen ő nagy-

hercegi fenségének, Ried-Hohenried hercegnének kis leánya született. Azután jött a tavasz és ő királyi fensége, Albrecht nagyherceg, mint rendesen, kiköltözött Hollerbrunnba. És ekkor felmerült és a sajtóba is bejutott egy kósza hír, amelyet józan emberek eleinte vállvonogatva fogadtak, amely azonban formát nyert, megerősödött, részletekkel gazdagodott és egyszerre csak igazi és kézzelfogható ujság gyanánt foglalkoztatta a közvéleményt.

Miről van szó? — Egy nagyhercegi kastélyt el akarnak adni. — Ostobaság. Melyik kastélyt? — Delphinenortot. Delphinenort kastélyt, a város északi részén. — Szamár beszéd. El akarják adni? Kinek? — Spoelmannak. — Nevetséges. Mit csinál Spoelmann a kastéllyal? — Restauráltatja és belé költözik. — Úgy? Ez nagyon egyszerű. De talán az országgyűlésnek is van ebbe némi beleszólása. — Az országgyűlésnek ehhez semmi köze. Vagy talán az állam kötelessége, hogy Delphinenortot jókarban tartsa? Akkor más állapotban lett volna ez a gyönyörű hely. Az országgyűlésnek tehát nincs hozzá köze. — A tárgyalások a végén talán már nagyon előre is haladtak? — Hogyne. Tudniillik befejezték őket. — Ojjé, akkor talán bizony már a vételárát is lehet tudni? — Szolgálatára. A vételár pontosan két milliót tesz ki. — Lehetetlen! Egy korona-birtok! — Koronabirtok . . . Hát aztán . . . A grimmburgi várról van talán szó? Vagy a Régi Palotáról? Egy örökké lakatlan és a pénzhány miatt menthetetlenül elpusztuló kastélyról van szó. — Hát Spoelmannak az volna a szándéka, hogy újra eljön és minden évben néhány hetet Delphinenortban tölt? — Nem. Ellenkezőleg: az a szándéka, hogy teljesen átköltözködjön ide. Megelégette Amerikát, hátat akar fordítani Amerikának és az első ittléte csak a

helyzet kikémlelésére volt. Beteg, és vissza akar az üzlettől vonulni. A szíve szerint mindig német maradt. Az apa kivándorolt, a fiu haza akar térni. Részt akar venni a város nyugalmas életében, szellemi életében is és a Ditlinde-forrás közvetlen közelében akarja az élete hátralevő részét leélni.

Elámulás, általános felmorajlás, végnélkül való viták. A közvélemény azonban egy-két örökké elégedetlen ember kivételével rövid habozás után lelkesedéssel állott az eladás terve mellé és az általános helyeslés tette lehetővé, hogy a tervből valóság legyen. Knobelsdorff, a nagyhercegi ház minisztere volt az, aki a Spoelmann ajánlatáról az első óvatos híradást belejuttatta a sajtóba. Azután várt; hadd alakuljon ki a nép akarata. És az első megzavarodás után tömegesen jelentkeztek a nyomós okok, amelyek mind a terv mellett szóltak. Az üzleti világ ujjongott arra a gondolatra, hogy ez a hatalmas vevő állandóan az övé lesz. Az esztéták el voltak ragadtatva attól a reménységtől, hogy a Delphinortot restaurálják és épségben tartják, hogy ez a nemes építmény ilyen váratlan, sőt kalandos módon ismét ifjúsághoz és tisztességhez jut. A politikusok viszont számokkal érveltek, olyan számokkal, amelyek az ország helyzetére való tekintettel, igazi megilletődést keltettek. Spoelmann ugyanis — mondták — ha itt letelepszik, adóalannyá válik, köteles a jövedelme után itt fizetni az adót. Méltóztassék csak ennek a dolognak a jelentőségét kissé mérlegelni. Spoelmann maga fogja a jövedelmét megjelölni; de azok szerint, amiket róla tudni lehet — megközelítő pontossággal tudni lehet — ez az új lakó évenként két és fél millió adóbevételt jelent csupán állami adóban, a községi adóról nem is szólva. Jelent ez valamit, igen vagy nem? A közvélemény

ezt a kérdést egyenesen Krippenreuther doktor pénzügyminiszterhez intézte. Ha a miniszter nem követ el mindent, — ez lett a helyzet, — hogy az eladáshoz az uralkodó beleegyezését megszerezze, akkor vét a legszentebb kötelességei ellen. A hazafiasság parancsolja a Spoelmann ajánlatának az elfogadását; hadd rendezkedhessék be itt úgy, hogy azután jól érezze magát. Minden kétségeskedés eltörpült ezzel a parancsoló szükséggel szemben.

Így történt azután, hogy Knobelsdorff ő excellenciája a nagyherceg elé terjesztette a dolgot. Beszámolt a közhangulatról; kiemelte, hogy a két millió olyan ár, amely a kastély valódi értékét mostani állapotára való tekintettel jelentékenyen felülmúlja; megjegyezte, hogy ez a bevétel valóságos balszam volna az udvari pénzügyek számára; és végül célzást tett a központi fűtésre, amelynek a berendezése a Régi Palotában nem volna többé lehetetlenség, ha az eladás létre jönne. Szóval az elfogulatlan öreg úr teljes befolyását latba vetette az eladás mellett és azt tanácsolta a nagyhercegnek, terjessze a dolgot családi tanács elé. Albrecht az alsó ajkával szította a felső ajkát és egybehívta a családi tanácsot. A családi tanács a lovagteremben ült össze tea és kétszersült mellett. Az eladás ellen csak két női családtag, Katharina és Ditlinde hercegnők nyilatkoztak, még pedig a család méltóságára való utalással.

— Félre fognak érteni, Albrecht, — mondta Ditlinde. Azt fogják mondani, hogy hiányzik belőled a méltóságérzés, ami pedig nem igaz, mert ellenkezőleg, nagyon is sok van benned; te olyan büszke vagy Albrecht, hogy neked már minden mindegy. De én azt mondom: ne! Én nem szeretném, ha valamelyik kastélyodba egy leviatán költözködnék be; nem illő dolog ez, elég, hogy úgyis udvari orvosa

van neki és hogy a Gyógypark-hotelben a fejedelmi lakosztályban lakik. A Futár folyton azt írja, hogy gazdag adófizető lesz; hát az én szememben gazdag parvenu, nem más. Mit gondolsz te, Klaus Heinrich?

Klaus Heinrich azonban az eladás mellett szavazott. Mert Albrecht először is megkapja a központi fűtést; de azután meg Spoelmann nem is olyan senki, ő nem olyan, mint Unschlitt, a szappanfőző, az ő helyzet egészen speciális; nem lesz szégyen, Delphinenortot átengedni neki. Albrecht végül le-sütött szemmel kijelentette, hogy alapján véve az egész családi tanács „majomszínház“.

A nép régen eldöntötte a dolgot, a miniszterei az eladást sürgetik, neki ismét nincs egyéb dolga, mint hogy kimenjen a vasúthoz és intsen a lokomotivnak.

A családi tanács tavasszal ülésezett. A tárgyalások, amelyek egyrészt Spoelmann, másrészt Bühl zu Bühl udvari főmarsall között folytak, innen kezdve azután gyorsan haladtak előre és kora nyár volt még, amikor Delphinenort kastély parkjával és melléképületeivel együtt Spoelmann N. Sámuel jogos tulajdona lett.

A kastély körül és a kastélyban ekkor olyan nyüzsgés és olyan szorgos munka támadt, amely mindennap egy csomó embert csalt ki a városi park északi részébe. Delphinenortot restaurálták és belül részben átépítették, még pedig rengeteg és szokatlan munkaerővel. Gyorsan, gyorsan kellett a dolognak mennie, Spoelmann akarta így, alig adott öt hónapot rá, hogy a kastély készen várja. A megrongált, gyönyörű épület körül tehát villámgyorsan egy lépcsős és emeletes faállvány nőtt fel, amelyet tetőtőltalpig külföldi munkások népesítettek be, és az oceánon túlról egy teljes rendelkezési joggal fel-

ruházott építész jött az egésznek a vezetésére. A munka legnagyobb része azonban mégis a honi iparnak jutott és a székváros derék kőfaragóinak és csepepezőinek, ácsainak, aranyozóinak, kárpitosainak, üvegeseinek és parkettezőinek ezen a nyáron és ezen az őszön ugyancsak sok és kiadós munkájuk volt. Ha Klaus Heinrich ő királyi fensége ablakai az Eremitageban nyitva voltak, akkor a munka zaja egészen az ő empire-szobájáig elhatott; a herceg egypárszor nyitott hintájában el is hajtattott a Delphinenort előtt, hogy — a nézők alázatos üdvözlései közepett — a restauráló munka haladásáról meggyőződjen. Az üvegházat felfrissítették, a Spoelmann-féle kocsi- és automobilpark számára szolgáló istállókat és színeket kibővítették; októberben azután rengeteg butort és szőnyeget, ládát és szekrényt csomagoltak ki a kastély előtt; a kint áll-dogálók között pedig ugyanekkor híre járt, hogy bent a kastélyban hozzáértő kezek most rendezik be Spoelmannnak az oceánon át ide küldött drága orgonáját villamos hajtásra. Feszült érdeklődés várta, hogy vajjon a kastélyhoz tartozó, pompásan renovált parkot elzárják-e valamilyen fallal vagy sövényvel a városi parktól. De semmi efféle nem történt. A birtok maradjon továbbra is hozzáférhető, a közönséget nem kell a sétájában korlátozni, — ez volt a Spoelmann akarata. A vasárnapi sétálóknak szabad lesz csaknem egészen a kastélyig, a négyszögletes nagy bassint szegélyező nyirott bokrokig járniuk, amely rendelkezés általánosan kitűnő benyomást tett és a melynek szabadelvű szelleméért a Futár külön cikkben magasztalta Spoelmann urat.

És ime: mikor ismét eljött a levelek hullása, pontosan egy évvel az első megérkezése után Spoelmann megint berobogott a pályaudvarra. A közön-

ség érdeklődése ezúttal sokkal nagyobb volt az esemény iránt, mint tavaly és amikor Spoelmann ismerős kopott színű paletotjában, kalapját homlokába nyomva elhagyta szalónkocsiját, lelkes éljenzés hangzott fel a nézők soraiban; Spoelmann különben, úgy látszott, inkább bosszankodik az ováción, amelyet helyette Watercloose doktor köszönt meg, szélesen elhúzott, szeliden mosolygó szájjal és becsukott szemmel. Akkor is éljenzés hangzott fel, amikor miss Spoelmann kiszállott, sőt egy-két tréfás ember éljenezni kezdett akkor is, amikor Percy, a skót kutya, remegve, ugrálva és tökéletesen magánkívül megjelent a perronon. A kíséretben ezúttal az orvoson és Löwenjoul grófnén kívül még két ismeretlen ember volt, két borotvált arcú, keménytekintetű, feltűnően bő köpönyeges úr: Spoelmann titkárai, Phlebs és Slippers urak, mint a Futár tudósításában olvasható volt.

A Delphinort ekkor még nem volt készen és Spoelmannék egyelőre a Residenz-Hotel első emeletére költözködtek, amelyet Spoelmannék udvarmestere, vagy amint ők nevezték, butler-e, egy feketébe öltözött, nagy, pohos és büszke ember foglalt le előre, sajátkezűleg állítván fel benne a szobai biciklit. Spoelmann azután ettől fogva mindennap ott volt a házában, amialatt miss Imma a grófnéjával kilovagolt vagy jótékony intézeteket látogatott meg; felügyelt a munkára és rendelkezéseket adott ki és mikor az év végére járt, rövid idővel azután, hogy az első hó lehullott, beköltözködtek Spoelmannék Delphinort kastélyba. Két, nemrégiben érkezett automobil, két félséges kocs, amely óriási erővel, de halk érczörej-jel repált előre, vitte ki a hat embert — a második kocsiiban ugyanis Phlebs és Slippers urak ültek — pár perc alatt a Residenz-Hotelből a városi

parkon át a kastélyhoz; az automobilokat bőrruhás sofförök vezették, a sofförök mellett hófehér prém-bundás inasok ültek összefont karral; amikor a kocsik átrepültek a gesztenyefasoron, amely a kastély feljáratába torkolt, akkor a nagy bassin négy szögletén álló lámpaoszlopok tele voltak a nép gyermekeivel, akik éljenezve lóbálták a sapkáikat . . .

Igy lett Spoelmann Sámuel családjával együtt a város lakója és ittléte kedves megszokássá vált. Fehér-ruhás, aranyos lakájait éppen úgy ismerték a városban, mint a barna-ruhás, aranyos nagyhercegi lakájokat; a bordó plüssruhába öltöztetett néger, aki Delphinenort portása volt, népszerű alakká lett hamarosan; és amikor a kastély belsejéből kihallatszott a Spoelmann orgonájának tompa zúgása, akkor a sétálók felemelték a mutatóujjukat és így szóltak:

— Ahá, orgonázik. Ma tehát nem volt rohama.

Mindennap látható volt miss Imma is, aki vagy kilovagolt, amely esetben Löwenjoul grófné haladt mellette, egy lovász haladt mögötte és Percy ugrándozott örjöngve körülötte, vagy a városi parkban kocsikázott egy sajátkezüleg hajtott four in hand-fogaton, amely esetben a hátsó ülésen ülő szolga időről-időre felemelkedett, bőrtokból kihúzott egy hosszú ezüst trombitát és harsány trombitaszóval jelezte a kocsi közeledését; aki korán kelt, az minden nap láthatta azt is, amint apa és leánya sötétvörösre lakirozott hintóban, vagy szép időben gyalog az Eremitage-hoz tartozó parkon keresztül a Gyógyparkba mennek a forrás vizét inni. Imma, mint már szó volt róla, folytatta a város jótékony intézeteinek a megsejmlélését, nem hanyagolta el azonban tudományát sem, mert a szemeszter kezdete óta rendszeresen eljár az egyetemre Klinghammer pro-

fesszor előadásaira, fehérgalléros, fehérkézelős fekete ruhájában ott ült a hallgatóság között és töltőtollával szorgalmasan jegyeztetett. Spoelmannék különben visszavonultan éltek, nem érintkeztek senkivel, amit egyrészt Spoelmann betegsége, másrészt társadalmi elhagyatottságuk egyformán érthetővé tett. Milyen társadalmi réteghez csatlakozhattak volna? Senki nem inszinuálta nekik, hogy Unschlitt szappanfőzővel vagy Wolfsmilch bankigazgatóval bizalmas összeköttetésbe keveredjenek. Egyféle módon történt csak közeledés Spoelmannhoz: a jótékonyására való apellálással; ezt a közeledést ő nem utasította vissza. Delphinenortba való bevonulása után rövid idővel tízezer márkát írt alá a Dorottya-gyermekekórház javára, amelynek akkor éppen gyűjtöttek, amely elhatározás nagylelkűségét a Futár és a sajtó többi organumai meleg hangon méltatták. És bár Spoelmannék az első perctől kezdve teljes zárkózottságban éltek, az életük mégis a nyilvánosság előtt folyt le, mert a napilapok helyi riportja éppen olyan figyelemmel tartotta számon minden lépésüket, mint a nagyhercegi ház tagjaiét. Így értesült például a közönség arról, ha miss Imma a grófnéval és Phlebs és Slippers urakkal a parkban egy tennisz-partit játszott; tudomásul vette, ha miss Imma meglátogatta a színházat és külön tudomásul vette, ha atyja is meghallgatta egy-egy operának másfél felvonását. És ha Spoelmann kerülte is a nyilvánosságot, ha felvonásközökben soha nem is hagyta el a páholyát és ha gyalog szinte soha nem ment ki az utcára, nyilvánvalóan még sem volt érzéktelen azok iránt a reprezentációs kötelességek iránt, amelyeket rendkívüli egzisztenciájára rótt és megadta a közkíváncsiságnak a magáét. Delphinenort parkja tudvalévőleg nem volt a városi

parktól elkerítve. A kastélyt semmiféle fal nem rekesztette el a világtól. A kastély hátsó oldalánál a gye-
pen keresztül el lehetett jutni egészen a széles, fedett
terraszig és ha valaki nagyon bátor volt, hát a nagy
üvegajtón át egyenesen benézhetett az aranyozott,
fehér kerti szalónba is, ahol Spoelmann és a háza-
népe öt órákor teázni szokott. Amikor az idő eny-
hébbre fordult, akkor a teázás kint történt a ter-
raszon; Spoelmann és Imma kisasszony, Löwenjoul
grófné és Watercloose doktor különös formájú fo-
nott székekben úgy ültek ott, mint valami színpadon
és nyilvánosan teáztak. Mert legalább is vasárnap
soha nem hiányzott a közönség, amely ezt a szín-
játékot tiszteletteljes távolból élvezte. A nézők egy-
másnak mutogatták a nagy ezüst számovárt, amely
hihetetlen újítás gyanánt villamosan forralódott fel,
azután a felszolgáló két lakáj csodálatos livrójét: a
fehér, elől zárt, aransujtásos frakkokat, amelyek-
nek a nyaka, az ujja és a szegélye hattyúprémmel
volt díszítve. A közönség fülelt az angol-német be-
szélgetésre és tátott szájjal kísérte a csodálatos csa-
lád minden mozdulatát odafent. Amikor a nézők ezt
a látványt megelégtelték, akkor átmentek a főkapu
elé, hogy egy kicsit tréfáljanak a bordó plüssbe öl-
tözött szerecsennel, aki fehér foggal vigyorgott
vissza rájuk . . .

Klaus Heinrich egy derült téli napon, déli ti-
zenkét órákor látta meg először Spoelmann Immát.
Ez nem azt jelenti, mintha már előbb ne pillantotta
volna meg őt egypárszor színházban, utcán, a park-
ban. De az más volt. Meglátni ekkor délben látta
meg őt először, még pedig igen mozgalmas körül-
mények között.

Klaus Heinrich ezen a napon tizenkét óráig
általános kihallgatást adott a Régi Palotában; a ki-

hallgatás után nem tért vissza az Eremitageba, hanem megparancsolta a kocsisának, hogy várjon a palota egyik udvarán, amíg ő a testőrgránátos ezrednek a főőrségen szolgálatot tévő tisztjeivel elszí egy cigarettát. Minthogy ennek az ezrednek az uniformisát viselte és az adjutánsa is ehhez az ezredhez tartozott, nagyon rajta volt, hogy a tisztikarral való bajtársi viszony látszatát fenntartsa, velük ebédelt néha a kaszinóban és időről-időre beszélgetett velük egy félórát a főőrségen, bár volt valami bizonytalan sejtelme róla, hogy az uraknak inkább terhére van, mint örömére, mert meggátolja őket a kártyázásban és különböző disznóságok elbeszélésében. A grimm-burgi griffrend nagy ezüstcsillagával az uniformisán, bal kezét hátul a csípőjére támasztva, Braunbart-Schellendorffal, aki a látogatást jó előre jelezte, ott állott tehát a tiszti őrszobában, amely a palota földszintjén, az Albrecht-kapu közelében volt, — és a szoba közepén semmitmondó beszélgetést folytatott két-három úrral, míg egy másik csoport katonatiszt a mélyen fekvő ablaknál beszélgetett. Kint melegen sütött a nap, az ablakot tehát kinyitották és a kaszárnya felől zene és dobpergés kíséretében halani lehetett az Albrechtstrassen közeledő új őrség lábdobogását. Az udvari templom tornyában tizenkettőt ütött az óra. Behallatszott, amint az altiszt rekedt hangon bekiált a legénységi őrszobába, behallatszott a fegyvereikért siető gránátosok csörömpölése. A téren nézők gyülekeztek össze. A hadnagy, aki a régi őrség parancsnoka volt, sietve kötötte fel a kardját, összezsapta Klaus Heinrich előtt a bokáját és kisietett. Sturmhahn hadnagy, aki az ablakon át kinézett az utcára, ekkor egyszerre azzal a hazug közvetetlenséggel, amellyel a tisztek Klaus Heinrichhez beszélni szoktak, felkiáltott:

— Ejnye terringettét, akar-e királyi fenség valami érdekeset látni? Itt megy a Spoelmann kisasszony az algebrájával a hóna alatt . . .

Klaus Heinrich az ablakhoz lépett. Miss Imma gyalog jött és egyedül a jobboldali gyalogjárón. A két keze a nagy muffjában volt benne, a hóna alatt egy füzetet tartott. Hosszu kabát volt rajta, csillogó fekete rókaprémből, ebből volt a sapkája is. Kétségtelenül Delphinenortból jött és sietett, hogy idejében érjen az egyetemre. Abban a pillanatban ért a főőrség elé, amikor a felváltás megérkezett és a gyalogjárón két sorban, lábhoz rakott fegyverrel felállított régi őrséggel szemben a kocsiúton felmasirozott. Vagy vissza kellett tehát fordulnia, megkerülnie a zenét és a nézőket, sőt ha a téren, a villamos vasút előtt nem akart átmenni, akkor nagy ívet megtennie a gyalogjárón — vagy pedig meg kellett várnia a katonai szertartás végét. Ő azonban egyikre sem mutatott hajlandóságot. Nekiindult, hogy átmeny a régi őrség két sora között a gyalogjárón. A rekedt hangu altiszt odaugrott.

— Itt nincs átjárás, — kiáltotta és a puskatussal elzárta az utat. — Itt nincs átjárás! Vissza! Várni!

Miss Spoelmann azonban ekkor haragba jött.

— Ugyan ne bolondozzon, — kiáltotta. — Én sietek!!

A bal kezével félretolta a puskatust az elámult altiszttel együtt, átment a katonák kettős sora között, — ment tovább a maga útján, befordult balra, az egyetem felé és eltűnt.

— Az istenfáját, — kiáltotta Sturmhahn hadnagy. — Ez ugyan elbánt velünk!

Az ablakba gyűlt tisztek nevettek. Lent, a közönség körében is nagy derűlség támadt és ez a

derültség határozottan jóindulatu volt. Klaus Heinrich is jókedvre hangolódott. Azután harsány vezényszavak és csengő muzsika kíséretében végbe ment az őrség fölváltása. Klaus Heinrich pedig visszatért az Eremitageba.

Egyedül ebédelt, délután Florian nevű pej lován kilovagolt, az estét pedig Krippenreuther doktor pénzügyminiszternél töltötte nagy társaságban. Itt több embernek elmondotta hangos jókedvvel a főörség előtt lejátszódott jelenetet és mindenki el volt ragadtatva előadásától, habár az eset híre már szétfutott a városban és estére mindenki tudta. Másnap el kellett utaznia, mert a nagyherceg megbízta a szomszéd város székházának fölvatásán való képviselésével. Kedvetlenül utazott el, maga sem tudta igazában miért; nem szívesen hagyta el a fővárost. Úgy tetszett neki, mintha valami fontos, örömdetes, de egyszersmind nyugtalanító ügyet hagyna hátra elintézetlenül, mintha mindenképpen itthon kellene maradnia. De magasztos hivatása természetesen az első. Mialatt azonban díszruhájában fészesen ott ült a trónszéken, amelyet számára a városháza dísztermében fölállítottak és mialatt a polgármester az ünnepi szónoklatot tartotta, ezúttal nem az volt az egyetlen gondolata, hogyan viselkedjék a reábámuló tömeggel szemben, hanem foglalkoztatta ezúttal amaz új és fontos ügy is. Rövid időre eszébe jutott egy hölgy, akivel sok éve futólag megismerkedett: Unschlitt kisasszony, a szappanfőző lánya; ez az emlékezés bizonyos összefüggésben volt amaz új és fontos üggyel.

... Spoelmann Imma haragosan félretolta a rekedt altisztet, — és átment az algebrás füzetével a hóna alatt a nagy szőke gránátosok kettős sorfala között. Milyen halvány volt az arca, milyen gyöngy-

szerűen halvány a fekete hajához képest és milyen szikrázóan beszédes volt a szeme! Senki ehhez a lányhoz nem hasonlít.

Az apja beteg a gazdagságától, és amikor kedve támadt rá, egyszerűen megvásárolt egy koronabirtokot. Mit is írt a Futár a hozzájárulása nélkül támadt világhíréről és az életének a kalandos elárvultságáról? Föltámadt ellene a tömeg gyűlölete, — ilyesformán szólt a cikk. A lánynak szikrázott a szeme haragjában. Senki ehhez a lányhoz nem hasonlít; senki a városban, senki az országban. Az egész mivolta egy speciális eset. És mi történt volna vajjon, ha ez a lány ott lett volna akkor . . . régen . . . a polgárbálon? Akkor ő — Klaus Heinrich — ráakadt volna a maga társára, nem tévedt volna el, és az este nem végződött volna olyan nyomorultul és szégyenletesen. A fülébe csengtek a polgárbál hangjai. Utálat . . . Ah, hogy is volt inkább az, mennyivel szebb volt, amikor a feketehaju, halvány, idegen lány átment a szőke katonák kettős sorfala között.

Ezeket a gondolatokat forgatta elméjében Klaus Heinrich a következő napokon, — mindössze három-négy képet. És alapjában véve csodálatos volt, mennyire kielégítette ez a három-négy kép és mennyire nem kívánt mással is foglalkozni. Az azonban felette kíváncsi volt, sürgősen kíváncsi volt neki, hogy a gyöngyszínű arcocskát minél hamarább, lehetőleg még ma, viszontlássa.

Este elhajtattott az udvari színházba, ahol a Varrásfuvalát játszották. És amikor a páholyából kihajolva meglátta miss Spoelmannt Löwenjoul grófné társaságában, akkor egyszerre ijedten nagyot dobbant a szíve. Az előadás alatt jól megnézhetette a látcsövén át, mert a színpad világossága rá

esett. Imma rátámasztotta csupasz karját a páholy bársony korlátjára, keskeny, gyűrűtlen kezére pedig ráhajtotta a fejét. Most már nem látszott haragosnak. Ragyogó, tengerzöld selyem ruhát viselt, amelybe színes virágok voltak himezve; a mellén és a nyakán villogó gyémántnyaklánc húzódott végig. Mikor felvonás végén fölállott, Klaus Heinrich úgy találta, hogy nem is olyan kicsi. Nem hát, a fejcskéjének a gyerekes kedvessége és a keskeny, barnás vállai tették, hogy szinte olyan volt, mint egy kislány. A karja formás, meglátszik rajta, hogy sportol és lóval bánt. A csuklója tájékán azonban a karja is olyanná válik, mintha egy kislány karja volna.

Az előadás során Klaus Heinrichben egyszerre föltámadt az a vágy, hogy Überbein doktorral beszélgesse egy kicsit... Überbein doktor másnap véletlenül el is jött látogatóba az Eremitageba: ezúttal is mint minden ilyen látogatásnál, fekete gérokkban, fehér nyakkendőben. Klaus Heinrich azt kérdezte tőle, hallotta-e már a főörségen való történetet. Igen, felelte Überbein doktor, már többfelől hallotta. Hanem ha Klaus Heinrich még egyszer el akarná neki mondani...

— Nem! Hogyha már tudja, nem, — mondta Klaus Heinrich csalódottan.

Überbein doktor erre áttért egy egészen más témára: — színházi látcsövekről kezdett beszélni és megállapította, hogy a színházi látcső mégis csak kitűnő egy találmány. Közel hozza az emberhez azt, ami, sajnos, távol van, ugyebár? . . . Hidat ver igen kellemes célok felé. És hogy Klaus Heinrich hogyan vélekedik erről a dolgról? Klaus Heinrich nagyjában hozzájárult a doktor fölfogásához. Igen, — mondta erre a doktor és amint beszélnek, ő —

Klaus Heinrich — tegnap este nagyon kiadós módon használta ezt a szép találmányt. Klaus Heinrich ezt nem értette.

— Hát tudja, mit, Klaus Heinrich, — mondta erre Überbein doktor, — ez nem járja így. Önt is megbámulják az emberek, a kis Immát is megbámulják, — ez éppen elég. Ha még ön is a kis Immát bámulja, az aztán már igazán sok. Ezt csak be kell látnia?

— Ah, Überbein doktor, erre nem is gondoltam . . .

— Pedig ön máskor gondol az ilyesmire.

— Pár nap óta olyan furcsán érzem magamat, — mondta Klaus Heinrich.

Überbein doktor hátra támaszkodott, a torka tájékán megfogta vörös szakállát és lassan bólintott a fejével és az egész felsőtestével.

— Úgy? Olyan furcsán? — kérdezte.

És tovább bólintgatott. Klaus Heinrich folytatta:

— Nem is képzelem, Überbein doktor, milyen kedvetlenül mentem el legutóbb a szomszédba a városi székház fölavatására. És holnap van a testőrgránátosoknál az ujoncok esketése! Azután a grimmburgi házi rendjel évi ünnepe! Terhemre van mind. Egy csepp kedvem sincs a reprezentáláshoz. Egy csepp kedvem sincs egész úgynevezett magasztos hivatásomhoz.

— Ennek éppenséggel nem örülök, — mondta Überbein doktor élesen.

— Igen, gondoltam, hogy ön haragudni fog rám, Überbein doktor. Ön bizonyosan azt mondja, hogy ez afféle lomposság. És azután, amint én önt ismerem, bizonyosan a sorsot és a kemény gerincet fogja emlegetni. Tegnap a színházban azonban önre

gondoltam és az a kétségem támadt, hogy egyben-másban nem téved-e vajjon?...

— Várjon csak, Klaus Heinrich, ha jól emlékszem, akkor én már egyszer királyi fenségedet úgyszólván a fülénél fogva térítettem magához...

— Az egészen más volt, Überbein doktor! Oh, lássa be kérem, hogy az egészen más, tökéletesen más volt. Az a polgárbálon volt; de oly régen volt és én olyannyira nem vágyódtam hasonló dolgok után. Mert hiszen ez a lány most... Látja, ön magyarázta nekem azelőtt néha, mit ért ön „fenség“ alatt; és hogy a fenség megindító és hogy kegyeskedjék hozzá mindenki — amint ön mondta — gyöngéden és részvéttel közeledni. Hát nem érzi ön, hogy az a lány is, akiről most szó van, megindító, és hogy gyöngéden kell rá gondolni?

— Meglehet, — mondta Überbein doktor. — Meglehet.

— Hányszor mondta ön, hogy vannak kivételek, speciális esetek és hogy lomposság és hetykeség letagadni őket. Hát nem érzi ön, hogy annak a lánynak a helyzete is speciális eset, akiről szó van.

Überbein doktor hallgatott.

— Most még talán segítsek is abban, ha lehet, — mondta hirtelen, harsány hangon, — hogy két speciális eset teljesen hétköznapi módon váljék egy esetté?

Azután elment. Azt mondta, hogy vissza kell térnie munkájához, a munka szót erősen hangsúlyozta és engedelmet kért rá, hogy távozhassék. A búcsúzása szokatlanul szertartásos és barátiatlan volt.

Klaus Heinrich azután nem látta úgy tíz-tizenkét napig. Egyszer meghívta ebédre, de Überbein doktor alázatosan kimentette magát: a munkája ez

idő szerint túlságosan igénybe veszi. Végül magától jelentkezett. Nagyon jókedvű volt, bár zöldebb mint valaha. Harsogva beszélt különböző témákról, azután a plafonra nézve és szakállát a torkán simogatva áttért Spoelmannékra. A mi igaz, az igaz, — mondta, — érdekes, hogy Spoelmann Sámuelnek milyen közszimpátiában van része, az egész város szereti. Igaz, elsősorban mint adóalanyt, de egyébként is. Apreciálják mindenütt és mindenben: az orgonázását, a kopott színű paletotját, a vesekólikáit. Minden suszterinas büszke rá; ha nem volna olyan hozzáférhetetlenül zárkózott, ezer jelét is láthatná ennek a szeretetnek. A tízezer márkás adománya a Dorottya-kórház javára persze szintén kitűnő benyomást tett. Barátja, Sammet doktor, azt mondta neki — Überbein doktornak, — hogy ez az adomány lehetővé teszi, hogy a kórházat fontos, új fölszerelésekkel lássák el. És igaz is, mi jut csak erről eszébe! Hiszen a kis Imma holnap délelőtt meg akarja szemlélni az új fölszereléseket, mint Sammet mondja. Elküldte a kórházba egy olyan hatyúprémes legényét és megkérdezte, szívesen vennék-e holnap a látogatását? A kis Immának a gyermekbetegségekhez alapján véve semmi köze, — vélte Überbein doktor, — de talán tanulni akar valamit, azért látogat el oda. Holnap délelőtt tizenegy órákor, ha jól emlékszik; igen, akkor . . . Azután másról beszélt. Elmenőben még így szólt:

— A nagyherceg törődhetnék néha egy kicsit a Dorottya-kórházzal, Klaus Heinrich, a közönség elvárja ezt. Áldásos intézmény! Szóval, oda kellene néznie egyszer valakinek. Tanúságot tenni a legmagasabb érdeklődésről. Ami nem akarja azt mondani . . . Egyébként, isten velünk!

Azonban még egyszer visszafordult és zölde

arcán, a szeme alatt egészen valószínűtlen vörösség égett.

— Ha én, — mondta hangosan, — még egyszer valaha egy bowle-fedővel a fején találom önt, Klaus Heinrich, akkor úgy hagyom.

Összepréselte az ajkát és gyorsan elment.

Másnap délelőtt tizenegy óra tájban Klaus Heinrich hadsegédének, Braunbart-Schellendorf úrnak a társaságában kihajtatott az Eremitage-ból és döcögős külvárosi utcákon, szegényes házak között áthaladva megállt az előtt az egyszerű fehér ház előtt, amelynek a bejárata felett nagy fekete betűkkel ez állott: Dorottya-gyermekekórház. A látogatása be volt jelentve. Az intézet főorvosa frakkosan, az Albrecht-rend harmadik osztályával a mellén, két fiatalabb orvos és a diakonisszák társaságában az előcsarnokban várt rá. Klaus Heinrich így szólt hozzá:

— Másodszor újítok meg ezúttal egy régi ismeretiséget, kedves doktor úr. Ön jelen volt, mikor én világra jöttem. Azután ott állott atyám halálos ágyánál. És ön barátja Überbein doktornak, egykori tanítómnak is. Nagyon örülök.

Sammet doktor oldalra hajtott fejjel hajolt meg, egyik keze az óraláncán volt és a könyökét a felső testéhez szorította. Bemutatta a hercegnek a két fiatalabb orvost és a diakonisszák főnöknőjét, azután így szólt:

— Be kell jelentenem királyi fenségednek, hogy királyi fenséged kegyes látogatása összeesik egy másik látogatással. Igenis. Spoelmann kisasszonyt várjuk. Spoelmann kisasszony atyja oly nagylelkű adományt tett intézetünk javára... Nem mondhattuk le a látogatást. A kisasszonyt a főnöknő-testvér fogja kalauzolni.

Klaus Heinrich jóindulattal vette tudomásul a jelentést. Azután a diakonisszák ruhájára tett egy megjegyzést, izlésesnek mondván ezt a viseletet, majd kijelentette, hogy hő óhajta az áldásos intézmény működésébe bepillantást nyerni. Erre megkezdődött a szemleút. A főnöknő három testvérrel az előcsarnokban maradt.

A ház összes falai fehérek és moshatók. Igenis. A vízvezetéki csapok föltűnően nagyok; higiénikus okokból könyökekkel nyitandók és zárandók. És itt öblögető-készülékek vannak a tejes üvegek számára. A társaság átment a várószobán, amelyben most csak néhány kimustrált ágy és az orvosok kerékpárjai voltak. A mellette lévő rendelő-szobában egy íróasztalon és egy fogason kívül, amelyen az orvosok fehér köpönyegei lógtak, még egy viaszkos-vászonnal párnázott pólázó-asztal-féle volt: az operációs-asztal; továbbá egy élelmiszeres szekrény és egy medence-lappal ellátott gyermek-mérleg. Klaus Heinrich hosszasan időzött az élelmiszereknél és elmagyaráztatta magának az élelmiszerek összetételét. Ha a szemle ezzel az alapossággal folytatódik, gondolta Sammet doktor, akkor sok drága idő megy veszendőbe.

Az utcáról hirtelen zaj hallatszott. Tülkölve közeledett egy automobil és a ház előtt fékezett. Lent éljenzés támadt, a rendelő-szobában jól lehetett hallani, bár az éljenzők nyilván csak gyerekekből teltek ki. Klaus Heinrich nem igen érdeklődött az éljenzés iránt. Behatóan szemlélt egy tejcukorral teli dobozt, amin különben nem sok látnivaló volt.

— Úgy látszik, látogatás jön, — szól. — Ah igen, hiszen ön mondta. Menjünk tovább talán.

A társaság a konyhába ment, a tejes konyhába, a cseréppel burkolt, tágas helyiségbe, ahol a tejet

keverik és a tejszínt, a tejsavót és a lefölezött tejet frissen tartják. A napi adagok tiszta fehér asztalon kis üvegekben szép rendben álltak együtt. Melleg, savanykás szag volt az egész helyiségben.

Klaus Heinrich ezt a helyiséget is teljes figyelemmel és behatóan megsejmelte. Érdeklődése annyira ment, hogy a lefölezött tejet meg is kóstolta; úgy találta, hogy kitűnő.

— Hogyne gyarapodnának a gyermekek ilyen táplálék mellett, — mondta nyomatékosan. A szemlének ebben a stádiumában fölnyílt az ajtó és a főnöknő-testvér és Löwenjoul grófné társaságában, a három diakonisszával maga mögött, belépett miss Spoelmann.

Ezúttal gyönyörű, cobolyból készült kabátot, sapkát és muffot hordott; a muff színes drágakövekkel díszített aranyláncon függött. A hajáról látszott, hogy nehezen tartható össze és hogy síma fonatai egyre a homlokára csúsznak. Nagy szeme egy pillantással átfutotta a helyiséget: a szeme csakugyan nagy volt az arcocskájához képest; a szeme annyira dominált az arcán, akárcsak egy macskánál, — az ő szeme azonban ragyogóan fekete volt és olyan meglepő módon beszédes . . . Löwenjoul grófné, akinek a kis fején tollas kalap volt és aki egyszerűen, szerényen, de előkelően volt öltözködve, mint rendesen, elmerülve mosolygott a távolba.

— Ez a tejes konyha, — mondta a főnöknő-testvér, — itt főzik a tejet a gyermekek számára.

— Kellő éleslátással ez rögtön sejtető volt, — válaszolta miss Spoelmann.

Gyorsan és felsőbbbsegesen mondta ezt, előretolt alsó ajakkal, gögös, kis fejmozdulattal. A főnöknő-testvér egészen belezavarodott ebbe a válaszba.

— Igen, — mondta, — ez mindjárt látszik.

És az arcán egy alig észrevehető fájdalmas vonás jelent meg.

A szituáció nem volt egyszerű. Sammet doktor a Klaus Heinrich arcáról próbálta leolvasni a parancsát; minthogy azonban Klaus Heinrich ahhoz nagyon jól értett, hogy megszabott formák között szolgálatot tegyen, ahhoz azonban nem értett, hogy zavaros, új dolgokba rendet hozzon, most általános tanácsstalanság támadt. Braunbart kapitány éppen közbe akart lépni, miss Spoelmann is éppen azon volt, hogy a tejes konyhát ismét elhagyja, amikor a herceg végre jobb kezével előzékeny, kis mozdulatot tett a fiatal hölgy felé. Ez a mozdulat jeladás volt Sammet doktor számára, hogy Spoelmann Imma elé lépjen.

— Doktor Sammet. Igenis.

És kéri a kegyes engedelmet arra, hogy a kisasszonyt ő királyi fenségének bemutatassa.

— Spoelmann Imma kisasszony, királyi fenség, a leánya mister Spoelmannnak, aki a kórházat olyan nagy hálára kötelezte.

Klaus Heinrich kinyújtotta fehérkeztyűs kezét; a leány barna keztyűs keskeny kezét beletette az övébe, a kézszorításból vízszintes mozdulatot, angol shake-hand-et csinált, fiús bájjal jelzett valami meghajlásfélét és ragyogó, nagy szemét egy pillantásra sem fordította el Klaus Heinrichről. Klaus Heinrich erre egy kérdést intézett hozzá. Ezt:

— Tehát ön is a kórházat látogatja meg?

És a leány ismét villámgyorsan, előretolt ajakkal, gögös fejmozdulattal felelt:

— Ennek a föltevésnek tagadhatatlanul van bizonyos valószínűsége.

Braunbart kapitány önkéntelenül fölkapta a ke-

zét, Sammet doktor csöndesen lenézett az óralancára és a fiatal orvosok egyike, magáról megfedkezve, váratlan orrhangot hallatott. És ekkor Klaus Heinrich arcán jelent meg egy alig észrevehető fájdalmas vonás.

— Persze, — mondta, — igen . . . És így . . . minthogy ön itt van . . . az intézetet önnel együtt szemlélhetem meg . . .

Megint olyan választól tartott, mint amilyen az előbbi volt, ezért gyorsan hozzáfűzte:

— Braunbart kapitány, hadsegédem.

Miss Spoelmann erre így szólt:

— Löwenjoul grófné.

A grófné előkelően meghajolt, egyébként rejtelmesen mosolyogva és a messzeségbe vetett, különös oldalpillantással. Amikor azonban ismét kiegyenesedett és rejtelmes pillantása a messzeségből visszatért a katonásan és feszesen előtté álló Klaus Heinrichre, akkor az arcáról eltűnt a mosolygás, a vonásaira a kijózanodásnak és a bánatnak valami különös kifejezése ült rá és ebben a másodpercben mintha valami gyűlöletféle villant volna föl szürke szemében Klaus Heinrich ellen . . . De ez csak egy másodpercig tartott. Klaus Heinrichnek ideje sem volt rá, hogy törődjék vele és hamarosan el is felejtette. A két fiatal orvos bemutatására került a sor. Azután Klaus Heinrich azt javasolta, hogy folytassák a szemleutat.

Fölmentek a lépcsőn az első emeletre: Klaus Heinrich és Spoelmann Imma Sammet doktor kalauzolásával elől, azután Löwenjoul grófné Braunbart kapitánnyal, végül a két fiatal orvos. Itt az emeleten vannak a nagyobb gyermekek, — igenis; a tíz-tizennégy évesek. A fiúk és a lányok termét a mosakodó-helyiség választja el. A két teremben ott

feküdtek a beteg gyermekek rácsos, fehér ágyban, a nevüket mutató táblával a fejük fölött és egy másik táblával az ágy végében, amelyre a láz foka és a gyermekek súlyváltozása jegyeződik föl; fehérbóbítás testvérek voltak mellettük, mindenütt tisztaság és rend volt, és a mikor Klaus Heinrich és Spoelmann Imma áthaladtak az ágysorok között, köhögve fordultak feléjük a kis betegek.

Klaus Heinrich udvariasságból a leány baloldalan haladt; mosolygott, mint ahogy mosolyogni szokott, ha végigvezették egy kiállításon, ha elhaladt a veteránok, a tornászok, vagy egy díszszázad sorfala előtt. De ahányszor jobbra fordult, mindig észrevette, hogy Spoelmann Imma nézi őt, — mindig a leány nagy, fekete szemével találkozott, amely vizsgálódva, komolyan, kérdően, csillogóan ráirányzódott. Ez olyan különös volt, hogy Klaus Heinrich úgy érezte, soha nem élt meg különösebb dolgot, mint azt, hogy ez a leány ilyen nyíltan és szabadon nézi őt, ennyire nem törődve sem vele, sem a többiekkel, olyan kevésbé tartva attól, hogy mások mit szólnak hozzá. Ha Sammet doktor megállott egy ágynál, amint például megállott egy kis leánynál, akinek a törött lábán nagy fehér kötés volt, akkor látni lehetett, hogy miss Spoelmann figyelmesen hallgatja a magyarázatát; figyelés közben azonban nem a doktorra nézett, hanem a tekintete ide-oda járt Klaus Heinrich és a kis leány között, aki hátonfekve csöndesen nézett föl rájuk; — ide-oda járt a tekintete a herceg és a kis leány között, akinek nyomoruságos esetét együtt magyarázták nekik, mintha a Klaus Heinrich részvételét figyelné, vagy mintha a Sammet doktor szavainak a hatását kutatná az arcán. Talán ezért; nem lehetett tudni . . . Különösen felöltő volt ez a figye-

lése, mikor az átlőtt karu fiúra és a vízből kimen-
tett fiúra került a sor, — erre a nagyon szomoru két
esetre, mint Sammet doktor megjegyezte.

— Ollót, testvér, — szólt Sammet doktor és át-
vágva a fiu felső karján levő köteléket, megmutatta
nekik a kettős sebet, amelyet a revolvergolyó ütött, a
kart átfúrván.

Sammet doktor azután hátat fordított az ágy-
nak és halkán így szólt vendégeihez:

— Saját atyja sebesítette meg; igenis. Ennél
az egynél nem történt nagy baj. Hanem a feleségét,
három gyerekét és önönmagát agyonlőtte. Ezt az
egyet a karján találta . . .

Klaus Heinrich ránézett a kettős sebre.

— Hát miért tette ezt? — kérdezte ijedten.

Sammet doktor így felelt:

— Végző kétségbeesésében, királyi fenség, a
szégyen és a nyomorúság vitte rá. Igenis.

Nem mondott többet; ilyen általánosságokban
beszélt arról a tízéves kis fiúról is, akit a vízből
mentettek ki.

— Még nehezen lélekzik, — mondotta róla. —
A tüdejében még víz van. Ma reggel mentették ki a
folyóból, igenis. Nagyos kevéssé valószínű egyéb-
ként, hogy úgy egyszerűen beleesett volna a vízbe.
A jelek másra mutatnak. Otthonról elszökött.
Igenis.

Elhallgatott. És Klaus Heinrich ismét észre-
vette, hogy Spoelmann Imma nagy, fekete, ragyogó,
komoly szemmel néz rá, hogy a tekintete keresi az
övét, hogy a tekintete sürgeti őt: gondolkodjék vele
együtt erről a két „nagyon szomoru esetről“, egé-
szítse ki képzeletében a Sammet doktor szűkszavú
fölvilágosításait, jusson el a szörnyű igazságokig,

amelyeket ennek a két gyermeknek a beteg teste összefoglal és szimbolizál . . .

Egy kis lány keserves sírásra fakadt: a gőzölgő és sziszegő inhaláló-készüléket állították az ágya mellé, egy kemény papírból készült fedővel együtt, amelyet tarka képek borítottak. Miss Spoelmann lehajolt a kis leányhoz:

— Nem fáj, — mondta a gyermekstílust utánozva, — egy csöppet sem nem. Ne sírj.

És amikor megint kiegyenesedett, előretolt ajakkal, gyorsan hozzáfűzte:

— Joggal tételezhető föl, hogy nem annyira a készüléktől, mint inkább a képektől ijedt meg.

Az egész társaság nevetett. Azután átmentek a laboratóriumba. Útközben Klaus Heinrich azon gondolkozott, milyen különös módon gúnyolódik a leány. „Joggal tételezhető föl“, mondta, és „nem annyira“. Ugy tetszett, hogy nemcsak a képeken mulat, hanem a keresett és éles szólásformák fölött is, amelyeket gyorsan és gyakorlattan előránt. A gúnyolódásnak ez a legféktelenebb módja . . .

A laboratórium volt a kórház legnagyobb terme. A polcok tele voltak üvegekkel, lombikokkal, szűrőekkel és vegyi szerekkel, továbbá spirituszba rakott preparátumokkal, amelyeket Sammet doktor nyugodt és biztos szavakkal magyarázott meg vendégeinek. Egy gyermek rejtelmes módon megfulladt: ime a gégeje, amelyet hangszálak helyett gombaszerű képződmények borítanak. Igenis. Ez itt ebben az üvegben egy betegesen kitágult gyermeki vese; ezek itt megbetegedett csontok. Klaus Heinrich és miss Spoelmann mindent megnéztek, átnéztek az üvegeken, amelyeket Sammet doktor az ablak felé tartott, áhítatosan figyeltek és mindkettejük szája körül egy kevés undorodás látszott. Azután belenéztek a mikroszkópba

is, félszemmel a lencse fölé hajolva megtekintettek egy rosszindulatu váladékot, egy üveglapra kent, kékre festett anyagot, amelyben nagyobb foltok mellett egészen kis pontok voltak láthatók: ezek a kis pontok bacillusok voltak. Klaus Heinrich át akarta engedni az elsőbbséget miss Spoelmannak, a leány azonban fölhúzott szemöldökkel és elhúzott szájjal tiltakozott, mintha túlzott hangsúlyozással azt akarta volna mondani: „Óh, Isten mentsen“. Erre Klaus Heinrich lépett oda a mikroszkóphoz, mert azt gondolta, hogy igazán mindegy, ki vesz előbb szemügyre egy olyan komoly és szörnyű dolgot, mint a bacillusok. Azután fölkalauzolták őket a második emeletre, a csecsemőkhöz.

Mind a ketten nevetni kezdtek, mikor már a lépcsőn feléjük hangzott fölülről a sokszavu, harsány rikoltozás. Azután kíséretükkel átmentek a termen az ágyacskák között, összehajtott fejfelé hajoltak le a kopasz kis lények fölé, amelyek ököbe szorított kézzel aludtak, vagy teljes erejükből ordítottak, úgy, hogy fogatlan ínyük kilátszott, — mind a ketten befogták a fülüket és ismét nevettek. Valami kályhafélében, amelyet egyenletes meleg fűtött, egy koraszülött gyermek feküdt. Azután Sammet doktor megmutatott előkelő vendégeinek egy borzalmasan halottarcu, nyomorban született gyermeket; rút, nagy keze volt, az alacsony és nyomorult születésnek a jele ez . . . Azután fölemelt egy síró gyereket az ágyacskájából; a gyerek rögtön elhallgatott. A gyermek hátrahanyatló fejét szakértően megtámasztotta a tenyerével és a hunyorgató, kapkodó, vörös kis teremtést odatartotta elébük, — Klaus Heinrich és Spoelmann Imma elé, akik egymás mellett álltak és letekintettek a csecsemőre. Klaus Heinrich összezárt sarkokkal állott és úgy nézte, amint Sammet doktor

visszafektette a gyermeket az ágyba; és amikor megfordult, a Spoelmann Imma ragyogó, kutató szemével találkozott, mint ahogyan várta.

Végül odaléptek a terem egyik nagy ablakához és kinéztek a szegényes külvárosra, lenéztek az utcára, amelyen egy gyermektábor közepén egymás mögött állott a barna udvari kocsi és Imma vörösre lakkozott pompás automobilja. Az automobil sofförje nagy prémbundájában hátradőlt az ülésen és egyik kezét a kormánykeréken tartva, nézte, hogyan beszélget kollégája, a fehérbe öltözött lakáj Klaus Heinrich kocsisával.

Sammet doktor félkézzel a fehér függönyt vonta el a vendégek előtt.

— A szomszédaink, — mondta, — kis betegeink szülei is. Szombat este itt halljuk a lerészegedett apákat hazafelé tartani. Igenis.

A két vendég állt és figyelmesen várt; de Sammet doktor nem mondott egyebet az apákról; így hát kifelé indultak, mert több látnivaló már nem volt.

A társaság Klaus Heinrichhel és Immával az élén lefelé haladt a lépcsőn; az előcsarnokban ismét ott voltak a diakonisszák. Búcsúzás következett, sarkantyúpengéssel és fejbólintásokkal, meghajlásokkal és pukkerlikkel. Klaus Heinrich szertartásosan megállott Sammet doktor előtt, aki oldalra hajtott fejjel, egyik kezével az óraláncán, hallgatta, és egy megszozott frázissal a legnagyobb tetszésének adott kifejezést a látottak fölött; mialatt beszélt, állandóan magán érezte az Imma nagy szemét. Miután az orvosoktól és a testvérektől is búcsút vettek, Braunbart kapitánnyal az automobilhoz kíserte a hölgyeket. A gyalogjárón gyerekek állottak és asszonyok gyerekekkel a karjukon; Klaus Heinrich és Imma áthalad-

tak közöttük és az automobil széles föllépőjénél még a következő beszélgetést folytatták:

— Én nagyon örültem, kisasszony, hogy önnel itt találkoztam, — mondta Klaus Heinrich.

A leány nem válaszolt, csak előretolta az ajkát és egy kis fejmozdulatot tett.

— A látogatás nagyon érdekes volt, — folytatta Klaus Heinrich. — Az ember bepillantást nyert különböző dolgokba.

A leány nagy, fekete szemmel nézett rá. Azután gyorsan és felsőbbiségesen mondta:

— Óh igen, bizonyos határig . . .

Klaus Heinrich erre azt találta kérdezni:

— Remélem, jól érzi magát Delphinenortban, kisasszony?

Amire a leány előretolt ajakkal ezt felelte:

— Oh, miért ne. Egészen kellemes hajlék . . .

— Jobban szeret itt lenni, mint Newyorkban? — kérdezte Klaus Heinrich.

— Éppen úgy, — felelte a leány. — Meglehetősen mindegy. Meglehetősen mindegy mindenütt.

Ez volt az egész. Klaus Heinrich és egy lépéssel mögötte Braunbart kapitány a sisakjukhoz emelt kézzel szalutálva álltak, mikor a soffőr megindította a motort és az automobil töfögve elindult.

Természetes, hogy a Dorottya-kórházban való találkozás nem maradt a kórház titka, hanem még aznap szájról-szájra járt. A „Futár“ részletesen ecsetelte a találkozást egy poétikus című cikkben, amely egy-két részletében eltért ugyan a valóságtól, a kedélyeket azonban olyan hatalmas mozgásba hozta, sőt olyan élénk kíváncsiságnak a jeleit váltotta ki a közönségből, hogy a fürge ujság elhatározta, hogy ezentúl élénk figyelemmel kíséri a Grimmburg-

ház és a Spoelmann-ház közeledésének további jeleit. De nem volt sok jelenteni valója. Megírta egypárszor, hogy Klaus Heinrich herceg ő királyi fensége az udvari színházban az előadás befejeztével az első emeleti folyosón megállott néhány másodpercre a Spoelmannék páholya előtt, hogy a hölgyeket üdvözlje; azután pedig a január közepén megtartott jótékony bazárról szóló tudósításában (amely bazárban a rendezőség nagy kérésére miss Spoelmann is résztvett), nem csekély helyet foglalt el annak a jelenetnek a leírása, amint Klaus Heinrich herceg az udvar körútja alkalmával megállt miss Spoelmann sátra előtt és amint tőle egy tárgyat, egy vázát (a kisasszony ugyanis porcellánokat és üvegtárgyakat adott el) vásárolván, nyolc-tíz percig csevegett vele. A beszélgetés maga ismeretlen maradt. Nem volt azonban eredménytelen.

Az udvar (Albrecht kivételével) déltájban jelent meg a városháza széktermében. És amikor Klaus Heinrich térdén tartva azt az üvegtárgyat, amelyet a teremben vásárolt, hazahajtatott az Eremitageba, azzal az eredménnyel tért haza, hogy bejelentett egy Delphinenorthern teendő látogatást, kifejezést adván annak az óhajlásának, hogy a kastélyt új állapotában lássa és hogy ez alkalommal Spoelmann úr művészi üvegtárgyainak gyűjteményét megismerhesse. Miss Spoelmann árúi között ugyanis volt néhány szép régi üveg, amelyeket atyja a gyűjteményéből ajánlott föl a bazár céljaira; ezek közül az üvegek közül vett meg egyet Klaus Heinrich.

Az úton, hintájában ülve, visszagondolt arra, ami történt. Láta magát, amint nagy nézőközönség előtt ott áll Spoelmann Immával szemben; egyedül vannak, csak a kelyhekkel és palackokkal, fehér és színes porcellántárgyakkal telerakott elárúsító asztal

van közöttük. Láta a lányt testhez simuló vörös ruhájában, amely körülfogta formás és mégis kislányos alakját, de szabadon hagyta barnás vállát és gömbölyű, izmos, de csuklótól lefelé mégis kislányos karját. Láta a félig koszorú-, félig diadém-formájú arany ékszert fekete hajában, amely nagy hajlandóságot mutatott rá, hogy sima fonatokban a homlokába lógjon, láta gyöngyszínű arcocskáját és nagy, fekete, ragyogó, kérdően beszédes szemét, teli és lágy száját, amelyet az elkényeztetettség és a kicsinylés mozdulatával tolt előre, ha beszélt, — újra láta a nagy bolthajtásos termet, amelynek egyik sarkában állott, érezte a fenyőillatot, amely a termet körülötte megtöltötte, hallotta az egész lármát, a zenét, a gong-ütéseket, a nevetést, a vásár zaját . . .

A dolog úgy történt, hogy ő csodálattal bámulta meg azt a régi, nemes formájú, ezüstdíszű kelyhet, amelyet a lány neki vételre ajánlott és a lány erre azt mondta, hogy a kehely az apja gyűjteményéből való. — Hát az édesapjának egész csomó ilyen gyönyörű műtárgya van? — Oh, igen. Sőt teljes joggal föltételezhető, hogy az apja nem ajánlotta föl éppen a legszebb darabokat a bazár számára. Ő — Imma — nem habozik kijelenteni, hogy az apjának még sokkal szebb művészi üvegjei is vannak. — Klaus Heinrich rendkívül vágyódik rá, bárcsak egyszer szabad volna a gyűjteményt megtekintenie. — Oh, — felelte erre Imma előretolt ajakkal és egy fejmozdulattal, — erre alkalomadtán könnyen kínálkozhatik valamely mód. Atyjának, úgy gondolja, nem fog rosszúl esni, ha szorgalmas gyűjtésének gyümölcsseit megint bemutathatja egy hozzáértő nézőnek. Öt óra tájban, a teánál mindig otthon vannak.

Imma nagyon polgári módon fogadta a közele-

dést, a fejedelmi látogatás bejelentéséből egyszerűen meghívást csinált; az egész idő alatt könnyedén és egyszerűen beszélgetett.

És végül Klaus Heinrichnak arra a kérdésére, milyen nap volna vajjon a legalkalmasabb, így válaszolt:

— Amelyik tetszik, herceg. Mi mindig kimondhatatlanul boldogoknak fogjuk magunkat érezni...

„Kimondhatatlan boldogoknak“, — ezen a hangon beszélt, ilyen csípősen és gúnyos túlzottsággal, hogy szinte fájt, amit mondott és hogy nehezzé lett jó arcot vágni hozzá. A kórházban is milyen zavarba hozta a szegény főnöknő-testvért! Azonban a beszédmódjában mégis volt valami kislányosság, egy-egy hangot egészen úgy ejtett ki, mint a gyerekek, — nemcsak akkor, amikor az inhaláló-készüléktől megijedt kislányt a kórházban megvigasztalta, hanem egyébként is. És milyen volt a szeme, amikor a kórházban a „nagyon szomorú esetekről“ volt szó...

Másnap Delphinénortban teázott Klaus Heinrich. Alkalomadtán jöjjön el, — mondta Imma. — Neki a következő nap volt alkalmas; és minthogy az egész dolgot sürgősnek érezte, nem találta volna helyesnek, hogy sokáig halasztgassa.

Öt óra tájban — sötétedett már — végighajtott a hintájában a városi parkon, azután a Delphinénorthoz tartozó gesztenye-fasoron és a kapuban ott látta a bordóvörös plüssruhás szerezcsent, aki nagy portás-bottal a kezében állt őrt a bejáratnál...

Klaus Heinrich áthaladt egy aranyosan csillogó mozaikkal padlózott, világos és langyosra fűtött előcsarnokon, amelyet fehér szobrok szegélyeztek, egyenesen előre ment egy széles párkányu, vörös szőnyeges, márványlépcső felé, amelyen kifeszített vállal és lógó karral, pohosan, büszkén és borotvált toká-

val a Spoelmannék udvarmestere jött le a vendég elé. Fölkísérte Klaus Heinrichet a második, gobelinnel díszített, márványkandallós előcsarnokba, ahol néhány hattyúprémes lakáj átvette a herceg sapkáját és köpönyegét, azután maga indult el, hogy a ház urainak a látogatást jelentse... Két lakáj félrerántott egy szőnyeget és a szőnyegajtón át Klaus Heinrich lefelé tett néhány lépést.

Növényillat fogadta és hulló víznek a csobogását hallotta valahol; abban a pillanatban azonban, amikor a szőnyeg visszahullott mögötte a helyére, egyszerre olyan fékevesztett és hirtelen ugatás harsant föl, hogy Klaus Heinrich félig elkábulva megállott a lépcső alján. Perceval, a skót kutya robbant eléje és egyszerűen őrzöngött. Tajtékozott, vonaglott; földúlt lelke a legmértéktelenebb tombolásban keresett kifejezést; kinyúlt, a farkával csapkodta az oldalát, első lábait előre feszítette, azután dühösen forgott maga körül; úgy látszott, mintha bele akarna pusztulni az eszeveszett tombolásba. Egy hang — nem az Imma hangja, — azonban visszaszólította és Klaus Heinrich ekkor megnézte a télikertet, amelybe belépett; a télikert üvegboltozata karcsú márvány-oszlopokon nyugodott, a padlója nagy, négyszögletes, tükörsíma márványkockákkal volt kirakva. A télikert tele volt óriási pálmákkal; a padlózaton nagy, színes virágágyak tarkállottak az ívlámpák fényében és eltöltötték a levegőt az illatukkal. Egy művészi faragású kútból ezüst vízsugarak ömlöttek bele egy márványmedencébe.

Löwenjoul grófné jött Klaus Heinrich elébe és mosolyogva hajolt meg.

— Bocsásson meg királyi fenség, — mondta, — Percynk olyan heves természetű. És most olyan kevésbé van látogatáshoz szokva. De azért nem bánt

senkit. Szabad kérnem fenségedet, kegyeskedjék erre... Miss Spoelmann is rögtön visszatér. Az imént még itt volt. Atyja hívatta. Mister Spoelmann nagyon fog örülni...

Egy pálmagrupp előtt himzett vászonpárnás fonott székek állottak; odavezette Klaus Heinrichet. Élénken és hangosan beszélt, oldalra hajtva a fejét és mosolyogva mutatva fehér fogait. Az alakja határozottan előkelő volt szoros barna ruhájában és amint a fonott székekhez kalauzolta Klaus Heinrichet, a katonatiszti asszonyok friss és elegáns mozgulataival mozgott. Csak hunyorgatva összehúzott szemében volt valami érthetlenség, rosszindulat vagy bizalmatlanság. Leültek egymással szembe a kerek kerti asztalka mellett, amelyen néhány könyv feküdt. Perceval dührohamától kimerülten lehevert a gyöngyházszínű csillogó keskeny szőnyegre, amelyen a bútorok állottak. Klaus Heinrich beszélgetést kezdett csak éppen azért, mert beszélgetni kellett, udvarias társalgást egy konvencionális témáról.

— Remélem, grófné, hogy nem jövök nagyon alkalmatlanul. Örülök, hogy nem kell magamat egészen betolakodónak tartanom... Nem tudom, elmondta-e Imma kisasszony önnek? Ő volt szíves engem látogatásra bátorítani. Azokról a művészi üvegtárgyakról volt szó, amelyeket Spoelmann úr a tegnapi bazár számára följánlott. És miss Spoelmann úgy gondolta, hogy atyjának nem fog rosszul esni, ha egyszer megmutatja nekem a gyűjteményét. Most tehát eljöttem...

A grófné nem nyilatkozott arról, vajjon elbeszélte-e neki Imma a megállapodást, hanem ezt mondta:

— Ilyenkor van a teaidő, fenség. És hogyan jöhetne királyi fenséged alkalmatlanul? Még ha mis-

ter Spoelmannt az állapota gátolná is a megjelenésben . . .

— Óh, csak nem gyöngélkedik?

Klaus Heinrich voltaképpen azt óhajtotta egy kissé, bárcsak gátolva volna mister Spoelmann a megjelenésben. Egy bizonyos határozatlan aggodással tekintett ez elé az ismeretség elé.

— Gyöngélkedett, királyi fenség. Ma láza volt, borzongása, sőt egy kis ájulásrohama is. Délelőtt Waterclose doktor hosszasan időzött nála. Morfiuminjekciót is adott neki. Kérdés, nem válik-e mégis szükségessé idővel az operáció.

— Mennyire sajnálom, — mondta Klaus Heinrich őszintén. — Operáció? Szörnyűség.

A grófné erre a messzeségbe tévedő szemmel felelte:

— Óh igen. De van az életben ennél szörnyőbb dolog is, — sok minden van, ami sokkal szörnyőbb ennél.

— Kétségtelenül, — felelte Klaus Heinrich. — Bizonyára van.

A grófné szavai megélenkítették egy kissé a fantáziáját. A grófné oldalra hajtott fejjel nézett rá és az arcának a kifejezésében valami kicsinylés volt. Szürke szemei azután elfordultak, elnéztek valahová a messzeségbe, és arcán az a rejtelmes mosoly jelent meg, amelyet Klaus Heinrich ismert már.

Klaus Heinrich szükségét érezte, hogy a beszélgetést folytassa.

— Grófné régóta él már a Spoelmann-házban? — kérdezte.

— Meglehetősen régóta, — felelte a grófné és látszott az arcán, hogy ki akarja számítani az időt.

— Meglehetősen. Én azonban annyi mindent éltem meg, annyi keserű tapasztalatot tettem, hogy egé-

szen pontosan persze nem tudom megmondani, mióta. De rövidesen a jótétemény után volt, — nem-sokára azután, hogy a jótétemény történt velem.

— A jótétemény? — kérdezte Klaus Heinrich.

— Persze, — felelte a grófné határozott, sőt kissé, ingerült hangon. — Mert hiszen a jótétemény akkor történt velem, mikor már nagyon is sok volt a keserű tapasztalat és a pohár már kicsordult volna. Ön még fiatal . . .

Folyékonyan beszélt tovább és elfelejtette a herceget a címénél szólítani.

— Ön még fiatal és oly tájékozatlan a világ sok szomorúságában és romlottságában, hogy el sem képzelheti, mit kellett szenvednem. Amerikában volt egy perem, amelyben egy csomó tábornoknak kellett tanuskodnia. Olyan dolgok derültek ki, hogy sírni lehetett rajtuk. Rendet kellett csinálnom az összes kaszárnnyákban és mégsem tudtam a rossz asszonyoktól egészen megtisztítani őket. Elbujtak a szekrényekbe, sőt egyik-másik a padló alá, úgy hogy a vége az, hogy éjszakánként még most is elviselhetetlenül kínoznak. Haladéktalanul visszavonulnék burgundi váraimba, ha a tetőn nem esne be mindenütt az eső. Spoelmannék tudták ezt, azért voltak olyan kedvesek, hogy egyelőre befogadtak azzal az egyetlen feladattal, hogy a teljesen tapasztalatlan Immát a világ rosszságaitól óvjam. Csak-hogy persze árt az egészségemnek, hogy a rossz asszonyok éjszakánként a mellemre ülnek és kényszerítenek rá, hogy szemérmetlen arcukat nézzem. Ennélfogva kérnem is kell, tessék engem egyszerűen Mayernének nevezni . . .

Ezt suttogva mondta; előrehajolt és egyik kezével megérintette Klaus Heinrich karját.

— A fálnak is füle van, — mondta, — és egy-

előre föltétlenül meg kell őriznem a rám kényszerített inkognitót, hogy a romlott teremtések elől megmenekülhessek. Ugyebár ön teljesíti a kérésemet? Tekintse tréfának . . . játéknak, amely senkiben nem tesz kárt . . . Miért ne . . .

Elhallgatott. Klaus Heinrich egyenesen, feszesen ült fonott karosszékében és nyugodtan nézett a szemébe. A grófné arcán azután a kijózanodás és a bánat kifejezése jelent meg, és mialatt fáradt, szürke szemében mintha valami gyűlöletféle villant volna föl Klaus Heinrich ellen, az arca színe különös és ritka módon megváltozott: az arca egyik fele ugyanis vörös, a másik fele fehér lett. És ekkor le-sütött szempillákkal válaszolta a Klaus Heinrich előbbi kérdésére:

— Három éve vagyok a Spoelmann-házban, királyi fenség.

Perceval fölpattant. Táncoló, ugráló, farkcsóvaló ügetéssel sietett úrnője elé; Spoelmann Imma lépett be.

— Óh, herceg, — mondta, — Isten hozta Delphinenortban. Ön szereti a szótartást, amint látom. Én is leülök. A teához majd hívnak bennünket . . . Bizonyosan egészen etikettellenes, hogy várakoztatam. De apám hivatott, — és azután meg volt társasága . . .

Ragyogó szeme kérdő pillantással siklott ide-oda Klaus Heinrich és a grófné között.

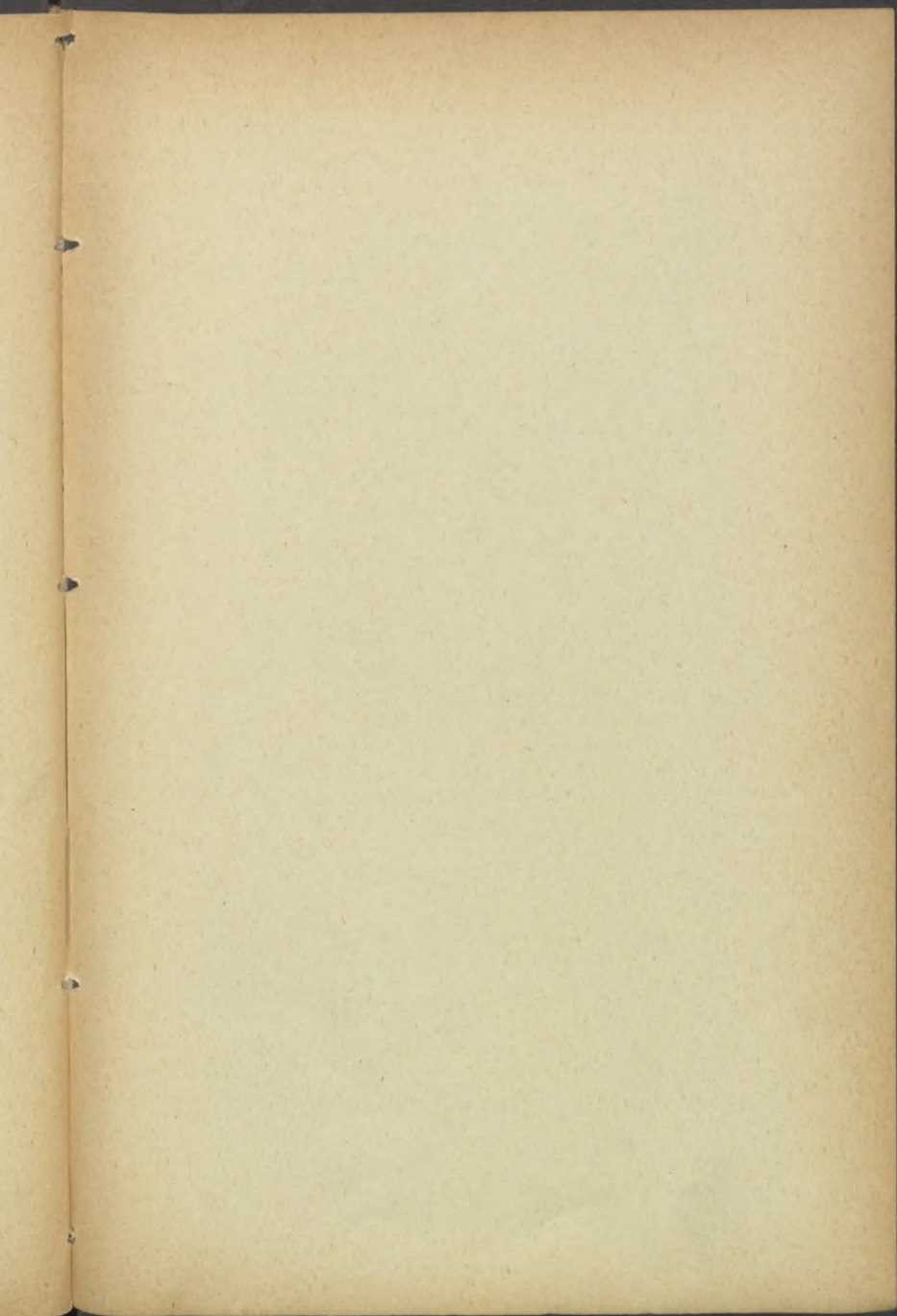
— Igen, — mondta Klaus Heinrich, — volt.

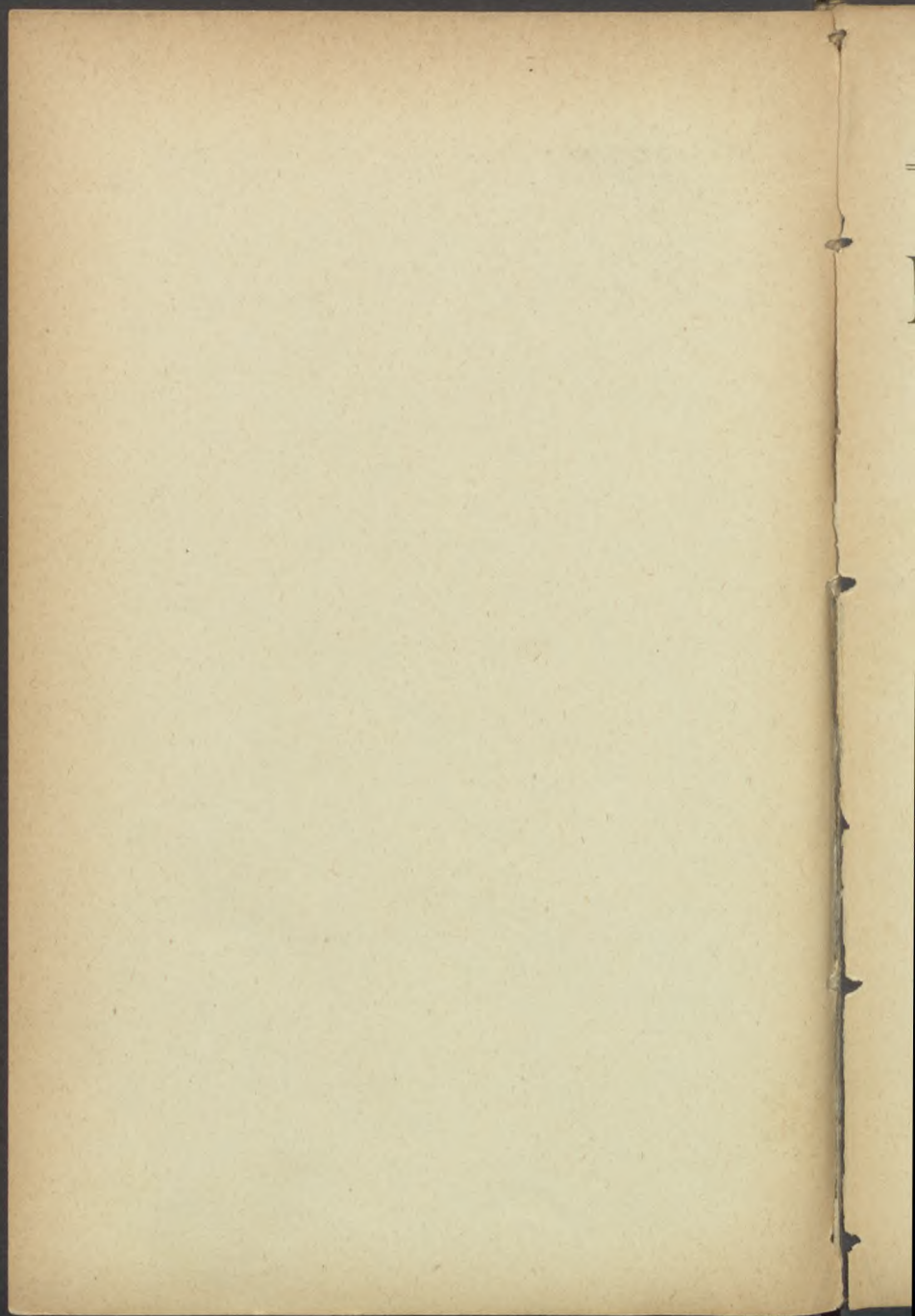
Azután kérdést tett mister Spoelmann állapótára nézve, amely kérdésre meglehetősen kielégítő válasz jött. Spoelmann urnak a teánál lesz majd szerencséje Klaus Heinrich-vel megismerkedni, egyelőre bocsánatot kér . . . És milyen szép pár

ló az, amelyik Klaus Heinrich hintájába van befogva! Erre a lovaikról beszélgettek, Florianról, Klaus Heinrich szelid pejlováról, amely a hollerbrunni udvari ménesből származik, azután miss Spoelmann Fatme nevű arab szürkéjéről, amelyet Spoelmann úr valami keleti uralkodótól kapott ajándékba, végül Imma négy, gyorslábu magyar sárgájáról, amelyeket four in hand-fogatában szokott a parkon végighajtani . . .

— Ismeri a környéket? — kérdezte ezután Klaus Heinrich. — Volt már a Hofjägernél? A Fasanerienál? A városnak nagyon csinos kirándulóhelyei vannak.

(Vége az első kötetnek)

EGYETEMES REGÉNYTÁR

KIRÁLYI FENSÉG

IRTA

THOMAS MANN

FORDITOTTA

BIRÓ LAJOS

MÁSODIK KÖTET

MAGYART A
MAGYARNAK

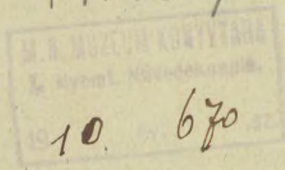

BUDAPEST, 1911
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
Andrássy-út 10. sz.

Minden fogot fentartunk.

14.964/XXVIII.10

Nem, nem volt még; ő felette tehetségtelen új utak föl kutatásában, a grófné pedig, — Istenem, a grófné éppen nem vállalkozó természetű. Így hát eddig mindig ugyanazt az utat lovagolták végig a városi parkban. Lehet, hogy ez unalmas, de ő változatosság dolgában és kalandok tekintetében nincs elkényeztetve. Klaus Heinrich erre úgy vélte, hogy akkor igazán együtt kellene majd kilovagolniok egyszer, ha szép idő lesz, a Hofjägerhez vagy a Fasaneriehez; amire Imma előretolt ajakkal azt válaszolta, hogy hiszen erre esetleg csakugyan rákerülhet talán valamikor a sor. Azután belépett az udvarmester és komolyan jelentette, hogy a teázóasztal várja őket.

Atmentek a gobelines előcsarnokon; a *butler* fenséges arccal haladt előttük; mellettük táncolt Percy és mögöttük jött Löwenjoul grófné.

— A grófné ugy-e kissé össze-vissza beszélt az imént? — kérdezte Imma az előcsarnokban anélkül, hogy a hangját észrevehetően halkította volna.

Klaus Heinrich megrettenve nézett le a földre.

— Meghallja, — mondta halkan.

— Nem, nem hallja, — felelte Imma. — Lá-

tom az arcán. Ha így félrehajtja a fejét és hunyor-
gat a szemével, akkor mélyen benne van a saját gon-
dolataiban és annyi, mintha itt sem volna. Össze-
vissza beszélt egy kicsit, ugy-e?

— Egy kicsit, — mondta Klaus Heinrich. —
Úgy vettem észre, hogy a grófné időnként elhagyja
magát.

— Sok csapás érte szegényt.

Imma ismét olyan nagy, sötét, kutató szemmel
nézte Klaus Heinrichet, mint a Dorottya-kórházban
az egész idő alatt.

— Majd máskor mondom el. Hosszu történet.

— Igen, — felelte Klaus Heinrich, — majd
máskor. Legközelebb. Talán útközben.

— Útközben?

— Igen, útközben a Hofjägerhez vagy a Fa-
saneriehez.

— Óh, egészen elfelejtettem, herceg, hogy Ön
milyen lelkiismeretesen betart minden megállapo-
dást. Hát jó: útközben.

A kerti szalonban voltak.

— Értesítették mister Spoelmannt? — kér-
dezte a ház leánya.

A butler igenlően hajolt meg.

— Akkor semmi nem gátolhat meg bennünket
abban, — mondta Imma a maga gyors és gúnyos
ékeksszólásával, — hogy elfoglaljuk a helyeinket és
nélküle kezdjük meg a teázást. Jöjjön grófné! Ön-
nek pedig azt ajánlanám, herceg, rakja le fegyve-
reit; ha csak olyan okok nem szólnak ez ellen a cse-
lekedet ellen, amelyeket az én értelmem nem fog-
hat fel . . .

— Köszönöm, — mondta Klaus Heinrich, —
semmi nem szól ellene.

Leccsatolta a kardját, és fájt neki, hogy az elméje nem eléggé fürge járásu arra, hogy ügyesebb feleletet adjon. Egy szolga átvette a kardot. Leültek a teázó asztalhoz; ebben a butler segédkezett, aki fogta a székek támláit és a székeket alájuk tolta. Ezután visszavonult a lépcsőhöz, ahol méltóságosan megállott.

— Tudnia kell, herceg, — mondta Imma, aki vizet töltött a teára, — hogy az apám csak olyan teát iszik, amelyet én készítettem el. Kiirthatatlan bizalmatlansággal viseltetik minden olyan tea iránt, amelyet csészekben már készen hoznak be. Az ilyen tea nálunk tilalmas. Ebbe a rendbe önnek is bele kell törődnie.

— Óh, — mondta Klaus Heinrich, — szebb így, sokkal kedélyesebb és fesztelenebb így családi körben . . .

Félbeszakította a mondatot és azon gondolkodott, miért repült feléje Löwenjoul grófné szeméből gyűlölettel teli oldalpillantás ezeknél a szavaknál.

— Hát a tanulmányai, kisasszony? — kérdezte ezután. — Szabad érdeklődnöm irántuk? Matematika, ha jól tudom. Nem fárasztja ez el nagyon? Nem kell ehhez nagyon erős fejtörés?

— Óh, nem, — felelte Imma. — Nincs annál kedvesebb dolog a világon. Az ember úgyszólván a levegőben mozog, vagy talán már a levegő felett, mindenestre portalan, tiszta tájakon. Az ember olyan hűvösnek és tisztának érzi a levegőt, mint az Adirondackban . . .

— Mint hol?

— Mint az Adirondackban. Ez már geográfia, hercegem. Az Adirondack erdős hegység odaát sok szép tóval. Van ott egy villánk, májusban szoktunk benne lakni. Nyáron mindig tengerre mentünk.

— Annyi bizonyos, — mondta Klaus Heinrich, — hogy a szorgalma mellett én is tanuságot tehetek. Ön nem szereti, ha meggátolják benne, hogy pontosan ott legyen az egyetemen. Nem is kérdeztem még, hogy idejekorán odaért-e legutóbb?

— Legutóbb?

— Igen, pár héttel ezelőtt. A főörségnél közbejött akadály után.

— Szent Isten, herceg, most ön is kezdi. Ez a történet úgylátszik megjárta a palotákat és a kunyhókat egyaránt. Még az ujságban is benne volt, amint hallom. És most persze az egész város azt hiszi, hogy én valami vad és hirtelen haragu ördög vagyok. Pedig én vagyok a legbékésebb teremtes a világon, csak azt nem szeretem, ha parancsolgatnak nekem. Ördög vagyok én, grófné? Határozott választ kérek.

— Nem, ön nagyon jó, — felelte Löwenjoul grófné.

— Na, — nagyon jó, ez megint sok; ez is tulzás, grófné . . .

— Nem, — mondta Klaus Heinrich, — nem, nem tulzás. A grófnének bizonyosan igaza van.

— Nagyon megtisztelő. Hogyan jutott a kalandomról szárnyaló hír voltaképpen fenséged színe elé? Az ujság révén?

— Szemtanuja voltam, — mondta Klaus Heinrich.

— Szemtanuja?

— Igen. Véletlenül a tiszti őrszoba ablakában állottam és láttam az egészet elejétől végig.

Miss Spoelmann elpirult. Idegenszerű arcocskájának gyöngyszínűen halvány bőre észrevehetően sötétebb lett.

— Föltételezem, herceg, — mondta, — hogy abban a pillanatban nem volt jobb dolga.

— Jobb dolgom, — kiáltott fel Klaus Heinrich. — Nem lehetett volna. Gyönyörű látvány volt. Szavamra mondom, hogy soha életemben . . .

Perceval fölemelte a fejét, feszült figyelemmel hallgatózott és a farkával verdesni kezdte a szőnyeget. Ugyanebben a pillanatban megmozdult a butler is. Amilyen gyorsan kövérségével csak tudott, leszaladt a teázó asztallal szemben lévő oldalajtóhoz, félrerántotta a fehér selyemfüggönyt és tokáját fenékes mozdulattal fölfelé emelte. Belépett Spoelmann Sámuel, a milliárdos.

Különös arcu, jól nőtt ember volt. Símára borotvált, piros arcából szokatlan egyenességgel ugrott előre az orra; az orrához közel volt két ércfényű, határozatlan kékes-feketés szeme, amelyek szórakozottan és ingerlékenyen néztek előre. A koponyájának a felső része kopasz volt, de feje hátsó részén és a halántékai körül dús szürke haja volt. A szája kicsi és finom metszésű. Fekete kabátjában, bársonymellényében, amelyen régi divatu vékony óralánc volt, rövid, kis lábán puha bőrcipőben gyorsan, rosszkedvű és szórakozott arckifejezéssel jött a teázó asztal felé; az arca azonban kiderült, meglágyult és öröm ömlött el rajta, amikor a lányát meglátta. Imma elébe ment.

— Jó napot, tiszteletreméltó atyuskám, — mondta neki, kislányos barna karjával átfogta a nyakát és megcsókolta a fejét, amelyet apja lehajtott feléje.

— Alighanem tudsz róla, — folytatta Imma azután, — hogy Klaus Heinrich herceg ma nálunk teázik.

— Igen; örülök, örülök, — mondta mister

Spoelmann sietősen és nyikorgó hangon. — Kérem, csak ne zavartassák magukat.

A herceggel, aki feszesen állott az asztalnál, kezét szorított (a keze sovány volt és a keményítetlen kézelő félig eltakarta), aztán több izben elpillantott valahová oldalra. Ez volt az üdvözlése Klaus Heinrich számára. Azonban hiszen idegen, beteg és olyan gazdag ember, hogy talán attól beteg. Ez kétségtelenül fölmenti őt mindenféle kötelezettség alul, Klaus Heinrich belátta ezt és becsületesen igyekezett, hogy legyőzze az üdvözléstől való zavarodottságát.

— . . . némiképpen otthon van hiszen, — mondta még Spoelmann úr a megszólítást egészen elnyelve.

Egy pillanatra ekkor maliciózus kifejezés jelent meg borotvált ajka körül. Azután leült, amire a többiek is leültek.

Mínthogy Spoelmann semmi hajlandóságot nem mutatott rá, hogy a késését kimentse, Klaus Heinrich mondta:

— Nagy sajnálattal hallom, Spoelmann úr, hogy ma rossz napja volt. Remélem, most már jobban van.

— Köszönöm, jobban, de nem jól, — felelte Spoelmann nyikorogva. — Hány kanállal tettél bele? — fordult azután a lányához.

Ez a kérdés arra vonatkozott, hány kanál teát tett bele Imma a kannába. Imma teliöntött egy csészt és odanyújtotta neki.

— Négyel, — mondta. — Mindenki számára egyel. Ne mondhasa senki, hogy ősz atyuskámat szükölködni engedem.

— Ugyan mit, — felelte Spoelmann, — én nem is vagyok ősz. Nagyon sokat kerepel a nyelved.

Egy ezüst szelencéből valami kétszersültfélét vett ki, amelyet nyilván külön az ő számára tettek az asztalra, és bosszankodva mártotta bele az arany-színű teába, amelyet ő is, Imma is tej és cukor nélkül ivott.

Klaus Heinrich új beszélgetést kezdett:

— Nagy érdeklődéssel várom gyűjteményének megtekintését, Spoelmann úr.

— Igaz is, — felelte Spoelmann, — hiszen meg akarja az üvegeimet nézni. Amatőr? Vagy talán szintén gyűjtő?

— Nem, — mondta Klaus Heinrich, — a gyűjtésig minden szeretetem mellett sem jutottam eddig.

— Nincs idő rá? — kérdezte Spoelmann. — Olyan sok időt vesz el a katonai szolgálat?

Klaus Heinrich így válaszolt:

— Én nem végzek többé szolgálatot Spoelmann úr. A nevemet viselő ezredhez à la suite vagyok beosztva. Hordom az egyenruhát, ez az egész.

— Hja csak úgy a látszat kedvéért, — mondta Spoelmann nyikorogva. — Hát mit csinál egész nap?

Klaus Heinrich abbahagyta a teaivást, abbahagyott mindent; ennél a beszélgetésnél a teljes figyelmére szüksége volt. Egyenesen ült a székén és úgy adta elő az igazolását, amiközben Spoelmann Imma kutató tekintetét állandóan magán érezte.

— Kötelességeim vannak az udvarnál, az udvari ünnepeknél és szertartásoknál. Reprezentálnom kell katonai téren is, az ujoncok esketésénél és zászlóavatásoknál. Azután audienciákat kell adnom bátyámnak, a nagyhercegnek a képviselőjében. Végül vannak kisebb szolgálati utazások az ország különböző helységeibe, leleplezésekhez és fölvadásokhoz és más ünnepségekhez.

— Hja úgv, — mondta Spoelmann. — Cere-

móniák, ünnepségek. Afféle mutatványok a szájtátók számára. Na, az ilyesmit nem nagyon kedvelem. Nyíltan megmondom önnek, *once for all*, hogy nem sokat tartok a mesterségéről. *That's my standpoint, sir.*

— Én ezt tökéletesen megértem, — mondta Klaus Heinrich.

Feszesen ült őrnagyi uniformisában és fájdalmasan mosolygott.

— Na hiszen bizonyosan erre is szükség van, — folytatta Spoelmann kissé szelidebben, — szükség van rá és úgylátszik, meg kell tanulni. Ami engem illet, én soha életemben nem fogom mérgeződés nélkül túrni, ha a szájtátók megbámulnak.

— Remélem, — mondta Klaus Heinrich, — hogy lakosságunk nem viselkedik tapintatlanul . . .

— Köszönöm, nem éppen, — felelte Spoelmann. — Itt legalább elég szelidek az emberek; ha már bámulnak is, legalább nem látszik az a szemükből, hogy gyilkolni szeretnének.

Klaus Heinrich megkönnyebbült, amióta a beszélgetés úgy fordult, hogy ő kérdezhetett.

— Általában örülnék Spoelmann úr, ha azt hallhatnám, — mondotta, — hogy a nálunk való állandó tartózkodás a szokatlan viszonyok közt is kedvére van.

— Köszönöm, — mondotta Spoelmann, — meg vagyok *at ease*. Azután meg mégis csak ez a víz az egyetlen, amely használ nekem egy kicsit.

— Nem volt nehéz Amerikát elhagynia?

Klaus Heinrichet egy gyors bizalmatlan, sőt riadt pillantás érte, amely számára egyelőre érthetetlen volt.

— Nem, — felelte Spoelmann élesen és nyikorogva.

Ez volt az egész válasza arra a kérdésre, nem volt-e nehéz Amerikától megválnia.

Szünet állott be. Lövenjoul grófné simára fésült kis fejét oldalra hajtotta, és madonnaszerűen elmosolygott a távolba. Imma ragyogó fekete szemével állandóan Klaus Heinrichet nézte, mintha atyja nyersségének a hatását vizsgálná rajta, — sőt Klaus Heinrichnek az az érzése volt, hogy a lány csendes megértéssel és hozzájárulással azt várja, hogy ő fölkel, elbúcsúzik és soha vissza nem tér. A pillantásuk találkozott, és Klaus Heinrich maradt. Spoelmann viszont kihuzott egy arany szelencét, kivett belőle egy vaskos cigarettát és rágyújtott; a cigaretta pompás illatot terjesztett.

— Akar rágyújtani? — kérdezte azután . . .

Klaus Heinrich azt gondolta, hogy most már úgys mindegy és Spoelmann után ő is kivett egy cigarettát az odanyújtott szelencéből.

Mielőtt Spoelmann gyűjteményének megismeréséhez kezdtek volna, még különböző témák kerültek szóba; a beszélgetés nagyjából Klaus Heinrich és Imma között folyt, mert a grófné belemerült gondolataiba és Spoelmann csak időről-időre hallatott egy-egy nyikorgó szót; így szó volt az udvari színházról, azután arról az óriási hajóról, amelyen Spoelmannék az Európába való utat megtették. Nem, nem a jachtjukon jöttek át. A jacht főképpen arra szolgált, hogy a nyári hőségben, mikor Imma és a grófné Newportban voltak és Spoelmannak az üzlet miatt a városban kellett maradnia, esténként kivigye Spoelmannat a tengerre, ahol azután a fedélzeten az éjszakát el szokta tölteni. A jacht most ismét Velencében van. És az Oceánon egy óriási gőzös hozta át őket, egy úszó hotel, kon-

cert-termekkel és sporttermekkel. Öt emelete volt a hajónak, mondta Imma.

— Alulról számítva? — kérdezte Klaus Heinrich.

És Imma villámgyorsan felelte:

— Persze, fölülről számítva hat volt.

Klaus Heinrich megzavarodott, semmit sem értett az egészből, és sokáig észre sem vette, hogy kicsufolják. Azután próbálta megmagyarázni, mit akart mondani, igazolni akarta együgyü kérdését, ki akarta fejteni, hogy úgy értette, vajjon Imma mindent beleszámít-e, a vízalatt lévő helyiségeket, úgyszólván a pinchhelyiségeket is, — szóval be akarta bizonyítani, hogy az okossága éppen nem hiányos; végül azonban maga is hozzájárult ahhoz a nevetéshez, amely ennek az igyekezetnek az eredménye volt. Ami az udvari színházat illeti, arra nézve Imma egy ajkbiggyesztéssel és egy fejmozdulattal azt mondta, hogy a naivának nem lehet elég melegen ajánlani egy tánc- és illemtan-kurzus-sal egybekötött marienbadi kurát, viszont a hősszerelmessel meg kellene értetni, hogy az olyan csengetű organumot, mint az övé, a privát életben is csak a legnagyobb tartózkodással szabad használni . . . Egyébként ő, Spoelmann Imma, igen nagyra becsüli a szóban forgó műintézetet.

Klaus Heinrich nevetett és halk fájdalommal a szívében bámulta meg az ítéletnek ezt a fürgeségét. Milyen jól beszél ez a lány, milyen élesen és csillogóan fűzi össze a szavakat! Azután színdarabokról beszéltek, operákról és drámákról, amelyeket ezen a télen játszottak és Spoelmann Imma nem fogadta el a Klaus Heinrich ítéleteit, mindig ellent mondott neki, mintha csak szégyennek találná, hogy ne mondjon ellent. Sarokba szorította Klaus

Heinrichet vidám és ékesszóló felsőbbbségével, és gyöngyszínű, halvány arcocskájában ragyogott fekete szeme egy-egy sikerült szava fölött való örömtől; Spoelmann hátra támaszkodva, a vaskos cigarettával borotvált ajkai között, gyöngéden és tetőszéssel szemlélte a lányát.

Klaus Heinrich érezte, hogy a fájdalomnak az az alig észrevehető vonása, amelyet a jó főnöknő-testvér arcán látott, most az ő arcán jelenik meg egypárszor, és mégis úgy érezte, hogy Immának nem szándéka a sértés, hogy nem tekinti megaláztattnak a másikat, ha vele szemben nem is állja meg a helyét, hogy az ő, — Klaus Heinrich, — szegény feleleteit rendben valóknak találja, mintha az volna a véleménye, hogy csak neki, Immának van szükség az elmésség pajzsára, Klaus Heinrichnek azonban nem. De miért volna ez így és hogyan? Immának egy-egy élesebb szavánál Überbeinre kellett gondolnia, a harsány ékesszólású Überbein doktorra, aki születési hibával jött a világra, és olyan viszonyok között nőtt föl, amelyeket ő nagyon jóknak nevezett. Nyomorúságos ifjúkor, elhagyatottság és a boldogságból való kirekesztettség, amellet nem hájasodhatik el az ember, nem ismeri a nyújtózkodást és meg kell mutatnia mit tud, ami kétségtelenül előny azokkal szemben, „akiknek nincs az ilyesmire szükségük“. Spoelmann Imma azonban aranyos vörös ruhájában, hanyag tartással, kötekedő elkényeztetett arccal, dús jóllétben és biztonságban, puhán ül az asztal mellett, a nagy teremben és a beszéde mégis olyan éles, mint ott, ahol a világosságot, keménységet és éber ötletességet az élet parancsolja rá az emberekre. De miért? Mialatt oceáni gőzösökről és szindarabokról volt szó, Klaus Heinrich erőlködött, hogy ezt kitalálja. Egye-

nesen, feszesen, kényelmes hátradőlés nélkül ült a székén, a bal kezét elrejtette, és időről-időre Löwenjoul grófnénak egy gyűlölködő oldalpillantásával találkozott.

Egy szolga jelent meg és ezüst tálcán táviratot nyújtott át Spoelmannak. Spoelmann bosszúsán tépte föl, egy cigaretta véggel a szájában hunyorgatva átolvasta és visszadobta a tálcára, ezzel a rövid utasítással:

— Mister Phlebs.

Erre mérgesen új cigarettára gyújtott. Imma így szólt:

— Ez az ötödik cigaretta, amit ma délután határozott orvosi tilalom ellenére elszísz. Nem titkolhatom el előtted, hogy az a féktelen szenvedély, amelyet kicsapongásaidban tanusítasz, szégyent hoz ösz fejedre.

Spoelmann előbb nevetni próbált, de a nevetés nem sikerült neki. Látnivaló volt, hogy az Imma szavainak erős és éles hangját nem bírja el és hogy a vér a fejébe száll.

— Hallgass! — nyikorogta dühösen. — Te azt hiszed, hogy tréfásan mindig mindent szabad mondani. Én pedig kikérem magamnak az ilyen szemtelen fecsegést.

Klaus Heinrich megrendülve tekintett Immára, aki nagy és ijedt pillantással nézett apja haragos arcába, és azután szomorúan hajtotta le sötét fejcskáját. Persze, ő nem gondolt semmi rosszra, egyszerűen gyönyörködött a nagy és sötét idegen szavakban, amelyekkel gúnyosan dobálódzott, azt hitte, derűtséget támaszt velük, és ime, véletlenül ilyen rosszul járt.

— De apukám, kicsi apukám! — mondta kérő

hangon és odament Spoelmannhoz, hogy kipirult arcát megsimogassa.

— Ugyan menj, — mormogta még Spoelmann, — te sem vagy nagyobb.

De azután átengedte magát leánya dédelgetésének, csókra nyújtotta neki a fejét és megnyugodott. Mikor a béke helyreállott, Klaus Heinrich megemlítette az üvegeket; a társaság fölállott a teázó-asztaltól, és Löwenjoul grófné kivételével, aki mély meghajlással visszavonult, átment a szomszéd terembe, ahol a gyűjtemény volt. Spoelmann meggyújtotta a teremben a csillárok villámos lámpáit.

Szép üvegszekrények vették körül a nagy termet, ezekben volt Spoelmann Sámuel művészi üveggyűjteménye. Igen, kétségtelenül ez volt az ó- és újvilág leghézagtalanebb gyűjteménye, és az az üveg tárgy, amit Klaus Heinrich megvett, természetesen csak szerény mutatvány volt belőle. Hármashban, a szintén szemlélődő Percevaltól követve, lassan mentek végig a terem szőnyegén, Spoelmann levette sovány, keményítetlen kézelőtől félig elfedett kezével, az egyes tárgyakat bársonnyal bevont állványukról, a világosság felé tartotta őket és nyikorgó hangon magyarázta eredetüket.

Hét óra felé járt az idő, mikor Klaus Heinrich engedelmet kért rá, hogy kocsiját hivathassa; némi nyugtalanságot érzett, amikor arra gondolt, mit szól majd hosszas itt tartózkodáshoz az udvar és a publikum. Indulása újabb szörnyű rohamot idézett elő Percevalnál, a skót kutyánál. A nemes állatot, úgy látszott, minden változás, minden állapotnak a félbeszakítása megfosztja lelki egyensúlyától. Remegve, őrjöngő ugatással és a csitítás számára hozzáférhetetlenül rohant át a szobákon, az előcsarnokon, a lépcsőn föl és le, úgy, hogy a búcsúszavakat nem le-

hetett a lármában hallani. A butler lekísérte a herceget egészen az előcsarnokig. Spoelmann egyáltalában nem kísért ki. Imma megértette vele a lármában a következő mondatot:

— Úgy tekintem, herceg, mintha biztosított volna róla, hogy a családunk kebelében való tartózkodás elragadtatással tölti el.

Nem lehetett tudni, vajjon efölött a kifejezés fölött gúnyolódott-e: „családunk kebelében“, vagy pedig az egész dolog fölött. Klaus Heinrich így is, úgy is alig tudott neki mit válaszolni. Hátratámaszkodva a hintója ülésén, kissé megsebezve és összetörve, de föl is üdülve attól a szokatlan bánásmódtól, amelyben része volt, haza hajtattott a sötét parkon keresztül az Eremitageba, visszatért szerény empire-szobáiba, ahol is azután Schulenburg-Tressen és Braunbart-Scollendorf urakkal megvacsorázott. Másnap elolvasta a látogatásról szóló híradást a Futárban. A hír egyszerűen úgy szólt, hogy ő királyi fensége Klaus Heinrich herceg tegnap Delphinenort-kastélyban teázott és megszemlélte Spoelmann Sámuel úr híres művészi üveggyűjteményét.

És Klaus Heinrich folytatta eddigi életét, teljesítette tovább is magasztos hivatását. Mondta tovább is a maga kegyes szavait, kísérte őket kerek gesztusokkal, reprezentált az udvarnál és a miniszterelnök bálján adott általános kihallgatásokat, ebédelt a testőrgránátosok tisztí étkezőjében, megjelent az udvari színházban, és megörvendeztette az ország egyik-másik városát ünnepi jelenlétével. Mosolyogva és zárt sarokkal vigyázott a formákra és mindig feszesen teljesítette nehéz kötelességét, ám-bár ekkortájt sok minden foglalkoztatta gondolkozását: így a heves természetű Spoelmann, a zavaros fejű Löwenjoul grófné, az őrjöngő Percey, és külö-

nösen Imma, a ház leánya. Egynémely kérdésre, amelyet Delphinénortban történt első látogatása fölvetett, most még nem tudott válaszolni; a választ ezekre a kérdésekre csak a Spoelmann-házzal való további érintkezés folyamán kapta meg, amely érintkezést a közönség feszült, majd lázas érdeklődése mellett fönntartotta és amelynek a legközelebbi folytatása az lett, hogy a herceg egy napon az uraknak, a szolgaszemélyzetnek, sőt önönmagának a bámulatára, úgyszólván akaratlanul és a sors eszköze gyanánt kora reggell egyedül és lóháton megjelent Delphinénortban, hogy a kisasszonyt, akit még ezen fölül matematikai tanulmányaiban is megzavart, elvigye egy sétalovaglásra.

A tél hatalma korán megtört ebben az örökké emlékezetes évben; miután az enyhe január elmúlt, már február közepén megkezdődött madárdallal, aranyos napsugárral és lágy szellőkkel, a kora-tavas, és amikor Klaus Heinrich egy ilyen reménységtől duzzadó nap reggelén fölébredt régi és széles ágyában az Eremitageban, úgy érezte, mintha egy erős kéz érintené meg és ellenállhatatlanul vinné előre friss tettek felé.

Meghúzta a csengőt, (mert az Eremitageban csak húzó-csengők voltak) és parancsot adott, hogy Flórián egy órán belül legyen fölnyergelve. Nyergeljenek-e lovat a lakáj számára is? Nem, fölösleges; Klaus Heinrich kijelentette, hogy egyedül akar lovagolni. Azután felöltözködött, türelmetlenül megreggelizett a kerti szobában, és a terras elött lóra ült. Sarkantus csizmájával a kengyelben, barnakeztyüs jobb kezében a kantárszárral és bal kezét nyitott köpenyege alatt csipőjére támasztva, lépésben lovagolt ki a langyos reggelbe és a levéltelen ágak között a madarakat kereste, amelyeknek a csi-

csergését hallotta. Átlovagolt az Eremitage parkján, azután a városi parkon és a Delphinenort parkján. Féldez volt, amikor ideért. A megérkezése általános meglepetést keltett.

A főbejáratnál átadta Flóriánt az angol istállószolgának. A butler szótlanul és megdermedten állott meg, mikor Klaus Heinrichet észrevette. A herceg hangosan és kissé túlzott jókedvvel tudakozódott a hölgyek után; a butler nem is válaszolt a kérdésre, hanem tanácstalanul fordult a márványlépcső felé, Klaus Heinrichtől némán eltekintett a lépcső teteje felé; ott állott ugyanis Spoelmann Sámuel.

Spoelmann most fejezhette be a reggelijét és láthatóan jó kedvben volt. A kezét beledugta a nadrágja zsebébe és hunyorgatott az ajka közé szorított cigaretta kék füstjétől.

— Na, mi az, fiatal herceg? — mondta lefelé pillantva.

Klaus Heinrich szalutálva sietett föl a vörös szőnyeggel leterített lépcsőfokokon. Úgy tetszett neki, mintha csak gyors cselekvéssel, úgyszólván egy elszánt rohammal válhatnék a lehetetlen helyzet urává.

— Ön csodálkozni fog, Spoelmann úr, — mondotta, — hogy én ilyen időben . . .

Elfogyott a lélekzete és ez az állapot oly szokatlan volt neki, hogy komolyan megijedt tőle.

Spoelmann az arca kifejezésével és egy vállrándítással jelezte, hogy nem csodálkozik ugyan mértéktelenül, azonban a magyarázatot mégis kíváncsian várja.

— Egy megállapodásról van szó, — mondta Klaus Heinrich.

Két lépcsőfokkal lejjebb állott, mint a milliárdos és fölfelé kellett beszélnie.

— Egy megállapodásról Imma kisasszony között és közöttem . . . arra nézve, hogy együtt kilovagolunk . . . ígéretet tettem, hogy a hölgyeknek megmutatom a Fasanerie-t, vagy a Hofjäger-t . . . Imma kisasszony, mint nekem mondta, szinte egyáltalában nem ismeri a környéket. Abban állapotunk meg, hogy az első szép napon . . . És ma oly szép nap van . . . Természetesen, ha ön beleegyezik.

Spoelmann vállat vont és olyan arcot vágott, mintha ezt akarta volna mondani: „Beleegyezni, — minek?”

— A lányom nagy lány, — mondta azután. — Nem szoktam beleszólni a dolgaiba. Ha kilovagol, hát kilovagol. De azt hiszem el van foglalva. Tesék tudakozódni. Ott ül odabent.

Spoelmann oldalra lépett és az állával a szőnyegajtó felé intett, amelyen Klaus Heinrich egyszer keresztülment már.

— Köszönöm, — mondta Klaus Heinrich, — igen, akkor magam megyek tudakozódni.

Átlépett az utolsó két lépcsőfokon is, elszántan húzta félre a függönyt és lefelé indult a napos, nővényillattal teli télikertbe vezető lépcsőkön.

Az ajtónak csaknem egészen hátat fordítva, egy asztalka fölé hajolva, a vízmedence előtt ült Spoelmann Imma. A haja ki volt bontva, kékes feketén és ragyogóan omlott le a feje két oldalán, befedte a felső testét, úgy, hogy arcocskájából csak egy negyed profilt lehetett látni. Sötét haja mellett olyan halvány volt az arca, mint az elefántcsont.

Igy merült bele a tanulmányaiba; földolgozta a mellette lévő füzetbe írt jegyzeteit. Jelen volt a grófné is, aki szintén írással foglalkozott. Ő kissé távolabb, az alatt a pálma-csoport alatt ült, a hol

Klaus Henrich már egyszer beszélgetett vele és levélpapírra irt; egy egész csomó teleirott levélpapír feküdt már mellette. Klaus Henrich sarkantyújának a pengésére felnézett. Két másodpercig összehúzott szemmel nézte Klaus Heinrichet, aztán felállott, hogy meghajoljon.

— Imma, — mondotta, — ő királyi fensége, Klaus Henrich herceg van itt.

Imma gyorsan megfordult fonott karosszékében, hátrarázta a haját, nagy, ijedt szemmel nézte a jövevényt és nem szólt, amíg csak Klaus Henrich szalutálva jó reggelt nem kívánt a hölgyeknek. Akkor azután ezt mondta.

— Jó reggelt önnek is herceg. Azonban az első reggelihez későn jön már. Régen túl vagyunk rajta. Klaus Henrich nevetett.

— Helyes, — mondotta, — ha a reggeli mindkét részről rendben van, akkor haladéktalanul kilovagolhatunk.

— Kilovagolhatunk?

— Igen, amint megállapodtunk.

— Amint megállapodtunk?

— De, kérem, csak nem felejtette ezt el? — mondta Klaus Henrich kérő hangon. — Hát nem megígértem, hogy megmutatom önnek a környéket? Hát nem állapodtunk meg benne, hogy együtt kilovagolunk, ha szép idő lesz? Hát ma gyönyörű idő van. Nézzen csak ki . . .

— Az idő derült, — felelte Imma, — de önt találok szélvészszerűnek, herceg. Emlékszem rá, hogy beszélünk valami kilovagolásról, — de nem ilyen közel jövőben. Hogy lett volna a dolog egy rövid értesítéssel, egy előzetes kérdéssel, ha fenséged megengedi, hogy ezt a kifejezést használjam?

Mert azt beláthatja, hogy így nem lovagolhatok ki, a környéket megnézni.

Fölállott, hogy megmutassa csillogó selyemből készült reggeli pongyoláját.

— Nem, — mondta Klaus Heinrich, — azt sajnos nem lehet. De én megvárom itt, míg a hölgyek átöltözködnek. Oly korán van még . . .

— Fölötte korán van. Hanem másodszor pedig én éppen a tanulmányaimmal foglalkoztam, amint látja. Tizenegy órákor előadásom van az egyetemen.

— Nem, — kiáltotta Klaus Heinrich, — ma nem szabad algebrával foglalkoznia Imma kisaszszony, vagy amint ön nevezi, légüres térben játszania. Kérem nézze csak a napot! . . . Szabad?...

Odalépett az asztalkához és kezébe vette az Imma füzetét. Kápráztató volt, amit látott. Spoelmann Imma gyerekes, vastagon írott betűi kuszán sorakoztak egymás mellé. A lapokat fantasztikus hókusz-pókusz, ferde hieroglifák nagy összevisszasága fedte. Görög és latin betűk és különböző számok állottak egymás mellett, közöttük keresztek és vonalak helyezkedtek el; a betűk és a számok között egy-egy egyenes vonal jelezte, hogy tört számokról van szó; más vonalak úgy fedték a számokat, mint egy sátor; azután az egyenlőség kettős vonalkái jöttek, azután kerek zárójelek, végül szögletes zárójelek, amelyek egy-egy számtömeget formulává foglaltak össze. A zárójelbe foglalt csoportok jobb felső részén, mint előretolt őrszem, úgy állott egy-egy betű. A betűket és a számokat, a laikus értelemnek egészen rejtelmes kabalisztikus jelek karolták át; előttük tört számok állottak; a fejük-nél és a lábuknál viszont más betűk és számok. Különös szótágok, titokzatos szavak rövidítései buk-

kantak föl mindenfelé és a varázsoszlopok között rendes emberi nyelven írott mondatok és megjegyzések állottak, amelyek azonban szintén annyira fölülmúlták a közönséges emberi értelmet, hogy aki elolvasta őket, éppen olyan keveset értett belőlük, mint egy halkan elmormolt varázsigéből.

Klaus Heinrich fölpillantott a lányra, aki csillogó ruhában, leeresztett hajjal mellette állott és akinek idegenszerű fejcskájében mindennek értelme volt, mindez nagyszerű játékot, értelmes életet jelentett.

— És emiatt a boszorkányság miatt akar a gyönyörű délelőtről lemondani? — kérdezte.

Imma kissé megbántva, nagy, beszédes szemmel nézett rá egy ideig, azután előretolt ajakkal válaszolta:

— Úgy látszik, királyi fenséged viszonzni akarja azt, hogy saját hivatása itt legutóbb nem nyert teljes méltánylást.

— Nem, — felelte Klaus Heinrich, — kérem nem. Szavamra mondom, hogy a legnagyobb tiszteletet érzem a tudománya iránt. Megfélemlít egy kissé, bevallom; soha sem értettem belőle semmit. És azt is bevallom, hogy ma gyűlölöm egy kissé, mert akadálya lehet annak, hogy kilovagoljunk...

— Óh nem én vagyok az egyetlen, akit ön kiszakít a tevékenységből herceg! Mert harmadszor itt van a grófné, aki éppen írt. Az emlékeit jegyzi föl, nem a világ számára, hanem szűkebb használatra, és kezeskedem róla, hogy olyan munka lesz belőle, amelyből ön is herceg és én is sok újat tanulhatunk majd.

— Egészen bizonyos vagyok benne. De éppen olyan bizonyos vagyok abban is, hogy a grófné

semmit sem tud megtagadni öntől, Imma kisasszony.

— Hát az apám? Itt van a negyedik akadály. Ön ismeri az apám vérszomjas természetét. Vajjon megadja-e ő a beleegyezését?

— Már meg is adta. Ha kilovagol, hát kilovagol. Szóról-szóra ezt mondta . . .

— Az ő beleegyezéséről előre gondoskodott? Kezdem csodálni az ön körültekintését, herceg. Ön úgy csinálta a dolgot, mint egy hadvezér, habár nem is igazi katona, hanem csak úgy látszatra az, mint legutóbb nekünk elbeszélte. Hanem van egy ötödik ellenérv is, és az eldönti a dolgot. Esni fog.

— Nem, ez az érv nem állhat meg. Az ég ragyog . . .

— Esni fog. Nagyon is lágy a levegő. Konstatáltam, amikor reggeli előtt a Gyógyparkban voltunk. Ha nekem nem hisz, jöjjön a barometerhez. Kint függ az előcsarnokban . . .

Kiléptek a gobelines előcsarnokba, ahol a márványkandalló mellett egy nagy barometer lógott. A grófné is velük ment. Klaus Heinrich így szólt:

— Emelkedett.

— Fenségednek tévedni kegyeskedik, — felelte Imma. — A parallaxis megcsalja önt.

— Ezt nem értem.

— A parallaxis téveszti meg önt.

— Nem tudom mi az, Imma kisasszony. Ez megint olyan dolog, mint az Adirondack-hegység. Én nem valami sokat tanultam; ez már összefügg az életem folyásával. Elnézőnek kell lennie.

— Óh, én kérem legkegyelmesebb bocsánatát. Emlékeznem kellett volna rá, hogy fenségeddel közérthető hangon kell beszélni. Tehát: oldalt áll a mutatótól, azért látja úgy, mintha emelkedett volna.

Ha elszánná rá magát, hogy egészen elébe álljon, akkor láthatná, hogy a fekete mutató egyáltalában nem emelkedett magasabbra az arany mutatónál, hanem ellenkezőleg, még egy kissé lejjebb is szállt.

— Azt hiszem, csakugyan igaza van, — mondta Klaus Heinrich elszomorodva. — A légnyomás tehát nagyobb, mint én gondoltam!

— Kisebb, mint a hogy ön gondolta.

— De mikor a higany sülyedt?

— A higany kisebb légnyomásnál sülyed és nem nagyobbánál, királyi fenség.

— Most azután semmit nem értek már.

— Én azt hiszem herceg, ön tréfásan túlozza a tudatlanságát, hogy a határai elmosódjanak. Minthogy azonban a légnyomás olyan nagy, hogy a higany sülyed, ami persze a természetnek egy súlyos megtévelyedését jelenti, akkor lovagoljunk ki talán grófné, — nem? Nem akarom a lelkemre venni, hogy hazaküldjem a herceget, ha már egyszer idejött. Hadd várjon ránk türelmesen odabent, amíg elkészülünk . . .

Mikor Imma és a grófné visszatértek a télikertbe, lovaglórúha volt rajtuk. Lementek a lépcsőn és kiléptek a szabadba, ahol két istállószolga várt rájuk a lovakkal. Még nem ültek azonban nyeregben, amikor azzal az éles és vonító üvöltéssel, amellyel lelke legviharosabb tombolását szokta kifejezni, Perceval a skót kutya, tajtékozva és mint a forgószelet kiugrott a kastélyból és gyors forgással táncolni kezdett, a nyugtalankodó lovak körül.

— Na, itt van, — mondta Imma a nagy lármában és megveregette az ijedező Fatme nyakát. — Nem lehetett előtte eltitkolni. Az utolsó pillanatban mindent fölfedezett. Most velünk jön és ez nem

megy bizonyos feltűnés nélkül. Hagyjuk inkább az egészet, herceg?

És ámbár Klaus Heinrich megértette, hogy most már akár az ezüst-trombitás lakájt is maguk előtt lovagoltathatnák, hogy a harsogásával a nyilvánosság figyelmét fölhívja a kilovaglásukra, mégis elszántan és vidáman válaszolta, hogy csak hadd jöjjön Perceval is; ő is a házhoz tartozik és neki is meg kell ismernie a környéket.

— Hát most hová? — kérdezte Imma, mikor lépésben végiglovagoltak a gesztenyefasoron.

Imma Klaus Heinrich és a grófné közt lovagolt. Perceval előttük lármázott. Az angol lovász illő távolságban követte őket.

— A Hofjäger csinos, — felelte Klaus Heinrich, — de a Fasanerie egy kicsit messzebb van és hiszen ebédig ráérünk. Fiu koromban három évet ott töltöttem. Konviktusnak rendezték be a kastélyt, tanárokkal és növendékekkel. Ott ismerkedtem meg Überbein barátommal, Überbein doktorral, legkedvesebb tanárommal.

Imma ránézett Klaus Heinrichre és kissé csodálkozva kérdezte:

— Önnek van egy barátja? Egyszer beszélnie kell majd nekem róla. És ön a Fasanerie kastélyban nevelkedett? Akkor meg kell néznünk, annyival inkább, mert ön is azt akarja.

Bekanyarodtak egy puha lovagló útra és Imma ekkor így szólt:

— Trapp!... Ott van az ön remete-laka, hercegem... A győgyparkot azt hiszem elkerüljük, ha lehetséges.

Klaus Heinrich örömmel fogadta az indítványt. Elhagyták tehát a park tájkát és egyenesen

az országút felé lovagoltak, amely északnyugati irányban a Fasaneriehoz vitt. A városi parkban néhány sétáló üdvözölte és bámulta meg őket, amit Klaus Heinrich szalutálva, Imma pedig komoly és kissé elfogult fejbólintással köszönt meg. Azután kijutottak a szabadba és nem kellett többé találkozássoktól tartaniok. Az országút szélén, a mezőn haladtak, ahol puhábban és szabadabban lehetett lovagolni. Perceval hátrafelé haladva ugrált a lovak előtt, egyre nyugtalanul és lázasan, egyre forogva, kapkodva és farkcsóválva; lihegett, a nyelve hosszsan kilógott tajtékos szájából és idegeinek esztelen gyötrődése néha rövid, sóhajtásszerű kiáltásokban nyilatkozott meg. Később messzire elvágta, fölhegyezve, magas és rövid ugrásokban üldözött valami élőlényt a földön és vad rohammal vetette magát utána egy futó nyúlnek, míg féktelen ugatása elhalt a szabad ég alatt.

A társaság Fatméről beszélgetett, amelyet Klaus Heinrich első ízben látott ilyen közélről és őszintén megcsodált. Fatme hosszú, izmos nyakán gögösen hordta kis fejét; a szemei tüzesek voltak, a lábai az arab lovak finom lábai; a farka hosszsan lengő és ezüstszinű. Fehér volt, mint a holdfény, és a nyerge, a hevedere és a kantárja is egészen fehér volt. Florian, Klaus Heinrich rövidhátú, nyírott sörényű, sárgakantáros, kissé álmos pejlova, minden jókarban tartott volta mellett is, olyan jámbor képet nyújtott az előkelő idegen oldalán, mint egy számár. Löwenjoul grófné egy Isabeau nevű nagy fakó kancán ült. Magas és feszes alakjával jól ülte meg a lovat; kis fejét azonban oldalra hajtotta és a szempilláit hunyorgatva vonta össze. Klaus Heinrich a nyergében hátrahajolva, Imma mögött szólt át hozzá; ő azonban nem válaszolt, hanem félig le-

hunyt szemmel és madonnaszerű arccal nézett tovább is maga elé. Imma erre így szólt:

— Hagyjuk a grófnét herceg. A grófné a gondolataiba van merülve.

— Remélem, — mondta Klaus Heinrich, — hogy a grófnénak nem volt kellemetlen velünk jönnie.

— Pedig őszintén szólva, az lehetséges, — mondta Imma.

Klaus Heinrichet ez a válasz nagyon megdöbentette.

— A feljegyzései miatt? — kérdezte.

— Ah a feljegyzései. Azok nem olyan sürgősök, inkább csak időtöltést jelentenek, — ámbár én mellesleg sok tanulságosat várok tőlük. Hanem őszintén megmondom herceg, hogy a grófné nem érez valami nagy szimpátiát ön iránt, amint velem közölte. Azt mondja, hogy ön rideg és szigorú és hogy ön kijózanítja őt és hidegséget árasztott rá.

Klaus Heinrich elpirult.

— Én nagyon jól tudom, — mondta halkan, a kantárszárára lepillantva, — hogy nem tudok senkit fölmelegíteni, Imma kisasszony, legfeljebb úgy, távolból... Ez is összefügg az életem folyásával, amint már mondtam. Arról azonban nem tudok, hogy a grófnéval szemben rideg és szigorú lettem volna.

— Szavakkal bizonyára nem, — felelte a lány. — Azonban nem engedte meg neki, hogy egy kissé elhagyja magát, nem nézte jó szemmel, hogy egy kissé fecseg, holott ez nagy jótémény a számára, — ezért neheztel önre, — és én azt is tudom, hogyan érezte vele mindezt, hogyan szomorította meg szegényt, hogyan árasztott rá hidegséget, nagyon jól tudom hogyan...

Elfordult. Klaus Heinrich hallgatott. Bal kezét a csípőjére támasztotta és a szeme fáradt tekintetű volt.

— Ön tudja? — kérdezte azután. — Hát önre is hidegséget árasztottam Imma kisasszony? Önre is így hatottam?

— Figyelmeztetem, — felelte gyorsan, előretolt ajakkal és egy fejmozdulattal a lány, — hogy semmiképpen se becsülje túl azt a hatást, amelyet rám tett, herceg.

Erre Fatmet hirtelen galoppba ugratta be és olyan gyorsan repült át a tarlón a távolban sötétlő fenyőerdő felé, hogy sem a grófné, sem Klaus Heinrich nem tudott vele lépést tartani. Csak az erdő szélén, ahol az országút is bekanyarodott a fák közé, állította meg lovát, megfordult és gúnyos arccal várta az elmaradottakat.

Elsőnek Löwenjoul grófné jött meg a nagy Isabeaun. Azután érkezett meg csak prüszkölve és a szokatlan követeléstől egészen megzavarodottan Florian. A társaság nevetett és a vágatástól fölhevülten lovagolt be az erdőbe. A grófné magához tért álmodozásából és friss, előkelő mozdulatokkal, fehér fogsorait mutogatva, élénken beszélgetett. Tréfálkozott Percevallal, akinek a lelkét a hatalmas vágatás ismét földúlta és aki őrvölgve forgott a lovak előtt és a fatörzsek között.

— Látná csak, királyi fenséged, — mondta, — Percevalt ugrani . . . voltizsirozni . . . Hat méteres árkoknak és patakoknak neki megy és olyan szépen és olyan könnyűséggel veszi őket, hogy elragadó. Azonban — ez a fontos — csak saját akaratából, csak szabad elhatározásból, mert, azt hiszem, inkább agyonütné magát, semhogy akármilyen dresszurának engedelmesskedjék és parancsszóra vé-

gezzén mutatványokat. A dresszurát és a fegyelmet, azt lehetne mondani, magában hordja, a születésével megkapta és ha tombol is néha, sohasem válik komisszá. Úr, arisztokrata, jó házból való és korrekt. Büszke, oh de milyen; néha, igaz, olyan, mintha örült volna, de hogy tud magán uralkodni. A fájdalomtól sohasem jajgat, akár véletlenül sérült meg, akár büntetésből megverték. Enni is csak akkor eszik, ha éhes és egyébként a legjobb falatot is visszautasítja. Reggelire tejfelt kap . . . jól kell táplálni. Belsőleg emésztí magát, selymes bundája alatt olyan sovány, hogy minden bordáját érezni lehet és, sajnos, el kell rá készülve lennünk, hogy nem öregszik meg, hanem sorvadásban pusztul el . . . A csöcselék üldözi, feléje tolakszik mindenütt; de ő nem alacsonyodik le, hanem gyorsan elillan és csak ha harcra kerül a sor, akkor osztogat pompás fogorával olyan harapásokat, hogy a mob megemlegeti. Ennyi lovagiasság és hozzá ennyi tisztaságérzés megérdemli, hogy szeressék.

Imma hozzájárult a grófné véleményéhez és pedig úgy, hogy ez a hozzájárulás volt a legigazibb és a legkomolyabb kijelentés, amelyet Klaus Heinrich tőle eddig hallott.

— Igen, — mondta, — jó barátom vagy, Percy, én is jó barátod maradok mindvégig. Valaki, egy szakember, kijelentette róla, hogy elmezavarodott; azt mondta, hogy ez nemes fajtájú kutyáknál elég gyakran előfordul és azt tanácsolta nekünk, ölössük meg, mert nem lehet vele bírni és mindennap a kétségbeesésbe visz bennünket. De én nem engedem, hogy az én Percymet elvegyék tőlem. Néha nehéz vele bírni és nehéz őt elviselni, az igaz, emellett azonban megindító és jó és én szeretem.

Ezután a grófné mondott még egyet-mást a

skót kutya természetéről; a szavai azonban csakhamar zavarosakká és furcsákká váltak, élénk és előkelő gesztusoktól kísért monológba mentek át; összehúzott szemmel egy pillantást vetett még Klaus Heinrichre, azután elmerült a gondolataiba.

Klaus Heinrich jól érezte magát és megvigasztalódott; talán az erős vágatástól, amelynél egyébként ugyancsak össze kellett szednie magát, mert ámbár jól és elegánsan ülte meg a lovat, voltaképpen azonban már csak a balkeze miatt sem volt valami nagyon biztos lovas; talán ezért, talán más okból, Amikor a fenyőfák közül kiértek és a csendes országúton, rétek és szántóföldek között, néha egv-egy tanya mellett elhaladva, lépésben lovagoltak a legközelebbi erdő felé, halkan kérdezte:

— Nem akarná most az ígéretét beváltani és a grófné történetét elbeszélni, Imma kisasszony? Hogyan lett a grófné az ön társalkodónője?

— A grófné barátnőm nekem, — felelte a lány, — és bizonyos tekintetben tanítónőm is, bár csak akkor jött hozzánk, amikor én már felnőtt lány voltam. Ez három évvel ezelőtt történt Newyorkban és a grófné akkor rettenetes helyzetben volt. Közel az éhenhaláshoz.

Nagy fekete szemét kutató és riadt tekintettel szegezte Klaus Heinrichre. Klaus Heinrich viszonozta ezt a tekintetet.

— Igazán? Az éhenhaláshoz közel? — kérdezte. — Kérem, beszélje el, hogyan?

— Igen, ezt kérdeztem én is, amikor hozzánk jött, és bár természetesen jól láttam, hogy az elméje nincs rendben, mégis olyan hatást tett rám, hogy apámat megkértem, vegye őt mellém.

— Hogyan jutott a grófné Amerikába? Született grófnő? — kérdezte Klaus Heinrich.

— Nem, de előkelő nemesi családból való, kényelmes, jó viszonyok közt nőtt föl, vigyáztak rá és a szélőtől is óvták, mert gyermekkorától kezdve törekeny természetű, finom lelkű volt és kíméletre szorult. De azután férjhezment Löwenjoul grófhoz, egy katonatiszthez, egy lovaskapitányhoz, és az elbeszélései szerint ez az úr különös arisztokrata volt, nem éppen példaszerű, hogy enyhén fejezzem ki magamat.

— Vajjon milyen lehetett? — kérdezte Klaus Heinrich.

— Hja, herceg, azt én sem tudom valami pontosan megmondani önnek. Meg kell gondolnia, hogy a grófné előadási módja kissé homályos. De az ő körülírása szerint, olyan féktelen és szemérmetlen embernek kellett lennie, hogy elképzelni is nehéz, tudja, afféle kicsapongó ember . . .

— Igen, tudom, — mondta Klaus Heinrich, — olyasmi, amit csapodárnak neveznek, vagy szoknyavadásznak, vagy vivörnek, valami efféle.

— Jó, mondjuk, hogy vivör volt, de a legféktelenebb és legkicsapongóbb értelemben, mert ha a grófné körülírásaiból ítélni lehet, ebben az irányban egyáltalában nincsenek határok . . .

— Igen, én is azt hiszem, — mondta Klaus Heinrich. — Ismertem egypár ilyenféle embert . . . Hanem, kérem, folytassa.

— Nos, Löwenjoul gróf mindenesetre nagyon rút dolgokat művelt.

— Persze, kártyázott és ivott is.

— Igen, ezt nem nehéz kitalálni. Azonkívül megcsalta a grófnét feslett nőkkel, akiből mindenfelé sok akad, eleinte a háta mögött, azután már nem is a háta mögött többé, hanem szemtelenül és nyíltan és nem törődve a grófné bánatával.

— De hát miért ment hozzá feleségül a grófné?

— A szülei akarata ellenére ment hozzá, mert szerelmes volt belé, mint nekem elbeszélte. A gróf először is szép ember volt, mikor ő megismerkedett vele, később a külsejében is elzüllött. Másodszor azonban donjuan-híre volt és a grófnéra, az állítása szerint, ennek valami ellenállhatatlan varázst kellett gyakorolnia, mert habár annyira óvták és védték, még sem tudta senki megtántorítani abban az elhatározásában, hogy a felesége legyen. Hiszen, ha gondolkozik rajta az ember, ez érthető.

— Igen, — mondta Klaus Heinrich, — ez érthető. Ő mintegy kutatni akart az életben, mindent meg akart ismerni. És azután látott egynémely vihart.

— Igen, ha úgy tetszik. Ámbár a kifejezést kissé jókedvűnek találom annak a megjelölésére, amit a grófnénak tapasztalnia kellett. A férje bántalmazta őt.

— Csak nem. Azt jelenti ez, hogy ütötte?

— De igen, testileg bántalmazta. És most olyan valami jön, herceg, amiről még valószínűleg ön se hallott soha. A grófné értésemre adta, hogy a férje nemcsak haragjában bántalmazta őt, nemcsak dühében és veszekedés közben, hanem egészen ok nélkül is, pusztán élvezetből, azaz úgy, hogy a verés egy útálatos szerelemnek, a jele volt.

Klaus Heinrich hallgatott. Mind a ketten nagyon komolyak voltak. Végül Klaus Heinrich kérdezte:

— Volt a grófnénak gyermeke?

— Igen, kettő. Nagyon korán elhaltak, mind a kettő már az első hetekben és bizonyára ez volt a legsúlyosabb csapás, amely őt érte. Az ő körülírása szerint ugyanis azok a feslett nők, akikkel a férje

megcsalta őt, voltak a bűnösök benne, hogy a gyermeknek olyan gyorsan meg kellett halniok.

Ismét hallgattak töprengő pillantással.

— Mellesleg, — folytatta Imma, — kártyán és ezekkel a nőkkel elpazarolta a grófné egész hozományát, amely nagyon tekintélyes volt, és szülei halála után egész örökségét is. A grófné rokonai még egyszer kisegítették őket, amikor a grófnak az adósságai miatt le kellett volna mondania a rangjáról. Azután azonban ismét jött valami, valami egészen halatlan és rút história, amelybe belekeveredett és ami egészen kivetette a nyeregből.

— Vajjon mi lehetett ez? — kérdezte Klaus Heinrich.

— Én nem tudom önnek biztosan megmondani, herceg. De aszerint, amit a grófné a dologról mond, a legrútabb fajtájú botrány volt, — hiszen megállapítottuk, hogy ebben az irányban nincsenek határok.

— És erre kiment Amerikába.

— Úgy van, herceg. Csodálattal tölt el az ön éleselméjűsége.

— Ah, Imma kisasszony, beszélje el, kérem, tovább! Én soha ilyesmit nem hallottam, mint a grófné története . . .

— Én sem hallottam azelőtt; és képzelheti, milyen hatást tett így rám a grófné, mikor hozzánk jött. Löwenjoul gróf, tehát, akinek a rendőrség a sarkában volt, Amerikába szökött, természetesen tetemes adósságok hátrahagyásával. És a grófné elkísérte.

— A grófné vele ment? Miért?

— Mert mégis, még mindig ragaszkodott hozzá, — még ma is szereti, — és mert mindenképpen részese akart lenni az életének. A férje azonban azért vitte őt magával, mert addig, amíg a

grófné vele volt, inkább számíthatott támogatásra a grófné rokonai részéről. A rokonok küldtek is még egyszer egy nagyobb összeg pénzt nekik az óceánon túlra, de azután többé nem, — végleg levették róluk a kezüket; és amikor Löwenjoul gróf látta, hogy a feleségének nem veheti többé hasznát, akkor mégis csak elhagyta, — ott hagyta a legnagyobb nyomorban és eltűnt.

— Tudtam, — mondta Klaus Heinrich, — mindjárt gondoltam. Így szokott ez lenni.

Imma folytatta:

— A grófné ott maradt tehát egyedül, teljesen pénztelenül és minden támasz nélkül, és mert nem tanították rá soha, hogy magát eltartsa, könyörtelenül ki volt szolgáltatva a nyomornak és az éhségnek. Az élet azonban, mint mondják, odaát még sokkal kegyetlenebb és brutálisabb, mint itt önöknél, és meg kell gondolni másrészt azt is, milyen törekeny természetű és finom lelkű volt mindig a grófné és milyen kíméletlenül bántak vele évek óta. Szóval, nem tudott egyenesen megállni az élet mindenféle változásaival szemben. És ekkor történt a jótétemény vele.

— Igen! Micsoda jótétemény? Nekem is beszélt erről. Mi az azzal a jótéteménnyel, Ima kisaszony?

— A jótétemény abban állott, hogy az elméje megzavarodott, hogy a legvégső nyomorúságban valami megpattant benne — ő maga használta ezt a kifejezést — hogy nem kellett többé tiszta és józan ésszel az élettel szembe néznie, hanem úgyszólván engedelmet kapott rá, hogy elhagyja magát, hogy ne vigyázzon magára és fecseghessen egy kicsit. Egyszerűen a jótétemény abban állott, hogy megzavarodott.

— Igen, úgy vettem észre, — mondta Klaus Heinrich, — hogy a grófné elhagyta magát, amikor fecsegett.

— Úgy van, herceg. Ő nagyon jól tudja, mikor fecseg és néha közbemosolyog vagy meg is jegyzi, hogy hiszen ezzel nem árt senkinek. Egy jó-tékony megzavarodottság az egész, amelynek némi-képpen ura és amelyre néha engedelmet ad magá-nak. Egy kis fogyatkozás mindössze, hiánya a . . .

— Fegyelmezettségnek, — mondta Klaus Heinrich és lepillantott a kantárszárára.

— Jó, a fegyelmezettségnek, — ismételte Imma és ránézett Klaus Heinrichre. — Úgy látszik, hogy a szóban lévő fogyatkozás nem számíthat az ön elnézésére, herceg.

— Nekem mindenesetre az a véleményem, — felelte Klaus Heinrich halkán, — hogy az embernek nem szabad elhagynia magát, hogy vigyáznia kell magára és hogy minden körülmények között meg kell a fegyelmezettséget, a feszességet tartania.

— Fenséged, — szólt erre Imma, — dicséretes erkölcsi szigort tanusít.

Előretolta az ajakát és feketehaju, halvány fejecskéjének egy mozdulatával így szólt:

— Mondok királyi fenségednek valamit és kérem, kegyeskedjék megszívlelni. Ha magasztosság-god nem hajlandó némi részvétet, elnézést és jósa-got tanusítani, akkor egyszer és mindenkorra kény-telen leszek magamat királyi fenséged legmagasabb társaságának élvezetétől megfosztani.

Klaus Heinrich lehajtotta a fejét; egy ideig hallgatva lovagoltak.

— Nem beszélne el tovább, hogyan került ön-höz a grófné? — kérdezte azután Klaus Heinrich.

— Nem, nem beszélem el, — mondta Imma és egyenesen maga elé nézett.

Minthogy azonban Klaus Heinrich nagyon kérte, befejezte az elbeszélését.

— Hát az nagyon egyszerű volt. A grófné jött és jelentkezett nálunk az ötödik avenuen, mert halotta, hogy német társalkodónőt keresünk. És ám-bár ötven más hölgy is jelentkezett, a választásom — mert én választottam — mégis ő reá esett, anyyira megnyert már az első beszélgetésünknél. Zavart volt, azt én nagyon jól láttam, de minden szavából kitűnt, hogy csak azért lett az, mert a nyomort és a rosszasságot nagyon is jól ismeri, és ami engem illet, én kezdettől fogva kissé egyedül voltam és elzárkózottan éltem és mindenben teljesen tájékozatlan maradtam, ha egyetemi tanulmányaimtól eltekintek . . .

— Igen, ugy-e kezdettől fogva kissé egyedül volt és elzárkózottan élt! — ismételte Klaus Heinrich és öröm csengett a hangjában.

— Hiszen azt mondtam. Némiképpen unalmas és együgyű élet volt, amelyet éltem és amelyet voltképpen most is élek, mert hiszen a változás nem nagy, és alapjában véve mindenütt mindegy. Társaságokba jártunk, bállokba és néha gyorsan rohanó zárt automobilban az operába, ahol is a földszint fölött egy lapos kis páholyban ültem, hogy mindenki jól láthasson, for show, mint odaát mondják. Erre a társadalmi állásom kötelezett.

— For show?

— Igen, for show; az a kötelezettség ez, hogy az ember mutatóvány gyanánt szolgáljon, hogy ne vonjon maga és a többi ember közé falat, hanem beeressze őket a kertekbe, a gyepre, a terraszig és előttük üljön és igya a teáját. Az apámnak a leg-

nagyobb mértékben ellenére volt a dolog. De a társadalmi állásunk kötelezett rá.

— És hogyan élt egyébként, Imma kisasszony?

— Hát tavasszal fölmentünk az Adirondackba a villába és nyáron Newportba, a tenger mellé a villába. Voltak természetesen garden partyk, virágkorzók és tennismérkőzések, azután sétalovaglások, vagy kikocsizások four in hand és automobilon, és az emberek megálltak és eltátották a szájukat, mert Spoelmann Samuel lányát látták. És egypáran szitkozódtak is mögöttem.

— Szitkozódtak?!

— Igen, bizonyosan meg volt rá az okuk. Mindezenre kissé exponált és a nyilvánosságnak kiszolgáltatott élet volt a mienk.

— Közben pedig, — mondta Klaus Heinrich, — ugyebár, ön játszott a levegőben, vagy már a levegőn túl portalan tiszta űrben . . .

— Úgy van. Fenséged kiválóan nyílt elmével dicsekedhetik. Mindezek után azonban képzelheti már, milyen örvendetes volt nekem, mikor a grófné az ötödik avenuen jelentkezett. A grófné nyilatkozatai általában nem nagyon világosak és az a határ, amelynél fecsegni kezd, néha elmosódik. De én éppen ezt találok helyesnek és tanulságosnak, mert világos fogalmat ad a nyomor határtalanságáról és a világ rosszságáról. Ugy-e irigyel engem a grófnéért?

— No, irigyelni . . . Imma kisasszony, ön, úgylátszik, azt hiszi, hogy én sohasem tettem bepillantásokat az életbe?

— Tett ön bepillantásokat?

— Egyben másban talán mégis csak tettem. A lakájakról például olyan dolgokat hallottam, amelyenről önnek bizonyára sejtelmé sincs.

— Hát olyan rosszak a lakájok?

— Rosszak? Semmirekellők, ez a helyes szó. Először is csalnak és megvesztegettetik magukat a szállítóktól . . .

— No, herceg, ez aránylag elég ártatlan valami.

— Persze, persze, a grófné tapasztalataival nem hasonlítható össze . . .

Ügetni kezdtek, elhagyták az országutat és befordultak a Fasaneriehoz vezető útra. Klaus Heinrich itthon volt ezen a tájon; kinyújtotta fölötte a karját, a jobb karját, hogy Innának mindent megmutasson, ámbár valami sok látnivaló nem volt. Az erdő szélén, zárkózottan és némán, ott áll a kastély. Ott oldalt van a fácános, amelytől az egész a nevét kapta, és itt van a Stavenüter nyári vendéglője, amelynek a kertjében ő — Klaus Heinrich — néha Überbein Raoullal együtt ült. A nedves rétek fölött enyhén ragyogott a koratavas napja és lágy fénybe burkolta a közeli erdőket.

A vendéglő előtt megállították a lovaikat, és Spoelmann Imma figyelmesen megnézte a kastélyt, azt a józan villát, amelyet Fasanerie kastélynak neveztek.

— Kábító pompa, — mondta egy ajkbiggyeszéssel, — úgylátszik, nem vette körül az ön ifjúságát.

— Nem, — nevetett Klaus Heinrich, — a kastélyon nincs mit csodálni. Nem hasonlítható össze Delphinenorttal, még abban az állapotában sem, mielőtt önök restauráltatták.

— Hát térjünk be ide, — mondta Imma. — Ugy-e grófné, kiránduláson be kell térni valahová? Leszállni, herceg! Szomjas vagyok és látni akarom, mi inni valója van az ön Stavenüterének.

Stavenüter ott állott a bejáratnál zöld kötényben és csizmaszárába dugott nadrágban; meghajolt, himzett sapkáját mind a két kezével a mellére nyomta és nevetett a megindultságtól, úgy hogy meztelen foghúsát lehetett látni.

— Királyi fenség, — mondotta boldogan, — megint kegyeskedik egyszer királyi fenség megtisztelni engem? És a nagyságos kisasszony is!

Ahítatos hangon mondta ezt, mert nagyon jól ismerte Spoelmann Sámuel leányát és mert nem volt a nagyhercegségben senki, aki buzgóbban olvasta volna azokat az újsághireket, amelyekben a Klaus Heinrich és az Imma neve együtt fordult elő. A grófnénak segített a leszállásnál, mert Klaus Heinrich, aki elsőnek pattant le a nyeregből, a kisasszonnyal foglalkozott; azután egy szolgát hívott elő, aki a Spoelmannék lakájával együtt a lovakról gondoskodott. És ekkor azután Klaus Heinrich úgy fogadott egy tisztelgést és úgy viszonzott egy üdvözlést, amint rendesen szokta. Feszesen és zárt sarokkal állott meg és néhány leereszkedő kérdést intézett a körülöttük forgolódo Stavenüter úrhoz, megnyerő módon tudakozódott az egészségi állapota felől, az üzletének a menete felől, és a válaszókat egy nyilvánvaló érdeklődés élénk fejbólintásai-val vette tudomásul. Spoelmann Imma a lovaglópalcáját a két kezével hajlítgatva komoly, ragyogó és kutató szemmel nézte ezt a hideg és művészi jelenetet.

— Legyen szabad újból megemlítenem, hogy szomjazom, — szólt végül elkedvetlenedve.

A társaság erre belépett a kertbe és tanácskozni kezdett azon, vajjon fölkeressék-e a vendéglő helyiségét. A fák alatt még nagy a nedvesség, vélte Klaus Heinrich; Imma azonban ragaszkodott

hozzá, hogy a szabadban üljön és maga választott ki egy keskeny és hosszú asztalt, amelynek a két oldalán padok állottak és amelyet Stavenüter úr sietve takart le egy fehér abrosszal.

— Limonádét! — ajánlotta. — Az oltja legjobban a szomjuságot és tiszta holmi! Nem pancs, királyi fenség és hölgyeim, hanem természetes gyümölcsnedv megcukrozva.

Stavenüter úr az asztalnál időzött még egy ideig, hogy vendégeit mulattassa, azután egyelőre illedelmesen visszavonult, csak Perceval részére helyezvén el még az asztal mellett egy tejjel telt csészét.

Klaus Heinrich hallatlan könnyelműségnek mondotta, hogy Imma az erős lovaglás után így, minden felső ruha nélkül kiteszi magát a tavasz csalfa hűvösségének.

— Vegye körül a köpönyegemet, — mondotta.

— Igazán nincs rá szükségem. Nem fázom és a ruhám a mellén vattázva van.

Nem akart tudni a Klaus Heinrich ajánlatáról, minthogy azonban Klaus Heinrich úgy könyörgött neki, végül beleegyezett és a vállára tétette a szürke katonaköpönyeget az őrnagyi vállzsinórral. A köpönyegbe burkolózva, a tenyerébe támasztotta halvány, fekete fejét és így hallgatta Klaus Heinrichet, aki a kastély felé nyújtotta a karját és arról az életről beszélt, amelyet benne élt.

Beszélt Kurtchen professzorról, tapintatos jelelntkezési rendszeréről, azután a nemes „fácánokról“, akik mindenre azt mondták, hogy „disznóság“ és különösen Überbein Raoulról, az ő barátjáról, aki iránt Imma leginkább érdeklődött. Elbeszélte a doktor homályos eredetét és a végkielégítési összeg dolgát; beszélt a lápból vagy mocsárból

kihuzott gyermekekről és az életmentési éremről, Überbein bátor és ambiciózus pályafutásáról, amelyet azok között a kemény és rideg körülmények között tett meg, amelyeket ő jó körülményeknek mondott, mert egészen a saját erejére utalják az embert, azzal a doktor Sammettel való barátságáról, akit Imma ismer. Leírta Überbein kevésbé megnyerő külsejét és örömmel mondta el, hogy mégis kezdettől fogva vonzalmat érzett iránta, elmondta a vonzalom okát: Überbeinnak vele szemben való viselkedését, azt az apai és kedvesen harsogó módot, amelyen vele bánt, amely annyira különbözött a többi emberek viselkedésétől, — jelezte Überbein világfölfogását is és végül szomorúságának adott kifejezést azon, hogy a doktor polgártársai körében, úgylátszik, nem örvend igazi kedveltségnek.

— Ezt elhiszem, — mondta Imma.

Klaus Heinrich elcsodálkozott és azt kérdezte, miért hiszi ezt el.

— Mert bizonyos vagyok benne, — felelte Imma egy fejmozdulattal, — hogy ez az Überbein minden harsogó beszéde mellett boldogtalan ember. Kidülleszti a mellét és hengeg; de nincs gerince, herceg, és rossz vége lesz.

Klaus Heinrich egy ideig megdöbbenve és gondolkozva hallgatott. Azután a grófnéhoz fordult, aki éppen mosolyogva tért magához egy elmerültségből, és gratulált neki a lovaglásához, amit a grófné friss és elegáns szavakkal köszönt meg. Meglátszik, mondta Klaus Heinrich, hogy korán megtanulta, hogyan kell lóháton ülni; és a grófné azt felelte, hogy a lovaglóiskolában eltöltött idő csakugyan a neveltetésének jelentékeny részét töltötte ki. Világosan és vidáman beszélt, de lassankint, alig észrevehetően lesiklott a járt útról, va-

lami furcsa történetet beszélt el merész lovaglásokról, amelyeket a legutóbbi hadjáratban mint hadnagy vitt véghez, azután egészen váratlanul áttért a testőrgránátosok egy őrmesterének a leírhatatlanul romlott feleségére, aki a múlt éjszaka a szobájában volt és a mellét irgalmatlanul összekarmolta és hozzá olyan tónusban beszélt, amelynek a reprodukálását meg kell tagadnia. Klaus Heinrich hallkan azt kérdezte, nem volt-e az ajtó és az ablak bezárva.

— Persze, de hát az ablaküveg! — felelte a grófné sietve.

És minthogy ennél a válasznál az arca egyik fele elszápadt, a másik fele kipirult, Klaus Heinrich bólintott és néhány barátságos szóval tudomásul vette a dolgot. Sőt lesütött szemmel följánlotta a grófnénak, hogy egyelőre egy kicsit egyszerűen „Mayernénak“ nevezi őt, amely ajánlatot a grófné buzgón és sietve, egy bizalmas mosolygással és egy távolba vesző oldalpillantással elfogadott. Ezután elindultak a Fasaneriet megnézni; Klaus Heinrich visszakapta a köpönyegét; és amikor a kertet elhagyták, Spoelmann Imma ezt mondta:

— Így volt jól, herceg. Ön halad.

Klaus Heinrich belepírult a dicséretbe és nagyobb öröme volt benne, mint a legszebb ujságtudósításban, amelyet Schustermann tanácsos elébe szokott terjeszteni és amely ünnepi megjelenésének főlemelő hatásáról számol be.

Stavenüter úr elkísérte vendégeit a magas kerítéssel körülvett fácánoshoz, amelynek a nyílt rétjén és a cserjéi között a hat vagy hét fácáncsalád gondozott, polgári életet élt; a vendégek nézegették a vörösszemű, merevfarku tarka madarakat, azután megszemlélték a költőházat és végignéztek egy ete-

tést, amelyet Stavenüter úr mulattatásukra egy szép magányos fenyőfa lábánál produkált, amire Klaus Heinrich teljes megelégedésének adott kifejezést a látottak fölött. Spoelmann Imma nagy, sötét és kutató szemmel nézte őt ennek a formaságnak az elintézése alatt. A vendéglő kertje előtt azután lóra ültek és miközben Perceval őrjöngő ugatással forgolódott a lovak előtt, hazafelé indultak.

A hazafelé való úton azután beszélgetés közben Klaus Heinrich még egy nevezetes adathoz jutott Spoelmann Imma természetére és karakterére nézve, amely adat Imma egyéniségének bizonyos vonásait megmagyarázta és amelyről Klaus Heinrich azután sokat gondolkozott. Csakhamar azután ugyanis, hogy kiértek az országútra, visszatért Klaus Heinrich egy olyan tárgyra, amely a Delphinenortban tett első látogatása alkalmával a teaasztalnál nagyon röviden intéződött el és amelyre azóta bizonytalan nyugtalansággal gondolt.

— Engedje meg különben, — mondta, — hogy megkérdezzek öntől valamit, Imma kisasszony. Ne válaszoljon rá, ha kellemetlen önnek.

— Majd meglátjuk, — felelte Imma.

— Most négy hete, — kezdte Klaus Heinrich, — amikor először volt alkalmam Spoelmann úrral, az ön atyjával beszélgetni, egy kérdést intéztem hozzá és ő erre a kérdésre olyan röviden és elutasítóan válaszolt, hogy attól kell tartanom, valami hibát követtem el a kérdéssel.

— Mit kérdezett tőle?

— Azt kérdeztem, nem esett-e nehezére Amerikát elhagynia?

— Hát látja, herceg, ez megint olyan kérdés volt, amilyeneket ön föl szokott tenni, tökéletes hercegi kérdés. Ha kissé járatosabb volna a logikában,

akkor megleégedett volna azzal a következtetéssel, hogy ha az én apám nem hagyta volna el könnyen és szívesen Amerikát, akkor egyszerűen általában nem hagyta volna el.

— Ez kétségtelenül igaz, Imma kisasszony, bocsásson meg, a gondolkozásom nem nagyon éles. De ha a kérdésemmel csak logikai hibát követtem volna el, akkor igazán meg volnék elégedve. Megnyugtathat engem legalább erre nézve?

— Hát . . . nem, herceg, még erre nézve sem, — mondta Imma és nagy, fekete, ragyogó szemével hirtelen ránézett.

— Látja? Látja ugye? De hát hogyan áll akkor ez a dolog, Imma kisasszony? Világosítson föl akkor arról, amit tudnom kell. Ezzel tartozik a barátságunknak!

— Hát barátok vagyunk?

— Én úgy képzeltem, — mondta Klaus Heinrich keserűen.

— Na, na, türelem! Én nem tudtam. De szívesen tanulok. Hogy azonban visszatérjek apámra, ő csakugyan bosszankodott az ön kérdése fölött, — ő könnyen válik bosszussá és volt rá alkalma, hogy ebben a kedélyhullámmzásban egészen kivételes gyakorlatra tegyen szert. A dolog úgy áll, hogy a közhangulat és a közvélemény nem volt valami nagyon kedvező Amerikában ránk nézve. Olyan hajsza folyik ott . . . megjegyzem, hogy a részletek fölől nem vagyok tájékozva, de széleskörű politikai tevékenység folyik azzal a célzattal, hogy a nagy tömeget ellenünk fölizgassák, ebből azután ellenséges indulatu törvényhozási intézkedések és állandó kellemtelenségek származtak, amelyek egészen elvették az apám kedvét az odaát való élettől. Ön tudja, herceg, hogy nem ő volt az, aki megteremtette a mi

helyzetünket, hanem a nagyapám, az ő Paradise-nugget-jával és Blockhead-farmjával. Apám nem tehet az egész dologról, ő örökölte és elég súlyosnak érezte a sorsát, mert ő inkább visszahúzódó és gyöngéd természetű és legjobban szeretett volna, mindig csak az orgonáján játszani és üvegeket gyűjteni, sőt én azt hiszem, hogy az a gyűlölet, amely bennünket a hajsza következtében körülvelt és amely annyira ment, hogy a nép szitkozódott mögöttem, ha az automobilomat látta, — hogy ez a gyűlölet volt az oka, hogy a veseköveket kapta, ez nagyon könnyen lehetséges.

— Én nagyon meleg rokonszenvet érzek az ön édesapja iránt, — mondta Klaus Heinrich nyomatékosan.

— Erre teljes szükség is van, herceg, ha barátok akarunk maradni. Ezekhez a dolgokhoz azonban még valami járult, ami mindent kiélezett és ami a helyzetünket odaát kissé nehezé tette; ez az én származásommal függ össze.

— A származásával?

— Igen, herceg, mi nem vagyunk nemes fácánok, mi, sajnos, sem Washingtonból, sem az első bevándorlóktól nem származunk . . .

— Nem, mert hiszen önök németek.

— Oh igen, a dolog azonban még sincs egészen rendben. Szíveskedjék egyszer engem legkegyelmesebben pontosan szemügyre venni. Tiszteletreméltó dolognak találja ön, ha valakinek ilyen kékesfekete, fonatos haja van, amely mindig széthull és pedig oda, ahová nem kellene?

— Édes Istenem, én annyit tudok, hogy önnek csodaszép haja van, Imma kisasszonv, — mondta Klaus Heinrich. — És azt is tudom, hogy ön rész-

ben déli származásu, mert nagyatyja Boliviában nősült meg, vagy azon a vidéken, amint olvastam.

— Úgy van. De itt a hiba, herceg. Én quinterone vagyok.

— Micsoda?

— Quinterone.

— Ez megint olyan, mint az Adirondack meg a parallaxis, Imma kisasszony. Nem tudom, mit jelent. Hiszen mondtam már önnek, hogy nem tanultam valami sokat.

— Nos hát, a dolog így volt. A nagyapám, amilyen könnyű elhatározásu volt mindenben, egy indián vérből származó hölgyet vett odalént feleségül.

— Indián vérből . . . ?

— Igenis. A szóban lévő hölgy ugyanis harmadik ágon indiánoktól származott; fehér férfinak és félindián nőnek volt a lánya, tehát terzerone volt, amint ezt híjják, — oh, azt mondják, bámulatosan szép volt, — ő lett az én nagyanyám. Az ilyen nagyanyák unokáit pedig quinteronének nevezik. Így áll a dolog.

— Igen, nagyon érdekes. De nem azt mondta ön, Imma kisasszony, hogy ez a dolog befolyással volt az emberek viselkedésére önökkel szemben?

— Oh herceg, ön egészen tudatlan. Hát tudnia kell, hogy az indián vér odaát nagy foltot jelent, — olyan foltot, hogy barátságok és szerelmek csúfosan szétbomlanak, ha napvilágra kerül, hogy az egyik fél ilyen eredetű. Hát ránk nézve a dolog nem olyan aggasztó, mert a quarteroneknek isten nevében meg lehet bocsátani és egy quinterone nagyjában már csaknem hibátlan embernek számít. Velünk azonban, akikkel annyit foglalkoztak, természetesen más volt a helyzet, és amikor mögöt-

tem szitkozódtak, hallhattam, hogy nem egyszer indiánnőnek neveztek. Szóval a dolog befolyásolta és megnehezítette a helyzetünket, és még azoktól a kevesektől is elválasztott bennünket, akikkel körülbelül egy társadalmi rétegben voltunk, — mindig volt valami, amit vagy takargatni kellett, vagy amiért harcolni kellett. A nagyapám harcolt érte, elég erős volt rá és tudta, mit cselekszik a házasságával; ő különben is tiszta vérű volt és csak a szép feleségére nehezedett rá a származásának a foltja. Apám azonban már ennek az asszonymnak a fia volt, és bosszús és könnyen fölingerelhető természete mellett nehezen tudta elviselni, hogy ifjúságától kezdve egyszerre legyen kitéve a megbámultatásnak, a gyűlöletnek és a megvetésnek, hogy, amint ő mondja, félig világ csodája legyen, félig tisztátlan ember, úgy hogy Amerikát minden tekintetben megelégtelte. Így van a história herceg, — mondta Spoelmann Imma, — és most már tudja ön is, miért bosszankodott apám az ön éleselméjű kérdésén.

Klaus Heinrich megköszönte a fölvilágosítást, sőt Delphinenort kapuja előtt, amikor, — időközben elérkezvén a lunch ideje, — szalutálva elbúcsúzott a hölgyektől, még egyszer megköszönte azt, amit Imma mondott neki; azután lépésben lovagolt hazafelé, hogy a délelőtt eseményeiről gondolkozzék.

Spoelmann Imma aranyos vörös ruhájában, hanyag tartással, az elkényeztetettség szeszélyes arcával, puhán ült a székén a díszes teremben, dús kényelemben és biztosságban ült és a beszéde mégis olyan éles volt, mint ott, ahol az élet követeli a világosságot, a ridegséget és az éber ötletességet. Miért? Hogyan? Most megértette Klaus Heinrich, hogy miért, és az ezután következő napokban egyre azon

fáradozott, hogy az egész szívével megértse. Egyszerre kitéve lenni a megbámultatásnak, a gyűlöletnek és a megvetésnek; félig világcsodája, félig tisztátlan ember gyanánt; így élt Imma, ez hozta bele beszédébe a töviseket, azt az élességet és gúnyos világhosszúságot, amely védekezés volt, amikor támadásnak látszott és amelytől a fájdalomnak alig észrevehető vonása jelent meg azoknak az arcán, akiknek az ötletesség pajzsára nem volt szükségük. Imma részvétet és jóságot követelt tőle a szegény grófné számára, amikor szegény elhagyja magát; részvétre és jóságra azonban neki magának; Immának van szüksége, mert egyedül van és nehéz a sorsa, — éppen úgy, mint neki, Klaus Heinrichnek. Ezekkel a gondolatokkal együtt egy emlék is foglalkoztatta, egy régi, kínos emlék, amelynek a színtere a polgárbál volt és amely egy bowlefedővel végződött . . . „Kis testvérem!” mondta magában és gyorsan elfordult attól az emléktől. „Kis testvérem!” — Leginkább pedig az a gondolat foglalkoztatta, hogyan lehetne minél előbb megint együtt Spoelmann Immával.

Az együttlét hamar bekövetkezett és meg is ismétlődött különböző körülmények között. Február vége felé járt, jött a reményeket ébresztő március, a szeszélyes április, az enyhe május. És ez alatt az idő alatt úgy minden héten egyszer Delphinenortban járt Klaus Heinrich, vagy délelőtt, vagy délután és voltaképpen állandóan abban a félig öntudatlan állapotban, amelyben az első februári reggelen Spoelmannéknál megjelent, úgyszólván akaratlanul, mintegy a sorstól ragadva. A két kastély szomszédsága megkönnyítette a látogatásokat, az Eremitage és a Delphinenort között levő parkrésztelen minden nagyobb feltűnés nélkül át lehetett lóhá-

ton vagy a dogcartban haladni; és hogy ha a tavasz előrehaladtával a környék megélénkül és egyre nehezebbé vált a közönség mozgalomba hozása nélkül együtt kilovagolni, hát ez alatt az idő alatt Klaus Heinrich lelkiállapotát úgy kell elképzelni, hogy tökéletes közömbösséget érzett minden idegen vélekedés iránt, semmiféle tekintettel nem volt a világra, az udvarra, a városra, az országra. Gondolkozásában és cselekedeteiben csak később jutott, akkor azonban már fontos és öröndetes szerepe a nyilvánosságnak.

Az első kilovaglaskor nem búcsúzott el a hölgyektől anélkül, hogy egy újabb kirándulást ne indítványozott volna, amire nézve Immának, aki egy fejmozdulattal előre tolta az ajakát, nem volt komoly ellenvetése.

Klaus Heinrich tehát ismét megjelent Delphinenortban és ekkor kilovagoltak a Hofjägerhez; azután ismét megjelent és ekkor egy harmadik kirándulóhelyet kerestek föl, amelyhez szintén el lehetett jutni a város érintése nélkül. Azután, amikor a tavasz a városiakat kicsalta a szabadba és a nyári vendéglők kezdtek megtelni, rendszeren egy félreeső és különös utat választottak, amely voltaképpen nem is volt út, hanem egy virágos szélű töltés, amely egy gyorsfolyású víz szélén hosszan húzódott el észak felé.

Amikor azonban a kis légnyomás következtében a higany süllyedt, amikor tehát esőre állott az idő és Klaus Heinrich mégis szükségesnek vélte, hogy Spoelmann Immát viziontlássa, akkor teaidőben dogcartján jelent meg Delphinenortban és akkor a kastélyban maradtak. Spoelmann csak egyszer-kétszer jelent meg a teánál. A betegsége rosszabbodott ekkortájt és néha kénytelen volt ágyban

maradni és meleg pépborogatásokat venni. Ha megjelent, akkor így szólt:

— Na, fiatal herceg.

Sovány, a keményítetlen manzsettától félig eltakart kezével belemártogatta kétszersültjét a teába, a beszélgetésbe itt-ott beleszólt egy nyikorgó szóval, végül odanyújtotta a vendégnek arany cigaretta-tárcáját, azután pedig Watercloose doktorral, aki némán és mosolyogva ült az asztalnál, ismét elhagyta a kerti termet. Megtörtént különben, hogy Imma és Klaus Heinrich napos időben is inkább a parkban maradtak és a terraszmellett lévő sima és hálóval ketté választott téren lapda-játékkal szórakoztak. Sőt az egyik Spoelmann-féle automobilon egyszer gyors menetben kikocsikáztak messze a Fasanerie-kastélyon túlra.

Klaus Heinrich egy napon így szólt:

— Igaz az, Imma kisasszony, amit én olvas-tam, hogy édesapja mindennap olyan rettenetesen sok levelet és kérvényt kap?

Imma ekkor elbeszélte neki az adakozásra való fölhívások és a gyűjtő ívek dolgát, amelyek áradnak Delphinenortba és amelyek lehetőleg elintézését is nyernek; beszélt a koldulólevelekről, amelyeket Amerikából és Európából minden posta nagy tömeggel hoz és amelyeket Phlebs és Slippers urak osztályoznak és kiválogatva juttatnak Spoelmann úr elé. Néha neki, Immának is kedve támad rá, hogy átnézzék a csomagokat és elolvassa a levelek címzését, mert a címzések néha egészen fantasztikusak. A szűkölködő és ravaszkodó levélírók ugyanis már a borítékon fölül akarják egymást múlni kacskaringós és hízelgő megszólításokban és a leveleken különös keverékben láthatók a legfurcsább címek és rangjelzések. Legutóbb azonban egy

kérelmező leverte minden versenytársát, mert a levelét így címezte: „ő királyi fenségének, Spoelmann Sámuel úrnak“. Egyébként nem kapott többet, mint a többiek . . .

Ilyesmikről beszélgettek és a beszélgetésekben résztvett hol értelmes, hol zavaros módon a grófné is, mert Klaus Heinrich becsületesen igyekezett, hogy ki ne józanítsa és hidegséget ne árásszon rá, hanem rögtön „Mayernének“ szólította, ha a grófné úgy vélte, hogy erre szüksége van a feslett nők üldözései miatt. Klaus Heinrich viszont elbeszélte a hölgyeknek a maga ünnepnapjait, az egyetemi évét, a tiszti ebédeket; beszélt továbbá hozzátartozóiról, egykor olyan ragyogó szépségű anyjáról, akit meglátogatott néha Segenhausban, ahol szomorú udvartartása volt, azután Albrechtről és Ditlinderől; Spoelmann Imma elmondott még egyet-mást dús és különös fiatalságáról; a grófné pedig elejtett közben egy-egy szót az élet szörnyűségeiről és titkairól, amire mind a ketten komoly, sőt áhitatos arccal figyeltek.

Ami gyors robogású automobilkirándulásukat illeti, ennek a során kijelentette Spoelmann Imma, hogy Klaus Heinrichet voltaképpen csak azért hívta meg reá, hogy megmutassa neki az automobil vezető soffört, egy barna bőrruhába bujt fiatal amerikai, akiről azt állította, hogy hasonlít a herceghez. Klaus Heinrich nevetve válaszolta, hogy a sofför háta nem elég rá, hogy a dologról ítéletet mondjon és fölszólította a grófnét, mondjon ő is véleményét. A grófné előbb etiketszerű méltatlankodással tagadta a hasonlatosságot, később azonban az Imma sürgetésére mégis koncedálta. Imma erre elbeszélte, hogy a komoly, józan és ügyes fiatalember eredetileg atyja személyes szolgálatában állott és Spoel-

mannt vitte naponkint az ötödik avenueról a Broadwayre és másfelé. Spoelmann azonban rendkívüli gyorsaságot követelt, olyant, amely alig marad mögötte egy gyorsvonaténak, és azt a rendkívüli idegfeszültséget, amelyet ennek a gyorsaságnak a megtartása a newyorki nyüzsgésben föltételez, a soffőr nem bírta sokáig. Baleset sohasem történt ugyan; a fiatalember megállotta a helyét és erőfeszítéssel és vigyázatossággal elvégezte életveszélyes kötelességét. Végül azonban többször megtörtént, hogy az út végén ájultan kellett leemelni az üléséről és ekkor kiderült, milyen rettenetes erőfeszítésre volt eddig mindennap szüksége. Hogy el ne kelljen bocsátani, ő fogadta szolgálatába.

Spoelmann kinevezte a leánya soffőrrjévé és ezt a könnyebb szolgálatot tovább végzi új tartózkodási helyükön is. Klaus Heinrichhez való hasonlatosságát Imma már akkor konstátálta, mikor először látta a herceget. A hasonlatosság persze nem az arcvonásokban van, hanem a kifejezésben. Koncedálta a grófné is . . . Klaus Heinrich azt mondta, hogy semmi kifogása a hasonlatosság ellen, mert a hősies fiatalember iránt teljes szimpátiát érez. Azután tovább beszélgettek arról a nehéz és nagy erőfeszítéssel járó szolgálatról, amelyet egy soffőrnek kell végeznie, anélkül, hogy a beszélgetésnek ebben a folytatásában a grófné részt vett volna. A grófné különben ezen a kiránduláson nem fecsegett, hanem később friss mozdulatokkal tett néhány helyes és világos megjegyzést.

Spoelmannak a gyorsaság iránt való szeretetét különben bizonyos mértékben, úgy látszott, Imma is örökölte, mert első kirándulásuk féktelen galopját minden újabb alkalommal megismételte; és mint-hogy a gúnyolódásától fölhevült Klaus Heinrich a

megzavarodott és méltatlankodással teli Florian végső erejét is igénybe vette, hogy el ne maradjon mögötte, ezek az erőltetett lovaglások mindig a harc karakterét kapták meg, versenyfutásokká lettek, amelyekre Spoelmann Imma mindig váratlan és szélsőes módon adta meg a jelt. Ezek a harcok jó részt azon a félreeső és magános töltésen fejlődtek ki, amely a vízparton húzódott végig, és az egyik különösen hosszú és elkeseredett volt. Ez a harc egy rövid beszélgetéshez fűződött, amelyet Klaus Heinrich népszerűségéről folytattak; a beszélgetést Imma váratlanul kezdte meg és váratlanul fejezte be. Hirtelen ezzel a kérdéssel fordult ugyanis Klaus Heinrichhez:

— Igaz az, herceg, amit én hallottam, hogy a nép olyan rendkívüli módon szereti önt? Hogy minden szívet megnyert?

— Mondják, — felelte Klaus Heinrich. — A dolog oka bizonyos egyéni tulajdonságokban lehet, amely tulajdonságok nem okvetlenül előnyök. Éppenséggel nem tudom egyébként, higgyem-e a dolgot, vagy hogy éppen örüljek-e neki. Kétségesnek tartom, hogy ez a népszerűség dicsőség-e rám nézve. A fivéremnek, a nagyhercegnek meg éppen az a véleménye, hogy népszerűnek lenni disznóság.

— Igen, a nagyherceg kétségtelenül igen büszke ember; nagyon respektálok érte. Ön pedig áll a dicsfényben és az összes szívek ön felé dobognak... go on! — kiáltotta hirtelen, lovaglóveszejével erősen rávágott Fatmere, Fatme megrázkódott, és kezdődött a hajsza.

Sokáig tartott. Még sohasem mentek ki a vízfolyás mellett ilyen messzire. A grófné régen visszamaradt. Amikor végre fékeztek, a minden erejét ki-

adott Florian remegett, és a két lovas is sápadt volt és lihegett. Visszafelé hallgatva lovagoltak hazáig.

Az idei születésnapja előtt való délután Klaus Heinrich Überbein Raoult látta vendégeül az Eremitageban. A doktor azért jött, hogy a szerencsekívánatait kifejezze, mert másnap a munkája igénybe veszi. A park hátsó részének a kavicsos utain sétáltak. Überbein gérokkban, fehér nyakkendővel, Klaus Heinrich zubbonyban. Klaus Heinrich Delphinennorttal való érintkezéséről beszélt, mert ez a tárgy érdekelte a legjobban, nagyon plasztikusan beszélt róla, anélkül, hogy a doktorral pozitív ujságokat közölhetett volna, mert Überbein mindenben teljesen tájékozottnak mutatkozott. Honnan szerzett tájékozódást? — Oh, különböző forrásokból. Egyébként nincs jobban tájékozódva a többi embereknél. — Hogyan, hát a városban törődnek ezekkel a dolgokkal?

— Dehogy, Klaus Heinrich, Isten mentsen, eszébe sem jut senkinek, senki sem gondol rá. Sem a lovaglásokra, sem a teázásokra, sem az automobilkirándulásra. Az ilyesmi természetesen senkinek a nyelvét nem hozza mozgásba.

— De hiszen mi olyan óvatosak vagyunk.

— *Mi*: ez kitünő, Klaus Heinrich, és az óvatosság nem kevésbbé. Különben Knobelsdorff ő excellenciája pontos jelentéseket tétet magának az ön tetteiről.

— Knobelsdorff?

— Knobelsdorff.

Klaus Heinrich hallgatott.

— És mi a véleménye Knobelsdorff bárónak a jelentésekről? — kérdezte azután.

— Hát az öreg úr eddig nem érezte magát arra

indíttatva, hogy a dolgok fejlődésébe beleavatkozzék.

— És a nyilvánosság? Az emberek?

— Hát az emberek természetesen visszafojtják a lélekzetüket.

— És ön, hát ön, kedves Überbein doktor?

— Én várom a bowlefedőt, — felelte a doktor.

— Nem, — kiáltotta Klaus Heinrich örömmel teli hangon. — Most nem lesz semmi bowlefedő, Überbein doktor, mert én boldog vagyok, boldog vagyok, akármit hoz is a jövő, — érti ezt? Ön megtanított rá, hogy a boldogság nekem nem jár és a fülemnél fogva térített magamhoz, amikor mégis megpróbálkoztam vele, hogy boldoggá legyek; és én ezért kimondhatatlanul hálás voltam önnek, mert az rettenetes, rettenetes egy dolog volt, amelyet sohasem felejték el. Ez azonban nem olyan, mint a polgárbálba való kirándulás, amelyből megalázva és megcsönörölt szívvel tér vissza az ember, ez nem eltévelyedés, nem kisiklás, nem lealacsonyodás. Hát nem látja ön, hogy az a lány, akiről szó van, nem a polgárbálba való, még csak nem is a nemes fácánok közé, sem sehová máshová a világon, csak én hozzám, hogy az a lány *hercegnő*, Überbein doktor és velem egyenlő rangú, hogy tehát bowlefedőről szó sem lehet? Ön megtanított engem rá, hogy ledérség azt mondani, hogy úgyis mindnyájan csak emberek vagyunk és hogy rám nézve egészen reménytelen volna úgy cselekedni, mintha ez igaz volna, reménytelen dolog, tiltott boldogság, amelynek szégyenletes a vége. De ez itt nem az a ledér és tiltott boldogság. Ez az első megengedett és egészen reményeséges és boldogságos boldogság, Überbein doktor, amelynek bizalommal átengedhetem magamat, akármit hoz is a jövő . . .

— Adieu, Klaus Heinrich herceg, — mondta Überbein doktor.

De nem tett úgy, mintha menni akarna, ellenkezőleg, a kezét hátrakulcsolva, vörös szakállát melére nyomva, folytatta a sétáját Klaus Heinrich balján.

— Nem, — mondta Klaus Heinrich. — Nem, nem adieu, Überbein doktor, hiszen ez az éppen! Én barátságban akarok maradni önnel, önnel, önnel, akinek olyan nehéz élet jutott ki és aki büszkén és erős gerinccel szembenézett a sorssal és aki engem is büszkévé tett azáltal, hogy barát módjára bánt velem. Én nem akarok most, amikor megeltem a boldogságot, elpuhulni, hanem hű akarok maradni önhöz és magamhoz és fenséges hivatásomhoz.

— Nem adatik meg, — mondta Überbein doktor latinul és megrázta elálló, hegyes fülű rút fejét.

— De igen, Überbein doktor, egészen bizonyos vagyok benne, hogy elképzelhető a kettő együtt. És önnek, önnek nem kellene olyan hidegen és elutasítóan járnia mellettem, mikor olyan boldog vagyok és hozzá még holnap a születésnapom van. Mondja meg nekem . . . Ön sokféle bepillantást tett az életbe és látott egynémely vihart, — nem tett volna ön ebben az irányban soha tapasztalatokat . . . Soha nem lángolt önben valami úgy, mint most én benem?

— Hm, — mondta Überbein doktor és összeszorította az ajakát, úgy, hogy vörös szakállá följebb emelkedett és az arca izmai kidudorodtak. — Talán ez is megtörténhetett egyszer úgy melleleg.

— Látja? Látja? Hát akkor beszélje el most nekem, Überbein doktor. Ma el kell nekem beszélnie.

És minthogy komoly, csendes, napsütéses, hársfavirágok illatával teli óra volt, Überbein Raoul föl-

tárta életének egy eseményét, amelyről régebbi elbeszéléseiben sohasem tett említést, amely pedig döntő fontosságú volt élete folyására nézve. Ez az esemény régebben játszódott le, abban az időben, mikor Überbein doktor kis csirkefogóit tanította és mellesleg a maga számára is dolgozott, privátórákat adván polgári csemetéknek, hogy könyveket vásárolhasson. A kezét hátul összekulcsolva, szakállát a mellére nyomva, rideg és éles hangon beszélte el Überbein a dolgot és az egyes mondatok között erősen összeszorította az ajkát.

A sors kimondhatatlanul hozzáfűzte őt akkorigban egy nőhöz, egy szép, fehérarcu asszonyhoz, aki egy nemeslelkű és tiszteletreméltó férfi felesége és három gyermek anyja volt. Ő, Überbein, a gyermekek tanítója gyanánt került a házba, később azonban gyakori vendég és a ház barátja lett és megkedvelték egymást a férfival is. Ami a fiatal tanító és a fehérarcu asszony között keletkezett, az sokáig öntudatlan maradt, még tovább néma és szótalán; a hallgatásban azonban megerősödött és erősebb lett náluk és egy esti órában, amikor a férjet az ügyei még távol tartották, egy forró, édes és veszedelmes órában föllángolt és csaknem elkábította őket. Szomjas vágyódásuk ekkor tehát harsányan követelte a boldogságot, egyesülésük mámorító boldogságát; itt-ott a világban azonban, jegyezte meg Überbein doktor, előfordul egy-egy becsületes cselekedet is. Többre tartották egymást, mondta Überbein doktor, semhogy a csalás alantas és nevelés útján bepiszkolódjanak; és a gyanutlan férj elé „odalépni“, mint mondani szokás és tönkretenni az életét azzal, hogy a szenvedély jogán a szabadságot követelik tőle, az sem volt az izlésük szerint való. Szóval, a gyermekek kedvéért és a jó és nemes férfi kedvéért,

akit nagyrabecsültek, a lemondást választották; lemondtak egymásról. Igen, ilyesmi is előfordul néha, de ehhez persze össze kellett az embernek egy kicsit szorítani a fogát. Überbein ma is ellátogat időnkint a fehérarcu asszony házába. Ott vacsorázik, ha ideje engedi, egy partie kaszinót játszik barátaival, megcsókolja a háziasszony kezét és jóéjszakát kíván!...

És miután ezt elbeszélte, mondott még valamit, kimondott mindent, még rövidebben és élesebben, mint az előbbieket és az arcízmai még gyakrabban kidudorodtak. Akkor ugyanis, mikor ő és a fehérarcu asszony a lemondást választották, akkor búcsút mondott Überbein a boldogságnak, a boldog kényelmességnek, mint ő nevezte. Minthogy a fehérarcu asszonyt nem tudta vagy nem akarta megnyerni, fogadalmat tett rá, hogy a fehérarcu asszonyhoz és a kettejük érzelmeihez méltóvá lesz, lesz valamivé és nagyot produkál a munkában, — a munkára tette föl az életét, csak a munkára, így lett az, ami lett. — Ime ez volt hát az Überbein ridegségének, gögjének és előretörtetésének a titka, vagy legalább is egyik magyarázata. Klaus Heinrich aggodva nézte, milyen szokatlanul zöld volt az arca, mikor mély meghajlással elbúcsúzott tőle és így szólt:

— Vigyen egy üdvözetet a kis Immának, Klaus Heinrich.

Másnap reggel az Eremitage személyzetének a gratulációját fogadta Klaus Heinrich a sárga szobában, később pedig Braunbart-Schellendorf és Schulenburg-Tressen urak szerencsekívánatait. A délelőtt folyamán a nagyhercegi ház tagjai hajtattak el egymásután az Eremitageba gratulálni; egy órákor pedig a közönség szokatlanul meleg üdvöz-

letei közepett Ried-Hohenried herceghez hajtattott hintáján Klaus Heinrich a családi ebédre.

A Grimmburg-család tagjai teljes számban megjelentek az albrechtstrassei palotában. Ott volt a nagyherceg is fekete polgári kabátban, az alsó ajkával szította a felső ajkát és ásványvízzel kevert tejet ivott az ételekhez. Az ebéd befejeztével csaknem rögtön visszavonult. Lambert herceg a neje nélkül jelent meg. A balett egykori barátja festette magát, az arca beesett, a lába inogós lett és siri hangon beszélt. A rokonság, amennyire lehetett, átnézett rajta.

Ebéd alatt udvari ügyekről volt szó egy ideig, azután a kis Filippina hercegnőről és később csaknem kizárólag Fülöp herceg nagyipari vállalatairól. A törékeny, kicsi úr a sörfőzőiről, gyárairól és malmairól, különösen pedig tőzezbányáiról beszélt, elmagyarázta az üzemekben tett javításokat, a befektetések és a jövedelmek összegeit hasonlítgatta egymáshoz, az arca kipirult, a rokonság pedig kíváncsi, jóakaratu vagy gúnyos arccal hallgatta.

A virágos szalonban a feketekávénál Ried-Hohenried hercegné aranyozott kávéscsészéjével a kezében odalépett fivéréhez és ezt mondta:

— Az utóbbi időben elhanyagoltál ám bennünket, Klaus Heinrich.

Ditlinde szívalaku arca a grimmburgi arcsonatokkal nem volt már olyan fehér, mint azelőtt, a kis leánya születése óta némi színt kapott, és a feje, úgy látszott, már jobban elbírja hamvasszöke hajfonatainak tömegét.

— Elhanyagoltalak benneteket? — mondta Klaus Heinrich. — Igen, bocsáss meg, Ditlinde, lehetséges. De úgy igénybe voltam véve, és azután

tudtam, hogy te is így vagy, mert hiszen most már nemcsak a virágaidat kell gondoznod.

— Igen, a virágok elveszítették az uralmukat, nem gondolok rájuk annyit többé. Más étellel és szebb virágzással van dolgom és azt hiszem, úgy megpirosodtam tőle, mint jó Fülöpöm, ha a tőzegjéről van szó (amiről egész ebéd alatt beszélt, én ezt nem helyeslem, de neki szenvedélye ez). És mert így el voltam foglalva és mert minden gondolatom le volt kötve, nem is neheztettem rád azért, hogy nem mutatkozol és a magad útján jársz, ha az utadat néha egy kissé csodálkozva néztem is . . .

— Hát ismered te az én utamat, Ditlind?

— Igen, még pedig, sajnos, nem a te réveden. Jettchen azonban mindenről beszámolt nekem — ő mindent tud — és nem tagadom, hogy előbb nagyon megrémültem. Hanem végre is . . . Delphinenortban laknak, az apjának udvari orvosa van és Fülöp még azt is mondja, hogy a maguk módján egyenranguak. Azt hiszem, régebben elítélően nyilatkoztam róluk, Klaus Heinrich, ha jól emlékszem, egy tréfát is csináltam a gazdagságukról. Hogyha azonban te ezeket az embereket méltóaknak tartod a barátságodra, akkor persze tévedtem és ezeket a nyilatkozatokat természetesen visszavonom és igyekezni fogok, hogy ezentúl más szemmel nézzem őket, azt ígérem neked . . . Te mindig szerettél kotorászni, kutatni . . . Adja Isten, hogy rút dolgokat ne tapasztalj, Klaus Heinrich.

— Ah, Ditlind, én azt hiszem, hogy ha az ember tapasztal valamit, akár jót, akár rosszat, az mindig szép dolog. Én azonban most jó dolgokat tapasztalok . . .

Félőtkor Klaus Heinrich ismét elhagyta az

Eremitaget és pedig dogcartján, amelyet maga hajtott. Meleg volt és Klaus Heinrich kétsoros őrnagyi kabátjához fehér nadrágot hordott. Jobbra-balra szalutálva, még egyszer behajtott a városba, pontosan szólva, a Régi Palotához, az Albrecht-kaput azonban elkerülte, egy mellékkapun ment be, áthajtott két udvaron és megállott azon az udvaron, amelynek a közepén a rózsató volt. Ráccsal bekerített ágyában itt állott a rózsató és az idő olyan kedvező volt az idén, hogy már virágzott.

Klaus Heinrich a lakájának adta át a gyeplőt, odament és megnézte a sötétpiros rózsákat. A rózsák gyönyörűek voltak, — bársonyos, teljes virágok, nemes formájúak, a természet valódi műremekei. Egypár már egészen kinyílott.

— Kérem, hívja Ezékielt, — mondta Klaus Heinrich egy bajuszos kapuőrnek, aki szalutálva lépett oda háromszögletű kalapjában.

Jött Ezékiel, a rózsató gondozója. Hetvenéves, könnyezőszemű, hajlott hátú aggastyán volt kertészkötevényben.

— Van ollója, Ezékiel? — kérdezte hangosan Klaus Heinrich. — Egy rózsát szeretnék.

Ezékiel kihúzott köténye tarisznyaalakú zsebéből egy kerti ollót.

— Ezt itt, — mondta Klaus Heinrich, — ez a legszebb.

Az öreg reszkető kézzel vágta el a tövises szárat.

— Megöntözöm, királyi fenség, — mondta.

Roskadozó léptekkel ment az udvar egyik sarkába a vízvezetéki csaphoz. Mikor visszatért, a rózsá levelein, mint a vizimadarak tollán, csillogó cseppek ültek.

— Köszönöm, Ezékiel, — mondta Klaus Hein-

rich és átvette a rózsát. — Mindig jó erőben, mi? Itt van!

Egy pénzdarabot adott az öregnek, felült a dogcartra és a rózsával maga mellett az ülésen, áthajtott a Palota udvarain; akik látták, azt gondolhatták, hogy a Régi Palotából, ahol bizonyosan a nagyhercegnél volt, visszatér Eremitageba.

Klaus Heinrich azonban az Eremitageból a parkon keresztül Delphinenortba hajtott. Az ég beborult, a falevelekre nehéz esőcseppek hullottak és a távolban mennydörgött.

A hölgyek teánál ültek, mikor Klaus Heinrich a pohos butler vezetésével megjelent és a kerti szalon lépcsőin lejött. Spoelmann, mint az utóbbi időben rendszeren, nem volt jelen. Pépborogatásokat vett. Perceval Imma széke mellett csigamódra összehúzódva, üdvözlés gyanánt a farkával megverdeste párszor a szőnyeget. A butorok aranyos fénye tompa volt, mert az üvegajtó mögött a kertre ráfeküdt a borulat.

Klaus Heinrich kezét szorította a ház leányával és kezét csókolt a grófnénak, akit ezzel gyöngéden föl is emelt az etikettszerű térdhajtásból, amelybe szokása szerint belesülyedt.

— Itt van már a nyár, — mondta Spoelmann Immának és átnyújtotta neki a rózsát.

Eddig soha sem hozott még virágot neki.

— Milyen figyelmesség! — mondta Imma. — Köszönöm, herceg. És milyen szép ez a rózsá!

Öszinte elragadtatással mondotta ezt, holott egyébként soha sem dicsért semmit, és a virág gyönyörű fejét keskeny és ékszer nélkül való keze közé vette.

— Ilyen szép rózsák vannak itt? Honnan hozta?

Fekete, halvány fejcskáját szomjasan hajtotta le a rózsára. A szeme tele volt rémülettel, mikor a fejét ismét fölemelte.

— Nincs illata, — mondta és az undorodás vonása jelent meg a szája körül. — Vagy igen, várjon csak . . . Rothadás-szaga van. Mit hozott nekem, herceg?

Tágra nyílt fekete szeme kérdően, rémülten lángolt halvány arcocskájában.

— Igen, — mondta Klaus Heinrich, — bocsásson meg, ilyenek a mi rózsáink. Arról a rózsatőről való, amely a Régi Palota egyik udvarán van. Soha sem hallott róla? Története van. A nép azt tartja, hogy eljön a napja, amikor a virágai a leggyönyörűbben és legtermészetesebben illatozni kezdenek megint.

Úgy látszott, Imma nem hallgat rá.

— Olyan, mintha nem volna lelke, — mondta és nézte a rózsát. — De a szépsége tökéletes, azt meg kell hagyni . . . Hát ez a természetnek különös egy játéka, herceg. Mindenesetre köszönet a figyelmességért. És ha a rózsza az ön őseinek a várából való, akkor tisztelettel is kell bánni vele.

Beletette a rózsát a terítéke mellett egy vizes pohárba. Egy hattyúprémes lakáj tányért és csészét hozott a hercegnek. És a teánál az elbűvölt rózsatőről beszélgettek. Később egy fehér papírba burkolt, súlyos csomag érkezett meg: a könyvkötő küldeménye Imma számára; a csomagban könyvek voltak, amelyeket Imma szép és tartós kontóssal ruháztatott fel. Imma felbontotta e csomagot és mindhárman megvizsgálták, jól végezte-e munkáját a könyvkötő.

A könyvek csaknem mind tudományos munkák voltak, vagy olyanok, amelyek belől Imma

jegyzetfüzetének boszorkányos lapjaira emlékeztettek, vagy olyanok, amelyek tudományos pszichológiával, lelki élmények boncolgatásával foglalkoztak. Imma eléggé meg volt elégedve a könyvkötő munkájával, Klaus Heinrich pedig, aki ilyen pompás kötéseket sohasem látott még, el volt ragadtatva tőle.

— Most besorozza őket? — kérdezte. — A többiek mellé? Sok könyve van, Imma kisasszony? És mind olyan szépek, mint ezek itt? Hadd nézzem meg, amint besorozza őket! Nem mehetek haza, az eső még tart és a fehér nadrágomat tönkretétellel fenyegeti. Hiszen nem is tudom, hogyan lakik ön itt Delphinennortban, még sohasem voltam a dolgozószobájában. Megmutatja a könyveit nekem?

— Az a grófnétól függ, — mondta Imma és egymásra rakta a könyveket. — Grófné, a herceg meg akarja nézni a könyveimet. Kérem, nyilatkozzék erre az óhajásra nézve.

Löwenjoul grófné gondolataiba merülve ült, azután mosolyogva tért magához és egy kis órát kapart elő testhezálló, barna ruhájából.

— Hét órákor várja önt mister Spoelmann, — mondta elevenen, — hogy felolvasson neki. Egy fél-órája van ő királyi fensége óhajtságának a teljesítésére.

— Hát akkor jöjjön, herceg, és szemlélje meg a dolgozószobámat! — mondta Imma. — Résztvehet a könyvek átszállításában is, ha fejedelmi fensége nem tiltja. Én viszem a felét . . .

Azonban Klaus Heinrich vitte az összes könyveket. Átfogta őket két karjával, bár a balnak kevés hasznát vette; és a könyvcsomag feljebb ért az állánál. Hátrahajolva és óvatosan, hogy el ne ejtsen

valamit, így követte Immát a kastély másik szárnyába, ahol Imma és a grófné lakása volt.

A nagy, derűs szobában, amelybe egy nehéz ajtón át beléptek, lerakta a terhét egy ébenfaasztal hatszögletes lapjaira, amely asztal egy masszív, aranyfonásu szövettel bevont szófa mellett állott. Imma dolgozószobájába eltért a kastély történelmi stílusától, modernül, egészen cifraság nélkül, sima vonalú, férfias és egyszerű luxussal rendezték be. Az ívalaku ablaknál állott a nagy íróasztal. Az egyik falat könyvek borították, a könyvtár nagyobb része azonban a szomszédos, kisebb szobában volt, amelynek a falait egészen a tetőig könyvvállványok borították.

— Ez az én Eremitageom, herceg, — mondta Imma. — Remélem, tetszik önnek.

— Oh igen, gyönyörű, — mondta Klaus Heinrich.

Egyébként nem is nézett körül, hanem állandóan Immára nézett, aki a hatszögletű asztal mellett a szófa selyempárnájához támaszkodott. Immán a szép pongyoláinak egyike volt, ezúttal egy nyárias, fehér, habos ruha, nyitott ujjal és a mellén sárga himzéssel. Karja a ruhájának fehérsége mellett olyan volt, mint a füstbarnította tajték; tág, ragyogó és komoly szemei beszédesek voltak és kékes-fekete hajának egy fonata oldalt a homlokába hullott. A kezében tartotta Klaus Heinrich rózsáját.

— Oh igen, gyönyörű, — mondta Klaus Heinrich, aki előtte állott.

Nem tudta mit mond. Kék szeme elhomályosodott, mintha fájdalomtól zavarodott volna meg.

— Annyi könyve van, — mondta azután, — mint az én Ditlinde testvéremnek virága.

— Sok virága van a hercegnének?

— Igen, újabban azonban kevesebbre tartja őket.

— Hát sorozzuk most be a könyveket, — mondta Imma és utánuk nyúlt.

— Nem, várjon még, — mondta Klaus Heinrich elfogódva. — Annyi mondani valóm van és az időnk olyan rövid. Ma ugyanis születésnapom van, azért jöttem és hoztam önnek a rózsát.

— Oh, — mondta Imma, — ez érdekes! Születésnapja van? Bizonyos vagyok benne, hogy az összes szerencsekívánatokat azzal a korrektséggel fogadta, amely önt úgy jellemzi. Fogadja az én szerencsekívánatomat is! Szép, hogy ma hozta nekem a rózsát, bár a rózsának megvan a maga aggasztó tulajdonsága . . .

Félénken hajolt le még egyszer a rózsára.

— Hány éves lett ma, herceg?

— Huszonhét, — felelte Klaus Heinrich. — Huszonhét évvel ezelőtt születtem a grimmburgi várban. És azóta mindig rideg és magányos volt az életem.

Imma hallgatott. És ekkor hirtelen azt látta Klaus Heinrich, hogy az Imma tekintete — kissé el-sötétülő szemöldökei alól — az ő baloldalára siklik, — és ámbár ő, amint megszokta, kissé ferdén állott előtte és a jobb vállát fordította feléje, mégsem gátolhatta meg, hogy Imma tekintete csendesen és kutatva rászálljon a bal kezére, amelyet egészen hátul a csípőjére támasztott.

— A születése óta van ez meg? — kérdezte Imma halkán.

Klaus Heinrich elhalványodott. De azután egy feltörő hanggal, amely úgy hangzott, mint a megváltás hangja, leroskadt előtte és két karjával átfogta Imma idegenszerű alakját. Ott feküdt előtte,

fehér nadrágjában, örnagyi vállzsínóros, kékvörös kabátjában, keskeny vállával.

— Kis testvérem . . . — mondta. — Kis testvérem . . .

Imma előretolt ajakkal felelte:

— Fegyelem, herceg. Azt tartom, hogy az embernek nem szabad elhagynia magát, hanem minden körülmények között meg kell őriznie a fegyelmezettségét.

Klaus Heinrich azonban mámorosan, elvakuló szemmel hozzáemelve az arcát, nem mondott mást, csak ezt:

— Imma . . . kicsi Imma . . .

És ekkor Imma megfogta a kezét, a Klaus Heinrich balját, az elnyomorodottat, magasztos hivatásának akadályát, amelyet gyermekkorától kezdve művészettel és éberen kellett rejtegetnie, — megfogta és megcsókolta.

A teljesedés

Az ország hitele meg volt rendülve, hitellevelei mélyen a névérték alatt állottak és ha az országgyűlés talán szívesebben is szavazott volna meg új kölcsönt, mint új adókat, a föltételek, amelyeket egy új kölcsönnél az országnak szabtak volna, olyan súlyosak voltak, hogy az új kölcsön elhelyezése nehéznek, sőt talán lehetetlennek mutatkozott. Mert minden nyomorúsághoz még az a szerencsétlenség is járult, hogy az országra éppen akkor az az általános gazdasági depresszió, az a pénzdrágaság is ránehezedett, amelyre még mindenki emlékezhetik.

Hogyan lehetne lábraállni? Hová kellene fordulni az országot gyötrő pénzhétség csillapításáért? Régen felmerült már az a gondolat, hogy a jövedel-

met nem hajtó ezüstabányákat eladják és az árukat a drága adósságok törlesztésére fordítják. Az eladás által azonban, amely a meglévő viszonyok között okvetlenül rosszul ütött volna ki, nemcsak a bányákba fektetett tőke ment volna szinte teljesen veszendőbe, hanem az állam megfosztotta volna magát azoktól a jövedelmektől is, amelyeket a bányákból előbb-utóbb mégis szerezni lehet, végül pedig márióholnapra úgysem lehet vevőt találni. Volt egy pillanat, — a lelki bénaságnak egy pillanata, — amikor az állami erdők eladásának a gondolata is felmerült. Hozzá kell azonban tenni, hogy az országban elég erős maradt a józan ész arra, hogy meggátolja az erdőknek a magánvállalkozás kezére való juttatását.

Meg kell említeni, hogy más eladási hírek is felbukkantak, olyan hírek, amelyek arra engedtek következtetést, hogy a pénzszükség azokat a régiókat sem kímélte meg, amelyeket a hűséges nép szeretett az idők minden viszontagságától megkíméltnek gondolni. A Futár, amely nem szokott a gyöngédségnek egy-egy jó hírt feláldozni, elsőnek hozta azt a jelentést, hogy a nagyhercegnek két távolabb lévő kastélya, a „Zeitvertreib“ és a „Favorita“ eladó.

Hová fejlődtek a dolgok? Milyen kezekbe kerülnek a kastélyok? Éppen a leglojálisabb emberek, akik ezt a kérdést felvetették, hajlottak rá, hogy egy újabb hírt, amelyet néhány óriási bölcseségű ember szárnyra bocsátott, vigasztalásnak érezzenek és elhiggyenek, hogy a vevő ugyanis ismét nem lesz más, mint Spoelmann Sámuel; — a hír egészen alaptalannak és koholtnak bizonyult, megmutatta azonban, milyen szerepe van a nép képzeletvilágában annak a magános, beteg, kis embernek, aki fővárosában fejedelmi módon letelepedett.

Ott lakott ez az ember udvari orvosával, villa-

mos hajtásu orgonájával és üveggyűjteményével annak a fejedelmi palotának az oszlopai, íves ablakai és faragott girlandjai mögött, amelyet egy intésével támasztott fel az enyészetből. Látni szinte sohasem lehetett; bent feküdt a pépborogatásaival. De látta a nép a lányát, ezt az idegenszerű, a maga királyi magaslatain kötekedő arccal járó teremtet, akinek a társalkodónője grófné volt, aki algebrát tanult és szabadon és haragosan átment az őrség kettős sorfala között, — őt látta a nép és időről-időre mellette látta Klaus Heinrich herceget.

Ha Überbein Raoul azt mondta, hogy ezzel a látvánnyal szemben a közönség „visszafojtja a lélekzetét“, hát ez az Überbein ismert túlzó elbeszélő módjára vallott; a lényegben azonban igaza volt, mert annyi bizonyos, hogy soha a székváros közönsége — és pedig társadalmi különbség nélkül — társadalmi vagy közeleti eseményt olyan szenvedélyes, mindent háttérbe szorító érdeklődéssel nem kísért, mint Klaus Heinrichnek Delphinenortban tett látogatásait. A herceg maga egy bizonyos pontig — egy bizonyos beszélgetésig ugyanis, amely Knobelsdorff öexcellenciája között és közötté folyt le, — vakon cselekedett, a világra való tekintet nélkül, indulatainak engedelmeskedve; tanítója azonban joggal gúnyolhatta őt ki a maga atyai módján azért a föltevésért, hogy cselekedetei elkerülhetik az emberek figyelmét; mert akár azért már most, mert a szolgálatszemet fecsegett, akár azért, mert a közönség megtette a saját megfigyeléseit, egy bizonyos volt: hogy soha sem találkozhatott Klaus Heinrich miss Spoelmannal, egyetlen egyszer sem a Dorottya-kórházban való első találkozása óta úgy, hogy a dolgot észre ne vették és meg ne beszéltek volna. Észrevették-e? Kutatták, fürkésztek, mohón kon-

statálták! Megbeszélték-e? Elárasztották beszéd-zuhataggal! A Klaus Heinrich látogatásairól beszélt az udvar, a szalonok, a lakó-szobák és háló-szobák, erről beszéltek a borbély-boltokban, a vendéglőkben, a műhelyekben és a cselédszobákban, erről beszéltek a kocsisok a bérkocsi-állomásokon és a cselédek a kapuk alatt, a dolog egyformán foglalkoztatta a férfiakat és a nőket, az iránta való hihetetlen érdeklődés kiegyenlítően, kibékítően hatott, áthidalta a társadalmi szakadékokat és megtörténhetett, hogy a villamos vasuti kalauz a kocsija perronján azzal a kérdéssel fordult előkelően öltözött utasához, hallotta-e már, hogy a herceg tegnap ismét egy óra hosszat volt Delphinenortban.

Az egészen a legérdekesebb és a jövőre nézve is döntő jelentőségű az volt, hogy mindemellett soha senki egy percre sem érezte úgy, mintha a levegőben botrány volna, mintha a sok beszéd fejedelmi körök kínos eseményein való alantas elégtételt jelentene, — kezdettől fogva, még mielőtt akármilyen hátsó gondolat fölmerülhetett volna, az ezerajku megbeszélés minden izgalom mellett is a tökéletes helyeslés és hozzájárulás szellemében folyt, annyira, hogy ha a hercegnek előbb jutott volna eszébe, hogy a közvélemény iránt érdeklődjék, haladéktalanul meggyőződhetett volna a cselekvésének föltétlen népszerűségéről. Amikor ugyanis tanítójával szemben Immát „hercegnőnek“ nevezte, akkor, amint ez hozzája illet is, teljesen a nép szellemében beszélt, — a nép szellemében, amely a szokatlan és álomszerű jelenségeket mindenütt költői módon értékeli. Igen, a nép számára ez a feketehaju, halvány, drága és különös báju, csillogóan kevert vért teremtés, aki a föld másik feléről jött ide, hogy magányos és példátlan életét itt élje, — a nép számára

ez a lány királylány volt, tündér a mesék országából, hercegisasszony a szó legkülönösebb értelmében. De minden, az ő saját viselkedése és a világnak vele szemben való viselkedése, hozzájárult ahhoz is, hogy a szó rendes értelmében szintén hercegnőnek tűnjék föl. Hiszen palotában lakott, grófi palotahölgyével, amint hercegnőkhöz illik. És pompás automobilján vagy négyes fogatán nem tökéletesen fejedelmi módra hajtott-e el jótékony intézetekhez, a vakokhoz, az árvaházhoz, a diákotthonokhoz és a népkonyhához, hogy középülésre és a maga okulására megsejmelje őket? És vajjon az árvízkárosultak és a tűzkárosultak számára nem adott-e a „magánpénztárából“ olyan adományokat, amelyek éppen annyira rúgtak, mint a nagyherceg adományai (nem mulván felül a nagyhercegeit, mint azt általános tetszéssel konstatálni lehetett)? Nem tettek-e az újságok csaknem minden nap a személyi hírek között jelentést Spoelmann úr egészségi állapotáról, hogy vajjon ágyhoz kötik-e kólikái vagy pedig ismét megkezdte a gyógypark látogatását? A Spoelmann lakájainak fehér livréi nem éppen úgy hozzátartoztak a székváros utcáinak a képéhez, mint a nagyhercegi lakájok barna uniformisai? Nem köcsiztak-e ki az idegenek a bedekerrel a kezükben Delphinorthoz, hogy belemerüljenek a Spoelmann rezidenciájának a szemlélésébe, némelyek még előbb, mint hogy a Régi Palotát látták? Nem volt-e mindkét palota, a Régi Palota és Delphinorth egyformán kiemelkedő pontja, úgyszólván középpontja a városnak? És hová tartozott az a mindenki mástól különböző és eltérő teremtes, aki Spoelmann Sámuel lányának született? Kihez csatlakozzék, kivel érintkezzék? Semmi sem volt magától értődőbb, világosabb és természetesebb, mint hogy Klaus Heinrichet

lehet vele látni. És akiknek ez a látvány nem jutott ki a valóságban, azok is gyönyörködtek benne képzeletben: látták a herceg karcsu, megszokott, de ünnepies alakját annak a csodálatos kis idegen ember leányának és örökösének oldalán, aki betegen és bosszusan hurcolta egy olyan vagyonnak a terhét, amely vagyon körülbelül még egyszer akkorára rúg, mint az ország összes államadósságai!

Igy történt, hogy egy emlékezés, egy csodálatos jóslat hódította meg a közvéleményt . . . senki sem tudja, ki gondolt rá, kinek jutott eszébe először, — nem lehet tudni, ki. Talán egy asszony, talán egy gyermek, akinek valamikor altató mese gyanánt elmondták, — Isten tudja. De a nép fantáziájában egy kísérteties alak éledt föl: egy kócos, szürkehajú, görnyedt hátú, öreg cigányasszony árnyéka, aki a botjával jegyeket rajzolt a homokba és akinek a mormolását feljegyezték és nemzedékről nemzedékre adták . . . „Egy félkezű herceg“ hozza meg az országnak a legnagyobb boldogságot, — mondta a jóslat. — Annyit fog adni félkezével az országnak, mint amennyit mások kettővel sem tudtak adni . . . Fél kezével? Igen, de hát Klaus Heinrich megszokott és mégis ünnepies alakján rendben van-e vajjon minden? Ha jól meggondolja az ember, nincs-e az ő személyén egy fogyatkozás, egy hiba, amelyet senki sem szokott észrevenni, ha őt üdvözli, először tartózkodásból, másodszor azért, mert ő szeretetreméltó művészettel megkönnyítette az észre nem vevést? A bal karja rövidebb, mint a jobb, a keze el van nyomorodva; ezt tudta mindenki, sőt mindenki tudta ennek a fogyatkozásnak valamely magyarázatát is; de a tisztelet és a lojáliság eddig meggátolta, hogy az emberek a dolgot tisztán meglássák vagy hogy akár csak maguknak is be-

vallják. Most azonban meglátta mindenki. Soha sem lehet megállapítani majd, ki figyelmeztette rá először suttogva a többieket és ki hozta összefüggésbe a dolgot a jóslattal, — egy gyermek-e, egy cselédleány-e, vagy egy aggastyán talán, aki már a túlvilág küszöbén áll. Egy bizonyos, és pedig az, hogy a gondolat a népben alakult ki, hogy a nép bizonyos gondolatokat és reményeket — nem utolsósorban a Spoelmann Imma személyéről való felfogását — a művelt rétegekre, fel egészen a mértékadó helyekig, rákényszerítette, hatalmas erővel alulról szuggerálta, hogy a nép elfogulatlan és előítéletektől mentes hite válhatott minden későbbi fejlemény széles és biztos alapjává. „Félkézzel?” — kérdezte a nép. És Klaus Heinrichre gondolt, amint Imma mellett áll a balját a csípőjére támasztva; és bár a gondolatát nem tudta végiggondolni, megremegett a félgondolattól is.

Akkor még minden a levegőben lógott és senki sem gondolta végig a dolgot, még a legközelebről érdekelt és cselekvő személyek sem. Klaus Heinrich és Spoelmann Imma helyzete oly különös volt; a gondolkozásuk — a Klaus Heinriché sem — nem tudott kézzel fogható célt találni. Az a szüksézu esemény, amely a herceg születésnapjának délutánján történt (mikor Imma a könyveit mutatta meg neki), nagyon keveset, szinte semmit sem változtatott a viszonyukon; és ha Klaus Heinrich akkor abban az áradó és forró elragadtatásban tért is vissza az Eremitageba, amelyet fiatalemberek ilyenkor érezni szoktak és ha azt is gondolta, hogy valami döntő dolog történt, hát hamar meg kellett tanulnia, hogy a fáradozása azért, amit boldogságának tart, voltaképpen még csak most kezdődik. És ez a fáradozás sem irányult egyelőre valami kézzel-

fogható eredmény felé, valami polgári ígéret, vagy más efféle felé, — az ilyesmi egyelőre kivüle volt minden elgondolható eshetőségnek; és ahhoz, hogy ilyesmire gondolni lehessen, mind a ketten nagyon is kivüle éltek a praktikus életnek. Az, amiért Klaus Heinrich a szemével és az ajkával könyörgött, nem is annyira az volt, hogy Imma azokat az érzelmeket, amelyekkel ő iránta viseltetik, viszonozza, — hanem az, hogy egyáltalában rászánja magát, hogy ezeknek az érzelmeknek a valóságában és élő voltában higgyen. Mert sohasem hitt benne.

Klaus Heinrich két hetet várt, amíg ismét el látogatott Delphinenortba, és ez alatt az idő alatt lelkileg abból táplálkozott, ami a legutóbbi látogatásakor történt. Nem érezte sürgősnek, hogy ezt az élményt új élményekkel elhomályosítsa; azonkívül ezekben a napokban több reprezentációs kötelesség is igénybe vette. Amikor — június közepe volt már — ismét megjelent teaidőben Spoelman-néknál, Imma egészen szokatlanul csúfolódó kedvében volt és a kifejezései egészen irodalmiak és nyomtatott karakterűek voltak. Ezúttal Spoelmann is jelen volt, és a jelenléte meggátolta ugyan a ház leányával való egyedülletet, amire Klaus Heinrich vágyódott, másrészt azonban váratlan módon megvigasztalta a herceget azért a bánatért, amelyet az Imma hangjának az élessége szerzett neki; Spoelmann Sámuel ugyanis jóságos, szinte lágy volt vele szemben.

A terraszon téaztak; a virágos kert illata lágyan áradt rájuk. A kastély ura egy selyempárnákkal kirakott, nádfonatu kanapén feküdt az asztal mellett, prémmel bélelt, zöldselyem takaró volt rajta, amelybe papagájok voltak beleszöve. Fölkelt

az ágyból, hogy az enyhe levegőt élvezze, az arca ezúttal nem volt fölhevülten piros.

Arca sárgáshalvány, a szeme pedig zavaros volt; az ajka meghegyesedett, egyenesen előreugró orra hosszabbnak látszott, mint rendesen; nem volt a rendes ingerlékeny hangulatban sem, inkább szomorú volt, ami nem látszott jó jelnek. A feje felől szelíd mosolygással ült Watercloose doktor.

— Na, fiatal herceg . . . — mondta.

És a hercegnek arra a kérdésére, hogy érzi magát, csak egy halk nyikorgással válaszolt. Imma csillogó pongyolájában vizet töltött a villamosan melegített forralóból a kannába és előretolt ajakkal gratulált a hercegnek a legutóbbi lövészünnepen aratott személyes sikeréhez. A napisajtóból — mondta — nagy elégtétellel szerzett tudomást a herceg sikeréről, és a szerepléséről szóló részt föl is olvasta a grófnénak. A grófné egyenesen ült az asztalnál és előkelően kanalazta a teáját, anélkül, hogy akárhogyan elhagyta volna magát. Ezen a napon Spoelmann beszélt. Szeliden, sőt szomorúan beszélt, ami nyilván fájdalmainak a következménye volt.

Elbeszélt egy eseményt, egy élményt, amely évekkal ezelőtt történt, amely fölött nyilvánvalóan nem tudott napirendre térni és amely mindig, mikor rosszul volt, újra meg újra fájdalmasan foglalkoztatta, — a rövid és egyszerű történetet kétszer egymásután elbeszélte, és másodszor még keserűbben panaszkodott miatta, mint először. A dolog úgy történt, hogy egyszer megint alapítványt akart tenni, — nem elsőrangú alapítványt, de egészen tekintélyeset — írásban tudatta az Egyesült-Államok egy nagy emberbaráti intézetével, hogy nemes céljaik javára egy milliót akar nekik juttatni

vasúti részvényekben; a déli Pacific-vasút biztos papírjaiban, mondta Spoelmann és belecsapott a tenyerébe, hogy a papirokat szemléltesse. Mit tett azonban az emberbaráti intézet? Elhárította az adományt, visszautasította, megtagadta az elfogadását — és pedig azzal a kifejezett hozzáadással, hogy inkább lemond a gyarapodásról, semhogy kétes eredetű és erőszakosan szerzett pénzt elfogadjon. Ezt tette. Spoelmannak remegett az ajka, mikor ezt elbeszélte, remegett akkor is, mikor másodszor elmondta és kicsi, egymáshoz közel fekvő, ércfényű kerek szemei vágyódva kerestek a teázó asztal mellett vigasztalást és méltatlankodást.

— Ez nem volt emberbaráti dolog attól az emberbaráti intézettől, — mondta Klaus Heinrich. — Nem, nem volt az.

És a fejét olyan határozottan rázta meg és a méltatlankodása és a részvéte olyan világosan volt látható, hogy Spoelmann kedve földerült egy kissé és kijelentette, hogy nagyon szép az idő és a virágok odalent nagyon jó illatuak. Sőt csakhamar alkalmat talált arra is, hogy a fiatal vendég iránt hálnak mutatkozzék és hogy az iránta való jóakaratát a legkifejezőbb módon dokumentálja. Klaus Heinrich ugyanis a meleg időben, amely ezen a nyáron gyors hűvösséget hozó zivatarokkal és jégesőkkel váltakozott, meghűlt; a torka megdagadt, nyelés közben szúrást érzett és minthogy fenséges hivatása és fejedelmi személyének aggódó őrzése természetes módon elpuhította egy kissé, nem tudta elhallgatni a dolgot, elpanaszolta, hogy a torka fáj.

— Akkor nedves borogatásokat kell rá raknia, — mondta Spoelmann. — Van guttapercha-papírja?

Nem. Klaus Heinrichnek nem volt guttapercha-papírja. Spoelmann ekkor ledobta magáról

a papagájos takarót, fölállott és a terrasról be-
ment a kastélyba. Semmiféle kérdésre nem vála-
szolt, nem engedte, hogy visszatartsák, fölállott és
ment. Az asztal körül ülők meglepetve kérdezték
egymástól, miért távozhatott el, Watercloose doktor
pedig attól való féltében, hogy paciensét egy roham
üzte be a kastélyba, nyomon követte. Amikor azon-
ban Spoelmann visszatért, egy darab guttapercha-
papir volt a kezében, egy darab guttapercha-papir,
amelynek valamely elfelejtett fiókban való exiszten-
ciájára emlékezett, egy meglehetősen repedezett da-
rab, amelyet átnyújtott a hercegnek, részletesen ki-
fejtván neki, hogyan kell a guttapercha-papírt al-
kalmaznia, hogy hasznára váljék. Klaus Heinrich
örömmel köszönte meg neki a dolgot; Spoelmann
erre megnyugodva nyújtózkodott ki ismét a kana-
péján. Ezúttal tovább is maradt az asztalnál, sőt a
tea után közös sétát indítványozott a parkban; a
sétánál az elhelyezkedés az volt, hogy Spoelmann
puha cipőiben Imma és Klaus Heinrich között ment
és mögöttük jött némi távolságra a grófné Water-
cloose doktorral. Mikor a herceg elbúcsúzott, Imma
még egy éles szót mondott a torkáról és a nedves bo-
rogatásokról, burkolt gúnnyal kötötte a lelkére, hogy
csak ápolja magát és vigyázzon fölkent személyére.
És ámbár Klaus Heinrich nem tudott pihenőzni,
— amit Imma egyébként nem is várt és nem is kí-
vánt, — mégis elég jókedvűen szállt föl dogcart-
jára; mert a kis darab repedezett guttapercha-
papírt uniformisa hátsó zsebében — anélkül, hogy
erről az érzésről világosan számot adott volna ma-
gának — a boldog jövő zálogának érezte.

Akárhogyan volt is azonban ez a dolog, az két-
ségtelenül bebizonyosodott, hogy Klaus Heinrich
igazi harca még csak most kezdődött. A Spoel-

mann Imma hitéért való harc volt ez, harc azért, hogy Imma bízzék benne annyira, hogy rászánja magát, hogy a fagyos és tiszta régiókból, amelyekben játszani szokott, az algebra és a csiszoltszavu gunyolódás birodalmából lemerészkedjék arra az idegen, melegebb és termékenyebb tájakra, amelyet Klaus Heinrich mutatott neki. Mert Imma nagyon nagy félelmet érzett ettől az elhatározástól.

Legközelebb egyedül volt vele Klaus Heinrich, vagy annyi volt, mintha egyedül lettek volna, mert csak Löwenjoul grófné volt jelen. Éjszakai zivatar után való hűvös, felhős reggel volt. A gáton lovagoltak végig. Perceval az első tomboló rohamának a lecsillapultával a lovak előtt ügetett. A grófné mosolyogva hajtotta oldalra kis fejét. Klaus Heinrich így szólt:

— Éjjel-nappal egy dologra gondolok; valamire, amit bizonyosan csak álmodtam. Éjszaka ébren fekszem és hallom, amint Florian nyihog odaát az istállóban, olyan nagy a csend. Olyankor biztosnak érzem, hogy nem volt álom. De ha ilyennek látom önt, Imma, mint amilyen most és amilyen legutóbb a teánál volt, akkor nem tarthatom álomnál többnek.

Imma így válaszolt:

— Ezt meg kell magyaráznia, fenséges herceg.

— Megmutatta ön nekem a könyveit most tizenkilenc napja, Imma kisasszony, — igen vagy nem?

— Tizenkilenc napja? Ki kell számítanom. Nem, várjon csak, tizennyolc és fél napja, ha minden jel nem csal . . .

— Tehát megmutatta nekem a könyveit?

— Eddig föltétlenül helyes a dolog, herceg. És

abban a reményben is ringatózom, hogy a könyvek tetszetek önnek.

— Oh Imma, nem szabad így beszélni, most!... hozzám! Az én szívem úgy tele van komolysággal és annyi mindent szeretnék elmondani, amit most tizenkilenc napja nem mondhattam el, mikor a könyveit megmutatta nekem . . . a sok könyvét. Szeretném ott folytatni, ahol akkor elhagytam és azt, ami közben van, elfelejteni . . .

— Az Isten szerelmére herceg, igyekezzék inkább *azt* elfelejteni! Mi az, amire ön itt visszatér! Mi az, amire magát és engem emlékeztet! Azt gondolnám, oka van rá, hogy ezekről a dolgokról mélyen hallgasson. Úgy elhagyni magát! Olyan hallatlan mértékben elveszítenie a fegyelmezettségét!...

— Ha tudná, Imma, milyen kimondhatatlanul jól esett nekem a fegyelmezettségemet elveszítenem.

— Köszönöm szépen! Ez sértő rám nézve, tudja-e? Én ragaszkodom hozzá, hogy velem szemben is őrizze meg ugyanazt a fegyelmezettséget, amelyet az egész világgal szemben tanusít. Én nem vagyok arra való, hogy ön nálam találjon üdülést fárasztó fejedelmi lététől.

— Milyen félreértés, Imma! Én azonban jól tudom, hogy ön szándékosan ért félre engem és csak tréfából, és ez azt mutatja, hogy nem hisz nekem és nem veszi komolyan azt, amit mondok . . .

— Nem, herceg, ezzel csakugyan többet kívánna, mint ami lehetséges. Nem ön beszélte-e el nekem, milyen volt az élete? Ön a látszat kedvéért járt iskolába, a látszat kedvéért volt az egyetemen, a látszat kedvéért volt katona és még most is a látszat kedvéért hordja az uniformist; a látszat ked-

véért ad kihallgatásokat, a látszat kedvéért csinál még Isten tudja mit; a látszat kedvéért jött a világra, és én most egyszerre elhagyom önnek, hogy komolyan vesz valamit?

Mialatt Imma ezt mondta, Klaus Heinrichnek könnyes lett a szeme, úgy fájtak neki ezek a szavak. Halkan felelte:

— Igaza van, Imma, az én életemben sok hazugság van. De meg kell gondolnia, hogy ezt az életet nem én teremtettem, nem én választottam, én csak a kötelességemet teljesítettem, amint rám kiszabták az emberek épülése végett. És nem elég, hogy ez az élet súlyos volt, tele volt tilalmakkal és nélkülözésekkel, most még azzal is megbosszulja magát, hogy ön nem hisz nekem.

— Ön büszke a hivatására és az életére, herceg, — mondta Imma, — én jól tudom, és nem is kívánhatom öntől, hogy miattam hűtlenné váljék önmagához.

— Oh, — kiáltotta Klaus Heinrich, — hadd legyen ez csak az én gondom, ez a magam iránt való hűség, ezzel ne törődjék! Nekem vannak erre nézve tapasztalataim, megtörtént, hogy én hűtlenné lettem magamhoz, meg akartam kerülni a tilalmat, és a dolog szégyenletesen végződött. Amióta azonban önt ismerem, azóta érzem először, azóta tudom, hogy annak a kára nélkül, amit magasztos hivatásomnak neveznek és szégyenkezés nélkül ereszthetem az érzelmeimet először életemben szabadjára, mint akárki más, ha Überbein doktor azt mondja is, még pedig latinul, hogy ez nem adatik meg . . .

— Hát látja, a barátja is ezt gondolja!

— De nem ön mondta-e róla, hogy boldogtalan ember, akinek rossz vége lesz? Überbein nemes karakter, én nagyra becsülöm őt és sok fölvilágosí-

tást kaptam tőle magamra és a dolgokra nézve. De az utóbbi időben gyakran gondolkoztam róla, és amikor ön azt az ítéletet mondta felőle, akkor órák hosszat foglalkoztam az ön ítéletével és igazat kellett önnek adnom. Mert megmondom azt is önnek Imma, hogyan áll az Überbein doktor dolga. Ő ellenséges viszonyban él a boldogsággal, — az van benne.

— Ez az ellenséges viszony nem tisztesség nélkül való, — mondta Imma.

— Nem, — felelte Klaus Heinrich, — de boldogtalan, amint ön maga mondta és még hozzá vétek, mert vétek valami ellen, ami felségesebb, mint az ő rideg tisztessége, most már tudom én ezt, és erre a vétekre akart engem is nevelni a maga atyai módján. De én már kinőttem az ő nevelése alól, ebben a tekintetben túl vagyok rajta. Önállóvá lettem és ezt jobban tudom nála, és ha Überbeint nem is győztem meg, — önt meg fogom győzni, Imma, ha ma nem, hát később . . .

— Igen, herceg, ezt be kell vallanom: ön ért a meggyőzéshez, a temperamentuma ellenállhatatlanul ragadja magával az embert! Tizenkilenc napja, azt mondta, ugy-e? Szerintem tizennyolc és fél, de ez végre egyre megy. Ez alatt az idő alatt ön egyszer kegyeskedett Delphinennortban megjelenni . . . négy nappal ezelőtt . . .

Klaus Heinrich ijedten nézett rá.

— De, Imma, türelemmel kell hozzám lennie és némi elnézéssel . . . Gondolja meg, ügyetlen vagyok még . . . idegen talajon vagyok! Nem tudom, hogy történt . . . Azt hiszem, időt akartam hagyni mindkettőnknek. És azután különböző kötelességeim voltak . . .

— Persze, a látszat kedvéért a lövészünnepre

kellett mennie. Mint rendesen, ezúttal is nagy sikere volt. Ott állott a kosztümjében és szeretettette magát . . .

— Halt, Imma, oh kérem, most ne galoppot!... Lehetetlen egy szót szólni . . . Szerettettem magamat, azt mondja. De hát miféle szeretet ez? Elmosódó, felszínes szeretet, távolról való szeretet, amely semmit sem jelent, — ünnepnapi és meghittség nélkül való szeretet! Nem, nem szabad rám haragudnia, hogy én elfogadom ezt a szeretetet, mert nem én nyerek vele, hanem csakis azok az emberek, akiket ez a szeretet fölemel és a kik erre vágyódnak. De én is érzek egy nagy vágyódást, Imma, és ön az, akihez vele fordulok . . .

— Mivel szolgálhatok, herceg?

— Óh, nagyon jól tudja! Bizalom, Imma, nem lehetne egy kis bizalommal hozzám?

Imma ránézett és nagy szeme még sohasem volt olyan kutató pillantásu, mint most. De akármiilyen könnyörgő volt is az a néma kérdés, amellyel Klaus Heinrich viszonzta a tekintetét, Imma elfordult és mozdulatlan arccal felelt:

— Nem, Klaus Heinrich herceg, nem lehetek.

Klaus Heinrich ajkán a fájdalomnak egy hangja tört ki és a hangja reszketett, amikor ezt kérdezte:

— És miért nem lehet?

Imma így felelt:

— Mert ön meggátol benne.

— De hogyan gátolom meg én? Kérem, mondja meg nekem, hogyan.

És Imma még mindig mozdulatlan arccal, a szemét fehér kantárszárára irányítva, felelt:

— Mindenképpen, a magatartásával, az egész viselkedésével, egész fejedelmi személyével. Em-

lékszik még rá, hogyan gátolta meg a szegény grófnét abban, hogy elhagyja magát és hogyan kényszerítette őt rá, hogy józan maradjon, habár neki éppen azért adódott a megzavarodottság jótéteménye, mert tulságosan sokat szenvedett, — és emlékszik rá, én megmondtam önnek, hogy nagyon jól tudom, milyen módon józanította őt ki? Igen, én jól tudom, mert engem is meggátol ön benne, hogy elhagyjam magamat és engem is kijózanít mindennel, mindenképpen, a szavaival, a tekintetével, azzal, ahogyan ül és ahogyan áll, és egészen lehetetlen önhöz bizalommal lenni. Volt alkalmam önt más emberekkel való érintkezésben megfigyelni, de akár Sammet doktor volt az a Dorottya-kórházban, akár Stavenüter úr a Fasanerie-kertben, a dolog mindig ugyanaz volt és én mindig hidegséget és aggodalmat éreztem tőle. Ön feszesen áll és kérdéseket intéz, de nem érdeklődésből, mert a kérdések tartalma mellékes önnek, minden mellékes önnek és semmi sincs a szívében. Gyakran láttam, — ön beszél, nyilvánít valami véleményt, de éppen úgy nyilváníthatna valami más véleményt is, mert igazában nincs semmiféle véleménye és semmiféle hite és semmi nem fontos önnek, csak szép hercegi tartása . . . Ön néha azt mondja, hogy a hivatása nem könnyű; de ha már provokált rá, meg kell mondanom önnek, herceg, hogy könnyebben viselné, ha volna valamilyen véleménye, valamilyen hite, ez az *én* véleményem és az *én* hitem. Hogyan lehetne bizalommal önhöz az ember? Nem, nem bizalom az, amit ön kelt, hanem hidegség és elfogultság és ha én igyekezném is, hogy önhöz közelebb jussak, ez az elfogultság meggátolna benne, — ezt válaszolom önnek, herceg.

Klaus Heinrich fájdalmasan feszült figyelem-

mel hallgatta ezt a kitörést, közben egypárszor ránézett Imma halvány arcocskájára, azután ő is lenézett a kantárszárára.

— Köszönöm Imma, — felelte végül, — hogy ilyen komolyan beszélt, — mert hiszen tudja ugy-e, hogy nem mindig beszél komolyan, hanem többnyire csak gunyolódva és hogy a maga módján ön éppen olyan kevésbé veszi komolyan a dolgokat, mint én a magam módján.

— Hogyan beszéljen önhöz másképpen az ember, mint gunyosan, herceg!

— Sőt néha rideg és kegyetlen is, Imma, mint például a főnöknő-testvérrel szemben, akit olyan nagy zavarba hozott.

— Oh én nagyon jól tudom, hogy nekem is megvannak a hibáim és hogy szükségem van valakire, aki segítsen benne, hogy levessem őket.

— Hadd legyek az én, Imma, legyünk mi egymásnak segítségére . . .

— Nem hiszem, hogy mi segítségére lehetünk egymásnak, herceg.

— De igen, lehetünk. Nem beszélt-e éppen most máris komolyan és gunyolódás nélkül? Ami pedig engem illet, itt meg már éppenséggel nincs igaza, ha azt mondja, hogy semmivel sem törődöm és semmi sincs a szívemen, mert önnel törődöm és mert minden, amit maga iránt érzek, Imma, a szívemen van, és mert ezt a dolgot olyan kimondhatatlanul komolyan veszem, lehetetlen, hogy végül is ne nyerjem meg a bizalmát. Ha tudná, hogy örültem annak, amit az igyekezetéről, a hozzám közelebb jutásról mondott! Igen, igyekezzék egy kicsit és ne engedje magát attól az elfogultságtól megzavartatni, amelyre velem szemben úgy hajlik! Ah, hiszen én tudom, borzasztóan tudom, meny-

nyire az én hibám, hogy ez így van! Csakhogy ne vessen ki engem is és önönmagát is, akkor, amikor ilyen érzést keltek önben, és legyen jó hozzám! Megigéri nekem, hogy igyekezni fog egy kicsit?

Spoelmann Imma azonban semmit sem ígért meg, hanem most végre ragaszkodott az elmaradt galoppjához; — és sok beszélgetés maradt még éppen ilyen eredménytelen.

Néha, ha Klaus Heinrich Delphinenortban teázott, a teát séta követte a parkban; a sétában résztvett a herceg, miss Spoelmann, a grófné és Perceval. A nemes eb komoly arckifejezéssel Imma oldalán haladt; a grófné pár lépéssel Imma és a herceg mögött.

Csakhamar ennek a sétának megkezdése után ugyanis a grófné megállt egy pillanatra és begörbített és széttárt ujjakkal babrált egy bokron; azt a távolságot, amely így azután a másik kettőtől elválasztotta, az egész séta alatt nem egyenlítette ki egészen. Így aztán Imma és Klaus Heinrich előtte haladtak és tárgyalták a maguk ügyét; mikor egy bizonyos pontot elértek, akkor megfordultak, úgy hogy most már a grófné volt két-három lépéssel előttük, ilyenkor azután Klaus Heinrich más módon is támogatta szóbeli fáradozásait; óvatosan, a nélkül, hogy odatekintett volna, magához vonta Spoelmann Imma keskeny kezét, átfogta mind a két kezével, a ballal is, amely itt nem volt akadály, mint a reprezentálásnál, — és így kérdezte nagyon melegen, hogy Imma igyekszik-e vajjon és tett-e haladásokat a hozzá való bizalomban. Az olyasmit, hogy Imma tanult, algebrával foglalkozott, hüvös tájakon játszott legutóbbi találkozásuk óta, nem szerette hallani, és szívrehatóan kérte Immát, hogy most ne törődjék a könyveivel, mert a könyvek

csak elvonják a figyelmét és eltéríthetik attól a dologtól, amelyre most az egész gondolkozását koncentrálnia kell. Klaus Heinrich ilyen alkalmaknál beszélt önönmagáról is, arról a kijózanodásról és elfogultságról, amelyet Imma szerint másokban ébreszt, igyekezett a dolgot megmagyarázni és így eltüntetni. Beszélt a hideg, szigorú és szegény életéről, amelyet eddig élt, leírta, milyen az, mikor az összes emberek azért gyűlnek össze valahová, hogy éppen csak ott legyenek és bámuljanak, holott az ő magasztos hivatása mindig az volt, hogy magát mutassa és a bámulásnak kitegye, ami sokkal nehezebb; fáradtságosan próbálta alaposan megértetni, hogy az ő, Klaus Heinrich, megváltása attól, amivel a szegény grófnét a fecsegésben meggátolta és ami Immát, az ő nagy bánatára hidegséggel tölti el, hogy ez a megváltás csak tőle eredhet és tökéletesen tőle függ. Imma ránézett Klaus Heinrichre, nagy szeme sötéten és kutatóan ragyogott és látható volt, hogy harcol magával, hogy ő is harcol. De azután megrázta a fejét vagy előretolva az ajkát, berekesztette a beszélgetést valami különös szóval vagy fordulattal, amelyen magán is csufolódott; nem tudta azt az igent, a bizonytalan és a dolgok állása szerint voltaképpen semmire sem kötelező igent az ajkán kihozni.

Nem gátolta meg Klaus Heinrichet abban, hogy hetenkint egyszer vagy kétszer eljőjjön, nem gátolta meg őt a beszédben, abban sem, hogy kéréssel és vallomásokkal ostromolja, abban sem, hogy néha-néha keze közé fogja a kezét. De mindezt csak tűrte, ő maga rendületlen maradt, az elhatározástól való félelme, attól való aggodalma, hogy hűvös és gunyos bírodalmát elhagyja, és hogy Klaus Heinrich mellé álljon, legyőzhetetlennek látszott; és egy-

szer kimerülten és elcsüggedve ki is tört ezekbe a szavakba:

— Őh, herceg, sohasem kellett volna megismerkednünk — az lett volna a legjobb! Akkor ön nyugodtan teljesítette volna tovább is magasztos hivatását, nekem is megmaradt volna a nyugalmam, egyikünk sem kínozná a másikat!

Klaus Heinrichnek nagy fáradságába került, míg ezeknek a szavaknak a visszavonására rábírta és amíg kikönyörögte tőle nagy engedmény gyanánt, hogy nem tartja egészen rossznak azt, hogy vele — Klaus Heinrichchel — megismerkedett. Közben azonban múlt az idő. A nyár végére járt, korai éjjeli fagyok még zöld leveleket hervasztottak le a fákról, a lovak patái vörös és sárga levelekben gázoltak sétalovagláskor, a ködös és fanyar illatu ősz jött, — és senki sem látta, mi lehetne a vége a dolognak, hogyan szólhatna bele egy döntő fordulat a különös módon lebegő ügybe.

Annak az érdemét, hogy a dolgokat a valóság alapjára helyezte, hogy az események új fordulatot vettek a boldog befejeződés felé, mindenkorra annak a nagyállású férfinak kell odaitélni, aki ezideig megmaradt bölcs tartózkodásában, a kellő pillanatban azonban óvatos, de erős kézzel nyúlt bele az eseményekbe. Ez a férfiú Knobelsdorff öexcellenciája, a belügyek, a külügyek és a nagyhercegi ház minisztere volt.

Überbein doktornak igaza volt, mikor azt állította, hogy a miniszterelnök Klaus Heinrich személyes, csupán érzelmeiktől irányított lépéseiről jelentéseket tétet magának. Több történt: az öreg úr intelligens és jószemű alárendeltjei révén pontosan tájékozódott a közvéleményről is, arról a szerepről, amelyet Spoelmann Sámuel és lánya a nép fantá-

ziájában játszik, arról a királyi rangról, amelyet a nép gondolkozása szerint elfoglalnak, arról az óriási és babonás figyelemről, amellyel a lakosság az Eremitage és a Delphinenort között való érintkezést kíséri, ennek az érintkezésnek a népszerűségéről, egyszóval arról, hogyan kell ennek az érintkezésnek nemcsak a fővárosban, hanem az egész országban való népszerűségét értékelnie mindenkinek, aki látni akar. Egy jellemző incidens elég volt arra, hogy Knobelsdorff bárót biztossá tegye a maga dolgában.

Október elején ugyanis — az országgyűlés már megnyílt és a költségvetési bizottságban javában folytak a kellemetlenkedések — megbetegedett Spoelmann Imma, még pedig az első hír szerint súlyosan. Kiderült, hogy a vigyázatlan fiatal hölgy — Isten tudja, milyen szeszélyében vagy hangulatában — egy sétalovaglason, amelyet társalkodónője kíséretében tett, fehér Fatmején csaknem félórás, erőszakolt vágatást produkált a heves északeleti széllel szemben, és hogy a vágatással olyan tüdőtágulást szerzett, amely szinte megfojtással fenyegette. A hír pár óra alatt elterjedt. Kezdetben úgy szólt, hogy a fiatal leány állapota életveszélyes; szerencsére hamar kiderült, hogy ez mértéktelen túlzás. De ha a Grimm-burg-ház valamely tagját, ha magát a nagyherceget érte volna komoly baj, a megdöbbenés, az általános részvét akkor sem lehetett volna nagyobb. Senki nem beszélt másról. A szegényebb városrészekben, a Dorottya-kórház közelében például estefelé kiálltak az asszonyok a kapukba, a tenyerüket a mellükre szorították és lihegték, hogy egymással megérttessék, milyen az, mikor valakinek elakadozik a lélekzete. Az estilapok beható és orvosi szakértelemmel írott jelentéseket közöltek miss Spoelmann állapotáról, amely jelenté-

seket a közönség körében kézről-kézre adták, a családi asztaloknál és a törzsasztaloknál fölolvasták, a villamos vasutakon megbeszélték. Látni lehetett, amint a Futár munkatársa bérkocsin kirobog Delphinenort felé, ahol is azután a mozaikpadlós előcsarnokban a butlerrel tárgyalt, még pedig angolul, ami nem ment könnyen. A sajtót egyébként nem lehetett fölmenteni az alól a vád alól, hogy a dolgot fölfujta és hogy fölösleges aggodalmakat ébreszt. Komoly veszedelemről ugyanis egyáltalában nem lehetett szó. Hatnapi ágybanfekvés a Spoelmannék udvari orvosának a kezelésével elegendő volt arra, hogy a betegséget megszüntesse és a fiatal hölgy tüdejét teljesen rendbe hozza. Ez a hat nap azonban elegendő volt arra is, hogy azt a jelentőséget, amelyet Spoelmannék, különösen pedig Imma személye a nyilvánosság előtt nyert, világosan demonstrálja. Reggelenként összegyűltek a lapok küldöttei, az általános érdeklődés képviselői Delphinenort mozaikos előcsarnokában, hogy átvegyék a butler rövid híradását, amelyet azután lapjaikban olyan széles földolgozásban közöltek, amint a közönség óhajtotta. A lapok beszámoltak azokról az illatos virág-üdvözlésekről és jókívánságokról is, amelyek Delphinenorthba érkeztek és amelyeket azok a jótékony intézetek küldtek, amelyeket Spoelmann Imma meglátogatott és gazdag alapítványokkal támogatott. Az olvasók értesültek — és ekkor leeresztették egy percre az ujságot és összenéztek — arról a pompás virágküldeményről is, amelyet Klaus Heinrich névjegye kíséretében Delphinenorthba juttatott — (holott az igazság az volt, hogy a herceg nem egyszer küldött virágot Delphinenorthba, hanem mindennap, amióta Imma feküdt, amit azonban a beavatottak elhallgattak, nehogy túlságosan

nagy megrendülést idézzon elő). A lapok beszámoltak arról is, mikor hagyta el a közkedvelt ifju beteg először az ágyat és végül jelentették, hogy Imma legközelebb kikocsizik. Ez a kikocsizás azután, amely nyolc nappal a kisasszony megbetegedése után történt, alkalmat adott a nép érzelmeinek egy olyan megnyilatkozására, amely szigorúan önérzetes emberek ítélete szerint már túl is lépte a kellő határokat. A Spoelmannék óriási automobilja körül ugyanis, amely Delphinenort főkapuja előtt várt, nagyobb embertömeg verődött össze és amikor Spoelmann Imma Löwenjoul grófné kíséretében kilépett a szabadba, csakugyan kalaplengetéssel és kendőlobogtatással kísért éljenzés tört ki, amely ismétlődött és zúgott mindaddig, míg az automobil hangos kürtszóval utat nem tört a tömegen át és a tüntetőket átható benzinszagban ott nem hagyta. Koncedálni kell, hogy az éljenzők csoportja azokból a nem nagyon előkelő elemekből állott, amelyek ilyen alkalmakkor össze szoktak verődni: suhancokból, piacra menő asszonyokból, néhány iskolásgyerekből, báméskodókból, naplopókból és különböző dologtalan emberekből. De mi hát a nép és kikből álljon, hogy mértékadó legyen? Nem lehet hallgatással mellőzni még egy állítást, amelyet később a gunyolódók terjesztettek és amely szerint az automobil körül álló néptömegben ott volt egy Knobelsdorff báró szolgálatában álló ügynök, a titkos rendőrségnek egy tagja is, aki az éljenzést megindította és buzgón föntartotta. Ezt tudomásul lehet venni; hadd legyen meg a nevezetes események kicsinylőinek a maguk elégtétele. A legrosszabb esetben is, vagyis, ha ezeknek az embereknek az állítása helyes, akkor is csak olyan érzéseknek a mesterséges kiváltásáról volt szó, amelyeknek meg

kellott lenniök, ha egyszer ki voltak válthatók. Annyi bizonyos, hogy ez a jelenet, amelyet a napisajtó kimerítően tárgyalt, nem volt hatás nélkül senkire és azok előtt, akiknek a dolgok összefüggése iránt van némi érzékük, egy percre sem volt kétséges, hogy egy további hír, amely pár nap múlva foglalkoztatta a kedélyeket, szoros viszonyban állott mindezekkel a jelenségekkel.

A hír úgy szólt, hogy Klaus Heinrich herceg ő királyi fensége Knobelsdorff miniszterelnök öcellenciáját Eremitage kastélyban kihallgatáson fogadta és a kihallgatás délután három órától megszakítás nélkül este hét óráig tartott. Teljes négy óra hosszat! Miről volt szó ezen az audiencián? Bizonyosan nem a legközelebbi udvari bálról? Nos hát, egyebek között az udvari bálról is volt szó.

Knobelsdorff báró egy bizalmas beszélgetésre vonatkozó kérését azon az udvari vadászaton terjesztette Klaus Heinrich elé, amelyet október tizedikén Jägerpreis kastélynál a nyugati erdőkben tartottak. A beszélgetés idejéül — Braunbart-Schellendorf úr közbenjöttével — október tizenkettedikének harmadik délutáni óráját tüzték ki. Klaus Heinrich egyébként ajánlkozott, hogy az öregurat ő keresi föl hivatalos lakásán, Knobelsdorff báró azonban jobbnak találta, hogy ő jöjjön Eremitageba; jött is pontosan és Klaus Heinrich azzal a szivességgel és melegséggel fogadta, amelyre magát atyja és fivére ősz tanácsadója iránt kötelezettnek érezte. A beszélgetés színhelye az a józan kis szalon volt, amelyben a három szép mahagoni empire-karosszék állott.

Klaus Heinrich vonzódott Knobelsdorff báróhoz, de közelebbi viszony soha sem volt közöttük. A miniszter figyelte és vezette ugyan a herceg élete menetét, de csak közvetve, ritkán személyes érint-

kezéssel. Amíg Klaus Heinrich azon gondolkozott, mi lehet ennek a látogatásnak a célja, Knobelsdorff báró, aki kényelmes, de tiszteletteljes pózban átvette a beszélgetés vezetését, mindenekelőtt a tegnapielőtti udvari vadásatról csevegett és mellesleg megemlítette kitűnő kollégáját, Krippenreuther dr. pénzügyminisztert, aki szintén részt vett a vadászatban és akinek a megviselt külsejéről részvétellel emlékezett meg. Krippenreuther dr.-nak igazán egyetlen lövése sem talált Jägerpreisnál.

— Bizony, gondok nem teszik a kezét biztossá, — mondta Knobelsdorff báró.

Így a szájába adott a hercegnek egy kérdést, amelyre ezeknek a gondoknak a rövid válaszával felelt. Beszámolt a főelőirányzatban mutatkozó „nem jelentéktelen“ deficitről, azokról a kellemetlenkedésekről, amelyekben a költségvetési bizottság részéről a miniszternek része van, az új jövedelmi adóról, a városok képviselőinek elkeseredett ellentállásáról, az özönvízelőtti húsadóról és a hivatalnokok jajveszékeléséről; és Klaus Heinrich, akit eleinte meghökkentett ez a nagy tárgyilagosság, komoly és buzgó fejbólintásokkal hallgatta.

Az öreg úr és a fiatal úr egymás mellett ültek egy keskeny, kissé kemény szófán. Az alacsony, szerény fehér kandalló, amelyben pattogott a tűz, a ridegen butorozott szobában enyhe meleget terjesztett és Klaus Heinrich, aki egyelőre nem tudta teljesen követni a politikai fejtegetéseket, aki azonban boldog és büszke volt, hogy a tapasztalt államférfi ilyen komolyan beszélget vele, egyre hálásabb és bizalmasabb hangulatba merült bele. Knobelsdorff báró kellemesen beszélt a legkellemetlenebb dolgokról, a hangja jóleső volt, a beszéde világos, ügyes és behizelgő, — és Klaus Heinrich hirtelen azon

vette észre magát, hogy a beszélgetés elhagyta a gazdasági területet és Krippenreuther doktor gondjairól áttért az ő állapotára, a Klaus Heinrichére. Vajjon csalódnék Knobelsdorff báró? A szeme néha már cserben kezdi hagyni. Neki azonban úgy tetszik, mintha ő királyi fenségének a külseje is lett volna már jobb, frissebb, vidámabb. Valami fáradtság, a bánatnak egy árnyéka félreismerhetetlenül megvan... Knobelsdorff báró fél tőle, hogy tolakodónak tűnik föl; de azt kell remélnie, hogy ezeket a jeleket sem a testnek, sem a léleknek semmiféle komoly baja nem okozza.

Klaus Heinrich kitekintett a ködbe. A pillantása még zárkózott volt; de ámbár, mint mindig, most is feszesen, egy percre sem hanyagul, fegyelmezetten ült a kemény szófán — a lábát keresztbe rakva, jobb kezével a balon, felső testével Knobelsdorff báró felé fordulva — a belső fegyelmezettsége ebben az órában mégis engedett és különös, gyöngéd és eredménytelen küzdelmeitől kimerülve, kevés hujja volt, hogy a szeme könnyel nem telt meg. Olyan egyedül volt és olyan tanácstalanul. Überbein doktor újabban távol tartotta magát az Eremitagetól... Klaus Heinrich még így szólt:

— Ah, tudja excellenciád, ez nagyon is messze vinne bennünket.

Knobelsdorff báró pedig így felelt:

— Nagyon is messze? Nem, ne tartson tőle királyi fenséged, hogy nagyon is kimerítően kell beszélnie. Bevallom, hogy királyi fenséged élményei felől tájékozottabb vagyok, mint ahogyan mutattam. Eltekintve azoktól a finomságoktól és részletektől, amelyeket a hír természetesen nem adhat tovább, királyi fenséged alig közölhet velem valami újat. De hogyha királyi fenségednek jól esnék,

hogy egy régi hive előtt, aki fenségedet karján hordta, a szívét kiöntse . . . talán úgy volna, hogy nem lennék egészen képtelen fenségednek tanács-
csal és tettel segítségére lenni.

Ekkor azután minden fölszabadult Klaus Heinrich lelkében, minden beleömlött egy áradó vallo-
másba, Klaus Heinrich elbeszélte az egészet Kno-
belsdorff bárónak. Úgy beszélte el, mint ahogy az
ember akkor beszél el valamit, ha a szíve nagyon
tele van és minden egyszerre tolul az ajkára: nem
nagyon tervszerűen, nem a kellő sorrendben, jelen-
téktelen részleteknél kelleténél tovább időzve, de na-
gyon élénken és azzal a plaszticitással, amely a he-
ves indulatok eredménye. A közepén kezdte a dol-
got, váratlanul átugrott a kezdetére, rohant a vég
felé (amely vég még egyáltalában hiányzott), botor-
kált és egyszer-kétszer kátyuba jutott. Knobelsdorff
bárónak azonban előzetes tájékozottsága megköny-
nyította az áttekintést, lehetővé tette, hogy hasznos
közbeszólásokkal újból elindítsa a zátonyra ke-
rült hajót, — és végül Klaus Heinrich élményei-
nek a képe az összes személyekkel és az összes ese-
ményekkel benne, Spoelmann Sámuel, a megzava-
rodott Löwenjoul grófné, sőt Perceval a nemes
skót kutya, különösen pedig Spoelmann Imma
alakjával a maga teljes bájos mivoltában, készen és
hiánytalanul megvolt, hogy alapja legyen a tanács-
kozásnak. Még a guttapercha-papírról is említés
történt, mert Knobelsdorff báró, úgy látszott, erre
is súlyt vet; és ki nem hagyódott semmi, ami a fő-
örség előtt való emlékezetes jelenet és a lovon és
gyalog folytatott, kinzó szívbeli küzdelmek között
történt. Klaus Heinrich erősen kimelegedett, mire
elkészült és acélkék szeme könnyes volt. Elhagyta
a szófát, amivel Knobelsdorff bárót szintén föl-

állásra kényszerítette, és a hőség miatt mindenképpen ki akarta nyitni a kis verandára nyíló ajtót, amit azonban Knobelsdorff báró a meghülés veszedelmére való utalással meggátolt. Knobelsdorff báró azt a legalázatosabb kérést intézte a herceghhez, foglaljon ismét helyet, mert ő királyi fensége nem zárkozhatik el a helyzet nyugodt tárgyalásától. Erre mind a ketten leültek ismét a szófának éppen-séggel nem dagadó párnáira.

Knobelsdorff báró gondolkozott egy percig és az arca olyan komoly volt, amilyen gödrös álla és szeme mosolygó ráncai mellett csak lehetett. Azután mindenekelőtt megindult szívvel mondott köszönetet a hercegnek azért a nagy tisztességért, amelyben iránta való bizalmával részesítette. És közvetlen kapcsolatban ehhez, minden szót külön hangsúlyozva a következő nyilatkozatot tette: Akármilyen állásfoglalást várt tőle, Knobelsdorff bárótól, a herceg, ő, Knobelsdorff, semmiesetre sem az az ember, aki ellene van a herceg kívánságainak és reményeinek, ellenkezőleg, ő teljes erejével hajlandó ő királyi fensége előtt az óhajtott célhoz vezető utat egyengetni.

Hosszu hallgatás. Klaus Heinrich elálmélkodva nézett Knobelsdorff báró mosolygó ráncoktól környezett szemébe. Hát vannak neki kívánságai és reményei? Hát van valamely cél? Nem értette, amit hallott.

— Excellenciád — mondta — igazán szeretetreméltó . . .

Knobelsdorff báró ekkor nagy kijelentéséhez hozzáfűzött valamit valami föltételről; és így szólt: Egy föltétellel szabad természetesen neki, mint az állam első hivatalnokának, szerény befolyását ő királyi fensége óhajtsai szerint érvényesítenie . . .

Egy föltétellel?

— Azzal a föltétellel, hogy királyi fenséged nem gondol önző és kicsinyes módon csupán a saját boldogságára, hanem, amint magasztos hivatása megköveteli, személyes sorsát a nagy egész, a közösség szempontjából mérlegeli.

Klaus Heinrich hallgatott, a pillantása gondolkozástól volt súlyos.

— Engedje meg királyi fenséged, — folytatta rövid szünet után Knobelsdorff báró, — hogy ezt a kényes és egyelőre át sem tekinthető ügyet egyelőre elhagyjuk és ismét általános témák felé forduljunk! Ez a bizalomnak és a kölcsönös megértésnek az órája . . . legyen szabad nekem ezt az órát kihasználnom. Királyi fenségedet magasztos hivatása a durva valóság zürzavarától távol tartja, szép szokások és intézmények elválasztják tőle. Nem fogom elfelejteni, hogy ez a zürzavar nem fenséged dolga, vagy csak közvetve az. Mégis úgy érzem, hogy eljött az a perc, amikor fenségedhez ennek a durva életnek legalább bizonyos területét közvetlen szemlélésre és megítélésre közelebb kell hoznom. Előre is kérem királyi fenséged kegyes bocsánatát, ha információim által lelkileg bántóan érinteném.

— Kérem excellenciádat, beszéljen, — mondta Klaus Heinrich nem minden megdöbbenés nélkül.

Önkénytelenül úgy helyezkedett el, mint ahogyan az ember a fogorvos székében elhelyezkedik és fájdalmas beavatkozások ellen összeszedi az erejét . . .

— Teljes figyelemre van szükség, — mondta Knobelsdorff báró csaknem szigoruan.

És ez után a bevezetés után, kiindulva a költségvetési bizottság kellemetlenkedéseiből, következett az az előadás, az a világos, alapos, szépítgetés

nélkül való, számokkal és szakkifejezések közbeszurt magyarázatával bőven fölszerelt kitanítás és leckeóra az ország és az állam gazdasági helyzetéről, amely a herceg szeme előtt kérlelhetetlen világossággal föltárta az ország egész nyomorúságát. Ezek a dolgok Klaus Heinrichnek természetesen nem voltak egészen újak és idegenek; ellenkezőleg, amióta reprezentált, azóta alkalmat és anyagot adtak azokra a formális kérdésekre, amelyeket polgármesterekhez, gazdákhöz, magasrangu hivatalnokokhoz szokott intézni és amelyekre olyan feleleteket kapott, amelyek önönmagukért és nem a dolgok kedvéért adódtak. De sohasem tárult eléje a dolog ebben a tömör és meztelen objektivitásban, hogy az elméjét teljes komolysággal igénybe vegye. Knobelsdorff báró éppen nem elégedett meg Klaus Heinrich megszokott és buzgó, bátorító fejbólintásaival; szigoruan vette a dolgot, eleresztette a füle mellett Klaus Heinrich egy-egy szavát, egész magyarázatokat megismételtetett vele, a herceget irgalmatlanul fogva tartotta az objektivitás birodalmában; olyan volt, mintha ráncos és szárazbőrű mutatóújj tapadna rá valamely pontra és nem mozdulna el onnan addig, amíg csak az ember be nem bizonyította, hogy tökéletesen érti a dolgot.

Az alkonyat leszállott már, régen elmúlt öt óra, mikor Knobelsdorff báró nemzetgazdasági előadását befejezte. Ilyentájban szokott Klaus Heinrich teázni, de neki csak futólag jutott eszébe a dolog és kívülről senki sem merte megzavarni a beszélgetést, amelynek a fontosságát a hosszúságáról is meg lehetett mérni. Klaus Heinrich figyelt, figyelt. Még maga is alig tudta, mennyire megrázták ezek a dolgok. Mert hogy merik voltaképpen mindezt mondani neki? Egyetlen egyszer sem nevezték ki-

rályi fenségnek ez alatt a kitanítás alatt, szinte erőszakot tettek rajta és tisztaságát és finomságát durván megbántották.

És mégis jó volt, lelket melegítő volt mindezt hallani és magáért az ügyért elmélyedni benne . . . Elfelejtett világosságot gyujtatni, annyira igénybe volt véve a figyelme.

— Ezek a körülmények voltak azok, — fejezte be Knobelsdorff báró az előadását, — amelyekre gondoltam, amikor arra hívtam föl királyi fenségedet, hogy személyes óhajításait és törekvéseit mindig az általános érdekek világításában szemlélje. Királyi fenséged ezt az órát és azt a tartalmat, amelyet ennek az órának szabad volt adnom, hasznára fogja fordítani, nem kételkedem benne. És ezzel a megnyugtató tudattal engedje meg királyi fenséged, hogy személyes ügyére visszatérjek.

Knobelsdorff báró várt, míg Klaus Heinrich a kezével megadta a hozzájárulásának a jelét és azután így folytatta:

— Ha azt akarjuk, hogy a dolognak valamely jövője legyen, akkor kíváncsok, hogy új fejlődési fokra segítsük. Most stagnál, formátlan és reménytelen, mint a köd odakint. Így nem maradhat tovább. Formát kell neki adni, meg kell sűríteni, a világ szemében is határozottabban kell körvonalazni.

— Nagyon helyes! Nagyon helyes! Formát adni neki . . . megsűríteni . . . Ez az! Ez föltétlenül szükséges! — erősítette meg Klaus Heinrich magánkívül.

Ismét elhagyta a szófát és föl-alá kezdett járni a szobában.

— De hogyan? Mondja, excellenciád, az Isten szerelmére, hogyan?

— A legközelebbi külső haladásnak annak kell

lennie, — mondta Knobelsdorff báró és ülve maradt; olyan rendkívüli óra volt ez, — hogy Spoelmannék megjelennek az udvarnál.

Klaus Heinrich megállott.

— Soha, — mondta, — amint én Spoelmannt ismerem, sohasem lesz rábírható, hogy az udvarhoz jöjjön.

— Ami nem zárja ki, — mondta Knobelsdorff báró, — hogy a leánya megszerzi nekünk ezt az örömet. Nem vagyunk távol az udvari báltól, királyi fenséged kezében van, hogy Spoelmann Imma kisasszonyt a részvételre rábírja. A társalkodónője grófné... mint mondják, vannak bizonyos különöségei, de grófné, és ez megkönnyíti a dolgot. Ha én biztosítom róla királyi fenségedet, hogy az udvar előékenysége teljes lesz, akkor Bühl zu Bühl főszertartásmester úrral teljes egyetértésben vagyok...

A beszélgetés háromnegyedóra hosszat helykérdeések és szertartási részletek körül forgott, amelyek a bevezetésre és a bemutatásra vonatkoztak. Elengethetetlen a névjegyleadás Katharina hercegnő főudvarmesternőjénél, egy özvegy Trümmerhauff grófnénál, aki a Régi Palota ünnepeinél a hölgyvilág ügyeit intézi. Ami azonban a bemutatás aktusát illeti, Knobelsdorff báró erre nézve olyan engedményeket tudott elérni, amelyek feltűnő sőt kihívó jellegűek voltak. Amerikai ügyvivő nincs a székvárosban, — ez azonban nem ok arra, jelentette ki Knobelsdorff báró, hogy a hölgyeket akármelyik kamarás mutassa be: — nem, maga a főszertartásmester kéri azt a szerencsét, hogy a nagyhercegnek bemutatthassa őket. Mikor? A megszabott sorrend melyik pontján? — Nos, a körülmények rendkívüliek és természetesen egyebet is megkövetelnek. Mindenekelőtt tehát: első helyen, az összes újonnan

meghívtak *előtt*, — Klaus Heinrich szíveskedjék erre a rendkívüli intézkedésre nézve a kisasszonyt megnyugtadni. Beszélnek majd róla, nagy föltűnés lesz az udvarnál és a városban. De mindegy és annál jobb. A föltűnés szinte kívánatos, a föltűnés hasznos, a föltűnés szükséges . . .

Knobelsdorff báró indult. Mire búcsúzott, olyan sötét lett, hogy a herceggel alig látták egymást. Klaus Heinrich, aki csak most vette ezt észre, kissé zavartan mentegetőzött, Knobelsdorff báró azonban úgy vélte, teljesen mindegy, milyen világitás mellett folyik le egy ilyen beszélgetés. Klaus Heinrich kezét nyújtott neki és ő mindkét kezével átfogta Klaus Heinrich kezét.

— Soha, — mondotta melegen és ezek voltak az utolsó szavai, mielőtt visszavonult, — soha nem volt fejedelem boldogsága elválaszthatatlanabb az országaétól. Akármit határoz és akármit tesz királyi fenséged, gondoljon arra, hogy királyi fenséged boldogsága a sors rendelése által a közjólét föltételévé lett, de hogy királyi fenségednek a maga részéről az ország jólétében kell fölismernie boldogságának föltételeit és igazolását.

Ezer felől rárohanó gondolatainak egyelőre rendbeszedésére is képtelenül, heves fölindulásban maradt vissza Klaus Heinrich szerény butorzásu empire-szobáiban. Nyugtalan éjszakát töltött el és másnap reggel a ködös, nedves idő ellenére messzi sétalovaglást tett. Knobelsdorff báró világosan és bőven beszélt; ennek a soknemű nyersanyagnak az összeolvasztására, alakítására és szellemi földolgozására azonban csak rövid, aforizmaszerű magyarázatokat adott, és amíg Klaus Heinrich éjszaka ébren feküdt és amikor később Floriánon kilovagolt, súlyos agymunkát kellett végeznie.

Mikor visszatért az Eremitageba, különös dolgot cselekedett. Ceruzával egy kis darab papírra valami rendeletet írt föl, egy bizonyos üzleti rendelést és a lakáját beküldte a papírral a városba, az egyetemi könyvkereskedésbe. A lakáj egy halom könyvet cipelt vissza, amelyeket Klaus Heinrich dolgozószobájába vitetett és amelyeknek az olvasásába rögtön belefogott.

Józan és iskolás külsejű könyvek voltak ezek, izléstelen díszű bőrháttal, durva papíron, és a tartalmuk elől pedánsan föl volt sorolva fejezetek, főszakaszok, alszakaszok és paragrafusok szerint. A pénzügytan tankönyvei és kézikönyvei voltak ezek a könyvek, a nemzetgazdaság alapvonalai, a politikai ökonómia rendszeres ismertetései. És ezekkel a könyvekkel zárkózott be a herceg dolgozószobájába és parancsba adta, hogy senki se zavarja.

Az ősz nagy locspocsot hozott és Klaus Heinrich nem érzett rá nagy vágyat, hogy az Eremitaget elhagyja. Szombaton a Régi Palotába hajtattott, hogy általános kihallgatást adjon, egyébként egész héten ura volt az idejének és ki is használta az idejét. Ott ült zubbonyában kicsi, alacsony, kissé kopott íróasztalánál és homlokát a kezébe támasztva olvasta pénzügyi könyveit. Elolvasta, mik az állami kiadások és mik az állami bevételek és hogy honnan erednek; átrágt a egész adóügyet, összes fejezeteivel együtt; beleásta magát a pénzügyi előirányzat, a költségvetés, a mérleg, a fölösleg és különösen a deficit magyarázatába, és leghosszasabban és legalaposabban az államadósságnál és különböző fajainál időzött, a kölcsönnél, a tőke, a kamat és a törlesztés egymáshoz való viszonyánál, — és néha fölemelte a könyvről a fejét és mosolyogva álmo-

dozott arról, amit olvasott, mintha a legtarkább poézis volna a könyveiben.

Egyébként úgy találta, hogy ha az ember nekifekszik, nem nagyon nehéz az egész dolgot megérteni. Reprezentálni, úgy találta, nehezebb. És sokkal kényesebbek és nehezebbek Spoelmann Immával lovon és gyalog vívott gyöngéd küzdelmei. A tanulás azonban fölmelegítette és örömmel töltötte el, és érezte, hogy kipirosodik a tanulástól, mint Ried-Hohenried herceg, a sógora, ha a tűzegbányáiról van szó.

Miután ekként Knobelsdorff bárótól kapott adataihoz általános és elméleti alapot szerzett és miután belső vonatkozások megállapításával és lehetőségek mérlegelésével egyébként is jelentékeny agymunkát végzett, ismét beköszöntött Delphinenortba a tea idején. A hölgyek egyedül voltak.

A Spoelmann állapotáról szóló első kérdések és feleletek elhangzása után Imma elmúlt betegségéről volt szó; Klaus Heinrich élénk szemrehányásokat tett Immának a könnyelmű heveskedése miatt, amire Imma előretolt ajakkal azt felelte, hogy tudomása szerint ő a maga ura és az egészségével a tetszése szerint bánik. A beszélgetés azután az őszre, a sétatlovaglásokat meggátoló nedves időjárásra, azután a közeli télre tért át és Klaus Heinrich futólag megemlítette az udvari bált, aminek a kapcsán eszébe jutott az a kérdés, hogy vajjon a hölgyeknek, — ha Spoelmann urat egészségi állapota meg is gátolná — nem volna-e kedvük ezúttal az udvari bálban részt venni. Amikor azonban Imma azt válaszolta, hogy nem, minden bántó szándék távol van tőle, de ehhez igazán a legcsekélyebb kedve sincs, akkor Klaus Heinrich nem ostromolta tovább, hanem nyugodtan elejtette a kérdést.

És hogy az utóbbi napokban mit művelt? — Oh, el volt foglalva; mondhatja, bőségesen volt munkája. — Munkája? Klaus Heinrich bizonyosan az udvari vadászatot gondolja. — Az udvari vadászat . . . Nem, ezúttal komoly tanulmányokkal foglalkozott és még éppenséggel nem fejezte be őket; ellenkezőleg, még nyakig benne van az anyagban . . . És Klaus Heinrich józan és iskolás külsejű könyveiről és pénzügytani tapasztalatairól kezdett beszélni és erről a tudományról olyan örömmel és tisztelettel beszélt, hogy Spoelmann Imma nagy szemmel nézett rá. És amikor Imma, — ezúttal szinte félénken — azt kérdezte tőle, mi indította rá, hogy ezzel a dologgal foglalkozzék, akkor azt felelte, hogy az életnek égető fontosságu napi kérdései irányították a dolog felé az érdeklődését, olyan viszonyok és körülmények, amelyek igen kevésbé alkalmasak rá, hogy vidám beszélgetés tárgyai legyenek egy teasztal mellett. Ez a mondat nyilvánvalóan bosszantotta Spoelmann Immát. Egy gögös fejmozdulattal és élesen kérdezte, milyen megfigyelésekre építi Klaus Heinrich voltaképpen azt a tapasztalatát, hogy őt csak vidám beszélgetések érdeklik? És inkább parancsoló, mint kérő hangon mondta Klaus Heinrichnek, hogy kegyeskedjék nyilatkozni ezekről az égető fontosságu napi kérdésekről.

Ekkor azután megmutatta Klaus Heinrich, mit tanult Knobelsdorff bárónál; beszélt az országról és beszélt a helyzetről. Tájékozott volt minden pontra nézve, amelyen a ráncos mutatoujj megpihent, előadta az összes bajokat, különösen hangsúlyozta az államadósságok összegét és azt a nyomást, amelyet az ország gazdasági életére gyakorolnak — hatszáz milliót tesz ki ez az összeg! — és még azt sem fejejtette ki, hogy a vidéki lakosság újabbban rosszúl táp-

lálkodik és a vidéki lakosság között rosszul táplált, éhező alakok láthatók.

Nem beszélt összefüggően. Spoelmann Imma néha félbeszakította és néha előresegítette egy-egy kérdéssel.

Pontosan akart mindent tudni és megmagyaráztatta magának, amit nem értett rögtön. Egyik könyökét rátámasztotta a tea-asztalra, az állát finoman tagozott kezébe támasztotta, az egész lelkével figyelt és a pillantása sötét, ragyogó és kutató volt. És amialatt Klaus Heinrich beszélt és Imma kérdezett, amialatt Klaus Heinrich nekihevíült és egészen átadta magát a tárgyának, Löwenjoul grófné nem érezte magát a jelenléte által többé józanságra kötelezettnek, hanem elhagyta magát és igénybe vette az össze-vissza fecsegés jótéteményét. Előkelő mozdulatokkal és összehúzott szemmel jelentette ki, hogy az egész nyomorúságnak, a pénzdrágaságnak, mindennek azok a szemérmetlen asszonyok az okai, akik mindenfelé nyüzsögnek és akik, sajnos, még a padló alá is el tudnak rejtőzni, aminthogy mult éjszaka egy őrmester felesége a testőrgránátosok kaszárnájából összekarcolta az ő mellét és aljas grimaszokkal kínozte őt. Azután megemlítette burgundi kastélyait, végül elbeszélte, hogy a törökök ellen való hadjáratban hadnagyi minőségben vett részt és ő volt az egyetlen, aki nem veszítette el a fejét. Spoelmann Imma és Klaus Heinrich itt-ott egy jó szót szoltak hozzá, készséggel megígérték neki, hogy egyelőre Mayernénak nevezik, egyébként nem zavartatták magukat a beszédétől.

Mire Klaus Heinrich mindent elmondott, amit csak tudott, mindkettőjüknek ki volt pirulva az arca, a Spoelmann Imma máskor gyöngyszínű arcán is rózsaszín pir jelent meg. Azután hallgattak, a

grófné is elhallgatott, Klaus Heinrich egy orchidea szárával játszott, amely a terítke mellett virágtartóban állott; és mihelyt fölemelte a fejét, rögtön Spoelmann Imma szemével találkozott, amely tágra nyilva, lángolóan, sötéten, beszédesen, állandóan feléje fordult.

— Ez szép nap volt, — mondotta Imma a búcsúzáskor, és Klaus Heinrich érezte, hogy Imma keskeny, gyöngéd keze energikus szorítással fogja meg az övét. — Ha fenséged ismét megtisztelti egészen méltatlan házunkat, elhozhatná magával valamelyiket azok közül a könyvek közül, amelyeket beszerzett...

Nem tudta egészen elhagvni a gúnyolódást; azonban a pénzügyi könyveit kérte tőle és Klaus Heinrich elhozta neki őket.

Kettőt hozott; azt a kettőt, amelyet a legtanulmányosabbnak és legáttekinthetőbbnek tartott; magával hozta őket pár nap múlva a hintájában, a nedves parkon keresztül és Imma hálás volt iránta a könyvekért. Mihelyt megteáztak, visszavonultak a szalon egy sarkába, ahol is trónszerű karosszékekben, egy aranyozott asztalka mellett, a „Pénzügytan“ című könyv első lapjára ráhajolva megkezdték közös tanulásukat. Még az első és a hatodik kiadáshoz írott előszót is elolvasták, fölváltva, halkán olvastak minden mondatot, mert Spoelmann Imma azt kívánta, hogy rendszeresen fogjanak munkához és hogy az alapoknál kezdjék.

A jól készült Klaus Heinrich volt a vezető a paragrafusok tömkelegében és Immánál gyorsabb és világosabb fölfogásu tanulót képzelni sem lehetett.

— Ez könnyű, — mondta és nevetve nézett föl. — Csodálom, hogy alapjában véve milyen könnyű ez. Az algebra sokkal nehezebb, herceg...

De minthogy olyan alaposan vették a dolgot, egy délutáni óra alatt nem jutottak messzire, és megjelölték a könyvben, hol kell legközelebb folytatniok.

Legközelebb ott folytatták, és ettől fogva a herceg látogatásai komoly tartalmat nyertek.

Ha Spoelmann nem jelent meg a teánál, vagy ha megjelent, Imma és Klaus Heinrich mindjárt a visszavonulása után, elvonult az aranyozott asztalkához; és itt összehajtott fejjel elmerültek a pénzügytanba. És haladás közben, a könyvből szerzett tanulságokat összevetették a valósággal, alkalmazták az ország viszonyaira, amelyekről Klaus Heinrich már beszámolt, úgy, hogy a tanulmányaik igen eredményesek voltak, bár nem ritkán megtörtént, hogy kutatásaikat személyes természetű megjegyzések szakították félbe.

— Az emisszió tehát, — mondta Imma, — közvetett vagy közvetlen módon mehet végbe, igen, ez világos. Az állam vagy egyenesen a tőketulajdonosokhoz fordul és aláírást nyit a kibocsátandó papírokra... nézze csak, az ön keze még egyszer olyan széles, mint az enyém, herceg!

Erre mind a ketten mosolyogva néztek a kezükre, a herceg jobbkezére és az Imma balkezére, amelyek egymás mellett voltak az asztalon, és ez a nagyon egyszerű látvány boldog meglepetést keltett bennük.

— Vagy pedig, — folytatta Imma — a kölcsönt már bizonyos alku alapján bocsátják ki és ebben az esetben valamely nagyobb bank, vagy egy több bankból alakult konzorcium...

— Várjon, — mondta Klaus Heinrich halkan. — Várjon, Imma, és feleljen előbb egy kérdésre. Nem feledkezett meg arról, ami voltaképpen a legfontosabb? Igyekszik igazán? És halad? Mi van a

hidegséggel és az elfogultsággal, kedves, kicsi Imma? Van már mégis valami bizalma hozzám?

A Klaus Heinrich ajka közel volt az Imma hajához, amelyből édes illat áradt ki; Imma feketehaju, halvány, kislányfejét a könyvre hajtotta és nem adott határozott választ a kérdésre.

— Vajjon kötelező-e, hogy egy bank vagy egy konzorcium vegye át a kölcsönt? Nem, az nem áll itt, de azt hiszem, hogy praktikus szempontból szükséges...

Imma ekkortájt komolyan, időzöjeles szavak nélkül beszélt, mert hiszen azt az agymunkát, amelyet Klaus Heinrich a Knobelsdorff báróval való beszélgetés után végzett, most neki is el kellett végeznie. És amikor Klaus Heinrich néhány hét múlva visszatért arra a kérdésre, nem volna-e kedve az udvari bálra elmenni és amikor közölte vele azokat a szertartásbeli kivételeket, amelyeket erre az esetre megállapítottak, akkor az történt, hogy Imma igen-nel felelt, azt mondta, hogy igen, van rá kedve és holnap Löwenjoul grófnéval elhajtát az özvegy Trümmerhauff grófnéhez, hogy leadják nála a névjegyeiket.

Ebben az évben korán, már november végén, volt az udvari bál, aminek hír szerint a nagyhercegi ház kebelében fölmerült óhajítás volt az oka. Bühl zu Bühl úr keservesen panaszkodott emiatt a megrohanás miatt. A nagyhercegi ház szóban forgó tagjának az óhajítását azonban Knobelsdorff báró is támogatta és az udvari marsallnak engedelmeskednie kellett. Így azután az történt, hogy a kedélyek alig értek rá kellőképpen előkészülni arra, ami az est eseménye volt és amivel szemben a bál szokatlanul korai dátuma egészen eltörpült, — már küszöbön is volt a nevezetes este, és mielőtt a nyelvek igazában

munkához láthattak volna, az egész dolog már végbe is ment. Soha több irigység nem környékezte azt az ötszáz boldog halandót, akiknek a nevei az udvari bál listáján állottak.

A hölgyek óriási automobiljukban meglehetősen pontosan érkeztek meg a Régi Palotába, ha nem is olyan pontosan, hogy Bühl zu Bühl úrnak az aggodásra ideje ne jutott volna. Szerencsére egy perccel fél nyolc előtt megérkezett Imma a grófnéval (és nagy mozgást keltett, amikor a rendezést intéző kamarások a diplomaták után, tehát az arisztokrácia, a palotahölgyek, a miniszterek, a tábornoki kar, a két kamara elnöksége és mindenki más elé sorozták be az udvari társaságba). Platow szárnysegéd elment a nagyhercegért, a huszárruhába öltözött nagyherceg a lovagteremben lesütött szemmel üdvözölte háza tagjait. Karját nyújtotta Katharina néniének, azután Bühl úr a kitárt szárnyas ajtóban háromszor a parkettre koppantott botjával és megkezdődött az udvar bevonulása a bálterembe.

Szemanúk állították később, hogy az általános figyelmetlenség a legmagasabb bevonuláskor már a botrányosság határát is elérte. Ahová Albrecht méltóságosan bevonuló néniével eljutott, ott sietős hajlongás és hullámozás támadt ugyan, de a kellő figyelem nélkül, mert különben minden arc a terem egy pontja felé fordult, minden szem égő kíváncsisággal tapadt erre az egy pontra... Annak a leánynak, aki ott állott, sok ellensége volt a teremben, legalább is az asszonyok között, a női Trümmerhauffok, Prenzlauk, Werzhnók és Platowok között, akik idegesen legyezték magukat és akik éles és hideg pillantásokkal méregették az idegen leányt. De akár azért, mert a helyzete olyan biztos volt már, hogy a kritika nem mert megszólalni, akár azért, mert a

megjelenése is elég volt arra, hogy a titkos ellenállást legyőzze, — a teremben egy hang volt és pedig az, hogy Spoelmann Imma szép, mint a tündérkirály leánya. Másnap az egész város ismerte a toalettjét, a díjnokok a minisztériumban, a hordárok az utcasarkon el tudták mondani. Halványzöld, ezüsthímzésű crépe de Chine ruha volt rajta, a mellén mesés értékű ezüstcsipkével. Kékes fekete hajában, amelynek egy-egy fonata mindig a homlokába akart hullni, korona-alaku gyémánt-fejdisz szikrázott és barnás nyakát kétszeres és háromszoros sorban gyémánt-nyaklánc fogta körül. A megjelenésében volt valami kisleányosság, de valami csodálatosan okos és komoly kisleányosság; halvány arcoeskájával, nagy, beszédes szemével így állott díszhelyén Löwenjoul grófné mellett, akin most is barna ruha volt, ezúttal atlaszból. Mikor a menet hozzá jutott, fanyar, fiús bájjal inkább csak jelezte, mint megcsinálta az etikettszerű meghajlást; amikor azonban Klaus Heinrich herceg a házirend citromsárga szalagjával és lapos láncával az uniformisán, a grimmburgi griffrend ezüst csillagával a mellén és egy vérszegény kuzinjával a karján közvetlenül a nagyherceg mögött elhaladt előtte, akkor zárt ajakkal mosolygott és pajtásmódra odaintett neki; — a gyülekezeten egy rezzenés futott végig...

Azután megkezdődtek a bemutatások, — megkezdődtek Spoelmann Imma bemutatásával, habár a bemutatásra kerülő hölgyek között két Hundskeel grófnő és egy Schulenburg-Tressen bárónő is volt. Táncoló lépésekkel, hamis fogsorával mosolyogva mutatta be Bühl zu Bühl úr uralkodójának Spoelmann leányát. Albrecht rövid, kerek alsó ajkával a felső ajkát szította és így tekintett le Imma merev, fiús meghajlására; Imma azután ki-

egyeneseedett és sötét, kutató, beszédes szemmel nézte a csendes gögbe burkolózó, szenvedő huszárezredest. A nagyherceg több kérdést intézett hozzá, holott egyébként egy kérdéssel megelégedett; tudakozódott az atyja egészségéről, a Ditlinde-forrás hatásáról és arról, hogyan tetszik neki az állandó itt-tartózkodás, amire Imma egy-egy fejmozdulattal, halk hangon felelt. Azután rövid szünet jött, amely talán a lelki harcnak a szünete volt, mert utána Albrecht örömeinek adott kifejezést a fölött, hogy Immát itt látja az udvarnál; ezután Löwenjoul grófnéra került a sor, aki a messzeségbe vesző oldalpillantással hajtotta meg a térdét.

Az est tetőpontja nem ez volt. Sokan a quadrille d'honneur-t, sokan a soupert tartották a tetőpontnak, igazában azonban egy titkos beszélgetés volt a tetőpont, amely a két főszereplő között folyt le, egy rövid, kihallgattatlan szóváltás, amelynek a tartalmát és a konzekvenciáit a nyilvánosság legfőljebb csak sejthette, — bizonyos lovon és gyalog vívott gyöngéd küzdelmek berekesztése...

Ami a quadrille d'honneur-t illeti, másnap akadtak olyanok, akik azt állították, hogy Spoelmann Imma részt vett benne, még pedig Klaus Heinrich herceg karján. Ennek a híradásnak csak a fele volt igaz. Imma részt vett a nevezetes táncban, hanem a táncosa az angol ügyvivő volt és pedig szemben Klaus Heinrich herceggel. Ez azonban így is erős dolog volt és még erősebb volt, hogy a vendégek nagyrésze nem is találta a dolgot feltűnőnek, hanem ellenkezőleg csaknem természetesnek. Igen, Spoelmann Imma helyzete nagyon erős volt; az udvari bálon a népnek a személyéről való fölfogása uralkodott, Knobelsdorff bárónak pedig gondja volt rá, hogy ez a fölfogás olyan szembetűnő módon jusson

kifejezésre, amint ő kíváncsnak tartotta. Nem tapintatosan, nem kitüntető módon: nem, szertartásosan bántak Spoelmann Immával, még pedig tervszerű, szándékosan aláhúzott szertartásossággal. A két szolgálattevő szertartásmester, — rangjára nézve kamarás, — válogatva vezette elébe a táncosokat, és hogyha a nagyhercegi család lapos, vörösdíszű pódiuma mellett lévő helyét egy-egy gavallér karján elhagyta, akkor a bál vezetősége, éppen úgy, mint mikor a hercegnők táncoltak, vigyázott rá, hogy helyet teremtessen neki a középső csillár alatt és óvja őt az összeütközésektől, — ami egyébként könnyű munka volt, mert ha táncolt, úgylis nagy védő-kört vont köréje a kíváncsiság.

Másnap híre járt, hogy amikor Klaus Heinrich herceg először kérte táncra Spoelmann Immát, akkor az izgalomnak egy hangos lélegzetvétele, formális fölszisszenése hangzott föl a teremben és az előtáncosoknak ugyancsak volt dolguk, hogy a bál meg ne akadjon és hogy az egész társaság sóvár kíváncsisággal körül ne állja a táncoló párt.

Különösen a hölgyek tanúsítottak a láttukra exaltált elragadtatást, ez a düh és a rosszindulat formáit mutatta volna, ha Spoelmann Imma helyzete csak egy kissé bizonytalanabb. Az ötszáz vendég azonban sokkal inkább alatta állott a közvélemény nyomásának és befolyásának, az alulról jövő hatalmas szuggesztióinak, semhogy ezt a jelenetet másképpen tudta volna nézni, mint a nép szemével. A hercegnek tanácsadói, úgy látszott, nem adták azt a tanácsot, hogy erőszakot tegyen érzelmein. A neve, még pedig egyszerűen így megrövidítve: „K. H.“, kétszer is szerepelt Imma táncrendjén; és azonkívül is többször fölkereste Immát. Ott táncolt tehát Klaus Heinrich Spoelmann Sámuel leányával. Az Imma

keze ott pihent a citromsárga rendszalagon, amely a herceg vállán végigfutott, Klaus Heinrich a jobb karjával átfogta Imma karcsú és kisleányos alakját, a bal kezét szokása szerint a csipőjére támasztotta és félkézzel vezette táncosnőjét. Félkézzel...

Azután jött a souper és azok a szertartásbeli megkülönböztetések, amelyeket Knobelsdorff báró Imma számára kieszközölt, újabb jelenségben jutottak megrendítő módon kifejezésre. Ez a jelenség az asztalnál való elhelyezkedés volt. Míg a vendégek nagy tömege ugyanis a képtár-teremben és a tizenkét hónap termében hosszú asztaloknál ült, addig a nagyhercegi család, a diplomata és a legfőbb udvari méltóságok számára az ezüsteremben terítettek asztalt. Pont tizenegy órakor éppen olyan ünnepies rendben, mint a bál kezdetekor, bevonult ide Albrecht az övéivel. És az ajtónál őrt álló lakájok előtt, akik az illetékteleneket visszautasították, az angol ügyvivő karján bevonult ide Spoelmann Imma is, hogy a nagyhercegi asztalnál foglaljon helyet.

Ez hallatlan dolog volt, — azok után azonban, amik történtek, olyan kérlelhetetlen következeteségű, hogy minden csodálkozás vagy éppen méltatlankodás esztelenség lett volna. Ezen a napon a lelkeknek egyszerűen edzetteknek kellett lenniök nagy és tüneményes dolgok elviselésére... Souper után, mikor a nagyherceg visszavonult és Griseldis hercegnő egy kamarással megnyitotta a cotillont, mégis lázassá lett az érdeklődés, mert az általános kérdés az volt, megengedték-e vajjon a hercegnek, hogy csokrot vigyen a Spoelmann-leánynak. A herceg instrukciója nyilván az volt, hogy ne éppen az első csokrot vigye neki. Először tehát átnyújtott egyet Katharina néniének, azután egy másodikat valamegyik vöröshaju kuzinjának; de azután egy orgona-

csokorral a kezében odalépett Spoelmann Immához. Imma, mielőtt a virágot az orrocskájához emelte volna, a nézők előtt érthetetlen módon aggódó arccal habozott előbb és csak Klaus Heinrichnek egy mosolygó és bátorító fejbólintására szánta rá magát, hogy az orgona illata iránt érdeklődik. És ezután nyugodt beszélgetés közben meglehetősen sokáig táncoltak egymással.

Ez alatt a tánc alatt ment végbe azután közöttük a kihallgattatlan szóváltás, az a kézzelfoghatóan polgári tartalmu beszélgetés, amely bizonyos pozitív eredményt jelentett . . . Ime a beszélgetés.

— Meg van ezúttal elégedve azokkal a virágokkal, amelyeket hoztam, Imma?

— Ezúttal igen, herceg. Az ön orgonájának szép és nemes illata van. Nagyon tetszik nekem.

— Igazán, Imma? De a szegény rózsatőt odalent az udvaron sajnálom, mert a virágait utálja.

— Nem mondom, hogy utálok őket, herceg.

— De kijózanodást és hidegséget érez tőlük?

— Azt talán igen.

— De nem beszéltem-e én el egyszer, hogy a néphite szerint a rózsatőre is eljön a megváltás napja, hogy a közörmnek valamely nagy napja után olyan rózsák nőnek majd rajta, amelyek nemcsak nagyon szépek lesznek, hanem a legtermészetesebb és legédesebb módon illatoznak is?

— Hja, herceg, erre várni kell.

— Nem, Imma, segíteni kell, cselekedni kell! Az kell, hogy elszánja magát az ember és levessen minden kételkedést, kicsi Imma! Mondja meg nekem . . . mondja meg nekem na: bízik most már bennem? . . .

— Igen, herceg, az utóbbi időben kezdek bízni önben.

— Hát látja . . . hála a jó Istennek! . . . Ugye-

megmondtam, hogy végre mégis sikerül nekem... Hát akkor hiszi most már, hogy komolyan, igazán, nagyon, nagyon komolyan veszem a maga dolgát, az én dolgomat?

— Igen, herceg, az utóbbi időben, azt hiszem, hogy hihetem ezt.

— Végre, végre, határozatlan kicsi Imma!... Oh, köszönöm, az egész szívemmel köszönöm!... De akkor ugy-e, van rá bátorsága és mellém áll a világ előtt is, mert hiszen hozzám tartozik?

— Álljon királyi fenséged én mellém, ha úgy óhajtja.

— Oh igen, én úgy óhajtom és hangosan és határozottan megteszem. De csak egy feltétel alatt szabad megtennem, akkor ugyanis, ha nem gondolkunk önző és kicsinyes módon csupán a saját boldogságunkra, hanem mindent a nagy egész, a köz szempontjából nézünk. Mert látja a közjólét és a mi boldogságunk szorosan összefügg és egyik feltételezi a másikat.

— Nagyon helyes, herceg. Mert hiszen a közjólétre vonatkozó tanulmányaink nélkül, aligha is szántam volna rá magamat a bizalomra.

— Én pedig ön nélkül, Imma, anélkül a melegség nélkül, amelyet ön gyújtott a szívemben, aligha jutottam volna ilyen komoly tanulmányokhoz.

— Nos hát akkor, próbáljuk meg, mit tudunk elérni, herceg, mindegyikünk a maga helyén. Ön az ön embereinél és én — az atyámnál.

— Kis testvérem, — mondta Klaus Heinrich nyugodt arccal és szorosabban vonta Immát magához. — Kis menyasszonyom...

Ime, ez volt a beszélgetésük. Különös eljegyzési beszélgetés volt, az kétségtelen.

Ezzel persze nem történt meg még minden, sőt

az eseményekre visszatekintve, azt kell mondani, hogy ha csak egy faktor hiányzott volna is azok közül, amelyek a dolgokat előre vitték, az egész ügyet a megsemmisülés veszedelme fenyegette volna. A krónikásnak föl kell sóhajtania és azt kell mondania: milyen szerencse, hogy az ügyek élén olyan férfi állott, aki az időnek erősen és biztosan, sőt nem minden kötekedés nélkül tekintett a szemébe és aki nem tartott valamely dolgot lehetetlennek pusztán azért, mert eddig még nem volt rá példa!

Az az előterjesztés, amellyel nyolc napra az emlékezetes udvari bál után Knobelsdorff ő excellenciája a Régi Palotában uralkodója elé járult, a kortörténelem lapjaira tartozik. A miniszterelnök előtte való nap a minisztertanácsban prezideált; a minisztertanácsról a Futárnak annyit volt módjában jelenteni, hogy a tanácskozás tárgyai pénzügyek és a nagyhercegi család belső ügyei voltak és hogy — ezt ritkított betűkkel fűzte hozzá az ujság — és hogy a tanácskozás teljesen egyhangu megállapodásokra vezetett. Knobelsdorff bárónak fentemlített kihallgatásán így fiatal uralkodójával szemben igen erős pozíciója volt, mert nemcsak a nép nyüzsgő tömege, hanem a kormány egyhangu határozata is mögötte volt . . .

Az Albrecht dolgozószobájában lefolyt kihallgatás alig vett kevesebb időt igénybe, mint azt, amely az Eremitage kis sárga szalonjában ment végbe. A tárgyalást rövid szünet is szakította félbe, amely szünetben a nagyhercegnek limonádét szolgáltak föl, Knobelsdorff bárónak pedig egy pohár bort egy darab kétszersülttel. Az előadás hosszúságát azonban csak a megtárgyalt anyag nagyszerűsége, nem pedig az uralkodó ellentállása okozta: Albrecht ugyanis semmi ellentállást nem mutatott. Zárt gérokkjában,

érzékeny kezét az ölében összekulcsolva, büszke és finom fejét fölemelve és szemét lesütve rövid, kerek alsóajkával a felső ajkát szította és Knobelsdorff báró fejtegetéseit időről-időre kimért fejbólintással kísérte, amely hozzájárulás és visszaautásítás volt egyszerre; a lényegre nézve hozzájárulást jelentett, egyúttal óvta azonban a hozzájáruló megközelíthetetlen személyes méltóságát.

Knobelsdorff báró egyenesen belement a dolog érdemi részébe és Klaus Heinrich hercegnek Delphinenort kastélyban tett gyakori látogatásairól beszélt. Albrecht tudott róluk. Suttogó hangon, gyors elpirulással adta ezt Knobelsdorff bárónak tudtára és hozzáfűzte, hogy abból, hogy Knobelsdorff báró nem avatkozott bele gátló módon a herceg cselekedeteibe, hanem ellenkezőleg, szinte odavitte hozzá a milliárdos leányát, abból azt következteti, hogy Knobelsdorff báró támogatja a herceg hajlandóságait, viszont nem látja, mi lehet a vége ennek az egész dolognak. A kormány, felelte erre Knobelsdorff báró, ártalmas és bántó ellentétbe helyezkednék a nép érzelmeivel, ha útjába állna a herceg szándékainak.

— Hát vannak a fivéremnek határozott szándékai?

— Sokáig, — felelte erre Knobelsdorff báró, — sokáig tervtelenül és csupán a szíve sugallata szerint cselekedett; mióta azonban a néppel a valóság talaján találkozott, azóta vágyai praktikus formát nyertek.

— Ez tehát azt jelenti, hogy a közönség helyesli a herceg lépéseit.

— Hogy ujjong nekik, királyi fenség, és hogy a legsóvárgóbb reményeket fűzi hozzájuk.

Knobelsdorff báró erre még egyszer föltárta az ország helyzetének a sötét képét, a nagy nyomorú-

ságot, a nagy, nagy tehetetlenséget. Hol van segítség, hol a megmentés? Ott van, csak ott, a városi parkban, a székváros másik centrumában, vendégünknek és városunk lakójának, a beteges pénzkirállynak a házában, akinek a személyéről álmokat sző a nép és akinek csekélység volna, hogy bennünket a bajokból kimentsen. Ha rá lehetne bírni, hogy pénzügyeinket gondjába vegye, akkor rögtön megjavulna a helyzet. Hogyan lehetne azonban rábírni? Nos, a sors úgy rendelte, hogy a hatalmas ember leányának az érzelmei találkozzanak Klaus Heinrich herceg érzelmeivel! És a sorsnak ezzel a bölcs és jó-ságos rendelkezésével szembeszálljunk? Merev és avult hagyományok miatt meggátoljunk egy olyan összeköttetést, amely mérhetetlen áldást jelentene az országra és a népre? Mert az a föltétel, hogy ezt meg-hozza, és ebben van az igazolása és magasrendű ér-vényessége. Ha azonban ez a föltétel teljesedik, ha Spoelmann Sámuel, mondjuk ki nyiltan, hajlandó rá, hogy az államot finanszírozza, akkor az összeköt-tés nemcsak megengedhető, hanem szükséges, akkor a megmentést jelenti, akkor az állam java követeli és messze az ország határain túl, mindenütt, ahol valamely érdek fűződik hozzá, hogy pénzügyeink rendbejőjjenek és hogy a gazdasági pánik elkerül-hető legyen, könyörögve imádkoznak az éghez, hogy létrejőjjön.

A nagyherceg itt közbeszólt; halkán, fölpillantás nélkül, gúnyos mosolygással közbevetett valamit.

— És a trónöröklés? — kérdezte.

— A törvény, — felelte rendületlenül Knobelsdorff báró, — királyi fenséged kezébe adja, hogy a dinasztikus aggodalmakat eloszlassa. A rangemelés, sőt az egyenrangúság megadása nálunk is az ural-kodó prerogatíváihoz tartozik, — és volt-e valaha a

történelem folyamán nagyobb ok ezeknek az előjogoknak a gyakorlására? Ez az összeköttetés magában hordja az egyenranguságát, a nép lelkében rég-től fogva elő van készítve és teljes közjogi és dinasztikus elismerése a nép számára csak legbelsőbb érzéseinak külső megerősítését jelentené.

Knobelsdorff báró erre Spoelmann Imma népszerűségéről beszélt, a meggyógyulása alkalmából végbement nagyjelentőségű tüntetésről, arról a királyi rangról, amelyet rendkívüli lényének a nép fantáziája tulajdonít, és a szeme körül lévő ráncoskák mosolyogtak, mikor Albrechtet a nép száján élő jóslatra emlékeztette, amely jóslat arról a hercegről beszél, aki félkézzel többet ad az országnak, mint amennyit mások kettővel tudtak adni, és amikor ékesszólóan kifejtette, hogy a Klaus Heinrich és a Spoelmann Sámuel leánya között való összeköttetés a nép szemében a jóslat teljesedését jelenti, tehát Istentől elrendeltnek és teljesen jogosnak tűnik föl.

Knobelsdorff báró sok okos, bátor és jó dolgot mondott még és olyan bölcs és olyan ellenállhatatlan volt a beszéde, hogy nem hagyta el a Régi Palotát anélkül, hogy magával ne vitt volna büszkén elszuttogott beleegyezéseket és fölhatalmazásokat, amelyek — ha csak Spoelmann Imma is megtette a magáét — páratlan megegyezéseket tettek lehetővé.

Igy azután a nevezetes ügy haladt előre a maga boldog vége felé. Még december vége előtt szájról-szájra járt néhány embernek a neve, aki látta (nemcsak beszélni hallott róla), amint egy havas és sötét délelőttön tizenegy órakor Bühl zu Bühl udvari főmarsall cilinderben és prémes bundában kiszállott Delphinort előtt egy udvari kocsiból és táncoló léptekkel eltűnt a kastély belsejében. Január elején olyan emberek jártak-keltek a városban, akik eskü-

vel bizonyították, hogy az a férfi, aki ismét egy dél-előtti órában, prêmes bundában és cilinderben a vi-gyorgó arcu plüssruhás néger előtt kijött Delphin-enort főkapuján és lázas szemmel belevetette magát egy várakozó bérkocsiba, Krippenreuther doktor pénzügyminiszter volt. Ezzel egyidejűleg a félhiva-talos Futárban olyan komoly, a közvélemény előké-sztésére szolgáló, hírek reprodukálódtak, amelyek szerint a nagyhercegi házban eljegyzés áll küszöbön, — tapogatózó hírek, amelyek óvatosan fokozódtak, egyre érthetőbbek, egyre világosabbak lettek, végül Klaus Heinrich és Spoelmann Imma nevét egymás mellett közölték... A két nevet sokszor emlegette már együtt a közönség, így nyomtatásban azonban úgy hatottak, mint az erős bor.

Ma már meglehetősen köztudomású, hogy a Delphinenortban való tárgyalások hogyan folytak le és milyen nehéz, sőt kínos volt bennük az ország két képviselőjének a helyzete: azé is, akinek mint az udvar bizalmi emberének az a gyöngéd megbízatás jutott, hogy Klaus Heinrich herceg leánykérését elő-készítse, azé is, aki mint az ország pénzügyeinek legfőbb őre, megrendült egészségi állapota mellett sem engedte el, hogy az ország ügyét Spoelmann Sámuel előtt képviselje. Először is figyelembe kell venni tudniillik Spoelmann bosszús és ingerlékeny kedélyét, másodszor meg kell gondolni, hogy a ret-tenetes hatalmu kis ember számára a tárgyalások-nak a mi értelmezésünk szerint kedvező befejezése távolról sem volt olyan fontos, mint a mi számunkra. Attól eltekintve, hogy Spoelmann szereti a lányát és hogy a lánya kitárta előtte a szívét és tudtára adta azt a szép óhaját, hogy a szerelme által hasz-nára akar válni az országnak, ettől eltekintve, a mi képviselőinknek egyetlen ütőkártyájuk sem volt és

Krippenreuther doktor az óhajításait egyszerűen nem kapcsolhatta föltétel gyanánt ahhoz, amit Bühl zu Bühl úrnak módjában volt nyújtania. Klaus Heinrich hercegről Spoelmann állandóan mint a „fiatal emberről“ beszélt és azon a lehetőségen, hogy a lányát egy királyi fenséghez adja feleségül, olyan kevés elragadtatást mutatott, hogy Krippenreuther doktor és Bühl zu Bühl úr nem egyszer halálos zavarba jöttek.

— Ha tanult volna legalább valamit, ha volna valami rendes foglalkozása! — nyikorogta bosszúsan. — De egy fiatal ember, aki semmihez sem ért, csak ahhoz, hogy éljeneztesse magát . . .

Egészen dühösnek pedig akkor mutatkozott, mikor legelőször szó esett a morganatikus házasságról. Kijelentette „once for all“, hogy az ő lánya nem ágyas, nem bal kézre való. Ha feleségül veszik, hát vegyék feleségül . . . A dinasztíának és az országnak az érdeke azonban ezen a ponton találkozott az övével; közszükség volt, hogy a házasságból a trónöröklés jogát is bíró utódok származzanak, és Bühl úrnak ebben a tekintetben is megvolt az a teljes rendelkezési joga, amelyet Knobelsdorff báró kieszközölt a nagyhercegtől. Ami azonban Krippenreuther doktor misszióját illeti, egész bizonyos, hogy ennek a sikert nem a megbízott ékesszólása hozta meg, hanem egyedül Spoelmann apai szeretete. — egy szenvedő, mindennel torkig levő, különös léte következtében régen paradox gondolkodású apának az engedékenysége egyetlen lánya és örököse iránt, aki végre is maga választhatja meg azokat az állampapirokat, amelyekbe vagyónát bele akarja fektetni.

Igy tehát létrejöttek a megállapodások, amelyek egyelőre teljesen titokban maradtak és csak

lassan, az események által kerültek napfényre és amelyek nyugodt fősorolásban itt következnek:

Spoelmann Sámuel és a Grimm-burg-ház helyesli és elismeri Klaus Heinrichnek Immával való eljegyzését. Az eljegyzésnek a hivatalos lapban való közlésével egyidejűleg közhirrre tétetik a menyasszonynak grófnői rangra való emeltetése, — valami fantasztikus, regényes, ahhoz hasonló arisztokrata név alatt, amelyet Klaus Heinrich a szép délen tett tanulmányútja alatt viselt; az esküvő napján a trónörökös herceg neje hercegnői méltóságot kap. A két rangemelés a díjak elengedésével történik; a díjak négyezernyolcszáz márkát tettek volna ki. A házasság csupán egyelőre, — azért, hogy a világ megszokja a dolgot, — köttetik meg balkézre; mert azon a napon, amikor gyermekáldás mutatkozik, II. Albrecht, a rendkívüli körülményekre való tekintettel, fivére morgantikus feleségét egyenrangúvá nyilvánítja, a nagyhercegi ház hercegnőinek rangját és a királyi fenség címet adományozza neki. Az uralkodóház új tagja lemond minden apanázsról. Spoelmann Sámuel viszont a maga részéről háromszázötven millió márka kölcsönt ad az államnak — még pedig olyan atyai föltételek mellett, hogy a kölcsön az ajándék minden jelével ékeskedik.

Az összes megegyezésekről Albrecht nagyherceg informálta a trónörökös herceget. Klaus Heinrich ismét ott állott a nagyherceg dolgozószobájában bátyjával szemben, éppen úgy, mint akkor, amikor Albrecht a reprezentációs kötelességeket ruházta rá, és hivatalosan feszes állásban vette tudomásul a nagy közléseket. Mikor Albrecht végzett velük, akkor Klaus Heinrich oldalra tett egy lépést, hogy a sarkát tisztelegve összecsapja, és így szól:

— Engedd meg, kedves Albrecht, hogy a ma-

gam nevében és az ország nevében a legmelegebb alattvalói hálámat kifejezhessem. A végén ugyanis te vagy az, aki ezt az áldást megszerzed és nagy-lelkű elhatározásaidat a nép kettőzött szeretete fogja megjutalmazni.

Klaus Heinrich megszorította fivére sovány és érzékeny kezét, amelyet a nagyherceg úgy nyújtott feléje, hogy az alsó karját a testéhez szorította és a keze csaknem a mellén volt. A nagyherceg előretolta rövid, kerek alsóajkát és lesütötte a szemét. Lassan és suttogva válaszolt:

— Annál kevésbbé hajlok affelé, hogy a nép szeretetéről illuziókat tápláljak, mert, amint tudod, ezt a kétes értékű szeretetet fájdalomtalanul tudom nélkülözni. Ezzel szemben szinte semmi fontossága nincs annak a kérdésnek, rászolgálok-e egyáltalában erre a szeretetre. Az induláskor kimegyek a vasuthoz és intek, ez inkább ostobaság, mint nagy szolgálat. Hanem hát ez a hivatásom. Nálad persze egészen másképpen áll a dolog. Te burokban születél. Minden dolgod jóra fordul . . . Én boldogságot kívánok neked . . .

Fölemelte hidegtekinetű kék szemét. És ekkor látni lehetett, hogy szereti Klaus Heinrichet.

— Boldogságot kívánok neked, Klaus Heinrich, — mondta, — de nem túlságosan sokat, és bele ne ringasd magad nagyon a nép szeretetébe. Egyébként mondtam már, hogy minden dolgod jóra fordul. A leány, akit választottál, nagyon idegenszerű, nagyon kevésse mindennapi, nagyon kevésse közönséges. Sokféle vér folyik az ereiben . . . elmondták nekem, hogy még indián vér is. Ez talán jó. Ha ilyen társad van az életben, kevésbbé fenyeget talán az a veszedelem, hogy elpuhulsz.

— Sem a boldogság, sem a nép szeretete, —

felelte Klaus Heinrich, — nem eredményezheti azt, hogy megszűnjek a te fivéred lenni.

Azután elment. Még volt egy nehéz félórája, egy négy szemközt való beszélgetés Spoelmann Sámuellel, az Imma kezének személyes megkérése. És ekkor csakugyan le kellett nyelnie neki is azt, amit ügyének képviselői lenyeltek, mert Spoelmann éppenséggel semmi örömet nem tanúsított és nyikorgó hangon számos hidegzuhanyzerű igazságot mondott neki. Kiállotta azonban ezt is, és végül jött az a reggel, amikor az eljegyzés a hivatalos lapban díszlett. A hosszú, feszült várakozás ekkor egy végtelen ujjongásba olvadt bele, megállapodott, komoly emberek nyílt utcán zsebkendőt lobogtattak egymás felé és átölelték egymást; a zászlórudakra fölrepültek a lobogók . . .

És ugyanazon a napon hírül hozták az Eremitageba, hogy Überbein Raoul öngyilkosságot követett el.

Nyomorúságos, sőt ostoba az egész története és elbeszélni sem volna érdemes, ha olyan szörnyű vége nem lett volna. A bűnösség kérdése nem tartozik ide. A doktor sírjánál két párt képződött. Az egyik párt, a kétségbeesett cselekedet fölött való megrendülésében azt állította, hogy Überbeint halálba kergették; a másik párt vállvonogatva jelentette ki, hogy Überbein viselkedése lehetetlen és eszeveszett volt, a megrendszabályozása pedig teljesen jogos. Maradjon ez a kérdés itt eldöntetlenül. Bizonyos, hogy a tragikus kimenetelt voltaképpen semmi sem igazolja; sőt bizonyos, hogy egy olyan tehetségű emberre nézve, mint Überbein Raoul, teljesen méltatlan volt az alkalom arra, hogy tönkremenjen rajta . . . Ime a történet egyébként:

A múlt év húsvétján a gimnázium hetedik osz-

tályának a vezetőjét, egy szívbajos embert, testi rokkantsága miatt időleges nyugalomba helyezték és helyébe Überbein doktort tették, aránylag fiatal volta ellenére, csupán hivatali buzgalma és az alsóbb osztályokban elért tagadhatatlanul kitűnő eredményei alapján. A választás, mint bebizonyosodott, igen jó volt; mert soha az osztály olyan fényes eredményeket nem produkált, mint ebben az évben. A szabadságolt tanár, aki kollégái körében egyébként sok szimpátiának örvendett, a betegsége következtében, amely betegség viszont egymagában véve szimpatikus, túlzásba vitten azonban veszedelmekkel fenyegető hajlandóságnak, tudniillik a sörhöz való hajlandóságnak volt a következménye, — betegsége következtében tehát változékony kedvű, de meglehetősen hanyag és lanyha úr volt, akitől a föld békében foroghatott a tengelye körül és aki évről-évre meglehetősen hiányos készültségű osztályt szállított át a nyolcadik évfolyamba. Az osztályba a helyettes vezetővel új szellem vonult be, amin senki sem csodálkozott. Mindenki ismerte az Überbein aggasztó buzgalmát és soha nem nyugvó ambícióit; mindenki tudta, hogy a kitűnésnek ezt az alkalmát, amelyhez bizonyára nagy reményeket fűz, nem hagyja fölhasználatlanul. A hetedik osztályban tehát a lustálkodás és az unalom egyszerre véget ért. Überbein doktor sokat követelt és ellenállhatatlan művészettel tudott a leglomhábbakba is lelket önteni. A fiúk imádták. Felsőbbséges, atyai és kedvesen harsogó modora fölleskísítette őket, fölrázta őket, becületbeli kérdéssé tette rájuk nézve, hogy a tanárukat árkon-bokron kövessék. Úgy csatolta őket egyenesen a maga személyéhez, hogy vasárnaponként kirándulásokat tett velük; ilyenkor szabad volt dohányozniok és Überbein elbűvölte a fantáziájukat

azzal, hogy az élet nagyságáról és szigorúságáról jókedvű, harsogó dolgokat beszélt nekik. Hétfőn a tegnapi jóbaráttal vidám és szenvedélyes munkában találkoztak.

Az iskolaévnék háromnegyedrésze telt így el; ekkor, karácsony előtt jött a híre, hogy a szabadságolt professzor úgy, ahogy meggyógyult és a karácsonyi szünet után ismét fölveszi tevékenységét, átveszi a hetedik osztály vezetését. És ekkor kiderült, mi lakott Überbein doktorban, mi volt tulajdonképpen zöldes arcszíne, vidám és felsőbbbéseges modora mögött. Überbein föllázadt, panaszt tett, hangos és formailag nem egészen megfelelő kifogásokat emelt az ellen, hogy tőle, aki háromnegyed év alatt összenőtt az osztállyal, aki munkában és üdülésben osztozott vele és aki az osztályt csaknem a célhoz vezette, most, az utolsó negyedévre elvegyék a vezetést és odaadják annak a hivatalnoknak, aki az év háromnegyed részét nyugalomban töltötte el. Ez menthető volt, érthető volt, emberileg jogos. Überbein kétségtelenül azt remélte, hogy az igazgatónak, aki a nyolcadik osztályt vezette, olyan mintaosztályt ad át, amelynek az előrehaladottsága és a kitűnő képzettsége az ő tehetségére is világosságot vet és gyorsítja az előmenetelét; bizonyára fájt neki az a gondolat, hogy fáradozása gyümölcseit más szedi le. Ha a bosszúsága azonban menthető volt is, nem volt menthető megvadulása, pedig, sajnos, úgy áll a dolog, hogy mikor az igazgató nem hallgatta meg panaszait, akkor egyszerűen megvadult. Elvesztette a fejét, megmozgatott eget, földet, hogy az a pohos ember, az a sörissza, az a lelketlen kontár, amint a szabadságolt tanárt kíméletlenül nevezte, ne vehesse el tőle az osztályát; és amikor a tanári kar körében nem lelt támogatásra, akkor a boldogtalan annyira

elfelejtkezett magáról, hogy a vezetésére bízott tanulók fölbujtójává lett. Kit akarnak a fiúk az utolsó negyedévre vezetőül, — kérdezte a katedréről, — őt vagy azt a másikat? A fiúk az ő reszkető izgalmatól fanatizálva kiáltották, hogy őt akarják. Akkor szíveskedjenek az ügyüket maguk a kezükbe venni, színt vallani, szolidárisan eljárni, mondotta; Isten tudja, hogy képzelte ennek az izgatott tanácsának a végrehajtását. Bizonyos azonban, hogy amikor a szünidő után a visszatért tanár belépett az osztályba, akkor a fiúk az Überbein doktor nevét ordították feléje, percekig ezt ordították — és megvolt a botrány.

A botrányt nem fújták föl fölösleges módon. A lázadók csaknem teljesen büntetlenül maradtak, mert Überbein doktor a rögtön megindult vizsgálat során maga tett teljes vallomást. De ami őt, Überbein doktort illeti, a hatóság ő rá nézve is teljes hajlandóságot mutatott arra, hogy behunyja a szemét. A buzgalmát, a képességeit megbecsülték, bizonyos tudományos munkák, éjszakai szorgalmának a gyümölcsei, ismertté tették a nevét, felsőbb helyen, — ahol nem érintkeztek vele és ahol felsőséges modora nem kelthetett keserőséget, — sokat tartottak róla, az, hogy Klaus Heinrich herceg nevelője volt, szintén latba esett, szóval éppenséggel nem tették ki egyszerűen a szűrét, amint várni lehetett volna. A nagyhercegi közoktatásügyi felügyelő, aki a dologban döntött, komoly megróvásban részesítette és Überbein doktor, aki rögtön a botrányos eset után beosztotta a tevékenységét, egyelőre szabadságon maradt. Beavatott emberek mondták azonban később, hogy nem is várt rá más, mint egy másik gimnáziumhoz való áthelyezés, hogy felsőbb helyen csak azt várták, hadd nőjjön fű az egész ügyön és

hogy a doktor számára tovább is a legszebb jövőt tartották nyitva. Minden jóra fordulhatott volna.

Ha azonban a hatóság elnézőnek mutatkozott, annál ellenségesebb módon viselkedtek Überbeinnal szemben a kollégák. A tanáregyesület haladéktalanul becsületbírásgot alakított, amelynek az volt a rendeltetése, hogy az egyesület közkedvelt tagjának, a tanítványai által visszautasított sörissza osztályvezetőnek elégtételt szolgáltatson. A döntés, amelyet a hónapos szobájában visszavonultan élő Überbeinnak írásban kézbesítettek, eszerint is ütött ki. Az által, — mondotta a döntés, — hogy ő annak a kollégának, akit helyettesített, vonakodott az osztályvezetését ismét átadni, azáltal továbbá, hogy bujtogatott ellene és hogy végül a tanulókat az iránta való engedetlenségre lázította föl, olyan hallatlan módon megsértette a kollégiálítás kötelességeit, hogy tetteit nemcsak a szűkebb hivatásszerű értelemben, hanem általános polgári értelemben is becstelenségnek kell bélyegezni. Így a döntés. Előrelátott következménye az volt, hogy Überbein, aki amúgy is csak névleg volt a tanáregyesület tagja, bejelentette az egyesületből való kilépését, amivel — így lehetett gondolni — az ügy be is fejeződhetett volna.

De akár azért már most, mert a magányos életü ember nem tudott arról a jóakaratról, amelyet felsőbb helyen mindennek ellenére iránta éreztek, hogy tehát a helyzetét reménytelenebbnek tartotta, mint amilyen volt, vagy hogy a tétlenséget elviselni és szeretett osztályának az elvesztését elfelejteni nem tudta; akár azért, mert tetteinek a becstelenségéről szóló frázis megmérgezte a véré, akár azért, mert a lelke általában nem volt elég erős arra, hogy helyt álljon azoknak a megrázkódtatásoknak, amelyeket ez az idő hozott: újév után öt héttel házi-

gazdái szobája szegényes szőnyegén fekvé találták, nem zöldebben a rendesnél, de egy golyóval a szívében.

Ilyen vége lett Überbein Raoulnek; ezen a nyomoruságos ügyön botlott el; ez volt a megsemmisülésének az oka. No tessék! — ez a szó dominálta az összeomlásáról szóló beszélgetéseket. Ime, itt fekszik most a békétlen és rideg ember, aki soha a törzsasztalnál nem tudott ember lenni embertársai között, aki gögösen visszautasított minden bizalmasságot, az élete céljául kizárólag és hideg elszántsággal a munkát tűzte ki és aki azt hitte, hogy ezért azután mindenkiel atyáskodva bánhatik; ime, a legelső kellemetlenség, az első rossz fordulat a pályáján, nyomoruságosan elbuktatta. A polgárság körében kevesen sajnálták és senki sem siratta meg, — egyetlen egy embert, a Dorottya-kórház főorvosát, Überbein rokonlelkű barátját kivéve, — és talán egy fehérarcu asszony még, akivel néha kaszinót játszott. Klaus Heinrich azonban boldogtalan tanárát tisztelettel, sőt szeretettel tartotta meg emlékében.

A rózsatő

És Spoelmann finanszírozta az államot. A processzus körvonalai tiszták és világosak voltak; a gyerek is megérthette, — és boldogságtól sugárzó apák valóban el is magyarázták a dolgot gyermekeiknek, akiket a térdükön hintáztak.

Spoelmann Sámuel intett, Phlebs és Slippers urak mozogni kezdtek és Spoelmann nagy rendelkezései átcikkáztak az óceán fölött a tulsó félgömbre. Spoelmann kivonta a cukortrustból az ő részének a harmadát, a petroleumtrustból az ő részének egy

negyedét, az acéltrustból az ő részének a felét; az így folyósított tőkét átutalta idevaló bankokhoz; és egyszerre háromszázötven milliónyi három és fél százalékos új hitellevelet vett át *pari* áron Krippenreuther doktortól. Ezt cselekedte Spoelmann.

Aki tudja, milyen hatása van az ember lelkiállapotának a szervezetére, az el fogja hinni, hogy Krippenreuther doktor kivirult és hamarosan alig lehetett ráismerni. Kiegyenesedve és emelt fővel járt, a járása ruganyossá lett, arcáról eltűnt a sárga szín, az arca fehérré és pirossá lett és a gyomra pár hónap alatt úgy megerősödött, hogy a miniszter, mint barátai köréből hallani lehetett, büntetlenül átengedhette magát a káposzta és az uborkasaláta élvezetének. Ez volt Spoelmann beavatkozásának egyik örvendetes, de egészen személyes természetű következménye, amely azonban egészen eltörpült azzal a hatással szemben, amelyet ez a beavatkozás az államéletre és a gazdasági életre gyakorolt.

A kölcsön egy részét törlesztésekre fordították és nyomasztó államadósságokat fizettek vissza vele. Erre azonban alig volt már szükség ahhoz, hogy az ország mindenképpen levegőhöz és hitelhez jusson; a teljes diszkréció mellett is, amellyel az ügyet kezelték, csakhamar köztudomásu lett, hogy Spoelmann Sámuel, ha név szerint nem is, de tényleg az állam bankárja lett, és erre egyszerre kiderült az ég és az ország egész nyomorúsága öröme és gyönyörűsége vált. Vége lett a hiteléletben uralkodó bizalmatlanságnak, az országos kamatláb sülyedt, az ország hitelleveleit jó befektetés gyanánt vették és az állam magas kamatozású adósleveleinek az árfolyama a nyomorúságos alacsonyságból egyszerre messze a *pari* fölé szökött. A gazdasági életre nehezedő évtizedes lidércnyomás eltűnt, Krip-

penreuther doktor dagadó mellel javasolt az országgyűlésen energikus adókönyvitéseket, amelyet egyhangulag megszavaztak, és az összes szociális érzékű polgárok ujjongása közepett eltemetődött végre az özönvízelőtti húsadó is.

Könnyen megszavazták a hivatalnoki fizetések, a tanítók, lelkészek és az összes állami alkalmazottak fizetésének a javítását is.

Nem hiányzottak többé az eszközök a paragon heverő ezüsbányák üzembehozatalára, sok száz munkás kenyérhez jutott és váratlanul bőséges ezüsterekre is bukkantak. Pénz, pénz volt az országban, a gazdasági morál megjavult; az erdőknek meghagyták a maguk természetes trágyáját, a tehéntartó gazdáknak nem kellett az egész tejet eladniok, maguk itták meg és a békétlenkedők ezen túl hiába kerestek a vidéken rosszul táplált, éhező alakokat. A nép hálásnak mutatkozott uralkodóháza iránt, amely olyan mérhetetlen áldást hozott az országra és az emberekre. Knobelsdorff bárónak nem került sok szavába, hogy a parlamentet a civilista emelésére rábírja. Azt a rendelkezést, hogy a „Zeitvertreib“ és a „Favorita“ nevű kastélyok eladók, visszavonták. A Régi Palotába ügyes mesteremberek vonultak be, hogy a pincétől a padlásig gőzfűtéssel lássák el. Bühl zu Bühl úr és Krippenreuther doktor, akik az ország ügyét Spoelmann előtt képviselték, megkapták az Albrecht-rend nagykeresztjét a gyémántokkal, Krippenreuther doktor azonkívül nemességet kapott; Knobelsdorff bárót pedig a magasrangu jegyespár életnagyságu képével örvendeztette meg; a kép az ősz Lindemann professzor művészkezeének munkája volt, értékes keretben.

A hozományt illetőleg, amelyet Spoelmann

Imma atyjától kap, a nép az eljegyzés után szabadra eresztette a fantáziáját. Az emberek mámorosak voltak, az a mértéktelen hajlandóságuk támadt, hogy asztronómiai számokkal dobálózzanak. A hozomány azonban nem múlt fölül egy földi, bár igen öröndetes mértéket. Száz millióra rúgott.

— Szent Isten, — mondta Ried-Hohenried Ditlinde, mikor ezt először hallotta. — És az én jó Fülöpöm a tőzegbányaival . . .

Hasonló érzése bizonyosan sok embernek támadt; azt az ideges haragot azonban, amely egyszerű szívekben az ilyen óriási arányok láttára föl szokott támadni, Spoelmann leánya lecsillapította; nem felejtett el ugyanis megtenni és hírré adni mindjárt a nyilvános eljegyzést követő napon egy ötszázezer márkás alapítványt, amelynek a kamatai minden évben az ország négy kerületében jótékony és közhasznú célokra fordítandók . . .

Klaus Heinrich és Imma a Spoelmann-féle autók egyikén tettek látogatásokat a Grimm-burg-ház tagjainál. A pompás kocsit egy fiatal sofőr vezette, ugyanaz, aki az Imma állítása szerint hasonlított Klaus Heinrichre; a figyelmét ezeken az utakon azonban nem kellett megfeszítenie, mert egyenesen szükséges volt a kocsi óriási erejét, amennyire lehetséges, fékezni és lassu tempót tartani, — annyira körülrajongta a kocsit a hódolat és a lelkesedés.

Minthogy a többiek, akik az ország boldogságát megteremtették, Albrecht nagyherceg és Spoelmann Sámuel, mindegyik a maga módja szerint, elrejtőzött a nép elől, a nép egész szeretetét és háláját a jegyespárra árasztotta; a kocsi csiszolt ablaküvegei mögött fölrepültek a gyerekek sapkái, férfiak és nők hangos és szakadozott ujjongása ha-

tolt be a kocsiba és Klaus Heinrich a kezét a sisakjához emelve, intő hangon mondta:

— Neked is köszönnöd kell, Imma, a te oldaladra, különben hidegnek tartanak.

Amilyen türelmetlen volt, már az udvari bálon való beszélgetés óta tegezte Immát, habár a lány, akinek a melegebb szférák szokatlanok voltak, ijedten eltiltotta tőle. És milyen jól esett neki most ez a tegezés, amely máskor mindig hamis és lehetetlen maradt.

Elhajtattak Katharina hercegnőhöz; itt méltóságos fogadtatásban volt részük. Boldogult János Albrecht nagyherceg, az ő fivére, mondta unokaöccsének a nagynéni, nem engedte volna ezt meg. Az idő azonban halad és ő kéri Istent, bárcsak Klaus Heinrich jegyese megszokná az udvar levegőjét. Elhajtattak Ried-Hohenried hercegnéhez és itt szeretet fogadta őket. Ditlinde Grimmburg-büszkesége, megnyugvásra lelt abban a bizonyosságban, hogy a leviatán lányából a nagyhercegi ház tagja és királyi fenség lesz ugyan, de soha sem lehet belőle Grimmburg-lány, ami ő; egyébként el volt ragadtatva attól, hogy Klaus Heinrich kutató kedve ilyen édes és drága teremtésre lelt; mint a tűzegtulajdonos Fülöp herceg felesége, a házasság előnyeit is teljes mértékben méltányolta, és sógornőjének igaz szeretettel ajánlotta föl barátságát és testvéri érzelmeit. Elhajtattak Lambert herceg villájához is és mialatt a grófnői rangú menyasszony azon fáradozott, hogy a csinos, de meglehetősen műveletlen Rohrdorf bárónővel csevegjen, azalatt az öreg szoknyavadász síri hangon gratulált unokaöccsének előítéletek nélkül való választásához és ahhoz, hogy az udvarnak és a fejedelmi rangnak ilyen bátran fügét mutatott.

— Én a fejedelmi rangnak nem mutatok fügét, bácsi; nem is gondoltam alantas módon csupán a magam boldogságára, hanem mindent a nagy egész, a közösség szempontjából néztem, — felelte Klaus Heinrich meglehetősen ridegen.

Azután mentek; kihajtottak a Segenhaus-kastélyba, ahol Dorottyának, a szegény anyanagyhercegnének a szomorú udvartartása volt. Dorottya sírt, mikor a fiatal menyasszonyt homlokon csókolta és maga sem tudta, miért sír.

Spoelmann Sámuel ezenközben tervek, bútordarabok, selyem tapétaminták és aranyból készítendő asztali készletek vázlatai közepett ült Delphinenortban. Nem jutott az orgonázáshoz, elfelejtette a veseköveit és csaknem kipirosodott a nagy tevékenységben; mert ha még olyan kevésre tartotta is a „fiatal embert“ és ha egy percre sem engedte remélni, hogy őt valaha az udvarnál látni fogják, azért azt akarta, hogy a kis lányának lakodalma legyen, még pedig olyan, amilyent az ő viszonyai megengednek. A tervek az új Eremitage-ra vonatkoztak, mert Klaus Heinrich legénylakására ki volt mondva, hogy a föld színével egyenlővé lesz és a helyén új kastély épül, tágas, világos, Klaus Heinrich kívánsága szerint az empire és a modern stílus, a hűvös méltóság és a meleg kényelem vegyülmékében. Egy reggelen, miután a győgyparkban megitta a vizét, Spoelmann személyesen jelent meg kopottszínű paletójában az Eremitageban, hogy megállapítsa, nem volna-e egyik-másik bútordarab az új kastély berendezése számára fölhasználható.

— Mutassa meg, fiatal herceg, miye van, — mondta nyikorogva.

És Klaus Heinrich mindent megmutatott neki szerény szobáiban, a sovány szófákat, a merevlábu

asztalokat, a sarokban álló írhérre lakkozott guerdonokat.

— Csupa rozoga holmi, — mondta Spoelmann kicsinylően, — ez semmire sem jó.

Csak a sárga szalón három nehéz mahagóni karosszéke talált kegyelmet előtte.

— Ezt betehetjük egy előszobába, — mondta.

És Klaus Heinrich súlyt vetett rá, hogy grimmburgi részről három karosszék járul hozzá a berendezéshez, mert természetesen kissé kínos lett volna neki, ha minden költséget Spoelmannak kellett volna fedeznie.

Az Eremitage elvadult parkjára és virágos kertjére is ritkítás és új rendezkedés várt és ami különösen a virágos kertet illeti, ennek egy külön ékességhez kellett jutnia, amely ékességet Klaus Heinrich fivérétől, a nagyhercegtől nászajándék gyanánt kért ki. A kastély följárója előtt levő nagy, középső ágyba ugyanis át volt ültetendő a Régi Palota udvarán lévő rózsatő; itt azután, ahol nem dohos falak között, hanem tiszta levegőben és napfényben és a legzsírosabb földben áll, amely csak megszerezhető, itt mutassa meg, milyen rózsákat hajt ezentúl, — és hazudtolja meg a néphitét, ha olyan makacs és ostoba tud lenni.

Miután március és április elmúlt, jött a május és vele Klaus Heinrich és Imma házasságkötésének nagy ünnepe. Diadalmasan és kedvesen, az azuredén aranyos felhőcskékkal virradt föl a nap és ébredését karének zenéje üdvözölte a városháza tornyáról. Vonatokon, gyalog és kocsin ömlött be a városba az ország népe, ez a szőke és zömök, egészséges és elmaradt gondolkozásu, kékszemű, széles arccsontú fajta, csinos viseletében, a férfiak vörös zubbonyban, csizmában, fekete, széles szegélyű bár-

sonykalapban, az asszonyok tarkahimzésű vállfűzőben, széles, rövid szoknyában és óriási fekete szalaggal a hajukban. A város népével együtt odaözönlöttek a győgpark és a Régi Palota között lévő utcára, amelyet girlandokkal és koszorús tribünökkel, virágos díszű, fehérre festett faobeliszkekkel a bevonulás diadalútjává változtattak át. Kora reggeltől kezdve az utcán mozogtak a céhek, a lövészegyletek és a sportegyletek zászlai. A csillogó sisaku tűzoltóság is talpon volt. A diákcsoportok vezetői teljes díszben, nyitott landaueren vitték a zászlaikat. Fehérruhás szűzek csoportjai vonultak föl rózsaszínűekkel a kezükben. Az irodák és a műhelyek ünnepet tartottak. Az iskolák be voltak zárva. A templomokban ünnepi istentisztelet volt. És a Futár, valamint a hivatalos lap reggeli száma, lelkes hangú vezércikken kívül nagykiterjedésű amnesztia hírért közölte, amely amnesztiával a nagyherceg sok szabadságvesztésre ítélt embernek a büntetését teljesen vagy részlegesen elengedte. Még azt a Gudehus nevű gyilkost, akit előbb halálra, majd életfogytig tartó kényszermunkára ítélték, még ezt az embert is elbocsátották jó viselete reményében a fegyházból. Csakhamar megint zár alá kellett tenni azonban.

Két órákor volt a „múzeum” termében a polgárság bankettje zenével és hódoló telegrammokkal. A kapu előtt pedig népiünnep volt ökörsütéssel és ivással, vásárral, zsákfutással és díjmászással. Azután pedig jött az az óra, amikor Spoelmann Imma Delphinenortból a Régi Palotába hajtatott. Ünnepi menetben vonult át a Palotába.

A zászlók lobogtak a tavaszi szélben, a karvastagságú girlandok, vörös rózsákkal átfonva, hosszan kígyóztak egyik faobeliszktől a másikig, a

tribünökön, a háztetőkön, a gyalogjárókon feketén áradt el a tömeg; és a rendőrök, a tűzoltóság, a céhek, egyesületek és diákok sorfala között ujjongástól körülzúgva, lassan haladt előre a homokkal főlészórt ünnepi úton a nászmenet. Elöl két aranyoskalapu, zsinóros, paszomántos herold lovagolt, egy háromszögletű kalapos, nagybajuszu istállómeister vezette őket. Azután egy négyfogatu kocsi jött, benne ült egy kamarás társaságában a nagyhercegi biztos, a nagyhercegi ház minisztériumának egy tagja, akit a menyasszony átkalauzolására kirendeltek. Azután egy második négyfogatu kocsi jött, amelyben Löwenjoul grófné volt látható két udvarhölgy társaságában; a grófné görbén és kancsalul nézett a két hölgyre és erkölcsi tekintetben nyilván gyanakodott rájuk. Tíz sárganadrágos, kékfrakkos lovasposztillon jött ezután lovon; a posztillonok ezt fújták kürtjeiken: „wir winden dir den Jungfernkranz“. Tizenkét fehérruhás szűz jött ezután, akik kis rózsákat szórtak az útra. Végül az iparosok ötven tagu lovasbandériumától követve, jött a hatfogatu, nagyon átlátszó menyasszonyi kocsi. A fehér bársonytákaróju magas bakon büszkén nyújtotta ki a vörösképi kocsis kamásli lábát, a hosszú gyeplőt szintén kinyújtott karral tartva; csizmás lovász vezetett minden fehér lópárt kantáron; és a hintó mögött két lakáj állott teljes díszben. Az üveg és az aranyozott keretek mögött pedig fátyolosan és koszorúsan ott ült Spoelmann Imma egy idősebb palotahölgygel az oldalán. Selyemruhája csillogott, mint a hó a napfényben és az ölében ott tartotta azt a fehér bokrétát, amelyet Klaus Heinrich egy órával azelőtt küldött neki. Idegenszerű, kislányos arcocskája halvány volt, mint a tenger gyöngye, a fátyol alól kékesfekete hajának egy fonata belehullott a

homlokába, fekete és nagy szeme pedig beszédesen járt a nyüzsgő néptömeg között. És mi volt az, ami a kocsiajtó mellett tombolt, tajtékzott és lármázott? Perceval volt, a skót kutya, még pedig annyira magánkívül, mint még soha. A nagy kavarodás, a hosszú út mérhetetlenül fölízgatta, elrabolta minden nyugalma tökéletesen, a belepusztulásig szétépte bensőjét. Tombolt, vonaglott, szenvedett, idegeinek mámorában vak dühöngéssel forgolódott, — és kétoldalt, a tribünökön, a tetőkön, az utcán az ujjongás fölülmúlta önmagát, mikor a nép megismerte őt . . .

Igy vonult át Spoelmann Imma a Régi Palotába és a harangok zúgása és dörgése összeolvadt a nép éljen-kiáltásaival és Perceval őrző ugatásával. A kocsis lépcsőben haladt át az Albrecht-téren, majd az Albrecht-kapun, a bandérium itt oldalra lovagolt és tisztelgő állásban helyezkedett el; és az oszlopcsarnokban, a mohos homlokzat előtt fivére és a többi hercegek társaságában Albrecht nagyherceg fogadta — huszárezredesi ruhában — a menyasszonyt és a szürke kőlépcsőn fölvezette őt a dísztermekbe, amelyeknek ajtainál díszőrség állott és amelyekben az udvari méltóságok gyülekeztek. A nagyhercegi ház hercegnői a lovagteremben gyülekeztek; itt várta el Knobelsdorff báró a nagyhercegi család körében a polgári kötés szertartását. Soha úgy nem mosolyogtak a ráncok a szeme körül, beszéltek később, akik ezt látták, mint amikor az állam nevében Klaus Heinrich és Spoelmann Imma frigyét megkötöttnek nyilvánította. Ennek megtörténte után II. Albrecht parancsot adott az egyházi ünnepség megkezdésére.

Bühl zu Bühl úr megtette a magáét, hogy impozáns menetet állítson össze; — a nászmenetet,

amelyben a társaság Pazarló Henrik lépcsőjén és egy fedett folyosón át az udvari kápolnába haladt. Az évek terhe alatt immár szinte meggörnyedten, de barna parókájában és fiatalosan táncolva, rendjelekkel elborítva az ágyékáig, magas botját maga elé helyezve, haladt elől, a kamarások élén, akik tol-las kalapjukkal a hónuk alatt és a kulccsal hátul a csípőjükön, selyemharisnyásan vonultak mögötte. Azután a fiatal pár jött: fehér csillogásban az idegenszerű menyasszony és a testörgránátosok uniformisában, a citromsárga szalag átvetve a mellén és a hátán, Klaus Heinrich, a trónörökös. Négy ijedtarcu, vidéki arisztokrata kisasszony vitte Spoelmann Imma uszályát; Löwenjoul grófné kísérté Immát gyanakvó oldalpillantásokkal; Schulenburg-Tressen és Braunbart-Schellendorf urak pedig a vőlegény mögött haladtak. Stieglitz fővadászmester és a sántító intendáns jött erre a fiatal uralkodó előtt, aki Katharina nénje oldalán csendesen szíttá a felső ajkát és akit Knobelsdorff báró, az adjutánsai, a Ried-Hohenried hercegi pár és a ház többi tagjai követtek. A menet végén ismét kamarások jöttek.

Az udvari kápolnában, amelyet déli növényekkel és drapériákkal díszítettek föl, vártak a meghívott vendégek a menetre. Ott voltak a diplomaták, az arisztokrácia, a székváros tisztikara, a miniszterek, akiknek a sorából kiragyogott Krippenreuther doktor tündöklő arca, a grimmburgi griff-rend lovagjai, az országgyűlés elnökei és mindenféle méltóságok. És minthogy a főudvarmesteri hivatal a legkülönbözőbb társadalmi osztályokba bocsátott ki meghívót, dobogó szívű kereskedők, vidéki gazdák és iparosok töltötték meg a széksorokat. Elöl az oltár előtt vörös bársonykarosszékeken a vőlegény

rokonai foglaltak helyet. A kórus éneke hangzott föl előbb szépen és lágyan a templom ívei alatt, azután az orgona zúgása mellett az egész gyülekezet énekelt egy szent éneket. Mikor az elhangzott, akkor D. Wislicenus főegyháztanácsos lágy hangja szólalt meg, aki ezüstös hajjal, selyem talárján a rendjelcsillaggal, ott állott a fenséges pár előtt és gyönyörű művészettel prédikált. Motivumokkal dolgozott, úgyszólván zenei módon. A téma, amelyet földolgozott, egy zsoltáridézet volt, amely így szólt: A férfiú élni fog és Arábia aranyát hordják elébe. — Nem maradt szem szárazon.

Azután megtörtént az esküvés és abban a pillanatban, mikor a jegyespár gyűrűt váltott, trombitaszó harsant föl és háromszor tizenkét lövés kezdett végigzúgni a város fölött; ezeket a lövéseket a katonaság adta a citadelláról. Rögtön utána ágyuzni kezdett a tüzoltóság is a városi mozsarakból; az egyes lövések azonban nagy szünetekben követték egymást, ami a hallgatóságban óriási derűtséget keltett.

Mikor az áldás elhangzott, ismét rendezkedett a menet és visszatért a lovagterembe, ahol a Grimm-burg-ház üdvözölte az új párt. Azután cercle volt; Klaus Heinrich és Spoelmann Imma kart karba öltve haladtak át a dísztermeken, ahol az udvari méltóságok elhelyezkedtek és megszólítottak hölgyeket és urakat; a sima parkettnek egy darabja volt közöttük és a megszólítottak között és Spoelmann Imma előretolt ajakkal tett egy fejmozdulatot, mikor megszólított valakit és mikor a megszólított mélyen meghajolt és szerényen felelt. A cercle után díszlakoma volt a márványteremben és volt minden, ami jó és drága, tekintettel arra, hogy Klaus Heinrich felesége a legdrágábbhoz és leg-

jobbhoz van szokva. Perceval, aki ismét eszénél volt, szintén résztvett a lakomában és sültet kapott. A souper után a diákok és a nép szerenádot és fáklyásmenetet rendeztek a fiatal pár tiszteletére az Albrecht-téren. A teret lobogó fény és óriási láрма töltötte be.

Az ezüstterem egyik ablakának függönyét félrehúzták a lakájok, tágra kinyitották a csaknem földig érő ablakszárnyakat és Klaus Heinrich és Imma odaállottak a nyitott ablakba, úgy, amint voltak, mert kint langyos tavaszi éj volt. Mellettük nemes tartással és fontos arccal ült Perceval, a skót kutya és letekintett a térre, éppen úgy, mint ők.

A téren a székváros összes zenekarai együtt voltak és játszották a szerenádot; a tér zsufolva volt emberekkel és a fölfelé néző arcokat vörös gomolygással világították meg a diákok fáklyái. Ujjongás harsant föl, mikor az új pár megjelent az ablakban. Klaus Heinrich és Imma meghajtották a fejüket. Azután még egy ideig ott álltak, nézve a tömeget és megmutatva neki magukat. És a nép látta alulról, hogy az ajkaik mozognak, hogy beszélgetnek. Ezt beszélték:

— Nézd, Imma, milyen hálások azért, mert nem feledkeztünk meg a bajaikról és a szorongatásukról. Mennyi ember. Itt állnak és éljeneznek. Sokan közülök bizonyosan csirkefogók és léprecsalják egymást és nagy szükségük van rá, hogy fölébe emelkedjenek néha a hétköznapiak és a hétköznapi érdekeinek. És ha az ember nem mutatkozik idegennek a bajaikkal és a szorongatásával szemben, akkor mégis nagyon hálások.

— De mi olyan ostobák vagyunk, herceg, és olyan egyedül vagyunk az emberiség magaslatain,

mint Überbein doktor állítólag mindig mondta; és semmit sem tudunk az életről.

— Semmit, kicsi Imma? Hát mi az, ami benned végre bizalmat keltett irántam és ami engem olyan komoly tanulmányokra vitt rá? Semmit sem tud az életről az, aki tud a szerelemről? Ezentúl ez legyen a mi ügyünk, együtt a kettő: fenség és szerelem, kötelesség és boldogság.

— Vége. —

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSAI BUDAPESTEN.

Herezeg Ferenc munkái:

Regények és elbeszélések:

	Füzve kor.	Kötve kor.
Szelek szárnyán.	3.50	5.50
A királyné futárja. Regényes történet. Innocent és Mühlbeck rajzaival	4.—	6.—
Szerelmesek. Regény	4.—	6.—
Kaland	4.—	6.—
Lélekrablás. Regény	3.50	5.50
Böske, Erzsí, Erzsébet. Elbe- szélések	3.50	5.—
Elbeszélések	3.20	5.20
A Honszerző. Regény	4.—	6.—
Andor és András. Regény. Márk L. rajzaival	3.20	5.20
Pogányok. Regény	5.—	7.—
Idegenek között.	2.80	4.80
Arianna. Elbeszélések	3.—	5.—
Egy leány története. Regény	3.60	5.60
A Gyurkovics-lányok. Tizenket- tedik ezer	3.—	5.—
A Gyurkovics-fiúk. Tizenegye- dik ezer	4.—	6.—
Gyurka és Sándor. A Gyurko- vics-fiúk folytatása	3.—	5.—
Az első fecske és egyéb elbe- szélések. II. kiadás	3.—	5.—

	Füzve kor.	Kötve kor.
Szabolcs házassága. Regény, negyedik ezer	3.20	5.20
Napnyugati mesék. Négy elbe- szélés.	3.20	5.20
Simon Zsuzsa. Regény, 3-ik kiadás.	3.60	5.60
Mutamur. 26 elbeszélés. 3-ik kiadás	4.—	6.—
Fenn és lenn. Regény. 3-ik kiadás	4.—	6.—

Színművek :

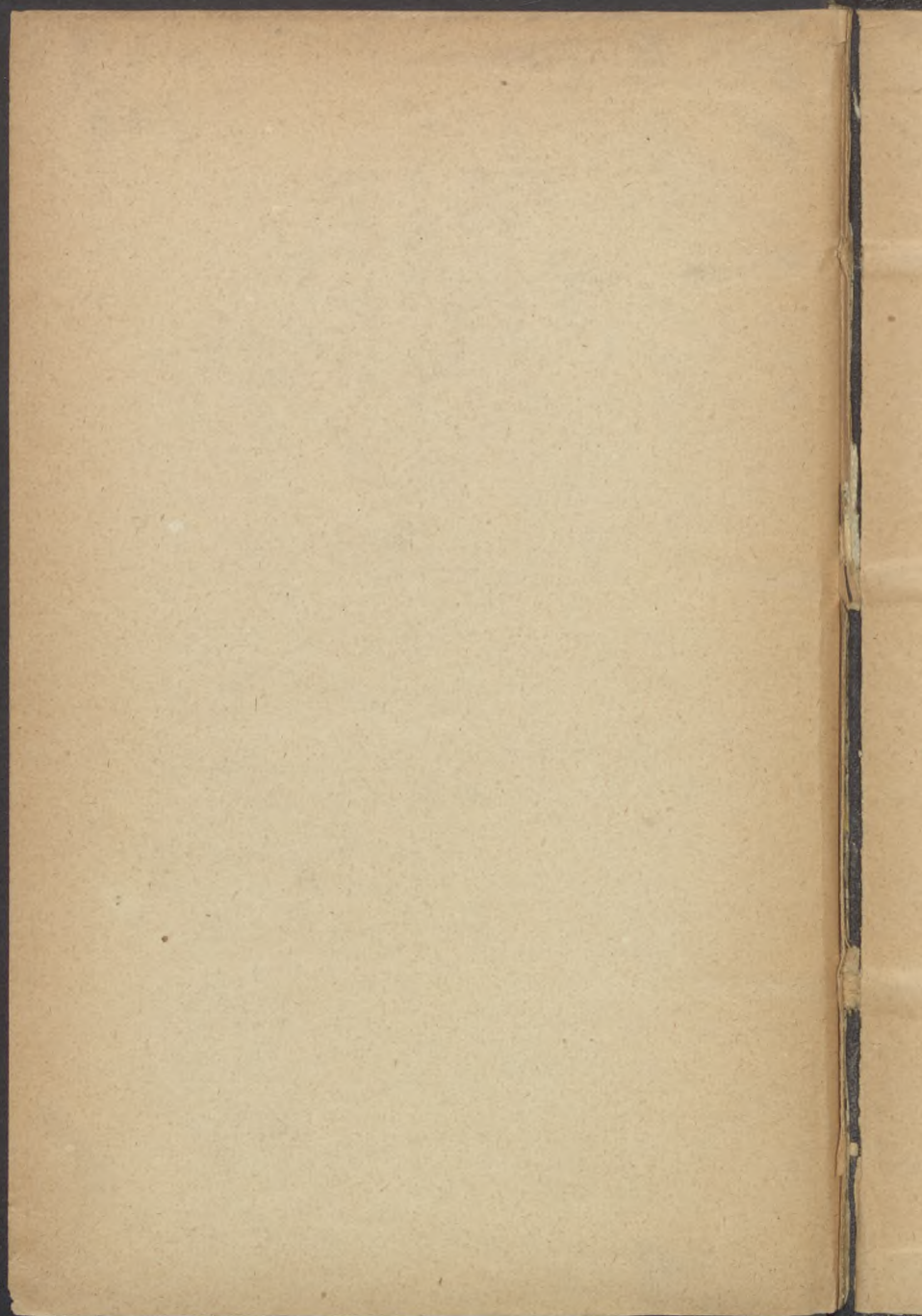
A kivándorló. Színmű	2.50	4.50
Déryné ifjasszony. Színmű 3 fel- vonásban	2.50	4.50
Bizánc. Színmű 3 felvonásban	2.50	4.50
Kéz kezet mos. Vígjáték 3 fel- vonásban	2.50	4.50
Balatoni rege. Színmű 3 fel- vonásban	2.50	4.50
Ocskay brigadéros. Tört. színmű négy felvonásban	2.50	4.50
Az első vihar. Színmű 4 fel- vonásban	2.50	4.50
Honthy háza. Színmű 3 fel- vonásban	2.50	4.50
A három testőr. Vígjáték 3 fel- vonásban	2.50	4.50
A dolovai nábob leánya. Szín- mű 5 felvonásban	2.50	4.50

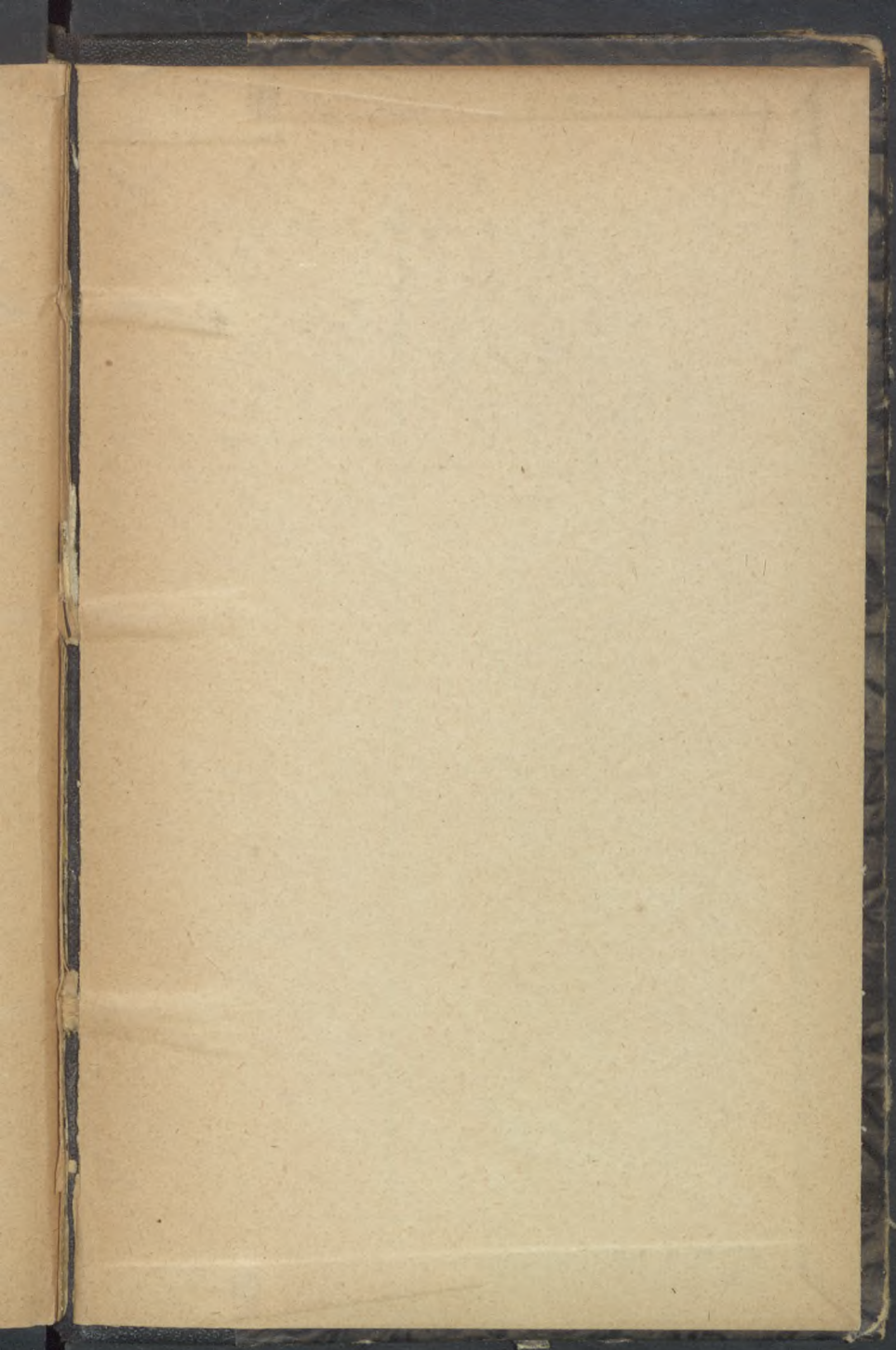
ÚJ IDŐK

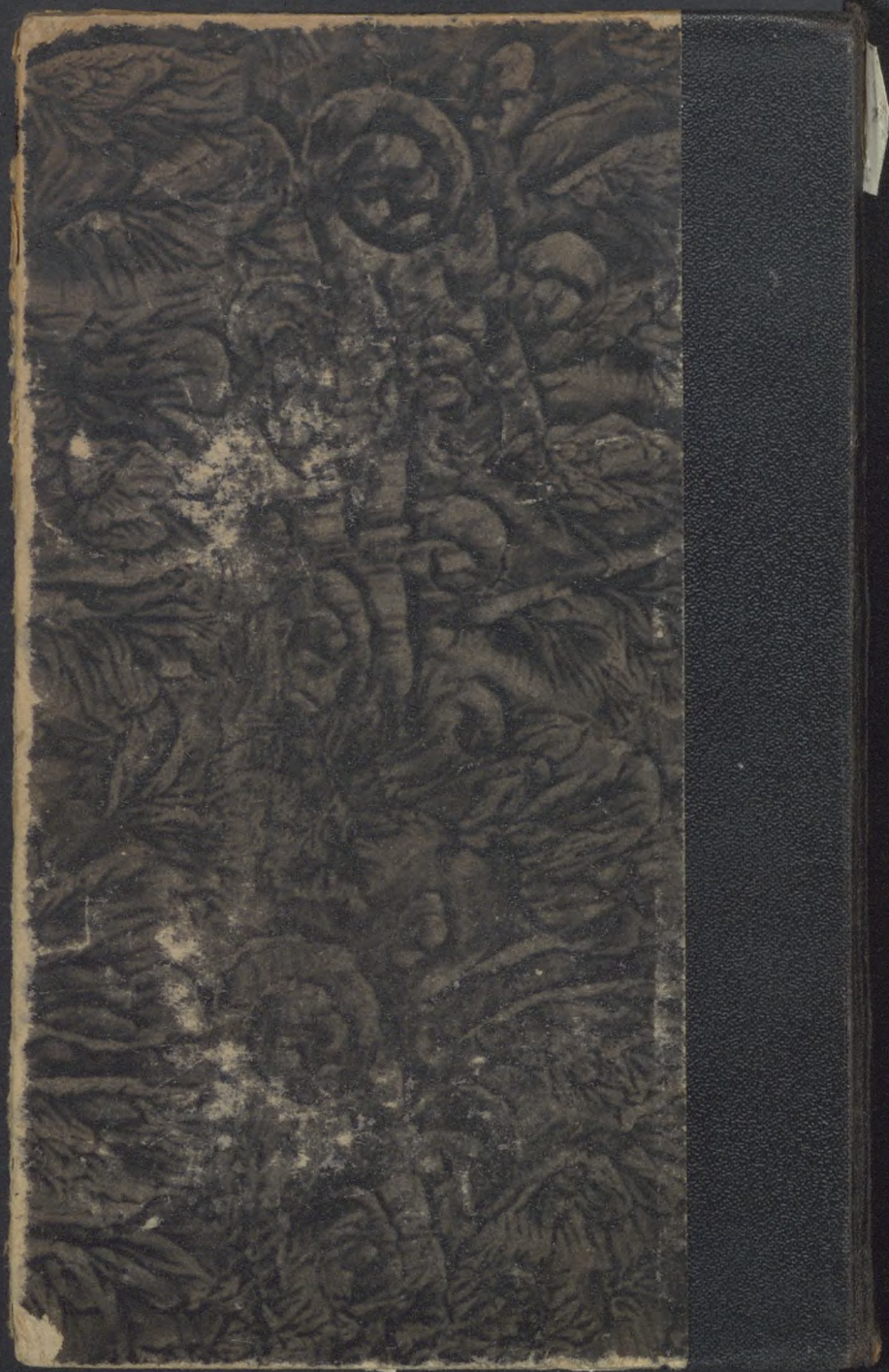
Szépirodalmi, társadalmi és művészeti képes hetilap. Szerkeszti: Herczeg Ferenc. Az Új Idők gazdag szépirodalmi tartalmával a szórakozás és művelődés egyik legnemesebb és legmagyarosabb közvetítője. A magyar család legkedvesebb lapja. Hű és igaz tükrö a hazai és a nagyvilági eseményeknek, lelkes apostola hazánk szellemi mozgalmainak. Félévre 8 korona, negyedévre 4 korona. Mutatványszám kérésre ingyen. Kiadóhivatal: Budapest, VI., Andrássy-út 10.

44.964

28.9.9-
xxvii.